

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

3. (113.) évfolyam, 1. szám
Megjelent: 200. február

Felelős kiadó:
dr. Bendzsel Miklós

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Szerkesztőség:
Magyar Szabadalmi Hivatal
1054 Budapest, Garibaldi u. 2., Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1370, e-mail: iszjsz@hpo.hu
www.mszh.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofigetes@posta.hu), faxon: 303 3440.
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon.

Egyes szám ára: 1155 Ft
Egy évre: 6930 Ft

MSZH – Nyomda – 2007.017/6

Felelős vezető:
Dürr János

HU ISSN
1587-5563

Szerkesztőbizottság:

dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
dr. Kiss Zoltán, Kürtös József, Posteinerné Toldi Márta,
dr. Tószegi Zsuzsanna, Ujvári János*

3. (113.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

3. (113.) ÉVFOLYAM 1. SZÁM

2008. február

Dr. Ficsor Mihály

„Adjon ügyis, ha nem kérem”? Még egyszer (a) hivatalból az officialitásról
és a megsemmisítésről

Hatházi István

Információkutatás a műanyagiparban – I. rész

Hepp Nóra

A „kis számok törvényének” diadala a hatékony közös jogkezelés fokozásáért
a közös jogkezelő szervezetekről szóló osztrák törvényben

Dr. Palágyi Tivadar

A kézenfekvőség meghatározására használt próbák az Amerikai Egyesült Államokban,
az Egyesült Királyságban és az Európai Szabadalmi Hivatalban

Dr. Vida Sándor

Védjegy megkülönböztetőképessége – a BABY DRY-ítélet korrekciója

Tidrenczel Béla

Az MSZH nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői
2007 második felében

Bress Gábor – Dr. Zábori Zoltán

A vasút-villamosítás kezdetei Magyarországon – II. rész

MAGYAR SZABADALMI HIVATAL

TARTALOM

<i>Dr. Ficsor Mihály</i>	„Adjon ügyis, ha nem kérem”? Még egyszer (a) hivatalból az officialitásról és a megsemmisítésről	5
<i>Hatházi István</i>	Információkutatás a műanyagiparban – I. rész	44
<i>Hepp Nóra</i>	A „kis számok törvényének” diadala a hatékony közös jogkezelés fokozásáért a közös jogkezelő szervezetekről szóló osztrák törvényben	54
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	A kézenfekvőség meghatározására használt próbák az Amerikai Egyesült Államokban, az Egyesült Királyságban és az Európai Szabadalmi Hivatalban	63
<i>Dr. Vida Sándor</i>	Védjegy megkülönböztetőképesége – a BABY DRY-ítélet korrekciója	69
<i>Tidrenczel Béla</i>	Az MSZH nemzetközi együttműködési tevékenységének főbb jellemzői 2007 második felében	79
<i>Bress Gábor – Dr. Zábori Zoltán</i>	A vasút-villamosítás kezdetei Magyarországon – II. rész	114
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	133
Válogatás az Iparjogvédelmi Szakértői Testület szakvéleményeiből		147
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		159
Könyv- és folyóiratszemle		179
Summaries		190

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Dr Mihály Ficsor</i>	Once more on the principle of <i>ex officio</i> examination and its applicability in revocation procedures	5
<i>István Hatházi</i>	Information search in the plastics industry – Part I	44
<i>Nóra Hepp</i>	Triumph of the "law of low numbers" in the interest of the improvement of efficient collective rights management in the Austrian Act on collective rights management organisations	54
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Tests for determining obviousness in the United States, in the United Kingdom and the European Patent Office	63
<i>Dr Sándor Vida</i>	Distinctiveness of the mark – adjustment of the BABY DRY judgement	69
<i>Béla Tidrenczel</i>	Main features of the international cooperation activity of the Hungarian Patent Office in the second half of 2007	79
<i>Gábor Bress – Dr Zoltán Zábori</i>	The beginning of the electrification of railways in Hungary – Part II	114
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	133
	Selection from the expert opinions of the Body of Experts on Industrial Property	147
	Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright	159
	Review of books and periodicals	179
	Summaries	190

„ADJON ÚGYIS, HA NEM KÉREM”? MÉG EGYSZER (A) HIVATALBÓL AZ OFFICIALITÁSRÓL ÉS A MEGSEMMISÍTÉSRŐL

I. BEVEZETÉS

1.1. Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle néhány évvel ezelőtt már közölt olyan írást,¹ amely azt vizsgálta: az irányadó jogszabályok és a jogállami követelmények mennyiben engedik az officialitás elvének érvényesülését a szabadalom (vagy más iparjogvédelmi oltalom) megsemmisítésére – utólagos érvénytelenítésére – irányuló eljárásokban. Idővel a Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH) joggyakorlata igazodott az említett írásban kifejtettekhez.

1.2. Időközben olyan fejlemények következtek be – mind a jogalkotásban, mind a jogalkalmazásban –, amelyek indokolttá teszik a téma újbóli vizsgálatát és a korábbinál is alaposabb elemzését. E fejlemények közül előljáróban megemlítendő a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.) elfogadása és hatálybalépése, a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.) ezzel összefüggő – és az officialitás elvének érvényesülését is érintő – 2005. évi módosítása, valamint a közelmúltban hozott több bírósági végzés is. Ez utóbbiak a bírósági fórumok között jelentkező – és a jogbiztonságot bizonyosan nem erősítő – nézetkülönbségekre is rávilágítottak.

1.3. Mind a téma súlya, alkotmányossági, jogelvi és egyéb jelentősége, mind pedig a joggyakorlat néhány nyugtalanító fordulata igényli a felelős, szakmai megalapozottságra törekvő állásfoglalást. Ez az írás erre vállalkozik. Még hozzá annak reményében, hogy hozzájárulhat e tárgykörben a joggyakorlat kiszámíthatóságához és jogállami gondolkodási pályákra való tereléséhez.

II. AZ OFFICIALITÁS ELVE A MEGSEMMISÍTÉSI ELJÁRÁSBAN – ALAPVETÉS

2.1. A bevezetőben említett írás – az Szt., valamint az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló törvény² akkor hatályos rendelkezései alapján – alapvetően azt vizsgálta, hogy

¹ *Ficsor Mihály: Az officialitás elve a megsemmisítési eljárásban. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 106. évf. IV. sz., 2001. augusztus, p. 1–4. A jelen tanulmány címe Nagy László Adjon az Isten című költeményét idézi.*

² Az államigazgatási eljárás általános szabályairól szóló – többször módosított – 1957. évi IV. törvény (Áe.).

az MSZH előtt folyó (államigazgatási) eljárásban miként, milyen feltételekkel és milyen korlátok közt érvényesül az officialitás elve. Ezt az elvet az Szt. akkor hatályos 47. §-ának (1) bekezdése akként rögzítette, hogy az MSZH-nak az előtte folyó eljárásban a tényeket hivatalból, *ex officio* kell vizsgálnia, és vizsgálata nem korlátozódhat csupán az ügyfelek állításaira vagy kérelmeire. A szóban forgó rendelkezés – akkori változatában – hozzávetőleges (tehát nem teljesen pontos) fordítása, átültetése volt az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 114. cikke (1) bekezdésében foglaltaknak (természetesen az ESZE 1995-ben, illetve 2001-ben hatályos változata szerint).

Terminológiai kitérőként meg kell jegyezni, hogy a közigazgatási hatósági eljárás szabályozása és szakirodalma kevésbé árnyaltan bontja ki az officialitás (hivatalbóliség) elvét, mint a polgári peres eljárásé. A polgári eljárásjog (és annak jogirodalmi magyarázata) ugyanis nemcsak a rendelkezési elv és az officialitás elvének ellentétpárját ismeri, hanem megkülönbözteti a tárgyalási elvet és a vizsgálati (nyomozati) elvet. Az első elvi ellentétpárral azt írja le, hogy a per tárgya feletti uralom a feleket vagy a bíróságot illeti-e meg, a második dichotómia pedig alapvetően annak megjelölésére szolgál, hogy a peranyag szolgáltatása kire tartozik.³ A közigazgatási hatósági eljárás szabályozásában⁴ és annak tudományos magyarázatában⁵ a hivatalból történő eljárás elve szélesebb kategóriaként jelentkezik, egyaránt jelenti azt, hogy a közigazgatási hatóság hivatalból indíthat és folytathat eljárást, valamint azt is, hogy hivatalból állapítja meg a tényállást és határozza meg a bizonyítás módját és terjedelmét, anélkül, hogy ebben kötnék őt az ügyfelek bizonyítási indítványai. A közigazgatási hatósági eljárásban tehát az officialitási elv a polgári perből ismert mindkét elv ellenpólusaként jelenik meg: éppúgy képezi a tárgyalási elv ellentettjét, mint a rendelkezési elvéét.

2.2. Amint arra a szóban forgó írás is rámutatott:

„Az ellenérdekű felek jogvitájának eldöntésére szolgáló közigazgatási eljárásban – így az MSZH előtt folyó megsemmisítési eljárásban is – csorbitatlanul érvényesülniük kell az alapvető eljárási garanciáknak, függetlenül attól, hogy nem bírósági eljárásról van szó, illetve, hogy a szabadalom megsemmisítése ügyében hozott hivatali határozatot a bíróság kérelemre megváltoztathatja. Ez különösen igaz a törvény előtti egyenlőség alapelve, illetve a tisztességes (pártatlan és igazságos) eljárás követelményére.”⁶

³ Kengyel Miklós: A bírói hatalom és a felek rendelkezési joga a polgári perben. Budapest, 2003, p. 14–15.; Polgári perjog, Általános rész. Budapest, 2003, szerkesztette és az ebben az írásban idézett II. fejezetet írta: Wopera Zsuzsa, p. 53–58.; Király Lilla: Polgári eljárásjog. Budapest–Pécs, 2003, p. 16–25.

⁴ Ket. 3. §

⁵ A közigazgatási eljárási törvény kommentárja. Budapest, 2005, szerkesztette és az itt hivatkozott I. fejezetet írta: Kilényi Géza, p. 44–45.; Tilk Péter: A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény (2. átdolgozott kiadás). Pécs, 2005, p. 38–39.

⁶ Ficsor, i. m. (1), p. 2.

Ezekről az alapvető eljárási garanciákról az Alkotmány 57. §-ának (1) bekezdése rendelkezik.

A G 9/91 és a G 10/91 számú ügyekben hozott határozatával az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) Bővített Fellebbezési Tanácsa is úgy foglalt állást, hogy *„az ESZE alapján a megadást követően lefolytatott felszólalási eljárásokat elviekben olyan – általában – ellenérdekű felek közötti kontradiktórius eljárásoknak kell tekinteni, akiknek egyformán tisztességes elbírálást kell biztosítani”*.⁷

2.3. A törvény előtti egyenlőség alapelve és a tisztességes eljárás követelménye mellett a megsemmisítési (és más kontradiktórius) eljárásban is figyelembe kell venni a fél, pontosabban a kérelmező önrendelkezési jogát. E jog érvényre juttatását az Szt. a szabadalom megadására irányuló eljárásban is biztosítja (pl. azzal, hogy ez az eljárás is csak kérelemre – bejelentéssel – indul meg, sőt, az egyes eljárási szakaszok megkezdése is a bejelentő kérelmétől függ; vagy pl. a visszavonás, illetve az ideiglenes oltalomról való lemondás lehetőségének megteremtésével). Nemkülönben érvényesül a fél önrendelkezési joga a megsemmisítési és más kontradiktórius eljárásokban.

Az Alkotmány 54. §-ának (1) bekezdése rendelkezik az emberi méltósághoz való jogról, amelynek – a 9/1992. (I. 30.) AB határozatban és az 1/1994. (I. 7.) AB határozatban kifejtettek szerint – részét képezi az önrendelkezés szabadsága, az önrendelkezési jog is. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint *„az önrendelkezési jog fontos tartalmi eleme – egyebek között – az egyén joga arra, hogy az igény állapotába került alanyi jogait a különböző állami szervek ... előtt ... érvényesítse. Az önrendelkezési jog azonban, mint az általános cselekvési szabadsághoz való jog, a jogérvényesítéstől való tartózkodás, a nem cselekvés jogát is magában foglalja. Mivel ez a jog az egyén autonómiájának védelmére szolgál, általában mindenkinek szabadságában áll eldönteni, hogy a jogai és törvényes érdekei védelmére nyitva álló és alkotmányosan biztosított hatósági igényérvényesítési utat igénybe veszi-e vagy attól tartózkodik”* [1/1994. (I. 7.) AB hat.]. *„Egy olyan szabály, amely mindkét fél akaratától függetlenül és minden ügyben lehetővé teszi az eljárás folytatását és a határozat felekre kiható megváltoztatását, eleve nem lehet e jog sem szükségszerű, sem arányos korlátozása”* [9/1992. (I. 30.) AB hat.], azaz nem felelhet meg az ún. általános alapjogi tesztnek.⁸

2.4. Az Szt. 47. §-ának (1) bekezdésében rögzített officialitási elvet – mind e rendelkezés 2001-ben, mind pedig a jelenleg hatályos változata szerint – nyilvánvalóan elsősorban a közérdek diktálja. Az ahhoz fűződő közérdek, hogy a törvényi előfeltételeknek meg nem felelő találmányra, illetve ilyen bejelentés alapján ne lehessen szabadalmat – azaz másokat a találmány hasznosításából kizáró jogot – szerezni, és hogy az így megszerzett szabadalom

⁷ G 9, 10/91 OJ EPO 1993, 408, az indokolás 2. pontjában

⁸ Az értelmezett Alkotmány. Budapest, 1999, szerk.: Holló András, Balogh Zsolt, p. 142–145. és p. 520–534.

– az érvénytelen jog – ne maradjon fenn. A megsemmisítési eljárás során az officialitási elvben tükröződő e közérdekű szempontokat kell összeegyeztetni a 2.2. pontban említett alapvető eljárási garanciákkal, illetve az előző alpontban elemzett önrendelkezési joggal. Ahhoz, hogy e kényes egyensúly megtalálásához megfelelő támpontokat kapjunk, szükségnek látszik a megsemmisítési eljárás rendeltetésének, jogi természetének felidézése.

A megsemmisítés jogintézménye és a megsemmisítési eljárás nem arra szolgál, hogy a szabadalom megadására irányuló eljárásban elvégzendő vizsgálatot az MSZH teljes egészében megismételje. Ez összefügg azzal, hogy a szabadalmat megadó jogerős határozatához az MSZH kötve van: saját elhatározása alapján, hivatalból a már megadott szabadalmat nem érvénytelenítheti, illetve a megadó határozatot nem módosíthatja, és nem vonhatja vissza.⁹ Ezt támasztja alá az a körülmény is, hogy a szabadalom megsemmisítését maga az Szt. sem bármely (a bejelentési eljárásban vizsgált) szabadalmazhatósági feltétel hiányára hivatkozva, hanem csak bizonyos – az Szt. 42. §-ának (1) bekezdésében felsorolt – feltételek hiányában teszi lehetővé.

Mivel a megsemmisítési eljárás nem a szabadalom megadását megelőző vizsgálat teljes megismétlésére irányul, és mivel az MSZH – legalábbis az alaki jogerő szempontjából – kötve van a szabadalmat megadó határozatához (összhangban a jogbiztonság követelményével is), a megsemmisítési eljárás szükségképpen csakis a megsemmisítési kérelemben megjelölt megsemmisítési okok és az azokat alátámasztó – a kérelemhez mellékelt – okirati (illetve a kérelmező részéről felhozott más) bizonyítékok vizsgálatára terjed ki.

2.5. E felfogást tükrözte a Bővített Fellebbezési Tanácsnak a G 9/91 számú ügyben hozott határozata is (azzal az értelemszerű eltéréssel, hogy abban a megadást követő felszólalásról van szó):

„Minden megadást követő felszólalási eljárás természetes velejárója, hogy a szabadalmi hivatal nem járhat el és nem határozhat valamely megadott szabadalommal kapcsolatban, akármennyire is világossá válik a megadást követően a szabadalom érvénytelensége, hacsak ezt nem kezdeményezik egy szabályszerű felszólalással ... Más szóval: a szabadalmi hivatal a felszólaló eljárási cselekményeitől függően rendelkezik hatáskörrel arra, hogy a szabadalommal kapcsolatban eljárjon”.¹⁰

Mindezekre tekintettel a Bővített Fellebbezési Tanács sem tekintette a megadást követő felszólalási eljárást a megadás alapjául szolgáló szabadalmi bejelentés teljes újravizsgálatának.¹¹

A megsemmisítési, illetve az ESZE szerinti felszólalási eljárás természetéből és rendeltetéséből adódik ezért, hogy a kérelmezőnek meg kell jelölnie a megsemmisítés (illetve a felszó-

⁹ Szt. 53/A. § (3) bek., l. továbbá még a megsemmisítési ügyekben irányadó különös szabályt az Szt. 53/A. §-ának (4) bek.-ében

¹⁰ G 9, 10/91, OJ EPO 1993, 408, az indokolás 3. pontjában

¹¹ G 9, 10/91, OJ EPO 1993, 408, az indokolás 4. pontjában

lalás) alapjául szolgáló okokat és az azokat alátámasztó bizonyítékokat. Az ESZE esetében ez következett a Végrehajtási Szabályzat korábban hatályos 55. szabályának c) pontjából is, amelyet a Bővített Fellebbezési Tanács nem csupán alaki előírásnak tekintett: „az ESZE (Végrehajtási Szabályzata) 55. szabályának c) pontja értelmetlen volna, ha nem úgy értelmeznénk, mint kettős rendeltetésű rendelkezést, amely (más szabályokkal együtt) a felszólalás elfogadhatóságának meghatározása mellett egyben elviekben kijelöli a felszólalás érdemi vizsgálatának jogi és ténybeli kereteit”.¹² Mindezekre tekintettel a Bővített Fellebbezési Tanács szerint a felszólalási eljárásban nem kell hivatalból kiterjeszteni a vizsgálatot olyan felszólalási jogalapokra, okokra, amelyekre nem hivatkozott, illetve amelyeket nem támasztott kellően alá a felszólalási kérelem. Erre a fellebbezési eljárásban egyáltalán nincs lehetőség, a felszólalási osztály előtt folyó eljárásban pedig csak abban a kivételes esetben, ha *prima facie* egyértelmű, hogy annak a jogalapnak a figyelembevételre, amelyre a fellebbezési osztály hivatalból kiterjeszti a vizsgálatát, részben vagy egészben a szabadalom visszavonását eredményezné (G 9/91).¹³

2.6. A bevezetőben is említett írás – az akkor hatályos jogi helyzetből kiindulva – a következőképpen érvelt:

„A megsemmisítési eljárás kérelemre induló, kontradiktórius eljárás, amelynek jogi és ténybeli kereteit a megsemmisítési kérelem jelöli ki az Szt. 42. és 80. §-a alapján. Noha az Szt. 81. §-ának (3) bekezdése szerint a megsemmisítési kérelem visszavonása esetén az eljárást hivatalból folytatni lehet, maga a megsemmisítési eljárás csak kérelemre indulhat meg [Szt. 80. § (1) bek.]. Az Szt. rendszerében sem csupán alaki követelmény, hogy a kérelemben meg kell jelölni a megsemmisítés alapjául szolgáló okokat, és mellékelni kell az okirati bizonyítékokat [Szt. 80. § (2) bek.]. A szabadalom megadására irányuló eljárásban az érvénytelen jog keletkezésének megakadályozásához fűződő közérdek elvontan és általánosan jelentkezik; ehhez igazodik az officialitás elvének teljes, korlátlan érvényesülése, vagyis az, hogy az MSZH-nak ebben az eljárásban valamennyi szabadalmazhatósági feltételre és törvényi követelményre kiterjedő, korlátozás nélkül érvényesülő kötelezettsége a tények hivatalból történő vizsgálata. Ezzel szemben a megsemmisítési eljárásban a közérdeknek az érvénytelen jog fennmaradásából adódó sérelme individualizáltan, a kérelmező sérelmeként jelentkezik. Nem lehet ezért ebben az eljárásban az általános, elvont közérdekre hivatkozni, és ilyen hivatkozással a Hivatal részéről túlterjeszkedni a kérelemben kijelölt ténybeli és jogi kereteken. Ezt akadályozza a fél önrendelkezési jogának tiszteletben tartása ... mellett az is, hogy a szabadalmat megadó határozat az MSZH számára ex officio történő vizsgálat és eljárás alapján 'érinthesetlen', alaki jogereje folytán.

¹² G 9, 10/91, OJ EPO 1993, 408, az indokolás 6. pontjában

¹³ G 9, 10/91, OJ EPO 1993, 408, az indokolás 14–18. pontjában

Mindezekből az következik, hogy a megsemmisítési eljárás során az Szt. 47. §-a (1) bekezdésének első mondatában foglalt rendelkezést csak a megsemmisítési kérelemben (és a kérelem későbbi módosításaiban, kiegészítéseiben) meghatározott tárgykörben, az így kijelölt jogi és ténybeli keretek között lehet és kell alkalmazni. Noha ... a megsemmisítési eljárásban alapvetően a feleknek kell bizonyítékokkal alátámasztani álláspontjukat, ez nem jelenti azt, hogy az MSZH-nak ne kellene az ilyen eljárásban is hivatalból vizsgálnia tényeket, vagy hogy vizsgálatát csupán a felek állításaira kellene korlátoznia. A megsemmisítési eljárás természetéből és a kérelmező önrendelkezési jogából azonban az is következik, hogy az MSZH hivatalból való vizsgálódása a megsemmisítési eljárás során – összhangban az alapvető eljárási garanciákkal is – csakis a megsemmisítési kérelemben megjelölt jogalapokra és a felek által e jogalapok kapcsán felhozott érvekre, kérelmekre és bizonyítékokra szorítkozhat. Az MSZH ex officio nem terjesztheti ki vizsgálatát és a megsemmisítési eljárás tárgykörét olyan megsemmisítési okokra és bizonyítékokra, amelyeket a megsemmisítési kérelemben nem jelöltek meg.”¹⁴

2.7. Az előzőekben kifejtetteknek a 2001-ben hatályos jogi helyzetben sem mondott ellent, hogy az Szt. 81. §-ának akkori (3) bekezdése értelmében a megsemmisítési kérelem visszavonása esetén az eljárást hivatalból folytatni lehetett (mint ahogy ma is lehet). A szóban forgó írás amellet érvelt, hogy az Szt. 81. §-ának akkor hatályos (3) bekezdésében foglalt rendelkezést

„elsősorban és tipikusan a nem rendeltetésszerű (más szóval, visszaélészerű) kérelmezői joggyakorlás megakadályozása céljából kell alkalmazni, vagyis annak kiküszöbölésére, hogy a kérelmező az Szt. 42. §-ának (3) bekezdésében foglaltakat kijátszva fenntarthassa a maga számára az – akár nyilvánvalóan – alaptalan megsemmisítési kérelme ismételt benyújtásának lehetőségét. Az, hogy a visszavont megsemmisítési kérelem alaposnak látszott, csak elvétve, kirívó esetekben szolgálhatna a megsemmisítési eljárás hivatalból való folytatásának alapjául. A megsemmisítési eljárásban ugyanis a közérdek nem elvontan, hanem megsemmisítetten, individualizáltan jelentkezik. Ezért csak kirívó esetekben látszik indokoltnak az eljárás hivatalból való folytatása a közérdekre hivatkozással. Ilyen eset lehet, ha a szabadalom fennmaradása megingathatná az ügyfeleknek az MSZH mint iparjogvédelmi hatóság törvényes működésébe vetett bizalmát (pl. örökmozgóra adott szabadalom esetén), vagy ha az MSZH az eljárás körülményeiből arra következtethet, hogy a megsemmisítési kérelmet jogellenes fenyegetés hatására vonták vissza. Egyébként viszont nem célszerű a közérdek sérelmére hivatkozva ex officio eljárni, ha senkinek az érdeke nem sérül (a kérelmező nyilván nem, hiszen azért vonta vissza a megsemmisítési kérelmét; mindenki más pedig újból, önállóan is kérheti a megsemmisítést, ennek nem akadálya a visszavont kérelem).”¹⁵

¹⁴ Ficsor, i. m. (1), p. 3.

¹⁵ Ficsor, i. m. (1), p. 4.

III. JOGALKOTÁSI FEJLEMÉNYEK

3.1. Az előző részben bemutatott jogállami követelmények világosabb és következetesebb érvényesülését eredményezték egyes – 2001 óta bekövetkezett – jogalkotási fejlemények.

3.2. A Magyar Köztársaság 2003. január 1-jével csatlakozott az ESZE-hez; az egyezményt a 2002. évi L. törvény hirdette ki. Az Szt.-t pedig a 2002. évi XXXIX. törvény igazította és illesztette hozzá az ESZE-hez. E módosítások az Szt.-nek a tényállás megállapítására vonatkozó – és az officialitás elvét kimondó – 47. §-át egyáltalán nem érintették, a megsemmisítés és a megsemmisítési eljárás szabályait pedig csak annyiban, amennyiben az az ESZE-vel harmonizáló új megsemmisítési ok bevezetése miatt szükségesnek mutatkozott. Az Szt. e módosítása – összhangban az ESZE 138. cikke (1) bekezdésének *e*) pontjában foglaltakkal – a megsemmisítés új okaként nevesítette azt az esetet, amikor a szabadalmat nem annak adták meg, akit az a törvény szerint megillet [Szt. 42. § (1) bek. *d*) pont]. Erre figyelemmel az Szt. 80. §-a kiegészült egy olyan rendelkezéssel, amelynek értelmében e megsemmisítési ok alapján csak az kérheti a szabadalom megsemmisítését, akit az a törvény szerint megillet [Szt. 80. § (2) bek.]; ennél az oknál tehát megtört az a főszabály, hogy a megsemmisítést bárki kérheti a szabadalmassal szemben [Szt. 80. § (1) bek.]. Már e kivételes szabály is arra utalt – ezúttal nem a főszabályt erősítve –, hogy a megsemmisítési eljárás nem valamiféle elvont, általános közérdeket szolgál, hanem a kérelmezőt érő, egyedi, individualizált érdeksérelem orvoslására irányul.

Meg kell továbbá említeni azt is, hogy az Szt.-nek az ESZE-hez való illeszkedés céljából elvégzett 2002. évi módosítása az európai szabadalmak megsemmisítésének okait illetően az Szt. helyett az ESZE alkalmazását írta elő, egyértelművé téve, hogy európai szabadalmat csak az ESZE 138. cikkének (1) bekezdésében meghatározott okból lehet és kell megsemmisíteni [Szt. 84/N. § (1) bek.]. A megsemmisítési eljárás szabályozása mindazonáltal a nemzeti jog hatókörében maradt, amit megerősít az Szt.-nek az a rendelkezése is [84/N. § (2) bek.], amelynek értelmében az európai szabadalom megsemmisítésére – az Szt. 84/N. §-ának (1) bekezdésében foglaltakon kívül – egyebekben az Szt. rendelkezéseit, azaz a nemzeti szabadalmak megsemmisítésére vonatkozó (főként eljárási) szabályait kell alkalmazni. Még így is érvényesül egy-egy speciális szabály az európai szabadalmak megsemmisítésére irányuló, MSZH előtti eljárásban [l. pl. az Szt. 84/M. §-ának (2) és (3) bek.-ét]; ezek azonban közvetlenül nem relevánsak abban a kérdésben, hogy az officialitás elve mennyiben alkalmazható a megsemmisítési eljárásban.

Az ESZE-hez való csatlakozásból adódó fejlemény volt az is, hogy az ESZE törvénnyel való kihirdetése folytán immár a magyar jognak is részévé vált az ESZE – az előzőekben már említett és elemzett – 114. cikke is, ami természetesen nem változtatott azon, hogy ez a rendelkezés csupán az ESZH előtti eljárásokban irányadó, azaz nem tette azt alkalmazandóvá az MSZH vagy a magyar bíróság előtti eljárásban.

3.3. Az ESZE-hez való csatlakozás alkalmával hazánk az egyezmény 2000-ben felülvizsgált szövegét is ratifikálta.¹⁶ Az „ESZE 2000”-ként emlegetett új szöveg 2007. december 13-i hatálybalépése egyfelől az Szt. újabb – kisebb terjedelmű – módosítását, másfelől az ESZE 2000 kihirdetését igényelte. Az előbbi a 2007. évi CXLII. törvény hajtotta végre, az utóbbinak pedig a 2007. évi CXXX. törvény tett eleget.

Az ESZE 2000. évi felülvizsgálata alkalmával a 114. cikk nem változott;¹⁷ a 2007. évi CXXX. törvénnyel kihirdetett magyar változat viszont a korábbinál pontosabb fordításban tartalmazza e cikk szövegét, különválasztva – az eredeti, hiteles szövegekhez jobban igazodva – a hivatalból végzett vizsgálattal és a kérelemhez való kötöttséggel (illetve annak hiányával) foglalkozó fordulatokat. A 114. cikknek a 2007. évi CXXX. törvényben található magyar szövege értelmében az ESZH az előtte folyó eljárásban a tényeket hivatalból vizsgálja; vizsgálata nem korlátozódhat csupán a felek állításaira, bizonyítékaira, érveire, valamint nincs kötve az előterjesztett kérelmekhez sem.

Mivel az ESZE 114. cikkét a 2000. évi felülvizsgálat nem érintette, a Bővített Fellebbezési Tanácsnak az ESZE korábbi szövege alapján kialakított joggyakorlata (l. a 2.5. pontot) a továbbiakban is irányadónak tekinthető, és aligha fog számottevően változni. Az ESZH-nak az ESZE 2000-ről készített hivatalos publikációja a Bővített Fellebbezési Tanács 9/91 és 10/91 számú ügyekben hozott határozatait az ESZE 2000 114. cikkét illetően is alkalmazandónak minősíti.¹⁸ Meg kell jegyezni, hogy az ESZE Végrehajtási Szabályainak idevágó rendelkezései sem módosultak érdemben, csupán átszámozáson és más technikai korrekciókon estek át.

A fél – ez esetben az európai szabadalmas – rendelkezési jogának erőteljes érvényesítését hozta magával az ESZE 2000 egyik fő újdonsága: az európai szabadalom központosított korlátozására, illetve megvonására irányuló eljárás bevezetése.¹⁹ Ebben az eljárásban az ESZH – és ez különösen a korlátozásnál fontos – egyértelműen kötve van a szabadalmas kérelméhez, az általa előterjesztett igénypontokhoz. A szabályszerűen előterjesztett korlátozási kérelemnek az ESZH érdemi „felülmérlegelés” nélkül tartozik eleget tenni.

Ugyanebbe az irányba mutat az ESZE 138. cikkének kiegészítése is; e cikk 2000-ben felülvizsgált változata ugyanis a szabadalmas rendelkezési jogának feltétlen elismerését megkövetelő szabállyal egészült ki: az európai szabadalom érvényessége tárgyában az illetékes bíróság, illetve hatóság előtt folyó eljárásban a szabadalmas az igénypontok módosításával a szabadalmat korlátozhatja; az eljárásban az így korlátozott szabadalmat kell alapul venni [ESZE 138. cikk (3) bek.]. Az Európai Szabadalmi Szervezet Szabadalmi Jogi Bizottságában szakmai konszenzus alakult ki arról, hogy az ESZE e rendelkezése feltétlen érvényesülést

¹⁶ 54/2002. (IX. 13.) OGY határozat

¹⁷ Revision of the European Patent Convention (EPC 2000), Synoptic presentation EPC 1973/2000 – Part I: Articles, Special edition 4/2007 OJ EPO, p. 132–133

¹⁸ European Patent Convention. Published by [the] European Patent Office. 13th edition/July 2007, Annex I, p. 543

¹⁹ L. az ESZE 2000 105a–105c. cikkeit és az ESZE 2000 VSZ 90–96. szabályait

igénylő, a tagállamokra kötelező előírás, amely – az érintett állam jogrendjétől függően – vagy a nemzeti jogba való átültetés útján, vagy a nemzeti bíróságok és hatóságok előtt közvetlenül alkalmazandó, *self-executive* normaként érvényesül, és így válik kötelezővé a nemzeti fórumok előtt folyó megsemmisítési eljárásokban.²⁰ Az Szt.-nek az ESZE 2000 hatálybalépésére figyelemmel elvégzett 2007. évi módosítása e kérdésben nem hagyott kétséget a magyar jogi helyzetet illetően: az Szt. 84/N. §-ának – módosított – (1) bekezdése értelmében az európai szabadalom megsemmisítésére irányuló eljárásban alkalmazni kell az ESZE 138. cikkének (3) bekezdését is; az Szt. tehát előírja az ESZE e rendelkezésének közvetlen alkalmazását. A 2007. évi CXLII. törvény alapjául szolgáló törvényjavaslat indokolása szintén ezt az értelmezést erősítette meg:

„Az ESZE 2000 138. cikke kiteljesítette az európai szabadalom megsemmisítésére vonatkozó nemzeti szabályozás harmonizációját. Kötelezővé tette a szerződő államok számára, hogy az európai szabadalomnak az igénypontok módosításával történő korlátozására – szabadalmi jogszabályaikban – lehetőséget adjanak a szabadalmas részére. Előírta továbbá, hogy az európai szabadalom érvényességével kapcsolatos – azaz, a magyar jog szerint, a megsemmisítési – eljárásokban az európai szabadalmas számára meg kell adni a jogot a szabadalom igénypont-módosítással történő önkéntes korlátozására, azzal, hogy ilyen esetben a szabadalmas által korlátozott igénypont-sorozatnak kell a további eljárás alapjául szolgálnia.

Noha az Szt. 42. §-ának (2) bekezdéséből, 45. §-ának (2) bekezdéséből, 47. §-ának (2) bekezdéséből és 81. §-ának (1) bekezdéséből – legalábbis az MSZH előtti közigazgatási hatósági eljárást illetően – megfelelő értelmezés útján azonos tartalmú szabályozás volna levezethető, és az Szt. 84/B. §-ának (3) bekezdése – az Szt.-vel való konfliktus esetén – az Egyezménynek ad alkalmazási elsőbbséget az európai szabadalmi bejelentéseket és az európai szabadalmakat illetően, a szabályozás világossága és egyértelműsége (és ezáltal a jogbiztonság) érdekében célszerű külön rendelkezésekkel, explicit módon gondoskodni az Szt.-nek az ESZE 2000 138. cikkével való összehangolásáról. A javaslat – 29. §-ában – ennek tesz eleget az Szt. 84/N. §-a (1) bekezdésének – az európai szabadalmak megsemmisítésére irányuló közigazgatási hatósági és bírósági eljárásokban egyaránt alkalmazandó – módosításával.”

3.4. Az Szt.-t és azon belül az officialitás elvének érvényesülését is nagyban érintette, hogy 2005. november 1-jével az Áe.-t felváltotta a Ket., azaz a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény.

A Ket. az officialitást, a hivatalból történő eljárást tekinti főszabálynak, rendelkezései e modellt követik, és szükségképpen ezt tükrözik a bizonyításra vonatkozó szabályai is. A Ket. 3. §-ának (1) bekezdése alapelvként szögezi le, hogy a közigazgatási hatósági eljárásban a törvény keretei között a hivatalból való eljárás elve érvényesül. Ezzel összhangban a

²⁰ Points of connection between EPC 2000 and national law. CA/PL 10/07, Munich 20.08. 2007, point 10., p. 3.; Draft minutes of the 33rd meeting of the Committee on Patent Law, Munich 10 and 11 September 2007. CA/PL 16/07, points 31–35., p. 4.

közigazgatási hatóság hivatalból eljárást indíthat, valamint hivatalból állapítja meg a tényállást, határozza meg a bizonyítás módját és terjedelmét, ennek során nincs kötve az ügyfelek bizonyítási indítványaihoz, ugyanakkor a tényállás tisztázása során minden, az ügy szempontjából fontos körülményt figyelembe kell vennie [Ket. 3. § (2) bek. a) és b) pont]. A Ket.-nek a tényállás tisztázására vonatkozó rendelkezései szintén abból indulnak ki, hogy a hatóság köteles tisztázni a döntéshozatalhoz szükséges tényállást. Ha ehhez nem elegendőek a rendelkezésre álló adatok, hivatalból vagy kérelemre bizonyítási eljárást folytat le [Ket. 50. § (1) bek.].

A Ket. hatálybalépésével összefüggésben a 2005. évi LXXXIII. törvény módosította az Szt.-t. A Ket. és az Szt. viszonyát az határozza meg, hogy az iparjogvédelmi ügyek az ún. „külön” vagy „privilegizált” eljárások²¹ közé tartoznak: a Ket. 13. §-a (2) bekezdésének a) pontja értelmében a Ket. rendelkezéseit az iparjogvédelmi eljárásokban csak akkor kell alkalmazni, ha az ügyfajta vonatkozó törvény eltérő szabályokat nem állapít meg. Ennek tükrképét az Szt. 45. §-ának (1) bekezdése adja meg: az MSZH a hatáskörébe tartozó szabadalmi ügyekben a Ket. szerint jár el, az Szt.-ben meghatározott eltérésekkel. Az eltérést az Szt. kétféleképpen valósítja meg: egyfelől „pozitívan”, azaz eltérő szabály kimondásával, másfelől „negatívan”, azaz kizárva a Ket. egyes rendelkezéseinek alkalmazhatóságát. Az officialitás témakörében mindkét módszerre találunk példát.

Az Szt. 45. §-ának (2) bekezdése – a Ket. 3. §-ától eltérően – alapvetően elöl rendelkezik a kérelemre történő eljárásról: az MSZH a hatáskörébe tartozó szabadalmi ügyekben – jogszabály eltérő rendelkezése hiányában – kérelemre jár el. Az Szt. tehát megfordítja a Ket. 3. §-ának (1) bekezdésében [és a 3. § (2) bekezdésének a) pontjában] található – a hivatalból való hatósági eljárást kimondó – főszabályt, és – polgári eljárásjogi terminológiával – a rendelkezési elvet juttatja érvényre.

Az Szt.-nek a Ket. hatálybalépéséhez kötődő, 2005. évi novellája újraszabályozta a tényállás szabadalmi ügyekben történő megállapítását. Az Szt. átfogóan módosított 47. §-ának (1) bekezdése meghagyta főszabálynak a tényállás hivatalból történő feltárását – igaz, pontosabb, az ESZE 114. cikkéhez jobban igazodó megfogalmazásban: az MSZH az előtte folyó eljárásban a tényeket hivatalból vizsgálja, vizsgálata nem korlátozódhat csupán az ügyfelek állításaira. Ez alól a szabály alól azonban a módosított szöveg kivételt tesz a kontradiktórius eljárásokban: az MSZH a megsemmisítési eljárásban és a nemleges megállapítási eljárásban a tényeket a kérelem keretei között, az ügyfelek nyilatkozatai és állításai alapján vizsgálja [Szt. 47. § (2) bek.]. Ehhez a 2005. évi LXXXIII. törvény alapjául szolgáló törvényjavaslat indokolása a következő magyarázatot fűzi:

„Ezekben az eljárásokban a tényállás feltárásának kereteit az ügyfelek kérelmei vonják meg, e kereteket az ügyfelek által előterjesztett bizonyítékok, állítások és nyilatkozatok töltik meg tartalommal.”

²¹ Tilk, i. m. (5), p. 79.; Kilényi, i. m. (5), p. 22–23. és p. 70–72.

A tényállás megállapításának szabályozásában újdonságot jelentett az Szt. 47. §-ának (3) bekezdésébe illesztett fordulat, amelynek értelmében az MSZH figyelmen kívül hagyhatja azokat a nyilatkozatokat vagy bizonyítékokat, amelyeket az ügyfél nem kellő időben terjesztett elő. Erre a mellőzésre tehát a tényállás nem teljes feltárása „árán” is van mód. Erre is tekintettel méltó figyelemre, ahogy az említett törvényjavaslat indokolása magyarázza e módosítást:

„Az eljárások ügyfelek általi elhúzásának megakadályozását szolgálja az a szabály, amely szerint a Magyar Szabadalmi Hivatal figyelmen kívül hagyhatja azokat a nyilatkozatokat vagy bizonyítékokat, amelyeket az ügyfél nem kellő időben terjesztett elő. E szabálynak, amelynek „párja” az Európai Szabadalmi Egyezmény 114. cikkének (2) bekezdésében is megtalálható, kiemelt gyakorlati jelentősége különösen a kontradiktórius ügyekben van.”

Az Szt.-nek a Ket. hatálybalépéséhez kapcsolódó – 2005. évi – módosítása számottevően erősítette a kérelemhez kötöttséget és a fél rendelkezési jogát a megsemmisítési eljárásban. Megmaradt – az Szt. 80. §-ának (3) bekezdésében – az a rendelkezés, hogy a megsemmisítési kérelemben meg kell jelölni a megsemmisítés alapjául szolgáló okokat, és mellékelni kell az okirati bizonyítékokat. Ugyanakkor az Szt. 81. §-ának (1) bekezdése bevezette azt a szabályt, hogy az MSZH által a kérelmező számára kitűzött határidő elteltét követően a megsemmisítés alapjául szolgáló okként nem jelölhető meg olyan ok, amelyet az említett határidőn belül nem jelöltek meg a megsemmisítés okaként, és az így megjelölt okot az eljárást befejező határozat meghozatalakor figyelmen kívül kell hagyni. Ez utóbbi szabályból okszerűen következik, hogy az említett határidőn túl megjelölt – újabb – megsemmisítési okot hivatalból, *ex officio* sem lehet figyelembe venni. Sőt, ebből a normából egyenesen következik az is, hogy az MSZH a megsemmisítési eljárást nem terjesztheti ki a megsemmisítési kérelemben vagy azt követően később a kérelmező által szabályszerűen megjelölt okon kívüli, további megsemmisítési okokra. Ezt a hivatal sem a kérelmező számára nyitva álló határidőn belül, sem annak lejártát követően nem teheti meg, hiszen azzal okafogyottá és értelmetlenné tenné az Szt. 81. §-a (1) bekezdésének utolsó mondatában található rendelkezést. Nem volna ugyanis értelme kimondani azt, hogy az MSZH a kérelmező által késedelmesen megjelölt okot nem veheti figyelembe az eljárást befejező döntésének meghozatalakor, ha ugyanezt az okot hivatalból bármikor figyelembe vehetné.

Az Szt. 81. §-ának (1) bekezdése azt is megerősítette és még egyértelműbbé tette, hogy a megsemmisítési eljárás nem a szabadság megadását megelőző vizsgálat teljes megismétlése, hanem csupán a kérelemben megjelölt okok (és a kérelmező által erre az okra felhozott bizonyítékok) vizsgálata.

Az Szt. 2005. évi novellája fontos kiegészítéssel szolgált a megsemmisítési eljárás hivatalból történő folytatása kapcsán is. Nem változtatott azon, hogy a megsemmisítési kérelem visszavonása esetén az eljárást hivatalból folytatni lehet. Megkövetelte viszont – az Szt. 81. §-a (3) bekezdésének kiegészítésével –, hogy az MSZH ilyen esetben is a kérelem keretei

között, a felek által korábban tett nyilatkozatok és állítások figyelembevételével járjon el. Tanulságos, ahogy erről a már idézett indokolás szól:

„A kérelemre történő eljárás alapvető jellegét megerősítve a törvény a jelenlegi gyakorlatot rögzítve teszi egyértelművé, hogy a Magyar Szabadalmi Hivatal a hivatalból folytatott eljárásban is kötve van a megsemmisítési kérelemhez és a felek által korábban előterjesztettekhez. Meg kell jegyezni, hogy a megsemmisítési eljárás hivatalból történő folytatása igen ritkán fordul elő a Magyar Szabadalmi Hivatal gyakorlatában, és az csak kivételes esetekre szorítkozhat, például, ha a Magyar Szabadalmi Hivatal alappal feltételezheti, hogy a megsemmisítési kérelmet jogellenes fenyegetés hatására vonták vissza, vagy a szabadalom fennmaradása megingathatná az ügyfeleknek a Magyar Szabadalmi Hivatal mint iparjogvédelmi hatóság törvényes működésébe vetett bizalmát (pl. örökmozgóra adott szabadalom esetén).”

A 2005. évi novella az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló bírósági eljárásban is lényegében alkalmazandóvá tette az Szt. 81. §-ának (1) bekezdésében foglaltakat: a bíróság is figyelmen kívül hagyja azt a megsemmisítési okot, amelyet az MSZH az Szt. 81. §-ának (1) bekezdése alapján hagyott figyelmen kívül, továbbá azt is, amelyet a megváltoztatási kérelemben vagy annak előterjesztését követően jelöltek meg [Szt. 100. § (3) bek.]. Ebből okszerűen következik, hogy ilyen okot a bíróság hivatalból sem vehet figyelembe eljárásában. Hasonló módszerrel követeli meg az Szt., hogy a bíróság hagyja figyelmen kívül a fél által a megváltoztatási kérelemben vagy annak benyújtását követően előterjesztett azt a nyilatkozatot, állítást vagy bizonyítékot, amelyet az MSZH az előtte folyó eljárásban – az Szt. 47. §-ának (3) bekezdésével összhangban – szabályszerűen hagyott figyelmen kívül. Az Szt. 81. §-ának (1) bekezdése kapcsán kifejtettek logikája szerint e normának se volna értelme, ha a bíróság hivatalból lefolytathatna bizonyítást, hivatalból figyelembe vehetne olyan bizonyítékot, amelyet a fél nem (vagy nem szabályszerűen, illetve nem kellő időben) terjesztett elő. Az Szt. 2005. évi módosítása tehát az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló bírósági eljárás tekintetében is egyértelművé tette a kérelemhez kötöttség elvének elsődlegességét és azt, hogy az officialitás nem (vagy csak a felek kérelmeinek keretei között) érvényesülhet.

IV. AZ OFFICIALITÁS ELVE A MEGSEMMISÍTÉSI ÜGYEKBEN HOZOTT MSZH-DÖNTÉSEK FELÜLVIZSGÁLATÁRA IRÁNYULÓ NEMPERES ELJÁRÁSBAN

4.1. Kengyel Miklós e tárgyban írt mértékadó monográfiája a polgári eljárásjog egyik alapkérdésének tekinti, hogy a polgári perben a bíró hatalma vagy a felek uralma érvényesül-e:

„A bíróság és a felek viszonya a polgári per olyan alapkérdése, amelynek helyes megoldása évszázadok óta foglalkoztatja a polgári eljárásjog művelőit. A kérdésre adandó válasz alapján a polgári pernek két alaptípusát különböztethetjük meg: az egyikben a peres felek általában korlátozás nélkül rendelkezhetnek a perbe vitt anyagi és eljárási jogaik felett, sőt a per meneté-

nek az irányítása is az ő kezükben van, míg a másik esetben a bírói hatalom, a hivatalbóliság érvényesül a per során, nemegyszer a felek akarata ellenében is.”²²

Amint arra a 2.1. pont is utalt, a polgári per szabályozásában és jogirodalmi magyarázatában az alapelvek kétféle ellentétpárját különböztetik meg. A rendelkezési elv és az officialitás ellentétét Kengyel a következőképpen írja le:

„A per tárgya feletti uralmat, ha az a feleket illeti meg, a rendelkezési elv, ha a bíróságot, akkor az officialitás (hivatalbóliság) elve fejezi ki. A rendelkezési elv az általánosan elfogadott meghatározás szerint az anyagi jogi magánautonómia eljárásjogi megfelelője. Magában foglalja a per megindítása (befejezése), valamint a per tárgya feletti rendelkezést. A polgári per kizárólag a fél kezdeményezésére indulhat meg, még abban az esetben is, ha a jogvita tárgya közérdekű. A felperes nemcsak a kereset benyújtásakor, hanem a per során mindvégig rendelkezik a per tárgya felett (egyezségkötés, elismerés, lemondás stb.). A bíróság az ítéletében nem terjeszkedhet túl a kereseti kérelmen és az ellenkérelmen. A hivatalbóliság szűkebb értelmezése azt jelenti, hogy a bíróság a felek kérelme vagy indítványa nélkül, illetve azt be nem várva jár el. A hivatalbóliság ennél tágabb lehet, amikor a bíróságnak azt a jogát vagy kötelességét foglalja magában, hogy a felek jogainak a védelmében vagy az igazság kiderítése érdekében megtegye a szükséges intézkedéseket.”²³

A polgári per jog más kommentárjai hasonló módon bontják ki a rendelkezési elv tartalmát. Wopera Zsuzsa szerint a rendelkezési elv két részeleme: a kérelemre történő eljárás elve és a kérelemhez kötöttség elve.²⁴ Az előbbit illetően idézi Magyary Gézát:

„Minthogy ... a magánjogi viszonyok tekintetében a fél akaraturalma a szabály, az állam ezt a szabályt a rájuk vonatkozó jogvédelemre is alkalmazza, és így elrendeli, hogy a bíróság csak akkor adjon jogvédelmet, ha azt a fél kéri, de akkor mindenesetre köteles ezt megadni.”²⁵

A kérelemhez kötöttség Wopera szerint azt jelenti, hogy „a bíróság olyan kérdésben, amelyre vonatkozóan a felek nem terjesztettek elő kereseti kérelmet, ellenkérelmet, avagy viszontkeresetet, nem dönthet”²⁶

A kérelemre történő eljárás elvét a „*Ne procedat iudex ex officio*” maximája, a kérelemhez kötöttség elvét pedig a „*Ne eat iudex ultra petita partium*” szólás fejezi ki.

A másik alapvető ellentétpár, a felek uralmát kifejező tárgyalási elv és a bírói hatalomra utaló vizsgálati elv alapvetően a peranyag szolgáltatására vonatkozik, vagyis arra, hogy a per eldöntéséhez szükséges tények és bizonyítékok felsorakoztatása kire tartozik. Kengyel idézi a német észjogi iskolát képviselő Gönnert, aki szerint a tárgyalási elv azt jelenti, hogy

²² Kengyel, i. m. (3), p. 11.

²³ Kengyel, i. m. (3), p. 14–15.

²⁴ Wopera, i. m. (3), p. 53.

²⁵ Magyary Géza, Nizsalovszky Endre: Magyar polgári per jog, III. kiadás. Budapest, 1940, p. 229.

²⁶ Wopera, i. m. (3), p. 54.

„minden a felek előadásától függ”, míg a vizsgálati elv lényege, hogy „a kereset benyújtása után minden hivatalból történik ..., minden a bírósági vizsgálat útját járja”.²⁷

Wopera a tárgyalási és a (vizsgálati helyett) nyomozati elv ellentétét a következőképpen magyarázza:

„A rendelkezési elv mellett a tárgyalási elv a polgári per másik alaptétele, amely a bizonyítás feletti rendelkezési jogot jelenti. A per eldöntése szempontjából jelentős tények feltárása, bizonyítékok megjelölése és rendelkezésre bocsátása, azaz a peranyag összegyűjtése kétféleképpen lehetséges.

A tiszta tárgyalási elv azt jelenti, hogy nemcsak elsősorban, hanem kizárólag a felek feladata mindez. Ezen elv szerint a bírónak nem feladata, hogy ebben az irányban bármit is tegyen, nem is szabad tennie, mert ez veszélyezteti az elfogulatlanságot, pártatlanságot.

A nyomozati (nyomozási) elv ezzel szemben azt jelenti, hogy a bíróság köteles kinyomozni az előtte nem ismeretes, de a perben jelentőséggel bíró tényeket és bizonyítékokat.”²⁸

A francia jogirodalom a *systeme accusatoire*-on belül különbséget tesz a *principe d’initiative* és a *principe dispositif* között. Az előbbivel azt jelöli, hogy a jogvita megkezdése, folytatása és befejezése kizárólag a felek akaratától függ, míg az utóbbival arra utal, hogy a per tárgya felett csak a felek rendelkezhetnek. A *principe d’initiative* tehát a rendelkezési elvhez, a *principe dispositif* pedig a tárgyalási elvhez hasonlít.²⁹

A német jogban az 1877. évi „birodalmi” polgári perrendtartás (ZPO) nyomán a *Dispositionsrecht* és a *Verhandlungsprinzip* alapelveit nevesítették. Az előbbi lényege, hogy a felek rendelkeztek a per tárgya felett, a bíróság csak a felek kérelme alapján járhatott el, és nem ítélt meg többet annál, mint amennyit a felek követeltek. Az utóbbi azt jelenti, hogy a bíróság számára kizárólag a felek szolgáltatották a per eldöntéséhez szükséges tényeket és bizonyítékokat, a bíróság az igazság kiderítése végett önálló kutatást nem végzett. A *Dispositionsrecht* és a *Verhandlungsprinzip* kategóriáiban is tehát lényegében a rendelkezési és a tárgyalási elvet fedezhetjük fel.³⁰

Az angol jogi terminológia a bíró és a felek polgári perbeli viszonyának a leírására általában az „*adversary system*” kifejezést használja. Ezen belül a *principle of party control* elve azt fejezi ki, hogy a per irányítása a felek kezében van; ez az elv a felek számára mind a per menete, mind a per tárgya feletti uralmat biztosítja, ezért Kengyel „a rendelkezési elv angol változatának” tekinti. A *principle of party presentation* közel áll a tárgyalási elvhez, csak hogy itt – mint Kengyel megjegyzi – „többről van szó, mint a per eldöntéséhez szükséges tények és

²⁷ Kengyel, i. m. (3), p. 57–58.

²⁸ Wopera, i. m. (3), p. 56.; joggal jegyzi meg Wopera a tárgyalási elv elnevezését illetően a következőket: „A tárgyalási elv megjelölés kissé félrevezető. A tárgyalási elv lényege nem abban áll, hogy a per eldöntéséhez szükséges tények és bizonyítékok összegyűjtése a tárgyaláson történik (történhet éppen tárgyaláson kívül is), hanem abban, hogy ezeket a tényeket és bizonyítékokat a feleknek kell szolgáltatniuk.”

²⁹ Kengyel, i. m. (3), p. 39.

³⁰ Kengyel, i. m. (3), p. 51–52.

bizonyítékok szolgáltatásáról”. Ez az elv Kengyel olvasatában azt jelenti, hogy „a magánérdek érvényesítése kizárólag a felek feladata, akik szabadon döntenek arról, hogy a kereseti követelésüket vagy a védekezésüket fenntartják, illetve visszavonják”.³¹

A rendelkezési és a tárgyalási elv dominanciája féluralomhoz (a felek uralmához) vezet, az officialitási és a vizsgálati elv felülkerekedése pedig a bírói hatalmat erősíti a felek ellenében. A két szélső póluson a felek korlátlan uralmát és a túlméretezett bírói hatalmat találjuk.

A féluralom, illetve a bírói hatalom mellett különféle természetű – alkotmányossági-alapjogi, célszerűségi-hasznossági vagy akár filozófiai-ideológiai – érveket hoztak fel *pro* és *contra* az idők folyamán.

Az egyik gondolati irány a rendelkezési elv igazolását a magánautonómiában, illetve annak védelmében találja meg. Ez az igazolás kiindulhat a polgári perben érvényesített jogok magánjogi természetéből, és ez esetben a rendelkezési elv az anyagi jogi magánautonómia eljárásjogi megfelelőjeként jelenhet meg. Másfelől kaphat ez az igazolás alkotmányossági-alapjogi köntöst is, mint pl. a 2.3. pontban idézett magyar alkotmánybírósági határozatokban, amelyek a rendelkezési elv uralmát az alkotmányos védelemben részesülő önrendelkezési jogból vezetik fel, illetve annak részeként fogják fel. Ennek tükrében érthető, hogy az officialitási és a vizsgálati elvet többnyire a magánautonómiát kevésre becsülő vagy éppen séggel eltipró autoritárius és totalitárius államok jogrendje tette dominánssá vagy éppen kizárólagossá.

A bíróság és a felek viszonyát természetesen befolyásolja az állam szerepéről vallott felfogás is. A polgári forradalmakat követően kialakuló liberális állam olyan mértékben ismerte el polgárainak szabadságát és egyenlőségét, hogy a jogvitáikba sem kívánt beavatkozni. A polgári per magánügynek számított, a bírónak csupán a pártatlan szemlélődő szerepe jutott, hiszen maga az állam a jogvitában nem volt érdekelt. A totalitáriánus hatalmi berendezkedésben viszont a bíróság „államhatalmi szervként” jelent meg, és annak a kényszerítő mechanizmusnak a részévé vált, amely a polgárok magánügyeibe való gátlástalan állami beavatkozásra szolgált. A szocialista polgári eljárásjog ennek megfelelően az állami akaratot és ellenőrzést helyezte a jogvita megoldásának tengelyébe.³²

A féluralom és a bírói hatalom közötti arányt leginkább azonban a polgári per rendeltetéséről vallott felfogás határozta és határozza meg. A liberális felfogás a polgári pert csupán az egyéni érdek megvalósításának oldaláról szemléli; feltételezi a felek „teljes fegyverzeti egyenlőségét”,³³ a bíróságot passzivitásra kényszeríti, tőle a pártatlan és tisztességes eljárás biztosítását, de nem az anyagi igazság kiderítését és érvényesítését várja el. E felfogás szerint „a polgári perrendtartás úgy jelent meg, mint azoknak a játékszabályoknak a gyűjteménye, amelyeknek a betartásával az ellenérdekű felek a bíróság előtt szabadon összemérhetik az ere-

³¹ Kengyel, i. m. (3), p. 78–79.

³² Kengyel, i. m. (3), p. 16–17. és p. 233–234.

³³ Kengyel, i. m. (3), p. 100.

jüket, és ahol az ügyesebb, rátermettebb és agyafúrtabb félnek van több esélye a győzelemre”.³⁴ Jól adja vissza e megközelítés lényegét, ahogy Wach a tárgyalási elv védelmére kelt:

„Az igazság megállapítása nem célja a polgári pernek, nem is lehet az. Ez egy kíváncsi, de nem garantált eredmény. Az anyagi igazság mint percél csak egy hivatalbóli eljárásban képzelhető el, egy olyan perben, amely a tényállás kimerítő rekonstrukciójához nemcsak lehetőséget kínál, hanem egyben a 'szabad vizsgálódás elvét', mint az állami szervek hivatalbóli kötelezettségét is felállítja. Ez csak ott történhet meg, ahol a jogvita tárgya közérdek. Tehát a polgári perben a jogvita magánjogi természete kiküszöböli a 'szabad vizsgálódás elvét' és azzal együtt a valós tényállás objektív megállapítását is, mint percélt. Az ítélet nem alapulhat máson, mint a felek által előterjesztett tényállításokon és bizonyítékokon”.³⁵

A korlátlan féluralmat eredményező liberális megközelítést a polgári per szociális modelljének hívei az anyagi igazságról való lemondás, az egyenlőtlenségek fokozása és a per szociális funkciójáról való megfélemlítés miatt bírálják. Az osztrák Klein az igazság nélküli pert „egy üresen járó, kerepelő malomhoz” hasonlította. A polgári per szociális modelljét kidolgozó irányzat a korlátlan féluralmat megvalósító liberális felfogást amiatt is kritizálta, hogy az utóbbi a társadalmi egyenlőtlenséget csak növeli azzal, hogy a nem egyenlőket egyenlőként kezeli. A polgári per szociális modellje szerint a jogvita szociális szükséghelyzet, és a per nemcsak az egyéni jogvédelem eszköze, hanem híd is a magán- és a közérdek között. Klein találó összefoglalásában:

„A per az anyagi igazság megállapításának az eszköze, és annak is kell maradnia, különben hiányzik a per szociális igazsága.”³⁶

E megközelítés paradox túlhajtása volt a szovjet, illetve szocialista jogfelfogás, amely az „objektív igazság” kiderítésének követelményét a rendelkezési és tárgyalási elv fölé helyezte.³⁷ Ennek „ideológiáját” Visinszkij a következőképpen adta meg: a bíróság „a polgári ügyek eldöntésénél nem csupán a felek által rendelkezésre bocsátott adatok szem előtt tartásával jár el, ... hanem köteles behatolni az egyes jogviszonyok valódi lényegébe.”³⁸

A rendelkezési és a tárgyalási elv mellett gyakorlatiasabban csengő – hasznossági és célszerűségi – érveket is felhozunk. Érthető módon ebben az angol jogirodalom „erős”. A *party presentation* elvét nem annyira az individualista filozófiából, hanem a feladatok észszerű megosztásának célszerűségi megfontolásából kiindulva igazolják: el kell választani az egymással vitatkozó felektől a jogvitát eldöntő bíróságot. Ezen érvelés szerint az igazság nagyobb valószínűséggel derül ki a magánérdekeket érvényesítő, kellően motivált felek kétoldali vizsgálódásainak eredményeként, mint a bíróság által kötelességszerűen elvégzett vizsgálatból. Másfelől a pártatlanul eljáró – és ennek látszatát is megőrző – bíró határoza-

³⁴ Kengyel, i. m. (3), p. 51.

³⁵ Idézi: Kengyel, i. m. (3), p. 69–70.

³⁶ Idézi: Kengyel, i. m. (3), p. 106.

³⁷ Kengyel, i. m. (3), p. 242. és 280.

³⁸ Idézi: Kengyel, i. m. (3), p. 233–234.

tának morális tekintélye és elfogadottsága is nagyobb. A pártatlansággal ugyanis nem fér össze, ha a bíró a felek kérelmei ellenében vagy azokon túlmenve jár el, vagy az egyik fél rováására folytat le bizonyítást hivatalból: az ilyesféle bírói aktivizmus szinte szükségképpen csak valamelyik fél terhére bontakozhat ki.³⁹

Az előzőek alapján aligha csodálkozhatunk azon, hogy a féluralom elsősorban a XIX. századi liberális polgári perrendtartásokat: az 1806. évi francia és az 1865. évi olasz polgári eljárási törvénykönyvet, valamint az 1877. évi német polgári perrendtartást (a már említett ZPO-t) jellemezte. A túlméretezett bírói hatalom történelmi előképe a feudális abszolutizmus állameszményét megvalósító 1793. évi porosz rendtartás. A bíróközpontú eljárás, az anyagi (vagy „objektív”) igazság feltárásának követelménye, a vizsgálati (nyomozati) elv dominanciája pedig a XX. századi totalitáriánus rendszerek – a náciizmus és a kommunizmus – idején megalkotott polgári eljárásjogi törvénykönyvek sajátossága. Természetesen a szélsőségek között középutas megoldásra, egyensúlyi állapotra törekvő szabályozásokkal is találkozhatunk; ezek előfutára a polgári per szociális modelljére építő 1895. évi osztrák polgári perrendtartás. A legutóbbi idők fejleménye az eljárási modellek erősödő konvergenciája, amihez – egyebek mellett – hozzájárult, hogy a volt szocialista országokban megkezdődött (sőt, van, ahol be is fejeződött) a bíróságok polgári perbeli szerepének csökkentése, a túlméretezett bírói hatalom visszaszorítása és a féluralom kiterjesztése.⁴⁰

4.2. Magyarországon a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. törvénycikk, a Plósz-féle perrendtartás szintén az egyensúlyteremtési törekvések jegyében fogant. Erőteljesen érvényesítette a rendelkezési elvet, viszont a tárgyalási elvet alávétette a polgári per „legfelsőbb céljának”, az anyagi igazság kiderítésének.⁴¹

A jelenlegi Pp., a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény – természetszerűleg – a bíró és a felek perbeli viszonyát illetően a szovjet mintát követte. Kengyel jellemzése szerint:

„Az aktív bírói pervezetés az anyagi (később objektív) igazság kiderítésére irányuló kötelességgel párosulva olyan mértékű bírói túlsúlyt eredményezett, amelytől a rendszerváltás utáni magyar polgári eljárásjog csak nagy nehézségek árán tudott megszabadulni.”⁴²

E „megszabadulás” első állomása a Pp. 1995. évi módosítása⁴³ – VI. Novellája – volt. Kengyel szerint e módosítás

„egyfelől megnyitotta az utat a felek rendelkezési jogainak a szabad és korlátozásmentes érvényesülése előtt, másfelől hozzákezdett a polgári jogvitákra nehezülő bírói-ügyész túlsúly csökkentéséhez. A szocialista rendelkezési elv megengedő-korlátozó technikája helyett általá-

³⁹ Kengyel, i. m. (3), p. 79.

⁴⁰ Kengyel, i. m. (3), p. 17–18.

⁴¹ Kengyel, i. m. (3), p. 148–188.

⁴² Kengyel, i. m. (3), p. 272–273.

⁴³ 1995. évi LX. törvény

nos érvénnyel mondta ki azt, hogy a bíróság – ha törvény ettől eltérően nem rendelkezik – a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkokhoz kötve van”.⁴⁴

Wopera értékelése szerint a VI. Novella

„döntő pontokon alakítja át a bíróság és a felek közötti viszonyt. E reform lényege egyfelől a bíróság pervezető, perszervező szerepének korlátozásában, másfelől a felektől elvárt, illetve a feleknek engedett cselekvési mező kitágításában foglalható össze. ... Döntő jelentőségű újítás volt annak a szabálynak a bevezetése, hogy bizonyítás felvételére csak a fél kérelmére kerülhet sor”.⁴⁵

Ez utóbbit Kengyel is kiemeli.⁴⁶ A Pp. eredeti szövege ugyanis a vizsgálati elvet alkalmazta, igaz, szubszidiárius jelleggel: a bíróság az általa szükségesnek talált bizonyítást hivatalból is elrendelhetette. Az 1995. évi módosítás ezt a rendelkezést [a Pp. 164. §-ának (2) bekezdését] úgy változtatta meg, hogy a bíróság csak akkor rendelhet el bizonyítást, ha azt a törvény megengedi. A novella alapjául szolgáló törvényjavaslat indokolása *„elvi fontosságúnak”* minősítette e módosítást, mivel a hivatalból elrendelhető bizonyítás *„a bíróság pártatlansága szempontjából aggályos, a perek futamidejét tekintve kedvezőtlen, s a felek szabad önrendelkezésével, a tőlük elvárható aktivitással ellentétes irányba mutat”*.

A Pp. 1999. évi módosítása⁴⁷ még hangsúlyosabbá tette a rendelkezési elvet: a 3. § módosított (1) bekezdése rögzítette a vitában érdekelt félnek a per megindításához való kizárólagos jogát, amelyet csak törvény korlátozhat. Ugyanennek a szakasznak a (2) bekezdése pedig a rendelkezési elv érvényesülését kiterjesztette a polgári per egészére. Ennek ellensúlyá, hogy a bíróság viszont köteles megakadályozni a felek (és képviselőik) részéről minden olyan eljárási cselekményt, amely a jóhiszemű joggyakorlás követelményével ellentétes [Pp. 8. §]. Mint Kengyel is hangsúlyozza: *„a felek rendelkezési joga tehát nem korlátlan, csak egy másik alapelv, a jóhiszemű joggyakorlás keretei között érvényesülhet”.⁴⁸*

A két említett novella között különös ellentmondás jellemezte a magyar polgári igazságszolgáltatást. Mivel a polgári per céljára (Pp. 1. §) és a bíróság feladatára (Pp. 3. §) vonatkozó rendelkezések 1995-ben nem változtak meg, a bíróságnak továbbra is az igazság kiderítésére kellett törekednie, anélkül azonban, hogy az ehhez szükséges bizonyítást hivatalból elrendelhetne volna.

E felemás helyzeten az 1999. évi novella annak a célnak a feladásával változtatott, hogy a polgári jogviták eldöntését az igazság alapján kell biztosítani. A Pp. új céljává a jogviták pártatlan eldöntése lépett elő; az anyagi igazság helyét az eljárás igazságossága foglalta el. A módosítás egyúttal mentesítette a bíróságot az alól a kötelezettsége alól is, hogy a perben az igazság kiderítésére törekedjék. A bíróság feladatává az vált, hogy a feleknek a jogviták

⁴⁴ Kengyel, i. m. (3), p. 316

⁴⁵ Wopera, i. m. (3), p. 31.

⁴⁶ Kengyel, i. m. (3), p. 321.

⁴⁷ 1999. évi CX. törvény

⁴⁸ Kengyel, i. m. (3), p. 318.

elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse. Az 1999. évi Pp.-novella immár azt a felfogást tükrözte, amely szerint a tárgyalási elv azzal járul hozzá a jogvita pártatlan eldöntéséhez, hogy a peranyag szolgáltatását kizárólag a felek feladatává teszi, és a bizonyítás hivatalból való elrendelését még célszerűségi okokból sem engedi meg, mivel ezzel a felek önrendelkezési jogát korlátozná. Kengyel szerint ez már „a XIX. századi liberális permodellhez” való „visszatérés”; elmaradt tehát „a bíróság és a felek közötti kívánatos egyensúlyi állapot” megteremtése, mivel a „magyar inga” ezúttal is „túlságosan nagyot lendült, és a szociális permodellhez való visszatérés helyett a liberális tendenciák erősödtek fel”.⁴⁹ Akármint gondolunk is e bírálat megalapozottságáról, nem változtat a tételes jogi helyzeten, amelyből kiindulva kell visszatérnünk e fejezet fő témájára, vagyis arra, hogy az officialitás elve miként érvényesül megsemmisítési ügyekben az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló nemperes eljárásban.

4.3. Az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló nemperes eljárást az Szt. XI. fejezete szabályozza. Mint ismeretes, ez a „nemperes eljárás pótolja és kizárja a hivatal határozatának közigazgatási perben való felülvizsgálatát”.⁵⁰ Az Szt. alapjául szolgáló törvényjavaslat indokolása is hangsúlyozza, hogy az MSZH döntéseivel szemben „a határozat bírósági megváltoztatásának kérése ... az egyetlen jogorvoslati lehetőség”. Ez következik – egyebek mellett – az Szt. 53/A. §-ából.

A nemperes eljárás tárgya az MSZH döntése; ez adódik az Szt. XI. fejezetének mind jelenlegi („A Magyar Szabadalmi Hivatal döntéseinek felülvizsgálata”), mind korábbi („A Magyar Szabadalmi Hivatal határozatainak megváltoztatása”) címéből, az Szt. 85. §-ának (1) bekezdéséből, amely a bírósághoz intézhető kérelem, a nemperes eljárásban érvényesíthető követelés tárgyaként az MSZH ott felsorolt döntéseit jelöli meg, valamint az Szt.-nek a bíróság határozataival foglalkozó rendelkezéseiből (99–100. §-aiból), amelyekből kitűnik: a bíróság határozatában az MSZH döntéséről rendelkezik. Azt, hogy a szóban forgó nemperes eljárás tárgya az MSZH döntése, különösképpen egyértelművé teszi az Szt. 100. §-ának (3) bekezdésében található – főszabályként érvényesülő – rendelkezés: ha a fél olyan kérdésben kíván bírósági döntést, amely az MSZH előtti eljárásnak nem volt tárgya, a bíróság a kérelmet átteszi az MSZH-hoz.

Az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló eljárás alapvetően a Pp. uralma alatt áll; ez még akkor is igaz, ha az Szt. betűje szerint a Pp.-t szubszidiáriusan kell alkalmazni ezekben az eljárásokban, vagyis csak akkor, ha az Szt. nem tartalmaz a Pp.-től eltérő rendelkezést. Ezt rögzíti az Szt. 88. §-a annak kimondásával, hogy a bíróság az MSZH döntésének megváltoztatására irányuló kérelmet a nemperes eljárás szabályai szerint – az Szt.-

⁴⁹ Kengyel, i. m. (3), p. 19. és p. 322.

⁵⁰ Csiky Péter: Az iparjogvédelmi ügyekben hozott határozatok bírósági felülvizsgálata. In: A bírósági nemperes eljárások magyarázata, A polgári nemperes eljárások magyarázata 1., Budapest, 2002., szerk.: Németh János, Kiss Daisy, p. 469.

ben foglalt eltérő rendelkezések alkalmazásával – bírálja el. Ha az Szt.-ből, illetve az eljárás nemperes jellegéből más nem következik, az eljárásra a Pp. általános szabályait megfelelően alkalmazni kell.

Ebből mindenekelőtt az következik, hogy az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló eljárásban is alkalmazni kell a Pp. alapelveinek érvényesítését megkövetelő értelmezési maximát: a szóban forgó nemperes eljárásokban a bíróság mind az Szt., mind a szubszidiáriusan alkalmazott Pp. rendelkezéseit csak a Pp. I. fejezetében meghatározott alapelvekkel összhangban értelmezheti [Pp. 2. § (4) bek.].

Ebből adódik, hogy a bíróságnak az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló eljárásban is az a feladata, hogy a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse, ezzel szolgálva a Pp. – és általában a polgári eljárás – célját: a jogviták pártatlan eldöntését. A Pp. céljának figyelembevétele különösen fontosnak tűnik az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló olyan eljárásokban, amelyekben – mint pl. tipikusan a megsemmisítési ügyekben – ellenérdekű felek vesznek részt [l. az Szt. 91. §-ának (2) bek.-ét].

A Pp. alapelveként kell érvényesíteni a rendelkezési elvet az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló eljárásokban is. Ennek egyik részeleme a kérelemre történő eljárás, amelyet az Szt. 85. §-a (1) bekezdésének bevezető fordulata egyértelműen kifejez: a bíróság csak kérelemre változtathatja meg (vizsgálhatja felül) az MSZH döntéseit. Ez összecseng a Pp. 3. §-ának (1) bekezdésével, amelynek értelmében a bíróság a jogvitát erre irányuló kérelem esetén bírálja el. A Pp. e bekezdése szerint ilyen kérelmet – ha törvény eltérően nem rendelkezik – csak a vitában érdekelt fél terjeszthet elő. Azt, hogy az MSZH döntésének felülvizsgálatában – azaz az MSZH-döntéssel kapcsolatos jogvitában – ki lehet érdekelt fél, az Szt. 85. §-ának (4) és (5) bekezdése egyértelműen meghatározza. Az érdekelttség az eljárás tárgyához, vagyis az MSZH döntéséhez, annak felülvizsgálatához kötődik, nem valamiféle elvont, általános érdekeltséget fejez ki. Önmagában a közérdekre való hivatkozás az Szt. említett rendelkezéseiben felsoroltakon kívül senkit nem tesz a vitában érdekelt félle. Igaz, hogy az Szt. 80. §-ának (1) bekezdése alapján főszabályként bárki kérheti a szabadalom megsemmisítését a szabadalmassal szemben, de ez nem jelenti azt, hogy ez az elv az MSZH-döntés bírósági felülvizsgálatának kezdeményezésére is vonatkozna: amint ugyanis a „bárból” „valaki” lesz, azaz konkrét kérelmező, az adott megsemmisítési ügy eldőlteben már csak ez a „valaki”, vagyis a kérelmező lesz érdekelt. Attól, hogy az eljárást általában bárki megindíthatja, a valaki által ténylegesen megindított konkrét eljárásban – az egyedi megsemmisítési ügyben – nem válik mindenki érdekelt félle. Az MSZH megsemmisítési ügyben hozott döntésének felülvizsgálatára irányuló eljárásban tehát nem tekinthető bárki érdekelt félnek, hanem csak a kérelmező, a szabadalmas, továbbá azok, akiket még az Szt. 85. §-ának (4) és (5) bekezdése felsorol. E szempontból külön figyelmet érdemel a 85. § (5) bekezdése, amely a közérdekre hivatkozó ügyészi fellépést is korlátok közé szorítja: a szabadalom megadása és megsemmisítése kérdésében hozott határozat megváltoztatását az ügyész csak az Szt. 6. §-

ának (2) bekezdése alapján, azaz arra hivatkozva kérheti, hogy a találmány gazdasági tevékenység körében történő hasznosítása a közrendbe vagy a közérdekekbe ütközzön, és ezért kizárt a szabadalmi oltalomból. Nyilvánvaló: ha az ügyész is csak erre hivatkozva léphet fel a közrend (és közérdekek) védelmében, más – az MSZH előtt folyó megsemmisítési eljárásban ügyfélként részt nem vevő – személy ilyen címen nem tekinthető a jogvitában érdekelt félnek, és nem terjeszthet elő megváltoztatási kérelmet. Végképp nyilvánvaló, hogy a bíróság nem helyezheti magát e képzeletbeli – közérdekre hivatkozó – személy pozíciójába és nem léphet fel az eljárásban a közérdeket védelmező érdekelt félként.

Az Szt. 85. §-ának (5) bekezdésére éppúgy az 1/1994. (I. 7.) AB határozat hatott, mint a Pp. 1995. évi novellájára, amely a magánautonómiát csorbító ügyészi részvételt erőteljesen korlátozta. Az Szt. alapjául szolgáló törvényjavaslat e rendelkezéshez kapcsolódó indokolása ezt egyértelműen megvilágította:

„Az Alkotmánybíróság 1/1994. (I. 7.) AB határozata megállapította, hogy a polgári eljárásban az ügyész általános perindítási fellépési, fellebbezési joga alkotmányellenes, mivel sérti az emberi méltósághoz való jog részét képező önrendelkezési szabadságot. Ezt a megállapítást a nemperes eljárásban való általános ügyészi eljáráskezdményezési, illetve fellépési jogosultságra is vonatkoztatta. Felhívta ugyanakkor a figyelmet arra, hogy az ügyész bizonyos polgári peres és nemperes eljárásokban való közreműködését, perindítási és egyéb kezdeményezési jogát az Alkotmány 51. §-ának (3) bekezdése elvileg megalapozza és alkotmányossá teszi.

Ilyen eljárásokként említi meg azokat a bíróság hatáskörébe tartozó egyoldali eljárásokat, amelyekben egyedül az ügyészség az a kívülálló szerv, amely a törvénysértések megelőzésében, illetőleg orvoslásában szerepet játszhat, és bírósági eljárást kezdeményezhet. Az Alkotmánybíróság szerint kizárólag esetenként, az ilyen eljárásokat illetően az ügyésznek adott egyes törvényi felhatalmazások alkotmányossági vizsgálatával hozható döntés azok alkotmányosságáról vagy alkotmányellenességéről.

Mindezek alapján kell mérlegelni, hogy az ügyész milyen körben kapjon törvényi felhatalmazást a Magyar Szabadalmi Hivatal határozataival szembeni, bíróság előtti fellépésre. A hatályos szabályozás szerint az ügyész a szabadalmi hatóság valamennyi érdemi határozatának megváltoztatását éppúgy kérheti a bíróságtól, mint az ügyfél.

Ennek fenntarthatósága szempontjából mindenekelőtt a szabadalmi oltalom jogi természetét kell figyelembe venni: a szabadalom abszolút szerkezetű jogviszonyt eredményez, vagyis a szabadalmas kizárólagos hasznosítási jogának tiszteletben tartására, tűrésére, az e jog megsértésétől való tartózkodásra köteles a szabadalmason kívül mindenki más.

A szabadalmi ügyben hozott jogsértő határozattal szembeni fellépésre általában megfelelő eljárási lehetőségek nyílnak az érdekelték számára: a közzétételt követően észrevételezési joguk van, a jogsértően megadott szabadalom keletkezésére visszaható hatályú megsemmisítését kérhetik. Általában sem jogi, sem gazdasági szempontból nem aggályos az olyan szabadalmak fennmaradása, amelyeket ugyan nem lehetett volna megadni, viszont senkinek sem sértik valamely jogát vagy érdekét. Ebben az esetben nincs olyan alkotmányos indokként is elfogadható

fontos szempont, amely szükségessé és megengedhetővé tenné az ügyész eljáráskezdeményezési jogát. Ez alól az általános elv alól kivételt képez az egyetlen „negatív” szabadalmazhatósági kritérium érvényesítése: a javaslat 6. §-ának (2) bekezdése ugyanis kizárja a szabadalmi oltalomból a találmányt, ha közzététele vagy hasznosítása a közrendbe vagy a közérkölsbe ütközne. A közrend és a közérköls szempontjainak érvényesítése a szabadalom megadására irányuló egyoldalú, „egyfeles” eljárásban – a Magyar Szabadalmi Hivatalon kívül – csak az ügyésztől mint kívülrálló szervtől várható. A közrendbe vagy a közérkölsbe ütköző szabadalom megsemmisítése iránt eljárást az ügyész maga is indíthat – ügyfélként –, s ebben az esetben az általános szabály szerint mint az államigazgatási szakban félként részt vevő kérheti a határozat bírósági megváltoztatását; ha pedig a közrendre vagy a közérköls sérelmére hivatkozva más kéri a szabadalom megsemmisítését, fontos érdek fűződhet ahhoz, hogy az ilyen eljárásban hozott államigazgatási határozat megváltoztatását az ügyész is kérhesse, annál is inkább, mivel a javaslat 42. §-ának (3) bekezdése szerint a megsemmisítési kérelmet elutasító jogerős határozat kizárja, hogy azonos ténybeli alapon ugyanannak a szabadalomnak a megsemmisítése iránt bárki újabb eljárást indítson. Ez tehát azzal járhatna, hogy az érintett fél kellően nem megalapozott megsemmisítési kérelmének elutasítása az ügyészt is elzárná a közrend, illetve a közérköls sérelmével megadott szabadalom megsemmisítésének kérésétől.

A többi szabadalmi ügyben nincs olyan körülmény, jogi sajátosság, mely az ügyész eljáráskezdeményezési jogát alkotmányosan megalapozná; ezért a javaslat a szabadalom megadása és megsemmisítése kérdésében hozott határozatok esetében hatalmazza fel az ügyészt a 6. § (2) bekezdésén alapuló megváltoztatási kérelem benyújtására.”

Az Szt. tehát kétséget sem hagy afelől, hogy általában nem fűződik érdek – még valamiféle elvont közérdek sem – az olyan szabadalmak megsemmisítéséhez, amelyek senkinek sem sértik a jogos érdekeit, következésképpen nincs olyan alkotmányos indokként is elfogadható szempont, amely szükségessé tehetné, hogy az MSZH előtti eljárás ügyfelein kívül bárkit is felhatalmazottnak tekintsünk arra, hogy megsemmisítési ügyben – akár a felek akarata ellenére is – jogvitát kezdeményezzen az MSZH-döntés bírósági felülvizsgálata céljából. Ez alól az Szt. csupán egy kivételt enged: az Szt. 85. §-ának (5) bekezdésében szabályozott kivételt – az ügyész javára. Ez az egyetlen rendelkezés az Szt.-ben, amely a Pp. 3. §-ának (1) bekezdésében foglalt alapelvtől eltér. Amikor tehát a Pp. e bekezdése törvény eltérő rendelkezésére utal, azon az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló nemperes eljárásban az Szt. 85. §-ának (5) bekezdésében az ügyész kérelmezési jogára vonatkozó szabályt kell – és csak azt lehet – érteni. Abból, hogy az Szt. e kivételt kifejezetten szabályozza és ilyenként csak ezt nevesíti, értelemszerűen következik, hogy más kivételt nem tesz a Pp. 3. §-ának (1) bekezdésében rögzített alapelv, vagyis az alól, hogy a bíróság a jogvitát csak erre irányuló kérelemre bírálja el, és ilyen kérelmet csak a vitában érdekelt fél terjeszthet elő.

A rendelkezési elv másik részelemének – a kérelemhez kötöttség elvének – érvényesülését illetően is tiszta helyzetet teremt az Szt. XI. fejezete. E témában ugyanis egyáltalán nem tartalmaz a Pp.-ben foglaltaktól eltérő rendelkezéseket. Az Szt. eltérő rendelkezése hiányában

tehát korlátlanul érvényesül a Pp. 3. §-ának (2) bekezdésében rögzített az az alapelv, hogy a bíróság a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van. Ennek konkrét kifejeződése a Pp. 215. §-ában található – az érdemi döntés korlátjait kijelölő – rendelkezés: a döntés nem terjedhet túl a kereseti kérelmen, illetőleg az ellenkérelmen. A magyar polgári eljárásjog is követi tehát a „*Ne eat iudex ultra petita partium*” maximáját. Az Szt. XI. fejezetében foglaltakat – a Pp. idevágó rendelkezéseivel együttesen – ezzel az alapelvvel összhangban kell értelmezni, ahogy azt a Pp. 2. §-ának (4) bekezdése is megköveteli. Ezt erősíti a közigazgatási per e kérdésben segítségül hívható analógiája is: a Legfelsőbb Bíróság KK 34. számú állásfoglalása értelmében a kereseti kérelemhez való kötöttség a közigazgatási perben is érvényesül. Ha a bíróság a keresetlevélben megjelölt jogszabálysértést nem állapíthatja meg, más – a megjelölttől érdemben eltérő – jogszabálysértésre a közigazgatási határozat hatályon kívül helyezését vagy megváltoztatását nem alapíthatja. Emellett a bírósági gyakorlat szerint a Pp. 215. §-a a nemperes eljárásokban is megfelelően irányadó (BH 1990/344.). Sőt, szabaddalmi ügyben is eljutott már hasonló következtetéshez a bíróság: a Pp. 215. §-át az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló nemperes eljárásban is alkalmazandónak ítélte, és elvi élel szögezte le, hogy a „*Pp. 215. §-ának értelmében a bíróság döntése nem terjedhet túl a megváltoztatási kérelmen, illetőleg ellenkérelmen*” (BH 1993/559.).

A tárgyalási elv érvényesülését illetően hagyja a legkevesebb kétséget az Szt. XI. fejezete. Mint láttuk, az Szt. 88. §-a alapján a Pp. általános szabályait kell eleve alkalmazni, ha az Szt. eltérően nem rendelkezik. A Pp. is csak törvény eltérő rendelkezése esetén enged kivételt a tárgyalási elv alól. Az Szt. XI. fejezete azonban nemhogy eltérő rendelkezést nem tartalmaz e kérdéskörben, hanem – az előzőekből következően szinte fölöslegesen – egyenesen előírja, kifejezetten megköveteli [98. §-ának (1) bekezdésében] a Pp. szabályai szerint történő bizonyítást. Ebből teljes bizonyossággal adódik, hogy az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló nemperes eljárásban is feltétlen alkalmazást igényel magának a Pp. 3. §-ának (2) bekezdésében kimondott tárgyalási elv: a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátása a feleket terheli. Hasonlóképpen vitán felül áll, hogy a Pp. 164. §-át is maradéktalanul alkalmazni kell a szóban forgó nemperes eljárásban: a jogvita eldöntéséhez szükséges tényeket általában annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valóban fogadja el; a bíróság hivatalból csak akkor rendelhet el bizonyítást, ha ezt törvény megengedi. Az Szt. XI. fejezete ilyen engedélyt nemhogy nem tartalmaz, hanem a bizonyítás kérdésében kifejezetten a Pp. szabályainak alkalmazását írja elő. Ehhez járul még az is, hogy – amint arra ennek az írásnak a 3.4. pontja már utalt – az Szt. 100. §-ának (3) és (4) bekezdése a bíróság hivatalból történő eljárásának egyértelmű tilalmait állítja fel.

A bírósági gyakorlat egyébként viszonylag következetesnek tűnik abban, hogy a Pp. 164. §-át az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló eljárásban is alkalmazni kell, mint ahogy abban is, hogy ezekben az ügyekben kit terhel a bizonyítási kötelezettség. Megsemmisítési ügyben mondta ki a Legfelsőbb Bíróság, hogy „*az engedélyezett szabaddalomra*

tekintettel ... a Pp. 164. §-ának (1) bekezdésében foglaltakból következően a megsemmisítést igénylőnek ... kell bizonyítania az újdonság hiányát” (BH 1991/319.). Ezt az értelmezést a Legfelsőbb Bíróság később bővebben is kibontotta és megerősítette:

„a megadott szabadalom megsemmisítése iránti eljárásban a megsemmisítést kérő félnek kell bizonyítania azt, hogy a szabadalom megsemmisítésének bármely okból helye van. A bizonyítékok értékelése során minden bizonytalanságot vagy kételyt a kérelmező terhére, illetve a szabadalom (szabadalmas) javára kell értékelni” (Pkf. IV. 20522/1997/4.).

V. FEJLEMÉNYEK A JOGGYAKORLATBAN

5.1. A Fővárosi Ítélőtábla joggyakorlata az utóbbi időben éppúgy a rendelkezési és a tárgyalási elv következetes érvényesítésének az irányában haladt, mint a 2001 óta bekövetkezett számos – a III. fejezetben bemutatott – jogszabályváltozás.

5.2. A rendelkezési elv érvényesítését illetően a 796 lajstromszámú, *„Záróelem, előnyösen italt tartalmazó palackok lezárására”* című használati mintaoltalom megsemmisítése ügyében hozott ítéletből végzés tartalmaz precedensértékű, a joggyakorlat számára fontos útmutatással szolgáló megállapításokat.

Ebben az ügyben az MSZH a megsemmisítési kérelemnek részben adott helyt, és korlátozással – a hivatal által megszövegezett igényponttal – tartotta hatályban az oltalmat. A mintaoltalom jogosultja amiatt fordult megváltoztatási kérelemmel a bírósághoz, mert a hivatali határozatban szereplő igénypont által biztosított oltalmi kört túl szűknek ítélte. Megváltoztatási kérelmében az MSZH határozatának megváltoztatását kérte akként, hogy a bíróság az általa megfogalmazott igényponttal tartsa hatályban a minta oltalmát. A hivatali eljárás kérelmezője – a megsemmisítést kérő fél (a bírósági eljárásban: az ellenérdekű fél) – nem terjesztett elő megváltoztatási kérelmet. Az elsőfokú bíróság végzésével elutasította a használati mintaoltalom megsemmisítése iránti kérelemnek részben helyt adó hivatali határozat ellen előterjesztett megváltoztatási kérelmet, viszont az MSZH határozatát ennek ellenére megváltoztatva elrendelte a szóban forgó használati mintaoltalom keletkezésére visszaható hatályú megsemmisítését. A Fővárosi Ítélőtábla ezt az elsőfokú végzést részben megváltoztatta: annyiban, hogy az elsőfokú végzésnek a mintaoltalom megsemmisítését kimondó rendelkezését mellőzte, és csak egyebekben hagyta helyben azt, ami a mintaoltalomnak a hivatali határozat szerinti korlátozással való hatályban tartását eredményezte.

Az ítéletből végzés indokolása a rendelkezési elv érvényesítésével magyarázta a másodfokú bíróság döntését:

„Észlelte ... a másodfokú bíróság, hogy az elsőfokú bíróság végzésének a használati minta oltalmát megsemmisítő rendelkezése túlterjeszkedett a kereseti kérelmen.

A Hmt. 37. §-ának (5) bekezdése folytán alkalmazandó, a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.) 88. §-ának rendelkezése szerint a bíróság a Magyar Szabadalmi Hivatal döntésének megváltoztatására irányuló kérelmet a nemperes eljárás szabályai szerint – az e törvényben foglalt eltérő rendelkezések alkalmazásával – bírálja el. Ha e törvényből, illetve az eljárás nemperes jellegéből más nem következik, az eljárásra a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) általános szabályait megfelelően alkalmazni kell.

A bírósági eljárásban érvényesülő kérelemhez kötöttség szabálya az érdemi döntés korlátját jelenti.

Az adott esetben a Hivatal határozatával a megsemmisíteni kért minta oltalmát korlátozott igényponttal érvényben tartotta. A kérelmező megváltoztatási kérelme arra irányult, hogy a bíróság a Hivatal határozatát akként változtassa meg, hogy az oltalmi időre vonatkozó, általa átdolgozott – bővebb oltalmi körrel – tartsa érvényben a minta oltalmát. A mintaoltalom megsemmisítése érdekében megváltoztatási kérelmet egyik fél sem terjesztett elő (értelemszerűen ilyen kérelemmel az ellenérdekű fél élhetett volna).

Ezért a megváltoztatási kérelem alapján az elsőfokú bíróság kétféle döntést hozhatott volna: a megváltoztatási kérelmet elutasítja, vagy a Hivatal határozatát megváltoztatva, a kérelemnek részben vagy egészben helyt adva, módosított tartalmú igényponttal tartja érvényben a mintát.

Az elsőfokú bíróság a tárgyi mintaoltalom megsemmisítését elrendelő döntésével a megváltoztatási kérelmen túlterjeszkedett, amikor a Hivatal határozatával szemben a megváltoztatási kérelemmel élő fél terhére változtatta meg a Hivatal határozatát, és megsértette ezzel a Pp. 215. §-ában foglalt kérelemhez kötöttség elvét.

A másodfokú bíróság azonban ezt a jelen esetben nem minősítette olyan lényeges eljárási szabálysértésnek, amely a Pp. 252. §-a (2) bekezdése alapján a végzés hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság új eljárásra és újabb határozat hozatalára való utasítását indokolta van.

Figyelemmel arra, hogy a kérelmezőnek a mintaoltalom – általa megfogalmazott igényponttal történő – érvénybentartása érdekében előterjesztett fellebbezése tartalmilag a végzés mintaoltalmát megsemmisítő rendelkezése ellen is irányult – mint többen a kevesebb ez bennfoglaltatott – a másodfokú bíróság a fellebbezés keretein belül maradva hozhatott olyan részben megváltoztató határozatot, amelyben az elsőfokú bíróság végzésének a használati minta oltalmát megsemmisítő rendelkezését mellőzi, egyebekben helybenhagyva a végzést, azaz a megváltoztatási kérelem elutasítását.” (8.Pkf.25.412/2006/4.)

5.3. Az ítéletábra a tárgyalási elv kérdéskörében is részletesen kifejtette álláspontját. Erre a 220 233 lajstromszámú, „Folyadékfázisú gáz, különösen PB-gáz töltőállomás” című szabadalom megsemmisítésének ügye adott alkalmat.

Az MSZH – a megsemmisítési kérelemnek részben helyt adva – a szabadalmat korlátozott főigényponttal tartotta érvényben. A hivatali határozattal szemben mindkét fél megváltoztatási kérelmet terjesztett elő. A kérelmezők – a megsemmisítést kérő felek – a szabadalom

teljes terjedelemben történő megsemmisítését kérték, míg az ellenérdekű fél (a szabadalmas) a hivatali határozat indokolásának a módosítása iránt terjesztett elő kérelmet.

Az elsőfokú bíróság – a bírósági eljárás „első fordulójában” – megváltoztatta az MSZH határozatát és elrendelte a szabadalom megsemmisítését, egyúttal az ellenérdekű fél (a szabadalmas) megváltoztatási kérelmét elutasította. Utóbbi fellebbezett, és fellebbezésében – egyebek mellett – sérelmezte, hogy az elsőfokú bíróság a megsemmisítési eljárásban olyan új bizonyítékokra hivatkozott, amelyeket nem a kérelmező nyújtott be; érvelésében utalt az Szt. 100. §-ának (3) bekezdésére, e rendelkezésből azt vezetve le, hogy a bíróság csak olyan kérdésben dönthet, amelyet az MSZH már elbírált, hiszen csak így biztosítható valamennyi jogorvoslati fórum igénybevétele a felek számára.

A Fővárosi Ítéltábla a fellebbezést a következők miatt találta alaposnak:

„A másodfokú bíróság a fellebbezésben előadottakkal részben egyetértve az elsőfokú bíróság végzésének hatályon kívül helyezésére látott okot az eljárás lényeges szabályainak megsértése miatt. Az elsőfokú bíróság ugyanis eljárási szabályt sértve hivatalból folytatott le bizonyítást s az így feltárt bizonyítékokra alapozta döntését, és az elfoglalt jogi álláspontja miatt a megváltoztatási kérelem által indokolt körben a Hivatal határozatát illetően nem tett eleget maradéktalanul az indokolási kötelezettségének sem.

Egyetértett a másodfokú bíróság a fellebbezéssel abban, hogy az elsőfokú bíróság eljárási szabályt sértett, amikor olyan bizonyítékokat vont be az eljárásba, amelyre (sic!) a kérelmező nem hivatkozott, és a hivatali eljárásnak sem volt tárgya.

Az Szt. 85. §-ának (1) bekezdése szerint az elsőfokú bíróság hatásköre a Hivatal határozatának felülbírálatára terjed ki. A Hivatal határozatának megváltoztatása iránti ügyekben a kérelem nem általában a határozat felülvizsgálatára vonatkozik, hanem a fél kér meghatározott irányú felülvizsgálatot.

Az Szt. 88. §-a értelmében a bíróság a Magyar Szabadalmi Hivatal határozatának megváltoztatására irányuló kérelmet a nemperes eljárás szabályai szerint – az e törvényben foglalt eltérő rendelkezés alkalmazásával – bírálja el. Ha e törvényből, illetve az eljárás nemperes jellegéből más nem következik, az eljárásra a polgári perrendtartás (a továbbiakban: Pp.) szabályait megfelelően alkalmazni kell.

Ezért a rendelkezési jog alapelve [Pp. 3. § (2) bekezdés] a peranyag szolgáltatási kötelezettség és a hivatalbóli bizonyítás tilalma (Pp. 164. §), valamint a keresethez, azaz a megváltoztatási kérelemhez és ellenkérelemhez kötöttség (Pp. 215. §) a Hivatal határozatának megváltoztatása iránti eljárásban is érvényesülő jogelvek.

A Pp. 3. §-ának (2) bekezdése szerint a bíróság – a törvény eltérő rendelkezésének hiányában – a felek által előterjesztett kérelmekhez és jognyilatkozatokhoz kötve van. A Pp. 164. §-ának (1) bekezdése rendelkezik arról, hogy a per eldöntéséhez szükséges tényeket általában annak a félnek kell bizonyítania, akinek érdekében áll, hogy azokat a bíróság valóban fogadja el. A (2) bekezdés szerint a bíróság bizonyítást hivatalból akkor rendelhet el, ha ezt törvény megengedi.

Az érdemi döntést érintően a Pp. 215. §-a kimondja, hogy a döntés nem terjedhet túl a kereseti kérelmen, illetőleg az ellenkérelmen.

Az elsőfokú bíróság az eljárásában ezeket a rendelkezéseket nem, illetve nem megfelelően alkalmazta.

Az eljárás adataiból megállapíthatóan a kérelmező az újdonság és a feltalálói tevékenység hiánya miatt kérte az ellenérdekű fél szabadalmának megsemmisítését. Az általa előterjesztett bizonyítékok (DE 3235056, DE 4103115, US 5,360,139 számú szabadalmi leírások) alapján a Hivatal az újdonság meglétét vizsgálta, és az ismert megoldásoktól való elhatárolás érdekében az igénypontot módosítva az oltalmi kört korlátozta. A kérelmező megváltoztatási kérelmében a Hivatal határozatának megváltoztatását a Hivatal által már értékelt anterioritásokra hivatkozással kérte.

Az elsőfokú bíróság azzal nem sértett eljárási szabályt, hogy a Hivatal által mellőzött megsemmisítési okot, a feltalálói tevékenység meglétét vizsgálta, mert a kérelemhez kötöttség elve csak azt tiltja, hogy a fél által nem kért és a Hivatal által nem vizsgált új megsemmisítési okra térjen át. Tévesen értelmezte azonban az elsőfokú bíróság a Pp. 3. §-ának (3) és (5) bekezdéseit, és a Pp. 163. §-ának (3) bekezdését, amikor ezekre utalva olyan új bizonyítékokat is felhasználhatónak látott, amelyekre sem a megsemmisítést kérő fél, sem a Hivatal nem hivatkozott.

Az elsőfokú bíróság – anélkül, hogy arra a kérelmező hivatkozott volna – összesen 5 db újdonságrontó iratot kutatott fel, majd ezekre utalással a feltalálói tevékenység vizsgálata körében nyilatkozat tételére hívta fel a feleket. Ezt követően a Hivatal határozatát megváltoztató és a szabadalmat megsemmisítő döntését az általa beszerzett bizonyítékok közül két (US2 és US3) dokumentumra alapítottnan hozta meg. Ezt megengedhetőnek látta a Pp. 3. §-ának (3) és (5) bekezdéseiben, valamint a Pp. 163. §-ának (3) bekezdésében foglalt rendelkezések alapján. Ebben tévedett.

A Pp. 3. §-ának (3) bekezdése értelmében a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátása – ha törvény eltérően nem rendelkezik – a feleket terheli. A Pp. 3. §-ának (5) bekezdése, amire az elsőfokú bíróság a végzésében ugyancsak utalt, arról szól, hogy a bíróságot alakszerű bizonyítási szabályok nem kötik. Ez a szakasz azt mondja ki, hogy ha a törvény másként nem rendelkezik, a bíróság a polgári perben alakszerű bizonyítási szabályokhoz, a bizonyítás meghatározott módjához vagy meghatározott bizonyítási eszközök alkalmazásához nincs kötve, szabadon felhasználhatja a felek előadásait, valamint felhasználhat minden egyéb bizonyítékot, amely a tényállás felderítésére alkalmas. A szabad bizonyítási rendszer szabálya nem a Pp. 164. §-ának (2) bekezdésében megfogalmazott hivatalbóli bizonyítás tilalmának a feloldása.

A Pp. külön megengedő, illetőleg az Szt. eltérő rendelkezésének hiányában a szabadalom megsemmisítése iránt indult eljárásban sincs helye a bizonyítás hivatalbóli elrendelésének. Ezért az ilyen eljárásban is érvényesül a bizonyítás feleket terhelő, fentiekben ismertetett főszabálya.

Az elsőfokú bíróság hivatalból folytatta le a bizonyítást, amikor maga kutatott fel és vizsgált a döntése alapjául szolgáló iratokat. Miután a megváltoztatási kérelmet a felek nyilatkozatai és az általuk szolgáltatott bizonyítékok alapján kell elbírálni, ezért eljárási szabályt sértett az elsőfokú bíróság, amikor jogszabály megengedő rendelkezésének hiányában olyan bizonyítékokat tett az eljárás anyagává, amelyekre a kérelmező sem a Hivatal előtti eljárásban, sem az elsőfokú eljárásban nem hivatkozott. Azzal ugyanis, hogy a kérelmező az elsőfokú bíróság által feltárt bizonyítékokat megismerte s azokról nyilatkozott, még nem tette az eljárás tárgyává oly módon, hogy a kérelme azon alapulónak minősüljön. A megsemmisítési kérelme továbbra is a német közrebocsátási iraton alapult.

Az elsőfokú bíróság a Pp. 163. §-ának (3) bekezdésével is indokolta, hogy új dokumentumokat bevonhatott a vizsgálati körbe. Ez a hivatkozása azért téves, mert a Pp. 163. §-ának (3) bekezdése ... a bíróság által köztudomásúnak ismert tények tekintetében rendelkezik, kimondva, hogy ezeket a bíróság valóban fogadhatja el, illetve ugyanezt a szabályt állítja fel azokra a tényekre is, amelyekről a bíróságnak hivatalos tudomása van. Ezen tények kapcsán mondja ki, hogy a bíróság akkor is figyelembe veszi, ha azokat a felek nem hozták fel, köteles azonban a feleket e tényekre a tárgyaláson figyelmeztetni. Az adott esetben azonban a feltalálói tevékenység megléte vagy hiánya minősült bizonyítandó ténynek, és az elsőfokú bíróság által figyelembe vett új dokumentumok, mint bizonyítékok nyertek értékelést.

Nem ért egyet a másodfokú bíróság azzal az állásponttal sem, hogy az Szt. 81. §-ának (3) bekezdésében foglalt officialis rendelkezés kiterjesztő értelmezése alapján a szabadalom megsemmisítési eljárás során az érvénytelen jog fennmaradásának megszüntetéséhez közérdek fűződik, ezért a felek kérelmén és az általuk szolgáltatott adatokon kívül egyéb okok és adatok is vizsgálhatók lennének.

A megsemmisítési eljárásban az érvénytelen jog fennmaradásából eredő sérelem a kérelmező sérelmeként jelentkezik s még a Hivatal előtti eljárásban sem lehet a kérelemben kijelölt ténybeli és jogi kereteken túlterjeszkedni, még akkor sem, ha ezt esetleg célszerűségi szempontok indokolnák. A megsemmisítési eljárás tehát nem arra szolgál, hogy a szabadalom megadására irányuló eljárásban elvégzendő vizsgálatot a Hivatal teljes egészében megismételje. Ezért az Szt. 81. § (3) bekezdésének helyes értelmezésével, a megsemmisítési kérelem visszavonása esetén, az eljárást hivatalból folytatni csak a kérelemmel a Hivatal tudomására jutott adatok körében lehet.

Utal arra a másodfokú bíróság, hogy amennyiben az elsőfokú bíróság által feltárt dokumentumokat maga a kérelmező tette volna az elsőfokú eljárás anyagává, az elsőfokú bíróságnak akkor is mérlegelnie kellett volna az Szt. 100. §-ának (3) bekezdésében foglaltak alkalmazását, azaz, hogy olyan jelentős kérdés merült-e fel, amely miatt indokolt a kérelem Hivatalhoz való áttétele, biztosítva ezzel a fél számára a lehetséges jogorvoslati fórumokat is.

Az elsőfokú bíróság figyelmen kívül hagyta, hogy a Legfelsőbb Bíróság eseti döntése, amire hivatkozott, általános érvényű iránymutatásnak nem tekinthető, és korábbi, mint a Polgári

perrendtartást módosító és új rendező elveket megfogalmazó, így többek közt a hivatalbóliság elvének a visszaszorítását megvalósító 1999. évi CX. törvény.

A törvény újra szabályozta a Pp. I. fejezetét, amely az alapelveket tartalmazza. Egyértelművé kívánta tenni, hogy az 'ügy urai' maguk a felek, ők határozzák meg a per tárgyát és ezáltal a bíróság mozgásterét.

Miután a bírósági eljárás tárgyát – a megváltoztatási kérelem által meghatározott terjedelemben – a Hivatal határozata képezi, lényeges eljárási szabályt sértett az elsőfokú bíróság az is, hogy a Hivatal határozata vonatkozásában az indokolási kötelezettségét elmulasztotta. A Hivatal által módosított igénypontot tette ugyan a vizsgálat tárgyává, de az új dokumentumokon alapuló jogi álláspontjánál fogva a Hivatal által elfoglalt állásponttal nem foglalkozott, indokolási kötelezettségének nem tett maradéktalanul eleget.” (8.Pkf. 25.143/2004/9.)

A Fővárosi Ítéltábla mindezekre tekintettel az elsőfokú bíróság végzését hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra és újabb határozat hozatalára utasította. Az új eljáráshoz megfelelő útmutatással is szolgált a Fővárosi Bíróság eljáró tanácsa számára:

„Az új eljárásban az elsőfokú bíróságnak a Hivatal határozatát kell felülvizsgálni a megváltoztatási kérelmek és ellenkérelmek keretei között. Döntése nem terjedhet túl a megváltoztatási kérelmeken és ellenkérelmeken. Amennyiben a felek által esetlegesen szolgáltatott új bizonyítékok olyan kérdést vetnek fel, amely a Hivatal előtti eljárásnak nem volt tárgya, mérlegeléssel kell eldöntenie az Szt. 100. §-a (3) bekezdésének alkalmazását.”

A Fővárosi Bíróság eljáró tanácsa azonban a fellebbviteli fórum e világos útmutatásának is – mondhatjuk: nyíltan – ellenállt. Az officialitás elvéhez makacsul ragaszkodó álláspontját a másodfokú bíróság végzésében kifejtettek ellenére is fenntartotta. Ismételten – a bírósági eljárás immár „második fordulójában” is – megváltoztatta az MSZH-nak a szabadalmat korlátozott főigényponttal érvényben tartó határozatát, és elrendelte a szabadalom megsemmisítését. Ez a Fővárosi Ítéltáblát – az újabb fellebbezés nyomán – arra készítette, hogy az elsőfokú bíróság végzését és az MSZH határozatát egyaránt hatályon kívül helyezze, és a kérelmező (a megsemmisítést kérő fél) kérelmét áttegye az MSZH-hoz. Az ítéltáblai végzés indokolása a következőket fejtette ki:

„A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság végzésének hatályon kívül helyezésére látott okot az eljárás lényeges szabályainak megsértése miatt.

Az elsőfokú bíróság ugyanis téves jogi álláspontjánál fogva eljárási szabályt sértve mellőzte a kérelem áttételre vonatkozó Szt. 100. §-a (3) bekezdésében foglalt rendelkezés alkalmazását.

Rögzíti a másodfokú bíróság, hogy az elsőfokú bíróság tárgyi ügyben hozott határozatát hatályon kívül helyező jogerős végzés új eljárásra vonatkozó utasítása ellenére a megismételt eljárásban is saját maga által felkutatott iratokat – hivatalból – vont az eljárásba, és ezekre vonatkozóan hívta fel – a bizonyítási teher szabályának téves alkalmazásával – az ellenérdeklő felet nyilatkozat tételére. ...

Tekintettel azonban arra, hogy a kérelmezők utóbb, a 2006. január 18-án tartott tárgyaláson úgy nyilatkoztak, hogy 'a bírósági eljárásban feltárt és eljárásba bevont anterioritásokkal a kérelmezők azonosultak, ... ezeket az iratokat az eljárás részévé kívánják tenni', elfogadható volt, hogy a bírósági eljárásban a technika állása körébe újonnan bevont iratok értékelését maguk is kérték. ...

Ezt követően az elsőfokú bíróság tévesen foglalt állást akként, hogy az új dokumentumok vizsgálatára vonatkozó kérelem nem minősült olyan kérdésben való döntésre irányulónak, amely a Hivatal előtt folyó eljárásnak nem volt tárgya, mert álláspontja szerint a kérelem tárgya a Hivatal előtt és a bírósági eljárásban is a szabadalom megsemmisítésére irányuló kérelem elbírálása volt.

Az Szt. 100. §-ának (3) bekezdése értelmében, ha a fél olyan kérdésben kíván bírósági döntést, amely a Magyar Szabadalmi Hivatal előtt folyó eljárásnak nem volt tárgya, a bíróság a kérelmet átteszi a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz. Ebben az esetben a bíróság a Magyar Szabadalmi Hivatal határozatát – szükség szerint – hatályon kívül helyezi.

A Hivatal határozatának megváltoztatása iránt indított eljárásban a bíróság a Hivatal határozata alapján bírálja el a megváltoztatási kérelmet. A kérelmező által hivatkozott újabb iratok alapján a megváltoztatási kérelem a fenti rendelkezés értelmében nem volt elbírállható, mert ezen iratok tartalmát a Hivatal szükségképpen nem vizsgálhatta, így döntésénél azokat nem is vehette figyelembe. Ezért a döntés alapjául szolgáló új iratok vizsgálatára irányuló kérelem alapján az Szt. 100. §-ának (3) bekezdése alapján a kérelem Hivatalhoz való áttételének van helye. Rámutat arra a másodfokú bíróság, hogy az Szt. 100. §-ának (3) bekezdésében foglalt szabály a bíróság számára nem ad mérlegelési lehetőséget, egyértelműen írja elő a kérelem áttételének kötelezettségét.

Önmagában az a körülmény, hogy a kérelem a Hivatal előtt folyó és a bírósági eljárásban is a szabadalom megsemmisítésére irányult – az elsőfokú bíróság téves értelmezésével szemben – még nem jelenti azt, hogy ha a kérelmező a bírósági eljárásban újabb dokumentumokra hivatkozva más kérdés vizsgálatát is a kérelme tárgyává tesz, az ne minősülne olyan kérdésben való bírósági döntés kérésének, amely a Hivatal előtt folyó eljárásnak nem volt tárgya.

Megjegyzi csupán a másodfokú bíróság, hogy az elsőfokú bíróság az Szt. 88. §-a folytán alkalmazandó Pp. 164. §-a (1) bekezdésének a bizonyítási teher szabálya helytelen alkalmazásával kötelezte a szabadalmas ellenérdekű felet a bizonyításra. A bizonyítékok rendelkezésre bocsátása a Hivatal előtt és a bírósági eljárásban is a kérelmet előterjesztő felet terheli. Ennél fogva a szabadalom megsemmisítése tárgyában folyamatban lévő – kontradiktórius – eljárásban is a bizonyítás a megsemmisítést kérő felet terheli. Az elsőfokú bíróság által álláspontjának alátámasztására hivatkozott eseti döntés szabadalmi bejelentési eljárásban született, ahol értelemszerűen a szabadalmi oltalmat kérő szabadalmas mint az eljárásban szereplő egyetlen fél köteles annak bizonyítására, hogy a találmány megfelel az oltalom törvényi feltételeinek." (8.Pkf.25.563/2006/5.)

5.4. A Fővárosi Bíróság érintett tanácsa mindazonáltal továbbra sem „adja fel”. Erre utal az a 27 gépelt oldalt kitevő gondolatmenete, amelyet az 1791 lajstromszámú, „*Hullámpapír rekesz ömlesztett és darabárukhoz*” című használati mintaoltalom megsemmisítésének ügyében hozott végzésében adott elő [3.Pk.23.478/2006/9.]. Az MSZH ebben az ügyben is részben adott helyt a megsemmisítési kérelemnek, és korlátozással – korlátozott igényponttal – tartotta hatályban a mintaoltalmat. A hivatali határozattal szemben csak az oltalom jogosultja terjesztett elő megváltoztatási kérelmet. Ennek ellenére a bíróság a megváltoztatási kérelem elutasításával ezúttal sem érte be, hanem a mintaoltalom megsemmisítését is elrendelte. Ennek érdekében ezúttal is hivatalból folytatott le bizonyítást és kutatott fel olyan anterioritásokat, amelyekre sem a megsemmisítést kérő ellenérdekű fél nem hivatkozott, sem az MSZH előtti eljárás nem terjedt ki.

A rendelkezési elvet és a tárgyalási elvet sértő, valamint a Fővárosi Ítéltábla joggyakorlatával is ellentétes eljárásának indokaként a Fővárosi Bíróság eljáró tanácsa azt a – kissé meghökkentő, a végzésben viszont váltig ismételtetett – tételt hozta fel, hogy

„A Magyar Köztársaság a TRIPS Egyezmény tagjaként biztosítja, hogy feltalálói lépés hiánya esetén megváltoztatási kérelem tárgyában a bíróság döntése a mintaoltalom megszűnését eredményezi.”⁵¹

Mindez a Fővárosi Bíróság szerint a következőkből vezethető le:

„A TRIPS Egyezmény biztosítja, hogy megváltoztatási kérelem tárgyában a bíróság döntése nem válik akadállyá a jogszerű kereskedelemmel szemben.

A Magyar Köztársaságban a TRIPS Egyezmény (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) 1995. január 1-jén lépett hatályba, és kihirdetése az 1998. évi IX. törvény útján történt. A Magyar Köztársaság a TRIPS Egyezmény tagja. Az egyezmény hatálya kiterjed a szellemi tulajdon védelem nemzeti rendszereire (national systems for the protection of intellectual property). A magyar használati mintaoltalmi jog a szellemi alkotások sajátos fajtájának hazai védelmét szabályozza [Ptk. 86. § (1)-(2) bek.].

A Magyar Köztársaság az egyezmény tagjaként köteles az egyezmény rendelkezéseinek érvényt szerezni. E kötelezettség a szabadalmi jogra is kiterjed (TRIPS Egyezmény 1. cikk 1–2. bek.).

Ezért az egyezmény hatálya kiterjed a mintaoltalomból eredő jogok védelmére és érvényesítésére, ideértve a megváltoztatási kérelem eldöntését is.”

Ezt követően a végzés idézi a TRIPS-megállapodás 1. és 7. cikkét, azaz a megállapodásból adódó kötelezettségek jellegéről és hatóköréről, valamint a megállapodás céljairól szóló rendelkezéseket, valamint elemzi a megállapodás preambulumát is. Innét jut el a következő – nem kevésbé meglepő – tételek kinyilatkoztatásához:

⁵¹ A végzésből vett idézeteket teljes szöveghűséggel közöljük.

„Ha a megváltoztatási kérelem a mintaoltalom korlátozás nélküli vagy megfelelő korlátozással való hatályban tartására vagy a mintaoltalom megsemmisítésére irányul, akkor a bíróság a mintaoltalom hatályban tartása felől dönt. A mintaoltalmat hatályban tartó döntés elengedhetetlenül szükséges eszköz a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséhez (to enforce intellectual property rights). Ezért e döntés az egyezmény tekintetében a szellemi tulajdonjogokat érvényesítő eszközök és eljárások (measures and procedures to enforce intellectual property rights) körébe esik.

Az egyezmény tehát biztosítja, hogy megváltoztatási kérelem tárgyában a döntés önmagában nem válik akadállyá a jogszerű kereskedelemmel szemben.

Feltalálói lépés hiánya esetén megváltoztatási kérelem tárgyában a döntés önmagában akadállyá válik a jogszerű kereskedelemmel szemben, ha nem eredményezi a mintaoltalom megszűnését.

Az egyezmény biztosítja, hogy a szellemi tulajdonjogokat érvényesítő eszközök és eljárások (measures and procedures to enforce intellectual property rights) nem válnak önmagukban akadályokká a jogszerű kereskedelemmel szemben (do not themselves become barriers to legitimate trade).

Az egyezmény 7. cikke szerint szellemi tulajdonjogok esetében a védelem és érvényesítés (the protection and enforcement) meghatározott követelményt kell kielégítsen. Hozzá kell járuljon az egyezmény céljainak (objectives) támogatásához.

A 7. cikk követelménye a preambulumban foglaltak biztosítását szolgálja. Tehát a 7. cikk követelményét nem kielégítő jogvédelem és jogérvényesítés esetében annak eszközei és eljárássai önmagukban akadályokká válnak a jogszerű kereskedelemmel szemben.

Feltalálói lépés hiánya esetén a mintaoltalom nem felel meg az egyezmény 7. cikkében foglalt feltételnek a következők szerint.

Ha a mintaoltalom tárgya nem alapul feltalálói lépésen, akkor a technika állásához képest a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló [Hmt. 3. § (1) bek.].⁵² Létrehozásához alkotó tevékenységre nem volt szükség. A mintaoltalomból eredő jogok védelme és érvényesítése nem tölti be azt a rendeltetését, hogy alkotói színvonalú kutatási és fejlesztési ráfordítások megtérülését biztosítsa, és alkotó tevékenységre ösztönözzön. Tehát nem járul hozzá a technológiai fejlődés előmozdításához (to the promotion of technological innovation).

Alkotói színvonal hiányában a mintaoltalom közkincsnek minősülő technológia monopóliumára irányul. Tehát a mintaoltalomból eredő jogok védelme és érvényesítése akadályozza a technológia átadását és elterjedését (the transfer and dissemination of technology).

Feltalálói lépés hiánya miatt semmis mintaoltalom esetében a jogosult alkotó tevékenység nélkül jut a műszaki ismeretek előállítóit megillető kedvezményezett pozícióba, és elzárja a műszaki ismeretek felhasználóit közkincsnek minősülő műszaki ismeretek alkalmazásától. Az

⁵² A Hmt. vagy Hmtv. rövidítés a használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvényt jelöli.

alaptalanul védett hasznosítási pozícióból eredő profit és egyéb egyoldalú piaci előny ellentétes a közérdekkel, amely a műszaki ismeretek előállítóinak és felhasználóinak kölcsönös előnyéhez (the mutual advantage of producers and users of technological knowledge) fűződik.

Feltalálói lépés hiánya esetében a szellemi tulajdonjogok védelme és érvényesítése (the protection and enforcement of intellectual property rights) ellentétes a jogok és kötelezettségek egyensúlyához (balance of rights and obligation) fűződő közérdekkel.

Tehát feltalálói lépés hiánya esetén a mintaoltalom nem elégíti ki az egyezmény 7. cikkében foglalt követelményt. Ezért feltalálói lépés hiánya esetén a szellemi tulajdonjogokat érvényesítő eszközök és eljárások (measures and procedures to enforce intellectual property rights) önmagukban akadályokká válnak a jogszerű kereskedelemmel szemben.

Tehát feltalálói lépés hiánya esetén megváltoztatási kérelem tárgyában a döntés önmagában akadállyá válik a jogszerű kereskedelemmel szemben, ha nem eredményezi a mintaoltalom megszűnését.”

A TRIPS-megállapodásra építő – az előzőekben idézett – tételekből aztán sok minden adódik a végzés indokolása szerint. Tanulságos szemeztetni e sajátos jogértelmezési következtetésekből:

„Tehát feltalálói lépés hiánya esetén mind a TRIPS Egyezmény, mind a Hmt. folytán alkalmazandó Szt. a megváltoztatási eljárást a Pp. 3. § (1) bekezdésében meghatározott kivételként szabályozza. Az eljárásban nem érvényesül, hogy megváltoztatási kérelmet csak a vitában érdekelt fél terjeszthet elő. Feltalálói lépés hiánya esetén a megváltoztatási kérelem közérdekű.”

„Feltalálói lépés hiánya esetén a TRIPS Egyezmény, valamint a Hmt. folytán alkalmazandó Szt. a megváltoztatási eljárást a Pp. 3. § (2) bekezdésében meghatározott kivételként szabályozza. Az eljárásban nem érvényesül, hogy a bíróság kötve van a felek kérelmeihez és jognyilatkozataihoz, ideértve a felek által szolgáltatott bizonyítékokat is.

A TRIPS Egyezmény, valamint a Hmt. folytán alkalmazandó Szt. a megváltoztatási eljárást akként szabályozza, hogy feltalálói lépés hiánya esetén egyezségnek nincs helye ..., az eljárás ellenérdekű fél nélkül is folyhat ... és a megváltoztatási kérelem visszavonása a bíróságot nem köti E törvények tehát az eljárást a Pp. 3. § (2) bekezdésében meghatározott kivételként szabályozzák. ... Az eljárásban nem érvényesül, hogy a bíróság kötve van a felek kérelmeihez és jognyilatkozataihoz – ideértve a felek által szolgáltatott bizonyítékokat is.

Feltalálói lépés hiánya esetén a megváltoztatási eljárásban a rendelkezési elv ellenpárja – a hivatalbóli eljárás elve – érvényesül.”

„A Magyar Köztársaság a TRIPS Egyezmény tagjaként biztosítja, hogy feltalálói lépés hiánya esetén megváltoztatási kérelem tárgyában a bíróság döntése a mintaoltalom megszűnését eredményezi. ... Tehát feltalálói lépés hiánya esetén a TRIPS Egyezmény a megváltoztatási eljárást akként szabályozza, hogy a bíróság a feltalálói lépés hiányára vonatkozó bizonyítékot köteles figyelembe venni döntésében, attól függetlenül, hogy e bizonyítékra a megsemmisítést kérő fél hivatkozik-e.

Egyfelől tehát feltalálói lépés hiánya esetén e tényt a bíróság a felek cselekményeitől függetlenül köteles bizonyítani. Feltalálói lépés hiánya esetén a bíróság bizonyításra van kötelezve. Másfelől pedig – mivel a bíróság döntésében a feltalálói lépés hiányának bizonyítékát a megsemmisítést kérő fél bizonyítási cselekményeitől függetlenül köteles figyelembe venni – nem szolgál a megsemmisítést kérő fél hátrányára, ha neki nem sikerül a feltalálói lépés hiányát bebizonyítani. A megsemmisítést kérő félre bizonyítási teher nem hárul.

A feltalálói lépés hiánya bizonyíthatatlanságának következményei a jogosult hátrányára – értelemszerűen – nem esnek. Ezért bizonyítási teher a jogosultra sem hárul. A TRIPS Egyezmény tehát feltalálói lépés hiánya esetén a megváltoztatási eljárást a Pp. 3. § (3) bekezdésében meghatározott kivételként szabályozza. A felekre bizonyítási teher nem hárul.

A Hmt. folytán alkalmazandó Szt. a megváltoztatási eljárást a TRIPS Egyezménnyel összhangban szabályozza.”

„Tehát mind a TRIPS Egyezmény, mind a Hmt. folytán alkalmazandó Szt. a megváltoztatási eljárást a Pp. 3. § (3) bekezdésében meghatározott kivételként szabályozza. Az eljárásban nem érvényesül, hogy a feltalálói lépés hiánya bizonyítékainak rendelkezésre bocsátása a feleket terheli. Az eljárásban a nyomozati (vizsgálati) elv érvényesül.

Aggályos az álláspont, hogy megváltoztatási eljárásban 'a bizonyítás' a megsemmisítést kérő felet terheli, és az általom tárgy alkotó jellegének bizonyítására a jogosult nincs kötelezve.

Megváltoztatási eljárásban alkotó jelleg – szabadalom esetében feltalálói tevékenység, minta általom esetében feltalálói lépés – megléte jelentős tény. Alkotó jelleg meglétének bizonyítása – értelemszerűen – a jogosult érdekében áll, és a megsemmisítést kérő fél érdekében nem áll. Ezért alkotó jelleg meglétének bizonyítására a jogosult van kötelezve, és a megsemmisítést kérő fél nincs kötelezve [Pp. 164. § (1) bek.]. Tehát alkotó jelleg megléte tekintetében a bizonyítás indítványozása elmulasztásának, illetve a bizonyítási indítvány elkésett voltának jogkövetkezményei, valamint a bizonyítás esetleges sikertelensége a jogosultat terheli és a megsemmisítést kérő felet nem terheli [3. § (3) bek.].

A bizonyítási teher szabályai tehát a fenti állásponttól eltérő eredményre vezetnek. Az elmentartott megoldásokhoz képest a védeni kért megoldás létrehozásához szükséges alkotó tevékenységet a jogosultnak kell bizonyítania.

Továbbá a fentiekből kitűnően feltalálói lépés hiánya tekintetében nem a felek, hanem a bíróság van bizonyításra kötelezve Tehát ismételten aggályosnak mutatkozik az álláspont, hogy megváltoztatási eljárásban 'a bizonyítás' a megsemmisítést kérő felet terheli.”

„Nincs tehát jogszabályi alapja annak, hogy a megváltoztatási eljárás tárgyát a megsemmisítési kérelem tárgyában hozott MSZH-határozat képezi akár „a megváltoztatási kérelem által meghatározott terjedelemben”, akár egyéb módon.”

„A TRIPS Egyezmény, valamint a Hmt. folytán alkalmazandó Szt. feltalálói lépés hiánya esetén megállapítja a megváltoztatási eljárás kivételes szabályozását. ... Feltalálói lépés hiánya esetén a bíróság bizonyításra van kötelezve. Ezért a 85. § (1) bekezdése csak e kivételes szabályozással összhangban értelmezhető. E szabályozás alapján az elsőfokú bíróság eljárási

szabálysértés nélkül vehet figyelembe olyan bizonyítékot, amely az MSZH előtti eljárásnak nem volt tárgya, vagy amelyre az MSZH nem hivatkozott.”

„Feltalálói lépés hiánya esetén mind a TRIPS Egyezmény, mind a Hmt. folytán alkalmazandó Szt. a megváltoztatási eljárást úgy szabályozza, hogy az eljárásra a Pp. 215. §-a nem alkalmazható.”

„A Magyar Köztársaság a TRIPS Egyezmény tagjaként biztosítja, hogy feltalálói lépés hiánya esetén megváltoztatási kérelem tárgyában a döntés a mintaoltalom megszűnését eredményezi. ... Feltalálói lépés hiánya esetén a jogszerű kereskedelem érdeke megköveteli a mintaoltalom megszüntetését attól függetlenül, hogy e döntés túlterjeszkedik-e a kérelmen, illetőleg az ellenkérelmen.

Tehát egyfelől a TRIPS Egyezmény feltalálói lépés hiánya esetén meghatározza a bíróság döntésének korlátját. Betölti azt a rendeltetést, amelyet a polgári perben a Pp. 215. §-a tölt be. Mivel a különös szabályozás kiterjed a döntés korlátjának meghatározására, a különös szabályozásból nem a 215. § általános szabályának alkalmazása, hanem más következik: az általános szabály mellőzése.”

„Mivel a pártatlanság követelménye nem értelmezhető úgy, hogy ellentétes a polgári eljárásnak a 3. § (2) bekezdésében kivételként meghatározott szabályozásával, és feltalálói lépés hiánya esetén a megsemmisítési kérelemmel kapcsolatos megváltoztatási eljárás kivételes szabályozását törvények megállapítják, az adott esetben a jogvita eldöntésének pártatlanságát nem érintette, hogy a bíróság hivatalból vett figyelembe bizonyítékokat.”

5.5. A fővárosi bírósági végzés előzőekben hosszan idézett részeiből kitűnhetett, hogy az eljáró tanács indokolása az officialitási és a vizsgálati elv érvényesítése mellett – más szóval, az ennek az írásnak a 4.3. pontjában bemutatott törvényi előírásokkal és alkotmánybírósági határozatban kifejeződő alkotmányossági követelményekkel, valamint a Fővárosi Ítéltáblának az 5.2. és az 5.3. pontban ismertetett joggyakorlatával szemben – voltaképpen egyetlen érvet hoz fel, nevezetesen, hogy mindez a TRIPS-megállapodásból következne. Kicsit bővebb kifejtésben: a végzés gondolatmenete azon a feltevésen alapul, hogy a hazánkban törvénnyel kihirdetett TRIPS-megállapodás egyes szabályai számítanak olyan eltérő törvényi rendelkezéseknek, amelyek felhatalmazzák a bíróságot a Pp.-nek a rendelkezési és a tárgyalási elvet kimondó – alapelvi és egyéb – előírásaitól, illetve az Szt. XI. fejezetében foglaltaktól való eltérésre, és velük szemben az officialitási és a vizsgálati elv alkalmazására.

Ez megköveteli, hogy a TRIPS-megállapodás idevágó rendelkezéseit tüzetesebben is szemügyre vegyük, megvizsgálva a magyar jogrendhez és azon belül az MSZH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló nemperes eljárás szabályozásához fűződő viszonyukat.

Az első dolog, ami rögtön szembeötlik, hogy a TRIPS-megállapodás nem vonatkozik a használati minták oltalmára.

A megállapodás 1. cikkének (2) bekezdése meglehetősen egyértelmű e kérdésben: a TRIPS-megállapodás alkalmazásában szellemi tulajdonon a megállapodás II. részének 1–7.

fejezeteiben szabályozott szellemi tulajdoni kategóriákat kell érteni; közülük mindegyiket, de rajtuk kívül semmi mást. A használati mintaoltalom nem szerepel a megállapodás említett fejezeteiben szabályozott oltalmi formák között. Az a tény pedig, hogy a használati mintaoltalom egyes kérdéseiben a Hmtv. az Szt. rendelkezéseinek megfelelő alkalmazását írja elő, nem vonja (egyoldalú belső jogi aktussal ezt nem is tehetné) a TRIPS-megállapodás szabadalmakkal kapcsolatos rendelkezéseinek hatálya alá a használati mintaoltalmat. Mint ahogy a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi rendszerekre vonatkozó, a preambulumban található (és egészen más kérdésre vonatkozó) utalás sem változtat, nem is változtathatna a TRIPS-megállapodás tárgyi hatályát határozottan és világosan kijelölő – normatív tartalmú – rendelkezés értelmén; pusztán attól, hogy a preambulum általánosan utal a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi rendszerekre, nem kerül a megállapodás hatálya alá az e rendszerekben fellelhető összes oltalmi forma, még akár az is, amelyről a megállapodás szót sem ejt. Ezt az értelmezést igazolja a megállapodás mértékadónak tekintett kommentárja is, kifejezetten megerősítve, hogy a TRIPS-megállapodás nem terjed ki a használati minták oltalmára.⁵³

A szóban forgó fővárosi bírósági végzés tehát a TRIPS-megállapodással ellentétesen terjesztette ki a megállapodás alkalmazását a használati minták oltalmára, és ezzel a végzés jogi érvelése el is vesztette a talaját. Tekintsünk el mindazonáltal ettől az „apróságtól”, és vizsgáljuk meg, hogy a bíróság érvelése összeegyeztethető volna-e a TRIPS-megállapodással, illetve a Pp.-vel és az Szt.-vel a megállapodás hatálya alá eső valamely oltalmi forma – pl. a szabadalom – esetében.

A TRIPS-megállapodás 1. cikkének (1) bekezdése szerint a „Tagok”, vagyis a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) tagjai (államok, valamint az Európai Közösség) tartoznak azzal, hogy a megállapodás rendelkezéseinek érvényt szerezzenek. [Ez következik egyébként a WTO-t létrehozó Marrakesh-i Egyezmény II. cikkének (2) bekezdéséből is, amely a tagokra nézve mondja ki kötelezőnek – egyebek mellett – a TRIPS-megállapodást, valamint az említett egyezmény XVI. cikkének (4) bekezdéséből, amely ugyancsak a tagok kötelességévé teszi, hogy biztosítsák törvényeik, rendelkezéseik és közigazgatási eljárásaik összhangját – egyebek mellett – a TRIPS-megállapodás szerinti kötelességeikkel.] A WTO-ról szóló jogi kommentár szintén egyértelműen foglal állást e kérdésben:

„*The TRIPS Agreement establishes rights and obligations between WTO Members, not private individuals or firms.*” (A TRIPS-megállapodás a WTO tagjai között teremt jogokat és kötelességeket, nem magánszemélyek vagy vállalatok között.)⁵⁴

A megállapodásból eredő kötelességek címzettjei, kötelezettjei tehát a tagállamok, illetve – hatáskörén belül – az EK. E kötelességeiknek tipikusan jogalkotással és egyéb – pl. a jog-

⁵³ Daniel Gervais: *The TRIPS Agreement: Drafting History and Analysis*. London, 1998, p. 43

⁵⁴ Mitsuo Matsushita, Thomas J. Schoenbaum, Petros C. Mavroidis: *The World Trade Organization – Law, Practice, and Policy*. Oxford, 2003, p. 405

értvényesítést szolgáló – állami intézkedésekkel kell eleget tenniük. Ez nem zárja ki, hogy a megállapodás egyes rendelkezéseinek a tagok a saját – nemzeti, illetve közösségi – jogrendjük szerint előírt feltételekkel *self-executive* jelleget tulajdonítsanak, illetve azoknak a bíróságai vagy a hatóságaik előtt történő közvetlen alkalmazását megengedjék vagy megköveteljék. Az Európai Bíróság a TRIPS-megállapodástól a közvetlen hatályt a *Dior*-ügyben megtagadta, és csupán annak megköveteléséig ment el, hogy – ha az érintett területen van már közösségi szabályozás – az egyébként irányadónak minősülő közösségi jog alkalmazása során, amennyiben és amennyire lehetséges, a TRIPS-megállapodással összhangban álló értelmezést kell elfogadni és követni.⁵⁵ A tagállamok jogrendjére bízta viszont – közösségi szabályozás híján – annak eldöntését, hogy a TRIPS-megállapodásnak a szabadalom oltalmi idejét meghatározó (möglegheősen konkrét és normatív tartalmú) rendelkezését (33. cikkét) a nemzeti bíróságok alkalmazzák-e közvetlenül, és ha igen, milyen feltételekkel.⁵⁶

Érdemes megjegyezni, hogy az Amerikai Egyesült Államok jogrendje nem ismeri el sem a WTO-megállapodásoknak, sem a WTO vitarendezési eljárásában hozott döntéseknek az amerikai jogra való közvetlen hatását, tagadja a WTO-megállapodások közvetlen hatályát és *self-executive* jellegét egyaránt, továbbá a WTO-megállapodások és az USA belső joga közötti konfliktus esetén az utóbbinak ad alkalmazási elsőbbséget, ha a belső jogi norma egyértelmű, és nem hagy értelmezési tartományt a *favor conventionis* elv érvényesölése számára.⁵⁷

A nemzetközi szerződés közvetlen hatályának, illetve *self-executive* (önvégrehajtó) jellegének elismerését a magyar jogban – úgy tűnik – sem az Alkotmány, sem valamely törvény, sem pedig az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlata elvileg és általában nem zárja ki. Erre utal pl. a 30/1998. (VI. 25.) AB határozat indokolása is, amelyben az Alkotmánybíróság elismerte annak lehetőségét és azt lényegében csupán két feltétel teljesítésétől tette függővé, hogy a nemzetközi „szerződésbe foglalt jogi norma a magyar jogalanyok felé is érvényesöljön”. Az egyik feltétel, hogy a nemzetközi szerződést belső jogforrásban ki kell hirdetni (ma már ennek részleteit kimerítően szabályozza a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény). A másik feltétel szinte magától értetődő, és voltaképpen abban áll, hogy legyen mi érvényesöljön, vagyis, hogy a nemzetközi szerződés „általánosan kötelező tartalmú” legyen [ez következik a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 16. §-ának (1) bekezdéséből is, amely a belső jogszabályban való kihirdetést „általánosan kötelező magatartási szabályt tartalmazó” nemzetközi szerződés esetén követeli meg]. A nemzetközi szerződés és a belső jogszabály konfliktusának rendezésére az Alkotmánybíróságról szóló 1989. évi XXXII. törvény megfelelő mechanizmust teremt [l. e törvény 1. §-ának c) pontját,

⁵⁵ C-300/98. és C-392/98., *Dior* és társai [EBHT 2000., I-11307. o.], l. különösen az ítélet 44. és 47. pontját

⁵⁶ C-431/05., *Merck Genéricos kontra Merck & Co. Inc.*, HL C 269. szám, 2007. november 10., l. az ítélet 34. és 47. pontját, valamint rendelkező részét. L. még: *Munkácsi Péter*: A TRIPS-megállapodás az Európai Bíróság döntéseiben. I. rész: a TRIPS-megállapodás közvetlen hatálya a közösségi jogban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2. (112.) évf. 1. sz., 2007. február, p. 37–45.

⁵⁷ *Matsushita, Schoenbaum, Mavroidis*, i. m. (54), p. 100–102.

21. §-ának (3) bek.-ét és 44–47. §-ait], az Alkotmánybíróság hatáskörébe utalva a jogszabály nemzetközi szerződésbe való ütközésének vizsgálatát. Már ez is arra utal, hogy a jogalkalmazó szervek lehetőségei korlátozottak abban, hogy az ilyen konfliktust jogértelmezéssel vagy egyéb módon „önerőből” rendezzék. További korlátot állított a 30/1998. (VI. 25.) AB határozat annak kimondásával, hogy „*a favor conventionis elv érvényesülése addig terjedhet, amíg a magyar jog nemzetközi szerződéssel konform értelmezése eredményeként az Alkotmány nem sérül*”. Nincs okunk továbbá annak feltételezésére, hogy a nemzetközi szerződés közvetlen hatályának elismeréséhez szükséges feltételek a magyar jogrendben különlegeseek, a többi jogrendszerben alkalmazottaktól gyökeresen eltérőek lennének.

Erre tekintettel különösebb kockázat nélkül állítható, hogy a TRIPS-megállapodás 7. cikke, azaz a megállapodás céljait rögzítő rendelkezés nem felel meg a közvetlen hatály, a nemzeti bíróságok vagy hatóságok előtti eljárásban, magánfelek közötti jogvitában történő közvetlen alkalmazás feltételeinek. Mindenekelőtt célszerű utalni a norma szövegezésére. Az 1998. évi IX. törvénnyel kihirdetett magyar fordításból ez kevésbé tűnik ki, az angol eredeti alapján viszont egyértelmű: a megállapodás 7. cikke nem kógens szabály, amit tükröz, hogy az angol szövegezés nem a szokásos „*shall*”, hanem a „*should*” segédigét használja.⁵⁸ A megállapodás kommentárja szerint e cikk a tagokat orientálja a megállapodás végrehajtásával kapcsolatos szellemi tulajdon-védelmi politikájuk alakításában, azaz inkább tekinthető politikai deklarációnak, mint kógens normának. A kommentár arra is rámutat, hogy e cikkre a megállapodás tagjai a közöttük folyó vitarendezési eljárásokban fognak hivatkozni (és hivatkozni is).⁵⁹ A 7. cikk tehát nem a nemzeti jogalkotó fórumok előtt magánfelek között folyó jogviták, hanem a megállapodás tagjai közötti államközi viták eldöntéséhez ad fogódzókat, szempontokat; e cikk címzettjei nem a szellemi tulajdon-jogi jogviták magánfelei, hanem a TRIPS-megállapodásban részes nemzetközi jogi jogalanyok. A 7. cikk szövegezése továbbá nélkülözi az „*általánosan kötelező tartalmat*”, hiszen általánosnak éppen általános, de nem kötelező; nem tartalmaz „*általánosan kötelező magatartási szabályt*”, különösképpen olyat nem, amelynek az államokon (és az EK-n) kívül más személyek (magánszemélyek) lennének a címzettjei.

Különösképpen tévesnek látszik annak feltételezése, hogy a TRIPS-megállapodásnak ez a tagállamokhoz (és az EK-hoz) címzett, kötelező erő és *self-executive* jelleg nélküli, orientáló tartalmú rendelkezése olyan kifejezett rendelkezésként volna értelmezhető, amely felhatalmazza a bíróságot a Pp.-nek a rendelkezési elvet és a tárgyalási elvet kimondó – alapvető jelentőségű – rendelkezéseitől való eltérésre. Amikor tehát a Pp. 3. §-ának (1)–(3) bekezdései a törvény eltérő rendelkezésére utalnak, illetve amikor a Pp. 164. §-ának (2) bekezdése a hivatalból történő bizonyítás tilalma alól csak a törvényben megengedett kivételt vonja ki,

⁵⁸ A TRIPS-megállapodás 7. cikkének szövege a következő: „The protection and enforcement of intellectual property rights should contribute to the promotion of technological innovation and to the transfer and dissemination of technology, to the mutual advantage of producers and users of technological knowledge and in a manner conducive to social and economic welfare, and to a balance of rights and obligations.”

⁵⁹ *Gervais*, i. m. (53), p. 63–67.

azon nyilvánvalóan az eltérésről, illetve a kivételről kifejezetten, explicit módon rendelkező törvényi előírásokat kell érteni és nem olyan típusú általános politikai deklarációt, mint amilyen a TRIPS-megállapodás 7. cikkében található. Emellett hozzá kell tenni, hogy a Pp. 2. §-ának (4) bekezdése eleve a Pp. alapelveivel összhangban történő értelmezést, az ilyen értelmezésnek elsőbbséget adó jogalkalmazást követeli meg. Alkotmányossági oldalról pedig határt szab az az alkotmánybírói tanács is, amelyről a 30/1998. (VI. 25.) AB határozat kapcsán már szó esett, nevezetesen, hogy a *favor conventionis* elv érvényesítése nem vezethet az Alkotmánnyal ellentétes eredményre. Láttuk azonban, hogy a Pp. szóban forgó alapelvei – a rendelkezési elv és a tárgyalási elv mellett a félegyenlőség elve is – alkotmányos követelményeket fejeznek ki, mint ahogy alkotmányos védelemben részesül a független, pártatlan bíróság előtti tisztességes eljárásból való emberi jog is. Még ha a TRIPS-megállapodás 7. cikke bármilyen módon hivatkozható volna is a Pp.-nek a rendelkezési elvet és a tárgyalási elvet érvényesítő rendelkezéseivel szemben, akkor sem lehetne – még a *favor conventionis* elv segítségül hívásával sem – a megállapodás e cikkét az említett alkotmányossági követelmények sérelmére vezető módon értelmezni és alkalmazni.

Ha még közvetlen hatályt, illetve *self-executive* jelleget tulajdonítanánk is a TRIPS-megállapodás 7. cikkének, illetve felhatalmazottnak tekintenénk is a bíróságot arra, hogy az e cikkben foglaltakat értelmezési szempontokként figyelembe vegye a belső jogszabályok alkalmazása során, akkor is látnunk kéne, hogy a megállapodás céljait rögzítő rendelkezést természetesen csupán a megállapodásban szabályozott kérdésekben lehet figyelembe venni. Ezúttal nem arról van szó, hogy a használati minták oltalmára nem terjed ki a megállapodás tárgyi hatálya (ezen – mintegy hipotetikusan – már „túltettük” magunkat), hanem arról, hogy a TRIPS-megállapodás mennyiben terjed ki a megsemmisítési eljárások szabályozására.

A TRIPS-megállapodás 62. cikkének (4) bekezdése a megsemmisítési (megvonási, törlési) és más hasonló *inter partes* eljárásokban a 41. cikk (2) és (3) bekezdésében foglalt elvek alkalmazását írja elő. Ezek az alapelvek közvetlenül nem érintik a rendelkezési elvet és a tárgyalási elvet; leszögezhető tehát, hogy a TRIPS-megállapodás e kérdéseket nem szabályozza sem a megsemmisítési, sem az egyéb eljárásokat illetően. Következésképpen e kérdésekben a megállapodás 7. cikke sem hívható fel, még kiegészítő értelmezési szempontként sem. Figyelmet érdemel viszont, hogy a TRIPS-megállapodás az említett rendelkezések együttes eredményeként a megsemmisítési ügyekben (mind a hatósági, mind a bírósági szakaszban) megköveteli a tisztességes és méltányos (*fair and equitable*) eljárást, valamint a félegyenlőség és a meghallgatáshoz való jog érvényesítését. Ez utóbbi követelmények viszont a rendelkezési és a tárgyalási elvvel harmonizálnak, mintegy azok érvényesülését feltételezik, azokkal együtt alkotnak koherens eljárási rendet; a TRIPS-megállapodás 41. cikkének (2) és (3) bekezdésében foglalt – megsemmisítési ügyekben is irányadó – alapvető követelmények teljesítését tehát a rendelkezési és a tárgyalási elv következetes érvényesítésével lehet előmozdítani, sőt, garantálni.

INFORMÁCIÓKUTATÁS A MŰANYAGIPARBAN – I. RÉSZ

A tanulmány nemcsak az iparjogvédelem területén dolgozó szakembereknek próbál segítséget nyújtani az újdonságkutatáshoz, hanem az iparban dolgozóknak is, akik fejlesztésekhez, piaci döntések előkészítéséhez készítenek elővizsgálatokat, gyűjtenek értékes információkat.

1. Az információkutatás lehetőségei

A XX. század utolsó évtizedében, az információs forradalom kezdetével gyökeresen megváltozott az információszerzés mind a kutatás és technológiafejlesztés, mind a gyártásfejlesztés, piackutatás, alapanyag-kiválasztás területén.

Milyen lehetőségek is voltak az információk begyűjtésére az információs forradalom előtt, illetve annak kezdetén?

- Hagyományos hordozón megjelenő nyomtatott irodalom:
 - tudományos szakkönyvek, dolgozatok, referáló szakfolyóiratok (például: CAS, RAPRA),
 - szakfolyóiratok, katalógusok, ismertetőik,
 - tudományos konferenciák;
- személyes kapcsolatokon alapuló információszerzés (kereskedelmi kapcsolatok, tudományos kapcsolatok);
- számítógépek használatával igénybe vehető adathordozókon, így például CD-lemezeken megjelenő információk;
- viszonylag szűk körben hozzáférhető, kereskedelmi online vonalon elérhető speciális adatbázisok.

Mi jellemzi ezeket a lehetőségeket? A nyomtatott irodalom elsősorban könyvtárakban érhető el, ezért időben és térben nyilvánvalóan viszonylag korlátozott a hozzáférhetősége. Még inkább igaz ez a tudományos konferenciákra és a személyes kapcsolatokon alapuló információszerzésre. Nem jelentettek forradalmian több lehetőséget a számítógépes adathordozókon elérhető információk, adatbázisok sem.

A számítógépek rohamos terjedésével, valamint az internet egyre szélesebb körben elérhetővé válásával robbanásszerűen bővült és a mai napig is rohamosan bővül mind a tudomány, mind a technológiafejlesztés, mind a piackutatás, alapanyag-kiválasztás területén az információszerzés lehetősége. Ez még akkor is igaz, ha figyelembe vesszük, hogy a tudományos eredmények és a technológiai fejlesztések eredményei piacvédelmi okokból nem mindig és nem teljesen nyilvánosak.

Egyre több, magára valamit is adó vállalat, kutató-fejlesztő központ – nyilvánvalóan marketing szempontoktól vezérelve – hozzáférhetővé teszi nemzetközi számítógépes hálózaton azokat az információkat, amelyeken keresztül megismerhetővé válnak termékeik, technológiai fejlesztéseik piaci szempontokból fontos jellemzői. Sőt, bár bizonyos korlátozással – regisztrációs vagy fizetési kötelezettséggel –, feltettebb, igazán értékes információkhoz is hozzá lehet jutni. Ezek az információk a számítógépek további terjedésével és az internet fejlődésével ténylegesen bárki számára könnyedén hozzáférhetővé válnak, mégpedig rendkívül gyorsan és térben szinte korlátozás nélkül. Több információtechnológiai fejlesztéssel foglalkozó központ segíti az információk hatékony keresését az interneten keresztül azok számára is, akik nem hivatásszerűen gyakorolják az információkutatást, miközben egyre több információ, adatbázis kerül a világhálóra. Több hagyományosan nagyhírű tudományos kiadó is elhelyezi adatbázisát a világhálón.

2. A szükséges információ begyűjtésének leghatékonyabb módjai

Az információgyűjtés során manapság már elsősorban nem az a legnagyobb nehézség, hogy egy adott témában elég információhoz jussunk, hanem az, hogy csak a számunkra fontos információk közül tudjunk a leggyorsabban válogatni, vagyis a számunkra legfontosabb információkhoz a leghatékonyabb módon jussunk el. A XXI. század elején – mint ahogy sokan említik, az „információs század” elején – hatalmas információmennyiség önti el a köznapi embereket, amely számos előnye mellett azzal a hátránnyal is jár, hogy a fontos információk kigyűjtése a sok egyéb információ közül bizonyos szintű hozzáértést igényel.

Nem szükséges bizonyítani, hogy elektronikus úton lehet a leggyorsabban a szükséges információhoz hozzájutni. Ezért a továbbiakban elsősorban az elektronikus lehetőségekkel foglalkozunk, azzal a megjegyzéssel, hogy természetesen a nyomtatott szakirodalomnak is fontos helye van életünkben, elsősorban az alapvető ismeretanyag megszerzésében.

A előzőekből már látható, hogy az elektronikus információszerzés két, ha nem is teljesen elkülöníthető adatszolgáltatási lehetőségen keresztül történhet, ezek az

- internet és a
- kereskedelmi online hálózatok.

Míg az első lehetőség széles körben, szinte korlátozás nélkül hozzáférhető, a második szűkebb szolgáltatói körben történő előfizetéshez kötött. Az interneten keresztül jóval nagyobb adathalmazból lehet válogatni, míg a kereskedelmi online szolgáltatásokon keresztül jóval rendezettebb, kutatásra jobban előkészített adatbázisokhoz, adathalmazokhoz lehet hozzáférni. Az interneten keresztül az általános felhasználású keresőprogramok (pl.: Google, Yahoo stb.) segítségével különösebb hozzáértés nélkül is hozzájuthatunk a számunkra érdekes információkhoz, azonban a rendezetlen találatok közül nehezebb kiválogatni az értékeseket. Hozzá kell tenni azonban, hogy az internetes világhálózaton is egyre több hagyományos információsztolgáltató teszi lehetővé saját keresőprogrammal – kereső-

motorral vagy browserrel – a saját adatbázis-gyűjteményben történő keresést. Miután ezek az adatbázisok meghatározott szempontok szerint rendszerezve és szűrve vannak, ezért ezekben a keresés jóval hatékonyabb, mint az internetes, általános felhasználású, „szabad” keresőprogramokkal.

A kereskedelmi online szolgáltatásokon keresztül szabadabban megfogalmazható keresési stratégiákkal, a kereső kulcsszavak jobb, pontosabb csoportosítási lehetőségével már több hozzáértést, szakértelmet igénylő módon juthatunk el a számunkra fontos információkhoz, az előzőekhez képest hatékonyabban. Korábban ezek a szolgáltatások fizikailag külön vonalon jutottak el a felhasználókhoz. Manapság ezek is az internetes világhálón keresztül jutnak el a felhasználóhoz, de csak az internetes interface, a windows-os felület barátságosabb környezetének alkalmazásával, a hatékonyabb parancsszintű kutatás lehetővé tételével.

3. Adatbázis-előállító és -szolgáltató központok és azok adatbázisai

Ebben a fejezetben elsősorban az olyan adatbázis-előállító, illetve -szolgáltató központok kerülnek ismertetésre, amelyek már kutatásra kellően előkészített, szakszerűen rendszerezett adatbázisokat hoznak létre.

A technológiafejlesztések és tudományos kutatások szempontjából az egyik legfontosabb adatbázis-előállító a szabadalmi hivatalok, ezek közül is a legnagyobbak a regionális hivatalok, mint például az Európai Szabadalmi Hivatal, a napjainkban egyre jelentősebb Kínai Szabadalmi Hivatal, továbbá a kereskedelmi szabadalmi adatbázisok előállítói, ezek közül is a legnagyobb a Thomson Derwent mint szabadalmi leírásokat referáló adatbázis-készítő. A szabadalmi adatbázisokban történő keresést nagymértékben elősegíti a szabadalmi leírásoknak a Nemzetközi Szabadalmi Osztályozás (NSZO) szerint történő besorolása.

A rendszerezett adatbázisok előállítóinak másik nagy csoportjába tartoznak a kereskedelmi vállalkozások, a nonprofit jellegű, általában szakmai szervezetek vagy a könyvtárak, egyetemek információtechnológiai szerveződései. Témánk szempontjából a legfontosabb adatbázisok a teljesség igénye nélkül a következők:

– *Apollit / Applied Polymers Literature – Abstract*

Előállító: Technical Data Service (TDS) Herrlich GmbH (DE). A Deutsche Kunststoff-institut Fact Databases osztálya alapította 1996-ban. 1998 óta angol nyelven is elérhető az adatbázis. 1999-ben az STN Internationallel, a legnagyobb tudományos-technikai adatbázis-szolgáltatóval kötött együttműködési szerződést, majd 2000-ben az interneten is megjelent adatbázis-szolgáltatással.

A világ bármely részén közölt publikációk bibliográfiai adataiban, illetve kivonatában

- időhatékony kutatást,
- új termékekkel kapcsolatos naprakész technológiai információkat,
- naprakész piaci áttekintést kínál.

Elérhetősége: internet (<http://www.polybase.com/apollit/>), STN.

– *CA / Chemical Abstract*

Az egyik legrégebbi és legjobban rendszerezett adatbázis, amely a kémiai tudományos élet, illetve a vegyipar teljes területét lefedi. Az American Chemical Society (US) Chemical Abstract Service csoportja által létrehozott, a világnak a kémia területén legnagyobb és legelterjedtebben használt kémiai és kapcsolódó tudományos információgyűjteménye. Elektronikus úton az STN International a fő szolgáltatója. Rendkívül gyakran frissítik, a fontosabb szakfolyóiratokat, szakmai kiadványokat, valamint szakadalmi leírásokat referálja.

Elérhetősége: STN, Datastar, Dialog.

– *EMA*

Az adatbázis az Engineered Materials Abstracts online változata, amely három alkönyvtárat tartalmaz:

1. Ceramics
2. Advanced Polymers és
3. Composites.

Előállítója a Cambridge Scientific Abstracts (CSA) (US). Bibliográfiai adatokat tartalmaz a világ minden tájáról származó szakirodalomból a fenti anyagok fejlesztése, feldolgozása és előállítása területéről.

Elérhetősége: CSA, Dialog, STN.

– *Macromolecules*

Az American Chemical Society ACS Publications csoportja által szerkesztett szakfolyóirat elektronikus változata. A polimerekkel foglalkozó tudomány alapvető információival, így a szerves, a szervetlen és a természetben előforduló polimerek szintézisével, polimerizációs mechanizmusával, kinetikájával, kémiai módosításával, oldat/olvadék/szilárd állapotú jellemzőivel foglalkozó cikkek, tanulmányok találhatók meg az adatbázisban. A teljes dokumentumok is elérhetők.

Elérhetősége: internet (<http://pubs.acs.org/journals/mamobx/index.html>).

– *PolyInfo – Polymer Database*

Előállító: A japán National Institute for Materials Science / Materials Database Station (JP).

A Polymer Database PolyInfo a polimerizált anyagok tervezéséhez szükséges adatokat tartalmazza rendszerezett formában. Az adatbázisban a polimerek jellemzői, szerkezetük, IUPAC-elnevezésük (International Union of Pure Applied Chemistry), a vizsgált minták mérési körülményei, monomerek és polimerizálási módszerek találhatók meg. Homopolimerek, kopolimerek és polimerblendek, kompozitok és elegyek közel 100 féle jellemzőjét tartalmazza a tudományos szakirodalomra épülő adatbázis.

Elérhetősége: internet (http://polymer.nims.go.jp/polyinfo_top_eng.htm).

- *Polymer Online*
Az adatbázis a John Wiley & Sons, Inc. (US): *Encyclopedia of Polymer Science and Engineering* 2. kiadás 17 kötetének teljes szövegállományát, kiegészítő és kumulatív indexét tartalmazza. Az enciklopédia közel 600 cikket, fejezetet tartalmaz több mint 3000 táblázattal és ábrával. Az adatbázist a Thomson Corporation (US) szolgáltatja. Elérhetősége: Datastar, Dialog.
- *RAPRA Polymer Library*
A neves RAPRA (Rubber and Plastics Research Association) szakfolyóirat kiadójának [jelenlegi neve RAPRA Technology Ltd. (UK)] adatbázisa 1972-ig visszamenőleg több mint 900 000 rekordot tartalmaz, amely közel 2,5 millió oldalt jelent. Évente közel 32 ezer új rekorddal bővítik az adatbázist. Forrásanyaga több mint 300 folyóirat, konferenciaanyag, könyv, jelentés, nyomtatvány, adatlap, vállalati kiadvány 30 különböző országból. Teljesen lefedi a műanyagipar tudományos, technológiai és üzleti tevékenységi körét.
Elérhetősége: CSA, STN.
- *PLASPEC™ Materials Selection Database*
Az adatbázist a D&S Data Resources (US) állítja elő. Az adatbázis több mint 11 500 különböző műanyagtermék műszaki és egyéb, a tervezés szempontjából fontos adatait, kémiai leírását, márkanévét, esetleg árát tartalmazza havi frissítéssel. A mérnöki tervezést elősegítő, fontos adatbázis.
Elérhetősége: Dialog.
- *PLASNEWS Daily News*
Az adatbázist a D & S Data Resources állítja elő napi frissítéssel. 1987-től napjainkig több mint 17 000 rekordot tartalmaz bibliográfiai adatokkal, kivonattal. Az adatbázis naprakész adatokkal szolgál a műanyagiparban lejátszódó fejlesztésekről, az aktuális piaci árakról, vállalati tevékenységekről. Gyártóktól, fejlesztőktől származó közvetlen információkat dolgoz fel más kurrens szakirodalmi információk mellett.
Elérhetősége: Dialog, STN.
- *WELDASEARCH*
Előállító: World Centre for Materials Joining Technology (TWI – the Welding Institute), (UK). A Weldasearch a kötőanyagok adatbázisa. Több mint 180 000, hegesztéssel, kötéssel, ötvözéssel, felületek keménybevonásával és kezelésével kapcsolatos cikk rövid kivonatát tartalmazza fémek, műanyagok és kerámiák területéről.
Elérhetősége: CSA, Questel, STN.

4. Az adatbázis-szolgáltatók, adatbázisok elérési lehetőségei

A fentiekben műanyagokkal, polimerekkel kapcsolatos adatbázisok és azok előállítói közül kerültek felsorolásra a legnagyobbak és talán a legfontosabbak. A továbbiakban azokat

a szolgáltatókat, illetve elektronikus elérési lehetőségeiket ismertetjük, amelyek használata egy kivétellel (Epoquenet) széles körben elterjedt, és viszonylag jól hozzáférhető. Természetesen hozzá kell tenni, hogy miután a világ folyamatosan átalakulóban van, így ezen a területen is bekövetkezhetnek centralizációk (lásd például a Questel és az Orbit egyesülését a közelmúltban), felvásárlások, valamint új adatbázis szolgáltatók is megjelenhetnek.

– *EPOQUINET*

Az Európai Szabadalmi Hivatal belső hozzáférésű információszolgáltató rendszere, elsősorban szabadalmi leírásokban történő kutatásokat tesz lehetővé különleges előfizetői körben, például a csatlakozott szabadalmi hivatalok részére. Kiegészítő szolgáltatásként a nem szabadalmi irodalomban (non-patent literature) végzett kutatást is lehetővé tesz. Különleges jellege miatt azonban széles körben nem használható.

– *ESPACENET* (<http://ep.espacenet.com/>)

Az Európai Szabadalmi Hivatal szabad felhasználású, internetes kezelőfelületű, szabadalmi információszolgáltató rendszere. Csak szabadalmi adatbázisokban lehet keresni többféle szempont szerint, de kulcsszavas keresésre csak szűkös lehetőség nyílik. Ezt a hátrányt viszont kompenzálja, hogy a szabadalmak nagy részét pdf formátumban is meg lehet jeleníteni, a szabadalmak teljes családfája fellelhető, és a sok esetben a státuszadatokat, valamint a nemzeti hivatalok által beküldött nemzeti szabadalmak információit is tartalmazza. Főleg a szabadalmi helyzet felderítésére, illetve annak követésére alkalmas.

– *A nemzeti hivatalok szabadalmi adatbázis-szolgáltatása*

Több, fejlett ipari ország szabadalmi hivatala nemzeti szabadalmainak adatbázisa szabadon elérhető. A Magyar Szabadalmi Hivatal honlapján megtalálhatók ezek címei. Az ezekben az adatbázisokban történő kereshetőségre a fentiekben, az Espacenet-nél tett megjegyzések a jellemzők, de viszonylag kevés hivatalnak fejlett az adatbázis-szolgáltatása. A nemzeti hivatalok közül jól használható önálló adatbázis-szolgáltatása van például az Amerikai Egyesült Államok és Magyarország szabadalmi hivatalának, valamint a környező országok közül a cseh, a horvát (nem teljes), a szlovák, a szlovén és a román nemzeti hivatalnak.

Kereskedelmi adatbázis-szolgáltatók

– *CSA* (<http://www.csa.com/>)

A CSA ismert amerikai információtechnológiai magánvállalkozás nyomtatott kiadványokkal és elektronikus információszolgáltatással. Több mint 30 éve van a piacon. Célkitűzése a kutatók elősegítése a kutatásban, vállalati menedzsment részére minőségi információk biztosítása. 100 bibliográfiai és full-text adatbázist tesz elérhetővé a természettudományok, a társadalomtudományok, a bölcsészeti tudományok

és a technológia területéről. Műanyagipari vonatkozásban többek között az EMA, a Polymer Library (RAPRA) és a Weldasearch adatbázis elérését teszi lehetővé. Elektronikusan az internet világhálózatán előfizetői szolgáltatáson keresztül érhető el. Kezelőfelületén részben parancsszintű keresést is lehetővé tesz.

- *Datastar* (<http://www.datastarweb.com/>)
A Thomson Corporation internetes felületű információkereső szolgáltatása, amelyen keresztül műanyagipari vonatkozásban többek között a Polymer Online és a CA adatbázis is elérhető.
- *Dialog* (<http://www.dialog.com/>)
A Thomson Corporation kereskedelmi online vonalon keresztül történő információkereső szolgáltatása, amelyen műanyagipari vonatkozásban többek között a Polymer Online és a CA adatbázis, valamint a PLASPECTM és az EMA (Engineered Materials Abstracts) adatbázis is elérhető.
- *Questel* (<http://www.questel.orbit.com/>)
A több mint 30 éve Európában működő cég kezdetektől fogva szabadalmak és védjegyek területéről származó, adatbázisba rendezett, széles körű, naprakész információkat szolgáltat az üzleti élet résztvevői számára. Az elektronikus szolgáltatás interneten keresztül, előfizetési regisztráció után érhető el. 10 évvel ezelőtt az Orbit amerikai informatikai céggel egyesülve bővítette szolgáltatásait. Jelenleg az iparjogvédelmi adatbázisokon kívül már több más jellegű, mások által előállított adatbázist, így a műanyagipari vonatkozású WELDASEARCH adatbázist is elérhetővé teszi.
- *STN* (<http://www.stn-international.de/>)
Az STN-Internationalnek [The Scientific & Technical Information Network – amely három regionális központtal (USA, DE, JP) rendelkezik] több keresőfelülete létezik, amelyek a célfelhasználók igényeihez igazodnak. Az STN-International keresőfelületei a legszélesebb körben használható szolgáltatások, amelyek a legtöbb adatbázis elérését biztosítják a cikkben felsorolt adatszolgáltatók közül. Létezik parancsszintű felülete (STN-Express), internetes keresőfelülete (STN-Easy), valamint az egyik legújabb terméke az „STN on the web” elnevezésű „web browser”. A cég legtöbb kutatási lehetőséget biztosító terméke az STN-Express. A szolgáltató egyéb kiegészítő segéd-eszközöket is biztosít a találatok jobb feldolgozására, analizálására, megjelenítésére (például STN-AnaVist), amelyek a keresőprogramok mellett alkalmazva segítik elő a kutatási eredmények jobb értékelését. A gazdaság és tudomány minden területét átfogóan nagyon sok adatbázisban tesz lehetővé keresést. Több közvetlen műanyagipari vonatkozású adatbázisban biztosít kutatási lehetőséget, így az APOLLIT, az EMA, a RAPRA, a PLASNEWS, a WELDASEARCH adatbázisban, valamint a műanyagok kutatásában is fontos egyéb, kémiai tárgyú adatbázisokban, mint például a CA (Chemical Abstract) és ezek különböző formái (CAPLUS), valamint szabadalmi adatbázisokban is. Az adatbázisok a kutatás során saját szempontok alapján klaszterekbe kapcsolha-

tók, illetve léteznek bizonyos előre meghatározott szempontok alapján a szolgáltató által összekapcsolt adatbázisok klaszterei. Ez azt jelenti, hogy egy keresést egyszerre több adatbázisban lehet lefuttatni, majd megjeleníteni. Ez nagymértékben növeli hatékonyságot, illetve meggyorsítja a kutatást. Az egyik legfontosabb, műanyag-vonatkozású ilyen klaszter a *Polymer* nevű. A következő adatbázisokat tartalmazza:

- csak műanyagokkal foglalkozó: APOLLIT, EMA, RAPRA, PLASNEWS;
- vegyipari vonatkozású: BABS (Belstein Abstracts), CAPLUS (a CA egyik megjelenítési formája);
- általános mérnöki: COMPENDEX;
- üzleti vonatkozású: CBNB, CIN, PROMT;
- szabadalmi: IFIPAT, USPATFULL, USPATOLD, USPAT2, WPIDS, WPINDEX, WPIFV;
- egyéb, kapcsolódó adatbázisok: DISSABS, NTIS, PASCAL, SCISEARCH, TEXTILETECH, WSCA, WTEXTILES.

A másik ilyen klaszter a *Plasdata* (plastics data cluster), amely numerikus adatokat tartalmazó adatbázisokat tartalmaz, köztük a PLASPEC-et. Számos más lehetőséggel is elősegíti a hatékony információkeresést.

Szükséges megjegyezni, hogy az adatbázis-szolgáltatók éves előfizetési díjai már nem olyan magasak, így érdemes nemcsak a kutatásra szakosodott cégeknél is előfizetni a megfelelő szolgáltatásra. Általában az elvégzett kutatások határozzák meg végül is a teljes szolgáltatás költségeit, amit kompenzál a cserébe kapható értékes információ. A fentiekből látható, hogy az előfizetői információszolgáltatások azok, amelyek rendelkeznek hatékony keresőprogramokkal több, számunkra fontos adatbázisban.

Természetesen az előfizetői szolgáltatás kiválasztásánál már fontos szempont, hogy elsősorban piaci, üzleti céllal akarunk rendszeresen naprakész információkat gyűjteni, vagy kutatás-fejlesztési, tudományos célú, esetleg iparjogvédelmi szempontból fontos technika állásának felderítését célzó kutatásokat (újdonsgkutatást) akarunk végezni.

5. Hogyan kezdjük el a kutatást?

Természetesen nem lehet egy általános, minden egyes kutatásra megfelelő stratégiát kidolgozni. Ez igaz a polimerekre, műanyagipari keresési feladatokra is, hiszen a szempontok, a keresés célja minden esetben eltérhet.

Ahhoz, hogy a megfelelő keresési stratégiát kidolgozzuk, először is a kitűzött feladat összes ismert elemét meg kell határoznunk. Általában iparjogvédelmi szempontból vagy ipari, piackutatási szempontokból végzett kutatások során a legritkébb esetben kell szerkezetkutatást vagy polimerkémiail tudományos kutatást végezni, ezért ennek tárgyalása nem is célja ennek az írásnak. Bizonyos szempontból ketté kell választanunk a szabadalmi adatbázisok-

ban és a nem szabadalmi adatbázisokban végzett kutatásokat, hiszen a szabadalmi adatbázisokban végzett kutatást nagymértékben elősegíti a szabadalmak osztályozási rendszere is. A nem szabadalmi (non-patent literature) adatbázisokban végzett kutatásokhoz először az ingyenesen hozzáférhető adathalmazokban érdemes tájékozódó vizsgálatokat végezni. Erre a célra kiválóan megfelelnek az interneten található, szabadon felhasználható keresőprogramok, mint például a Google vagy a Yahoo. Ezeket a nem túl szakszerűnek tűnő, de hasznos lehetőségeket is célszerű felhasználni vizsgálataink során. Ezekben a keresőprogramokban jól kipróbálhatjuk keresőkérdéseinket, bizonytalan kérdésfeltevés esetén is lehet értelmes válaszokat kapni. Ez igaz akkor is, amikor nem ismerjük, vagy nem vagyunk biztosak a megfelelő terminológiában, elnevezésben. (Itt kell azonban megjegyezni, hogy természetesen az alapismeretek hagyományos úton történő beszerzése, valamint az alapvető kézikönyvek használata nem nélkülözhető még az információs forradalomban sem.) Nem feltétlenül szükséges kiértékelnünk a kapott találmalmat, különösen nagy találatszám esetén. A halmaz nagyságából meg tudjuk ítélni a keresőszavak és keresésünk irányának helyességét.

Amennyiben jól definiált vegyület, polimer a kutatás tárgya, akkor célszerű a kutatás elején a Chemical Abstracts szerinti kémiai regisztrációs számát (CAS RNs) megállapítani, mert keresésünk során számos adatbázisban jól tudjuk azt hasznosítani. Ezt többek között katalógusokból, valamint az STN-Online REGISTRY adatbázisból tudhatjuk meg.

Fontos lehet adott esetben – szabadalmi adatbázisokban történő kutatás esetén – a keresés tárgyát képező műanyag vagy az ezzel kapcsolatos eljárások NSZO-jelzetének meghatározása is.

A kellő mennyiségű tájékozódó vizsgálat után választhatjuk ki, mely adatbázisokat használjuk a rendelkezésünkre álló lehetőségek közül.

Az előzetes tájékozódó vizsgálatok után a kutatás célkitűzésétől (például üzleti vagy piac-kutatási) függetlenül érdemes a szabadalmi adatbázisokban is elvégezni a keresést, mert a kutatás eredményéből többek között arra a kérdésre is választ kaphatunk, hogy

- melyek az adott területen fejlesztéssel legaktívabban foglalkozó vállalatok,
- melyek azok legújabb várható termékei,
- mik a legújabb trendek egy adott területen.

Természetesen amennyiben a technika állásának felderítése, újdonságkutatás a cél, például tudományos, fejlesztési vagy szabadalmi újdonságvizsgálati céllal, akkor a lehető leg szélesebb körben kell vizsgálni. Ebben az esetben célszerű például az STN-Online szolgáltatásában a szakterületnek legjobban megfelelő adatbáziscsoportot, klasztert – esetünkben a POLYMER-t – kiválasztani, vagy esetleg az összes szóba jöhető, számunkra fontos adatbázisban lefuttatni a keresést. A célra még kiválóan megfelelnek a referáló adatbázisok is, mint például a kémia és egyben a műanyagipar területén egyik legfontosabb, a CA – Chemical Abstracts.

A kutatási stratégiákról bővebben a cikk folytatásaként megjelenő következő rész foglalkozik a téma terjedelmesebb volta miatt.

Irodalom

American Chemical Society Publications Macromolecules; <http://pubs.acs.org/journals/mamobx/index.html>

Cambridge Scientific Abstracts (CSA), Engineered Materials Abstracts; www.lib.gla.ac.uk/Resources/Databases/ (<http://www.csa.com/>)

National Institute for Materials Science (JP), Polymer Database PolyInfo; http://polymer.nims.go.jp/polyinfo_top_eng.htm

STN-International (FIZ Karlsruhe), STN Interfaces ismertetői, STN Databases ismertetői; www.stn-international.de

TDS Herrlich (DE). PC Databases, Applied Polymers Literature; www.tds-herrlich.de/english/

Thomson Scientific (US), DataStar, Questel.Orbit, Derwent World Patents Index (DWPI); scientific.thomson.com/products/

The Welding Institute, TWI Ltd. (UK), Weldasearch Services; www.twi.co.uk/j32k/index.xtp

A „KIS SZÁMOK TÖRVÉNYÉNEK” DIADALA A HATÉKONY KÖZÖS JOGKEZELÉS FOKOZÁSÁÉRT A KÖZÖS JOGKEZELŐ SZERVEZETEKRŐL SZÓLÓ OSZTRÁK TÖRVÉNYBEN

A közös jogkezelő szervezetekről szóló hatályos osztrák törvény (Bundesgesetz über Verwertungsgesellschaften; a továbbiakban: új VerwGesG)¹ 2006. július 1-jén lépett hatályba. A jogalkotó a törvénymódosítással a szabályozás eddigi széttagoltságát feloldotta azzal, hogy az 1936-os törvény rendelkezéseit (a továbbiakban: régi VerwGesG), illetve az 1980. évi Szerzői Jogi Novella² (a továbbiakban: UrhGNov) II–V. cikkében található közös jogkezelésre vonatkozó szabályokat módosítva és egységesítve a jelenleg hatályos közös jogkezelő szervezetekről szóló törvénybe foglalta. A jogszabály előkészítése során figyelembe vették az Európai Parlament 2004. január 15-én elfogadott határozatát³ (a továbbiakban: Parlament határozata), az Európai Bizottság 2004. április 16-i közleményét⁴ (a továbbiakban: Bizottság közleménye), illetve a Bizottság ajánlását.⁵ Utolni kell továbbá arra, hogy az osztrák törvényalkotó a módosítások kidolgozásánál – az említett európai iránymutatáson kívül – figyelembe vette a német bírói gyakorlatot is.⁶

A jelen cikk a 2006-os törvénymódosítás teljes körű ismertetése helyett néhány érdekes módosításra kívánja felhívni a figyelmet, amelynek kiindulópontja a *de jure* monopóliumra vonatkozó és az egyesülést bátorító új szabályok ismertetése, érintve a közös jogkezelés fogalmára, szervezeti formájára, felügyeletére vonatkozó új előírásokat. A jelen áttekintést az új szabályozásban hangsúlyos szerepet kapott arányosság, költséghatékonyság és transzparencia alapelveit tükröző néhány fontosabb új rendelkezés ismertetése zárja.⁷

¹ Teljes címe: Bundesgesetz, mit dem ein Verwertungsgesellschaftengesetz 2006 erlassen wird und mit dem das Urheberrechtsgesetz und das KommAustria-Gesetz geändert werden (Verwertungsgesellschaftenrechtsänderungsgesetz 2006 – VerwGesRÄG 2006) (NR: GP XXII RV 1069 AB 1239 S. 129. BR: AB 7462 S. 729.) StF: BGBl. I Nr. 9/2006 Änderung idF: BGBl. I Nr. 82/2006 (NR: GP XXII AB 1509 S. 153. BR: AB 7565 S. 735.)

² Urheberrechtsgesetznovelle 1980 – Bundesgesetz v. 2.7.1980, mit dem das Urheberrechtsgesetz geändert wird, BGBG1. 1980/321, id.F. BGB1. 1986/375, 1989/612 und 1996/151

³ European Parliament: Resolution on a Community framework for collective management societies in the field of copyright and neighbouring rights [2002/2274(INI)]

⁴ European Commission: Communication. The Management of Copyright and Related Rights in the Internal Market, COM(2004) 261 final

⁵ A Bizottság ajánlása (2005. május 18.) a jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében a szerzői és szomszédos jogok közös, határokon átnyúló kezeléséről; továbbá l. dr. Kiss Zoltán, dr. Munkácsi Péter: A jogszerű online zeneszolgáltatás érdekében ..., in dr. Penyigey Krisztina, Sümegi Pálné dr., dr. Kiss Marietta (szerk.) Fehér Könyv a szellemi tulajdon védelméről 2006. MSZH–MSZTT, p. 77–86.

⁶ L. Karl Riesenhuber: Das österreichische Verwertungsgesellschaftengesetz 2006. Baden-Baden, Nomos, p. 12–13.

⁷ A Bizottság közleménye, összefoglaló, utolsó bekezdés: „The efficiency, transparency and accountability of collecting societies are crucial for the functioning of the Internal Market as regards the cross-border marketing of goods and provision of services based on copyright and related rights.”

1. Közös jogkezelő szervezet alapítását érintő szabályok

Az új VerwGesG 1. §-a újrafogalmazza a közös jogkezelő szervezet definícióját, amely általánosabb és absztraktabb a korábbi szabályozásban foglalt fogalommal szemben. A régi VerwGesG a közös jogkezelő szervezetet az ún. kisjogos irodalmi és zeneművek jogait kezelő vállalként definiálta,⁸ szemben az új szabályozással, amely mellőzi a kezelt jogok konkrétizálását. Ebből következően az új VerwGesG minden olyan közös jogkezelő szervezetre alkalmazható, amely szerzői és szomszédos jogokat kezel.⁹

A közös jogkezelő szervezetek alapításáról szóló új VerwGesG 3. §-a több tekintetben tartalmaz módosításokat. E § (1) bekezdése értelmében a közös jogkezelő tevékenység kizárólag gazdasági társaság, illetve szövetkezeti formában folytatható.¹⁰ A régi VerwGesG¹¹ a „Körperschaft”¹² kifejezést használja, ami az egyesületi formát is magában foglalta, ellentétben a mostani szabályozással.¹³

Az osztrák jogalkotó tágabb lehetőséget teremt a külföldi befolyású közös jogkezelő szervezetek esetében. A régi VerwGesG-vel¹⁴ szemben az új VerwGesG 3. §-ának (1) bekezdése a „belföldi” kifejezés helyett a „belföldi székhellyel rendelkező” feltételt tartalmazza. Ezáltal lehetővé vált, hogy egy külföldi közös jogkezelő szervezet osztrák szerzők jogainak közös kezelése céljából leányvállalatot létesítsen. Az indoklás értelmében a belföldi székhelyhez kötöttség indoka a hatékony állami felügyelet biztosítása.¹⁵

Az osztrák jogalkotó a 2006-os módosítással a közös jogkezelő szervezetek tevékenységének hatékonyságát a közös jogkezelők számának lehető legalacsonyabbban tartásával kívánta fokozni.¹⁶ Az „alacsony számú közös jogkezelő szervezet” híveinek tábora nem korlátozódik a közös jogkezelő szervezetekre. Sőt, az indoklás elsősorban a felhasználók szervezeteit jelöli meg mint elsődlegesen érdekeltet, ugyanis a szerződések, illetve a jogok engedélyezése tekintetében egyszerűbb, ha minél kevesebb közös jogkezelő szervezettel kell tárgyalást lefolytatni, szerződést kötni, illetve azoknak jogdíjat fizetni.¹⁷

⁸ Régi VerwGesG 1. § (1) bek.

⁹ Új VerwGesG 1. §

¹⁰ A Bizottság közleménye nem tartalmaz megkötést a közös jogkezelő szervezet formáját tekintve. L. a közlemény 3.5.1. pontját: „The consultation process demonstrated that apparently, the efficiency of a collecting society is not linked to its legal form.”

¹¹ Régi VerwGesG 3. § (1) bek.

¹² A „Körperschaft” olyan jogi személy, amelynek tagjai egyaránt lehetnek természetes és jogi személyek, továbbá a társaság jogi személyisége független a mindenkori tagjaitól; <http://de.wikipedia.org/wiki/K%C3%B6rperschaft> (2008. 01. 4.)

¹³ Az új VerwGesG szerint tehát a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 86. §-ának (1) bekezdése szerinti kötelező egyesületi forma az osztrák törvénymódosításnak köszönhetően kizárta vált.

¹⁴ Régi VerwGesG 3. § (1) bek.

¹⁵ Begründung zum Verwertungsgesellschaftengesetz 2006 (A 2006. évi közös jogkezelőkről szóló törvény indokolása), 3. §, 3. pont alatt.

¹⁶ Indoklás: i. m. (15), 6. §, 1. pont. Jelenleg nyolc közös jogkezelő szervezet működik Ausztriában. L. <http://www.rtr.at/de/vwg/VerwGesOesterreich>. (Lehívás időpontja: 2008. 01. 8.)

¹⁷ Indoklás: i. m. (15), 3. §, 6. pont

Az „alacsony szám” elősegítését szolgálta a törvénymódosításnak köszönhetően újonnan bekerült monopóliumra utaló kitétel. Bár a régi VerwGesG a közös jogkezelő szervezet monopolhelyzetét nem nevesítette, a rendelkezések alkalmazása azonban erre az eredményre vezetett.¹⁸ A 2006-os módosítás azonban a közös jogkezelők monopolhelyzetét még inkább egyértelművé tette azáltal, hogy a közös jogkezelő szervezetek *de facto* monopóliumát *de jure* monopóliummá változtatta. Az új szabályozás tekintetében utalni kell a Bizottság közleményében foglalt korlátozásra, amely a *de jure* monopólium biztosítását nem zárja ki, amennyiben az nem sérti az Európai Közösség Létrehozásáról szóló Szerződés (a továbbiakban: EKSZ) 82. és 86. cikkében foglaltakat.¹⁹ E két cikk keretei között tehát lehetséges a közös jogkezelő szervezetek tekintetében a *de jure* monopólium biztosítása.

Az új osztrák szabályozás azonban megtöri a közös jogkezelő szervezeteket védő monopóliumra vonatkozó szabályozás által biztosított védőpajzsot, egyfajta sajátos versenyt nyitva az újonnan jelentkező szervezetek előtt. A nóvumnak számító VerwGesG 3. §-ának (3) bekezdésében foglaltak szerint a felügyeleti szerv ugyanis felkéri a már érintett, bejegyzett közös jogkezelő szervezetet arra, hogy az újonnan jelentkező közös jogkezelő szervezet kérelmével konkuráló kérelmet nyújtson be.²⁰ Az új szabályozás ezáltal az érintett közös jogkezelő szervezetet minden újonnan beérkező kérelem esetében „versenybe hívja”. Ilyenkor a felügyeleti szerv a hatékonyság szempontjából ismételten felülvizsgálja a már korábban bejegyzett közös jogkezelő szervezet tevékenységét. A *de jure* monopólium ellenére tehát a VerwGesG 3. §-ának (3) bekezdése ezáltal egyfajta potenciális versenyt indít el a már bejegyzett és az újonnan jelentkező szervezetek között. A verseny sajátossága abban áll, hogy a szabályozás a döntést nem a piac szereplőire – így a jogosultakra és a felhasználókra – bízta, hanem a felügyeleti szerv hatáskörébe utalja, amely nemcsak a „verseny megnyitásáról”, de annak kimeneteléről is jogosult dönteni.

Itt utalni kell arra, hogy a monopólium biztosítása nem kizárólag az osztrák közös jogkezelőkhöz szól, hanem a már fentiekben említett új VerwGesG 3. §-ának (1) bekezdése értelmében valamennyi – beleértve a külföldi szervezeteket is –, belföldi székhellyel rendelkező közös jogkezelőhöz.

Az osztrák jogalkotó továbbmegy a *de jure* monopóliumot biztosító szabályozáson egy újabb frontvonalat megnyitva a Bizottság versenybarát politikájával szemben: ezúttal ugyanis csak a hatékony közös jogkezelés előmozdításának jegyében az egyes közös jogkezelő szervezetek erőfölényét kívánja növelni.²¹ Az új szabályozás értelmében ugyanis az egyes szer-

¹⁸ A már korábbiakban kialakult közös jogkezelők monopóliumát az eddigiek során sem a jogosultak, sem a felhasználók nem kérdőjelezték meg. L. Karl Riesenhuber, i. m. (6), p. 23.

¹⁹ A Bizottság közleménye, 3.5.1 pont: „This is subject to compliance with and review under Articles 82 and 86 of the Treaty where a collecting society is constituted as a legal monopoly or where it is granted special rights under national law.”

²⁰ Az Sztj. ezzel szemben egy esetleges verseny kialakulását kizárólag a még be nem jegyzett közös jogkezelő szervezetek esetében teszi lehetővé. L. az Sztj. 88. § (4) bekezdését.

²¹ Új VerwGesG 6. §

vezetek közötti egyesülés nem csak hogy lehetővé válik,²² de a felügyeleti szerv jogosult az érintett szervezeteknél az egyesülést indítványozni – és adott esetben meg is akadályozni –, amennyiben ezáltal a hatékony közös jogkezelés jobban előmozdítható. A döntéshozatal ebben a kérdésben azonban az érintett szervezetek kezében van. A felügyeleti szerv tehát az egyesülést nem írhatja elő kötelező módon.²³ A felügyeleti szerv ez esetben a hatékonyság érvényesülését nemcsak a célok megvalósulása, hanem a költségek – mégpedig a gazdaságosság – tekintetében is vizsgálja.

A fentiekből logikusan következik az új VerwGesG 6. §-ának (4) bekezdésében foglalt kartelljogi ellenőrzés tilalma. Ennek értelmében az osztrák jogalkotó a közös jogkezelők esetében a kartelljogi ellenőrzést *expressis verbis* kizárja. Az indokolás erre vonatkozóan kiemeli, hogy a *de jure* monopolhelyzetre, illetve a szervezetek közötti egyesülés előmozdítására vonatkozó rendelkezések miatt egy kartelljogi ellenőrzés lehetőségét biztosítani értelmetlen lenne.²⁴

Ugyancsak a hatékony közös jogkezelést szolgálja a szervezetében és hatáskörében egyaránt új vonásokkal rendelkező felügyeleti szerv eljárása is.

2. A felügyeletet ellátó szerv és tevékenységének eszközei

Az új VerwGesG újdonságot jelent egyrészt a felügyeleti szerv összetétele, másrészt annak hatásköre tekintetében. Az osztrák jogalkotó céljai között szerepelt egy, a korábbi gyakorlathoz képest hatékonyabb felügyelet kiépítése.²⁵ A Bizottság közleményében mindössze a „megfelelő” felügyeleti szerv felállítását szorgalmazza, utalva egyúttal a tagállami felügyeletre vonatkozó szabályozás közös paramétereinek kialakítására.²⁶ Az új VerwGesG 28. §-ának (1) bekezdése szerint a felügyeletet nem a – magyar szerzői jogi szabályozáshoz hasonló²⁷ – szövetségi szinten található Oktatási Minisztérium által kijelölt állambiztosok²⁸ gyakorolják többé, hanem a magyar ORTT szervnek részben megfelelő, ún. az Osztrák Kommunikációért Felelős Hatóság (Kommunikationsbehörde Austria, a továbbiakban: „KommAustria”²⁹).

²² Erre példa a 2006. december 31-én a felügyeleti szerv által jóváhagyott egyesülés, amelyet a Literar-Mechana für Urheberrechte Ges.m.b.H. és a Literarische Verwertungsgesellschaft bejegyzett, korlátozott felelősséggel rendelkező szövetkezet jelentett be. L. http://www.rtr.at/de/vwg/LIME_LVG. (2008. 01. 8.)

²³ Indokolás: i. m. (15), 6. §, 2. pont

²⁴ Indokolás: i. m. (15), 6. §, 3. pont

²⁵ Christian Handig: Das neue Verwertungsgesellschaftengesetz, ÖBI, 2006. 2. sz., p. 61.

²⁶ A Bizottság közleménye 3.5.4. pont

²⁷ Az Sztj. 112. §-ának (4) bekezdése a szerzői és a szomszédos jogok közös kezelő szervezeteinek nyilvántartását és felügyeletét a kultúráért felelős miniszter hatáskörébe utalja.

²⁸ Régi VerwGesG 5. § (1) bek.

²⁹ Hatáskörébe tartozik többek között a kereskedelmi televíziók és rádiók részére történő engedély nyújtása, a frekvenciakezelés, a kereskedelmi rádióműsor-szolgáltatók felügyelete, a digitális rádiózás előkészítése és bevezetése, a sajtó- és publikációtámogatások nyújtása, továbbá a reklámjogi szabályok betartásának felügyelete az ORF (Österreichischer Rundfunk; magyarul: Osztrák Rádió és Televízió) és a kereskedelmi rádióműsorszolgáltatók tekintetében. 2006 július 1-jétől pedig a közös jogkezelő szervezetek felügyelete is a KommAustria hatáskörébe került. L. Bundesgesetz über die Einrichtung einer Kommunikationsbehörde Austria („KommAustria”) und eines Bundeskommunikationssenates (KommAustria-Gesetz – KOG) 2. § (1) bekezdését. <http://www.rtr.at/de/rtr/OrganeKommAustria> (2008. 01. 7.)

A közös jogkezelő kötelezettségei között a régi szabályozás mindössze a tájékoztatási kötelezettséget és az iratokba történő betekintés lehetővé tételét írta elő.³⁰ Az új szabályozás a régivel ellentétben a felügyeleti szerv számára lehetővé teszi a közös jogkezelő szerveinek (így például taggyűlés, felügyelő bizottság) ülésein való részvételt.³¹ A felügyeleti szerv tagjai jogosultak továbbá nyilatkozatot tenni, illetve javaslatot is előterjeszhetnek.

A módosítás a felügyelet eszközeinek tárházat is bővítette, nagyobb biztonságot teremtve a közös jogkezelői tevékenység folytatására adott engedély visszavonását tekintve. A korábbi szabályozás valamelyest felületesen rendelkezett az engedély visszavonásáról, amelynek egyetlen előfeltételül az előzetes figyelmeztetést írta elő.³² Ezzel szemben az új VerwGesG a fokozatosság elvét³³ vezeti be azáltal, hogy az engedély visszavonása mint *ultima ratio* felügyeleti eszköz jöhet csak szóba. Ebből következik, hogy a felügyeleti szerv elsősorban utasítást adhat a jogszerű működés helyreállítására a közös jogkezelő szervezet számára, amennyiben rendellenesen működik. A felügyeleti szerv továbbá a törvényben meghatározott kötelezettségek megsértése miatt adott utasítás teljesítésének elmulasztása esetében pénzbírságot szabhat ki,³⁴ illetve a felelős szerv leváltását indítványozhatja, végső soron pedig az engedély visszavonását rendelheti el. Ugyancsak a jogbiztonság irányába tereli a szabályozás a gyakorlatot azzal, hogy a felügyeleti szerv köteles megfelelő határidőt kitűzni.

Az engedély visszavonása tekintetében a jogbiztonság erősítése nemcsak a közös jogkezelő szervezetre nézve bír jelentőséggel, hanem a kezelt jogok jogosultjainak és azok felhasználóinak szempontjából is. Ezért az engedély visszavonásának időpontját olyan módon kell meghatározni, hogy a közös jogkezelő szervezet által érintett jogosultságok és igények ne sérüljenek.³⁵ A korábbi szabályozás mindössze olyan intézkedések megtételére kötelezte a szövetségi Oktatási Minisztériumot, amelyek az érintett jogok további kezelését teszik lehetővé, tehát a régi VerwGesG konkrét előírást e tekintetben nem tartalmazott.³⁶ Ezzel szemben az új szabályozás konkrétan meghatározza a felügyeleti szerv kötelezettségeit a „közös jogkezelő” nélkül maradt jogok kezelése tekintetében. Ebben az esetben az újonnan „piacra” lépő és a visszavonás időpontjában már engedéllyel rendelkező közös jogkezelő szervezet léphet a megszűnő szervezet helyébe.³⁷ Kérdéses, hogy van-e olyan nagyszámú új jelentkező szervezet, amely létjogosultságot teremt ennek a szabálynak. Talán az új szabály hatékonyságát segítené elő, ha a felügyeleti szerv például felhívást tehetne közzé az érintett jogok közös kezelésére vonatkozóan. Az indokolás arra a következtetésre jut, hogy ameny-

³⁰ L. a régi VerwGesG 5. § (3) bekezdését.

³¹ Új VerwGesG 7. § (3) bek.

³² Indokolás: i. m. (15), 9. §; Régi VerwGesG 4. § (1) bek.

³³ Új VerwGesG 9. §

³⁴ Új VerwGesG 29. § (2) bek. és 38. §

³⁵ Új VerwGesG 10. § (1) bek.

³⁶ Régi VerwGesG 4. § (2) bek.

³⁷ Új VerwGesG 10. § (3) bek.

nyiben nincs új szervezet, a felügyeleti szerv a már korábban bejegyzett szervezetek közül kell, hogy kijelöljön egyet a megszűnő szervezet helyére.³⁸

A jogutódlásból értelemszerűen következik, hogy a már jogelőd szervezet által kötött keretszerződések, alapszabályzat, felhasználási szerződések a jogutódra szállnak át.³⁹ A „vétőjog” biztosítja a jogosultak számára, hogy a jogelőd közös jogkezelővel kötött szerződésnek a jogutód szervezetre történő átszállásáról a jogosult szabadon dönthessen. A jogosult ugyanis a működési engedély nyilvánosságra hozatalát követő négy héten belül írásban tiltakozhat a jogutód szervezetenél.⁴⁰

A hatékony közös jogkezelést szolgálják egyrészt a közös jogkezelő szervezetek számának minél alacsonyabb tartására, a felügyeleti szerv megerősítésére vonatkozó, a korábbiakban már említett szabályok, másrészt azon új előírások, amelyek a hatékonysággal szoros kapcsolatban álló arányosság, gazdaságosság, illetve transzparencia követelményét kívánják érvényesíteni. Ez utóbbi törekvés többek között a Bizottság közleményében⁴¹ és a Parlament határozatában⁴² foglalt követelményeket tükrözi. Az alábbiakban említésre kerülő elvek – így különösen az arányosság és a transzparencia – érvényesülését a felügyeleti szerv ellenőrzi, gondoskodva azok betartásáról. Az ellenőrzés folyamatos: a felügyeleti szerv a szerződési feltételeket a közös jogkezelő szervezet létrehozásakor, annak működése során, illetve a szerződési feltételek módosításakor vizsgálja. Ez utóbbi esetben ugyanis a közös jogkezelő szervezet köteles a felügyeleti szerv jóváhagyását kérni.⁴³

3. A kötelező jogkezelés, az arányosság, a gazdaságosság és a transzparencia elvének érvényesülése

Az új VerwGesG 11. §-ának (1) bekezdése a korábbi szabályozáshoz képest megerősíti az ún. kötelező közös jogkezelés elvének érvényesülését. A „kötelező” kitétel nem a jogosultakra vonatkozik,⁴⁴ hanem a közös jogkezelő szervezetet kötelezi az alábbiak szerint.

A jelenlegi szabályozás szakít a korábbi szabályozás azon korlátozásával, miszerint a közös jogkezelő szervezet nem köteles azzal a jogosulttal szerződést kötni, amelynek bevételei nem fedezik a rá eső kiadásokat.⁴⁵ Az indokolás kimondja ugyanis, hogy ennek vizsgálata kizárólag a bevételek felosztását követően lehetséges, ezért ez a szerződéskötés feltételül

³⁸ Indokolás: i. m. (15), 10. §

³⁹ Új VerwGesG 10. § (3) bek.

⁴⁰ Új VerwGesG 10. § (3) bek., 3. pont

⁴¹ A Bizottság közleménye 3.5.3. pont: „The principles of good governance, non-discrimination, transparency and accountability of the collecting society in its relation to rightholders are, therefore, of particular importance.”; 3.6. pont: „It should result in more efficiency and transparency and a level playing field on certain features of collective management.”

⁴² L. a 17. pontját „Calls, accordingly, for the restriction of competition law to cases of abuse, subject to introduction and supervision of the necessary transparency, so as to safeguard rights management effectively both now and in the future”.

⁴³ Új VerwGesG 12. § (2) bek.

⁴⁴ A jogosult nem köteles közös jogkezelő tagjává válni. L. Karl Riesenhuber, i. m. (6), P. 39., 118. sz. lábjegyzetét.

⁴⁵ UrhGNov II. cikk (5) bek.

nem szabható.⁴⁶ Ebből következően a szerződéskötési kötelezettség valamennyi jogosult esetében fennáll.

Szerződéskötési kötelezettség terheli a közös jogkezelő szervezetet a felhasználók tekintetében is. A szerződéskötési kötelezettségre vonatkozó igény érvényesítését arra az esetre írja elő az osztrák jogalkotó, amikor a közös jogkezelő szervezet a *bona fides* elvét sértve megtagadja a tárgyalások folytatását, illetve a szerződés kötését. Ebben az esetben a felhasználó igényt érvényesíthet a szerződés megkötésére, amelynek feltételei az arányosság elvével összhangban kerültek megállapításra. A keresetnek ennél fogva nemcsak a közös jogkezelő szervezet helytelen eljárására, hanem a szerződéskötésre vonatkozó igényre is ki kell terjednie. A szerződési feltételeknek, különösen a jogdíj tekintetében, az arányosság elvén kell alapulniuk.⁴⁷ A korábbi szabályozáshoz képest tehát az arányosság követelményének nemcsak a jogdíj összegére,⁴⁸ hanem a szerződés egyéb feltételeire is ki kell terjednie.

A kötelező közös jogkezeléstől függetlenül is több ízben fordul elő utalás a hatékonyság⁴⁹ és a gazdaságosság mellett az arányosság elvének érvényesülésére, amely a módosítással mind a jogosulti,⁵⁰ mind a felhasználói érdekeket szolgálva erőteljesebb hangsúlyt kap. Jogosulti szemszögből az arányosság követelménye több tekintetben is jelentőséggel bír. Így a jogok átruházásának mértéke vonatkozásában,⁵¹ illetve különösen a felosztás és az okozott költségek közötti arányosság tekintetében. A közös jogkezelő szervezetek ugyanis bizonyos mértékig a felosztást általán alkalmazásával végzik.⁵² Itt kell utalni arra az esetre, ha a jogosult bevételei nem érik el a ráeső költségek összegét. Az arányosság elvének ebben az esetben is érvényesülnie kell, mégpedig oly módon, hogy az ilyen jogosult nem részesül jogdíjban.⁵³ Az új VerwGesG 14. §-a egyrészt fenntartotta azt a korábbi szabályozást, hogy a bevételeket az önkényes eljárás elkerülése érdekében meghatározott szabályok szerint kell felosztani,⁵⁴ másrészt kiegészítette azt a pontosságra és a kiszámíthatóságra vonatkozó követelményekkel.

Az áttekinthetőség alapelveinek biztosítása az új törvényben több – így a nyilvánosságra hozatalról, illetve a számvitelről szóló – előírásban is helyet kap. Itt kell megjegyezni, hogy a *de jure* monopolhelyzet biztosítása még inkább megköveteli a transzparencia követelményének érvényesítését.⁵⁵

⁴⁶ Indokolás: i. m. (15), 11. § 1. pont

⁴⁷ Az új VerwGesG 17. §-ának (1) bekezdése szerint: „...zu angemessenen Bedingungen, insbesondere gegen angemessenes Entgelt...”.

⁴⁸ Régi VerwGesG 3. § (2) bek.

⁴⁹ A régi VerwGesG 3. §-ának (2) bekezdése kötelezi a közös jogkezelő szervezeteket, hogy a kezelt jogok tekintetében hatékonyan járjanak el, és egyidejűleg azok felhasználását mozgósítsák elő. Ehhez képest az új szabályozás a gazdaságosságot és az arányosságot is említi a módosított szakaszban.

⁵⁰ Új VerwGesG 11. § (1) bek.

⁵¹ L. *Karl Riesenhuber*, i. m. (6), p. 44.

⁵² Indokolás: i. m. (15), 12. §

⁵³ Indokolás: i. m. (15), 12. §

⁵⁴ Régi VerwGesG 3. § (2) bek.

⁵⁵ L. Parlament határozata, 34. pont: „Considers it imperative that, where they perform public functions from a position of monopoly, collective management societies in the field of copyright and neighbouring rights are appropriately regulated, in order to ensure the transparency required under competition law.”

Az új VerwGesG 16. §-ának értelmében a közös jogkezelő szervezetet nyilvánosságra hozatali kötelezettség terheli, amely elsősorban az érintett jogosultak érdekeit szolgálja. A nyilvánosságra hozatal olyan dokumentumokra terjed ki, mint például a működési engedély, a szervezeti előírások, a közös jogkezelésre vonatkozó szerződés általános szerződési feltételei, a felosztási szabályok, illetve az éves beszámoló a szervezet tevékenységéről.⁵⁶ A nyilvánosságra hozatali kötelezettség tekintetében a másik célcsoport a felhasználók köre. Az új VerwGesG 18. §-a tartalmazza azokat az adatokat, amelyeket a közös jogkezelő szervezetek kötelesek a honlapjukon nyilvánosságra hozni. Ide tartoznak többek között a jogosultak nevei, az egyes jogok megszerzésének tartalmi és területi korlátozásai, a kölcsönös képviselői szerződések listája, az alapszabály.

Ugyancsak a transzparencia elvének érvényesülését segítik elő a számvitelre vonatkozó, újonnan beiktatott szabályok. A korábbi szabályozás ugyanis nem tartalmazott külön utalást az éves beszámoló készítésre, a gyakorlat így az általános számviteli szabályokat követte.⁵⁷ Az új VerwGesG 19. §-ának (1) bekezdése szerint az éves beszámolónak ki kell terjednie a közös jogkezelő szervezet üzletvitelére, (vagyoni, pénzügyi, jövedelmi) helyzetére,⁵⁸ tagságára, a kezelt jogokra, a bevételekre, a kezelési költségekre, a szociális és kulturális intézmények részére nyújtott juttatásokra és a felosztásra kerülő összegekre. Az osztrák jogalkotó az áttekinthetőség érvényesülését erősíti azzal, hogy az éves vizsgálatot lefolytató személyt figyelmeztetési kötelezettséggel terheli. Amennyiben a vizsgálat során ugyanis olyan adatra bukkan, amely kétséges teszi, hogy a közös jogkezelő szervezet kötelezettségeinek eleget tud tenni, köteles a felügyeleti szervnél ezt jelezni.⁵⁹

Itt érdemes utalni arra, hogy a magyar Szjt. szabályozása a közös jogkezelésre vonatkozó szabályok között elsősorban az egyenlő bánásmód,⁶⁰ a hatékonyság⁶¹ alapelvét hangsúlyozza, utalva a szerzői jogi jogszabályok betartására is.⁶² Javasolt lenne azonban a korábbi alapelveket érintetlenül hagyva az új magyar szerzői jogi törvény kidolgozásánál az osztrák szabályozásban is tükröződő új alapelvek – így az áttekinthetőség, költséghatékonyság, arányosság – beemelését megfontolni. Így ugyanis a felügyeletet gyakorló miniszter eljárása⁶³ is hatékonyabbá válhatna, ami a jelenleginél átláthatóbb és kiszámíthatóbb közös jogkezelői struktúra kialakulásához vezethetne.

⁵⁶ Parlament határozata, 51. pont: „Wishes to see a graduated requirement for collective management societies to provide information, both internally and externally; calls, therefore, for the publication on the internet, as well as in other forms, of tariffs, distribution keys, annual accounts and information on reciprocal agreements;”; továbbá a Bizottság ajánlása, 14. cikk: „A közös jogkezelők rendszeresen jelentést készítenek az általuk közvetlenül vagy kölcsönös képviselői megálapodás értelmében minden jogosult számára bármely megadott engedélyről, alkalmazandó díjszabásról vagy beszédett és elosztott jogdíjról.”

⁵⁷ L. Karl Riesenhuber, i. m. (6), p. 53.

⁵⁸ A „vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetére” ugyan nem szó szerinti fordítása az új VerwGesG 19. §-ának (1) bekezdésében található „Lage” kifejezésnek, tartalmát tekintve azonban azonos.

⁵⁹ Új VerwGesG 19. § (2) bek.

⁶⁰ Szjt. 90. § (1) és (4) bek.

⁶¹ Szjt. 86. § (3) bek.

⁶² Szjt. 93. § (1) bek.

⁶³ Szjt. 88. § (1) és (4) bek., 90. § (2) bek., 93. § (1) bek.

4. Összefoglalás

A közös jogkezelőkre vonatkozó, jelenleg hatályos osztrák szabályok megalkotásának egyik üzenete minden kreativitást nélkülöző, ámbar világos megfogalmazásban úgy szólhatna, hogy: „Közös jogkezelők egyesüljete a hatékonyság jegyében!” A közös jogkezelő szervezetek *de jure* monopóliumára vonatkozó, az egyesülést bátorító szabályok a hatékonyság zászlaja alatt kerültek megfogalmazásra.

Az osztrák jogalkotó mindemellett egyrészt a közös jogkezelést nem kizárólag nemzeti, hanem európai színekben teszi lehetővé; másrészt az arányosság, költséghatékonyság és transzparencia versenyszellemet előmozdító elveinek erőteljesebb érvényesítését elősegítő új szabályokat iktat be, amelyeknek betartásáért a szervezetében és hatáskörében egyaránt megújult felügyeleti szerv felel. Egyfajta versenyszellemet erősít a felügyeleti szerv tevékenységére vonatkozó új szabály is, amelynek értelmében a felügyeleti szerv az újonnan jelentkező közös jogkezelő szervezetet a már bejegyzett szervezettel versenybe hívja, majd azok közül kiválasztja azt, amelyik a leginkább eleget tesz a törvényi követelményeknek. Az új szabályok indokolásából kitűnik, hogy a jogalkotó mind a jogosultak, mind a felhasználók felé pillantva törekedett az egyes érdekeket egyaránt figyelembe vevő és tükröző szabályozás létrehozására.

Nem szabad azonban megfeledkezni az eltérő tagállami szabályokból eredő nehézségekről. A jelenlegi osztrák szabályozás *de jure* monopóliumra, illetve egyesülésre vonatkozó szabályokat vezetett be megerősítve a nemzeti ellenőrzést az arányosság, költséghatékonyság és transzparencia – részben újonnan bevezetett – alapelveinek jegyében. A kérdés azonban, hogy a *de jure* monopóliumszabályozás – az eltérő tagállami szabályok miatt – valóban szolgálja-e majd a Bizottság által megkövetelt, európai szintű, hatékony közös jogkezelést.

Dr. Palágyi Tivadar*

A KÉZENFEKVŐSÉG MEGHATÁROZÁSÁRA HASZNÁLT PRÓBÁK AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN, AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁGBAN ÉS AZ EURÓPAI SZABADALMI HIVATALBAN

Az utóbbi időben gyakran jelennek meg cikkek a feltalálói tevékenységgel vagy – ahogy az Amerikai Egyesült Államokban nevezik: a nem kézenfekvőséggel – kapcsolatban. A két kifejezés ugyanazon az alapon nyugszik, és arra a követelményre utal, hogy nem elég, ha egy találmány csupán új, hanem valami jelentős dolgot is hozzá kell adnia a technika állásához. Miként az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága [(LB) (U. S. Supreme Court)] megállapította: „Egy találmánynak az alkotó génusz szikráját kell felmutatnia”, vagyis a korábban ismert technikán komolyabb változtatásokat, javításokat is kell végezni. Ezt a követelményt az Egyesült Királyságban 1932-ben és az Amerikai Egyesült Államokban 1952-ben iktatták törvénybe; az 1973. évi Európai Szabadalmi Egyezmény 56. szakasza vonatkozik a feltalálói tevékenységre.

Ez egyszerű követelménynek tűnhet, de a megoldást nehezíti, hogy egy szabadalmi elővizsgálónak vagy egy bíróságnak határozott vonalat kell húznia az ismert megoldások nem szabadalmazható új változatai és az általamra érdemes innováció között. Azt is figyelembe kell venni, hogy a legtöbb megoldás kézenfekvőnek tűnik, miután már megmagyarázták.

Ezeknek a fogalmi akadályoknak a leküzdésére hozták létre a bíróságok a kreatív tevékenységre nem képes „szakember” jogi fikcióját. A helyzetet bonyolítja, hogy a szabadalmi elővizsgálók és a bírók is rendelkeznek némi – bár talán elnyomott – kreativitással. Gyakorlatilag lehetetlen minden esetben pontosan alkalmazni egy olyan mércét, amelyet az emberi tapasztalat nem erősít meg.

Ez is hozzájárult a jelen helyzet kialakulásához, amikor – főleg az Amerikai Egyesült Államokban – újságok és műszaki blogok tréfálkoznak kormányhivatalok fölött, mert azok „szabadalmat engedélyeznek a legegyszerűbb találmányok minden elképzelhető módosulataira”, és az üzletemberek panaszkodnak olyan versenytársakra, akik a szabadalmi törvényt a műszaki fejlődés akadályozására használják. Részben ennek tulajdonítható, hogy az LB a *KSR Int'l Co. (KSR) v. Teleflex Inc. & Technology Holding Co.* (Teleflex)-ügyben benyújtott fellebbezést elfogadta felülvizsgálata.

A Teleflex 6 237 565 számmal szabadalmat kapott egy gépkocsiban használható, szabályozható, elektronikus gázpedálra. A szabadalom 4. igénypontja „elektronikus ellenőrzésre” vonatkozik, ahol a pedálegységnek a rögzített alátámasztó konzolra szerelt elektronikus érzékelője van, vagyis az érzékelő nem magára a mozgó pedálra van szerelve, és így

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

a gázpedál egyszerűbben és könnyebben kezelhetővé vált különböző magasságú vezetők számára is.

Amikor a KSR forgalmazni kezdett egy elektronikusan szabályozható pedálösszeállítást, a Teleflex beperelte szabadalombitorlásért. A KSR válasziratában azzal érvelt, hogy a Teleflex szabadalma érvénytelen, mert kézenfekvő: már ismertek voltak mind szabályozható pedálösszeállítások, mind elektronikus szabályozók, így a kettő kombinációja szakember számára kézenfekvő volt. A körzeti bíróság egyetértett a KSR érvelésével, és a bitorlási keresetet elutasította.

A Teleflex a Szövetségi Fellebbezési Bírósághoz (CAFC) fellebbezett. Ez megváltoztatta a körzeti bíróság döntését az alábbi, ún. motivációs próbát [teaching-suggestion-motivation (TSM) test] alkalmazva:

„Amikor a kézenfekvőség több anterioritásban foglalt tanításon alapszik, a felperesnek valamilyen tanítást, javaslatot vagy indokolást kell találnia, amely egy átlagos tudású szakembert arra vezethetett, hogy az igényelt módon egyesítse a vonatkozó technika állásához tartozó tanításokat.”

Ez annyit jelent, hogy egy olyan személynek, aki korábban ismert elemek kombinációjából álló megoldásra vonatkozó szabadalmat kíván kézenfekvőségre hivatkozva érvényteleníteni, bizonyítania kell, hogy egy képzelt nem kreatív szakember miért gondolhatott volna ezeknek az elemeknek a kombinálására. Minthogy a KSR nem szolgáltat ilyen bizonyítékkal, nem tett eleget a fenti próbának.

A motivációs próba célja, hogy elejét vegye az „utólagos bölcsességen alapuló elemzés erős csábításának”. A szükséges motiváció megtalálható magukban az anterioritásokban, az átlagos tudású szakember feltételezett tudásában vagy a megoldandó műszaki probléma természetében.

Ez a gondolatmenet a CAFC saját döntéseiből következik, és különbözik az LB eseti jogától. Ezért a Teleflex az LB-től az ügy meghallgatását kérte, aminek az helyt is adott.

Az LB a kézenfekvőség meghatározását olyan úton közelítette meg, amelyet a legtöbb körzeti bíróság, valamint a szabadalmi hivatal elővizsgáló testülete is követ, és amely általánosabb:

„Egy kombinációra vonatkozó szabadalom, amely csupán ismert elemeket egyesít változtatás nélkül azok funkciójában, ... nyilvánvalóan bevisz valamit monopóliumának a területére, ami már ismert, és csökkenti a gyakorlott emberek számára rendelkezésre álló forrásokat.”

E megközelítés szerint az, ha valaki olyan módon egyesít ismert megoldásokat, hogy nem idéz elő új műszaki hatást, hanem csupán az elemek műszaki hatását összegezi, kézenfekvő és nem szabadalmazható. Mellékes, hogy egy fiktív szakember – bármilyen lassú felfogású is – nem kapott motivációt a sajátos kombináció kigondolására.

Ez a megközelítés elfogadott próbává vált az LB-nek a *Graham v. John Deere*-ügyben 1996-ban hozott döntését követően. Ez a próba a következő lépésekből áll:

- a technika állása terjedelmének és tartalmának a meghatározása;

- a technika állása és a javasolt találmány közötti különbség(ek) meghatározása (az igénypontok alapján);
- „az átlagos szakember” idevágó műszaki tudásszintjének a meghatározása; és
- annak meghatározása, hogy az átlagos szakember kézenfekvőnek gondolta volna-e a javasolt találmányt.

Ha az LB a kézenfekvőség tágabb megítéléséhez ragaszkodik, nem szabadalmazható az olyan megoldás, amely nem hoz létre szinergizmust, vagyis a kombinált elemek additív hatását meghaladó többlethatást, és a Teleflex szabadalma érvénytelennek minősíthető. Másrészről, ha az LB elfogadja a CAFC motivációs próbáját, a szabadalmi elővizsgálóknak és az alpereseknek, miként KSR-nek is, ki kellene mutatniuk, hogy a szakembereknek lett volna okuk az ismert elemek sajátos kombinációjának előrelátására mielőtt a találmányt kézenfekvőnek minősítik, megkönnyítve a szabadalmazást és a megadott szabadalmak megvédését az érvénytelenítéssel szemben.

Mielőtt az angol szabadalmi törvény feltalálói tevékenységet kívánt volna meg egy szabadalmazható találmánytól, csupán csekély találmányi jelleget írt elő az igénypontok alátámasztására. A technika állásának másmilyen kombinálásai, amelyek nélkülözték azt a kreativitást, amellyel maga a szakember sem rendelkezett, nem minősültek szabadalmazhatónak. Ez a *Graham v. John Deere*-ügyben alkalmazotthoz hasonló kézenfekvőségi próbához vezetett, amely az *Aerotel Ltd. (Aerotel) v. Telco Holdings Ltd. and others*, valamint a *Macrossan v. Comptroller General*-ügyben a Fellebbezési Bíróságnál (UK Court of Appeal) benyújtott fellebbezések alapján azt eredményezte, hogy az Egyesült Királyság Szellemitulajdon-hivatala bejelentette: elővizsgálói azonnal meg fogják változtatni azt a módot, ahogyan megítélik, hogy egy találmány szabadalmazható tárgyon alapszik-e.

Az itt említett két fellebbezési ügyben arról kellett dönteni, hogy bizonyos tárgyat szabadalmazhatónak kell-e tekinteni. Az *Aerotel*-ügyben benyújtott fellebbezés alapját képező szabadalom új módszerre és megfelelő rendszerre vonatkozott telefonhívás megkönnyítésére, míg a *Macrossan*-ügyben benyújtott fellebbezés alapját egy olyan szabadalom képezte, amely önműködő módszerre vonatkozott cégbejegyzéshez szükséges iratok megszerzésére. Az *Aerotel*-ügyben a bíróság döntése egy új, négylépéses próbát ír le, amelynek alapján a bíróság helyt adott az *Aerotel* fellebbezésének, míg a *Macrossan*-fellebbezést a bíróság elutasította, mert úgy találta, hogy tárgya ki van zárva a szabadalmazható találmányok köréből.

A hivatal közleménye megállapítja, hogy elővizsgálói az alábbi négy lépésből álló próbát fogják alkalmazni:

- az igénypont megfelelő értelmezése,
- a találmány műszaki fejlődéshez való tényleges hozzájárulásának azonosítása,
- annak megállapítása, hogy a hozzájárulás nem esik-e a szabadalmazásból kizárt körbe, és
- annak ellenőrzése, hogy a tényleges vagy állítólagos hozzájárulás valóban műszaki jellegű-e.

A hivatali közlemény megállapítja, hogy „a szabadalmi hivatal véleménye szerint a megközelítésbeli változás nem változtatja alapvetően meg az Egyesült Királyságban szabadalmazható és nem szabadalmazható tárgyak közötti határvonalat”, bár elismerik, hogy „elkerülhetetlenül adódhatnak olyan különös esetek, amikor nehezen lehet dönteni a különböző próbák között”. A hivatal külön, ötoldalas anyagot adott ki annak szemléltetésére, hogy egy olyan bejelentésminta, amelyet korábban a hivatal elutasított, az új megközelítés alapján szabadalmazhatóan minősülne. A hivatali közlemény azt is megállapítja, hogy a próba eltér az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) által alkalmazottól, azonban úgy gondolják, hogy „közel minden esetben azonos lesz az eredmény, függetlenül attól, hogy a Fellebbezési Bíróság vagy az ESZH közelítést követik-e”.

Ezzel, az Egyesült Királyságban alkalmazott próbával az a gond, hogy kedvez a nagyobb, de kevésbé jelentős javításoknak a finomabb, de jelentős javításokkal szemben. Ezért a technika állásához viszonyított nagy változások a szakember számára inkább minősülhetnek nem kézenfekvőnek, mint a kis változások.

Az ESZH által a kézenfekvőség meghatározására alkalmazott megközelítés, amely az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 52(1) és 56. szakaszából következik, műszaki problémák megoldására összpontosít. A feltalálói tevékenység vizsgálatakor az ESZH általános kialakult gyakorlata szerint a *feladat–megoldás* megközelítést alkalmazzák, aminek az az alapja, hogy a 27. szabály (1) c) pontja szerint a bejelentés leírásában meg kell adni az igényelt találmány feladatát és a megoldást. Ennél a megközelítésnél ismertetni kell a legközelebb álló technika állását, és ennek alapján meg kell határozni a műszaki feladatot, amelyet a találmány segítségével meg kívánnak oldani. Ha a feladat meg van határozva, azt kell vizsgálni, hogy a megoldás a technika állásának ismeretében a szakember számára kézenfekvő lett volna-e. A Vizsgálati Irányelvek (VI) C-IV, 9.5. pontja lényegileg ugyanezt mondja, amikor leszögezi, hogy a feladat–megoldás megközelítés esetén a következő próbát kell alkalmazni:

- a legközelebbi technika állásának meghatározása;
- a megoldandó műszaki feladat meghatározása;
- a javasolt találmány szerinti megoldás meghatározása; és
- annak megfontolása, hogy a legközelebbi technika állásából és a műszaki feladatból kiindulva az igényelt találmány szakember számára kézenfekvő lett volna-e.

Az utóbbi meghatározás annak eldöntésén alapszik, hogy a legközelebbi anterioritás egy szakembert arra tudott volna-e ösztönözni, illetve arra ösztönzött-e volna, hogy közelítőleg ugyanarra a megoldásra jusson, mint amelyet a bejelentő igényelt, vagyis az oltalmazni kívánt találmány nem következhet kézenfekvő módon a technika állásából. Kézenfekvőnek az minősül, ami nem terjed túl a rendes műszaki továbbfejlődés határain, hanem csupán egyszerűen vagy logikusan következik a technika állásából, vagyis ami nem haladja meg a szakembertől elvárható ügyességet vagy képességet.

Az ESZH fellebbezési tanácsainak gyakorlatában bizonyos alapelvek alakultak ki a ké-

zenfekvőség megítélésére. Így a T 598/90 sz. döntés szerint kézenfekvő a szakmai tudás keretében a műszaki rendszabályokkal elérhető javított hatás.

A T 21/81 sz. döntés megállapítja, hogy ha egy szabadalmi igénypont szerinti tényállás a technika állásából kézenfekvő módon következik, mert ismert nyomtatványok tanításainak az összekapcsolásától előnyös hatás várható, a vonatkozó igénypont akkor sem alapszik feltalálói tevékenységen, ha egy előre nem látható további hatás is jelentkezik.

A T 15/81 sz. döntés megállapítja, hogy nem igényel feltalálói tevékenységet hátrányok kiküszöbölése vagy paraméterek optimalizálása.

A T 775/90 sz. döntés megállapítja, hogy funkciók automatizálása a technika általános fejlődésének felel meg, és így kézenfekvőnek minősül.

A T 386/94 sz. döntés szerint a géntechnika területén nem lehet feltalálói tevékenységről beszélni, ha a szakember az elsőbbség napján abból indulhatott ki, hogy egy gén klónozása és expresszálása – még ha ezek a lépések rendkívül munkaigényesek is – nem okoz számára olyan nehézségeket, amelyek a sikert kérdésessé tehetnék.

A feltalálói tevékenységet az elsőbbséget megalapozó időponttól kezdve kell vizsgálni; ezért fennáll a *visszatekintő megítélés* (*ex post facto elemzés*) veszélye, vagyis az, hogy a találmányt a találmány ismeretében ítélik meg. Az utólagos szemlélő mindig okosabb, és hajlamos arra, hogy olyan szaktudást is alkalmazzon, amely csak a fenti időpont után keletkezett, vagy arra, hogy a találmányból származó ismereteket is átvigyen a technika állásába. Ilyen visszatekintő megítélést a VI C-IV, 9. pontja szerint sem szabad alkalmazni, és az a fellebbezési tanácsok állandó joggyakorlata szerint sem megengedett.

A T 72/95 sz. döntés megállapítja, hogy a fellebbezési tanács köteles vizsgálni a feltalálói tevékenység szempontjából mérvadónak minősített műszaki funkció meglétét. Ha egy ismert berendezést egy olyan elem hozzáadásával módosítanak, amelynek nincs műszaki funkciója, ez a módosítás nem járulhat hozzá a feltalálói tevékenységhez.

A feltalálói tevékenység vizsgálatakor alkalmazott szempontok mellett vannak a találmány értékét befolyásoló bizonyos tényezők, amelyeket a szakirodalom szerint figyelembe lehet venni. A VI C-IV, 9.8. pontja felsorol ilyen tényezőket, amelyek az alábbi négy csoportba sorolhatók:

- a) gazdasági siker,
- b) meglepő hatás vagy nem várt eredmény,
- c) régóta fennálló igény és
- d) műszaki előítéletek.

A feltalálói tevékenység vizsgálatakor a találmány értékét befolyásoló különböző tényezőket a T 181/85 sz. döntés szerint kombinálni lehet. A döntés tárgyát nyers kávé koffeinmentesítésére szolgáló eljárás képezte, amely megakadályozta az aroma számára fontos anyagok kivonását. Annak érdekében, hogy elkerülje az *ex post* elemzést, a Fellebbezési Tanács egy, a szabadalmazott megoldáshoz közel álló korábbi találmány alapján behatóan vizsgálta az eljárás fejlődését a '30-as évektől kezdve, és megállapította, hogy a bejelentő

egy régebbi eljárásához visszanyúlva szakított az uralkodó fejlesztési tendenciával – ez volt az első hozzájárulás a feltalálói tevékenységhez. A további lépések, amelyekkel az eljárás ismert hátrányait sikerült elkerülni, szintén nem voltak kézenfekvők, mert még öt évre volt szükség az új eljárásban a korábban használt szerves oldószerek folyékony széndioxiddal való helyettesítéséhez. Ezért a feltalálói tevékenységet elismerték, és az európai szabadalmat fenntartották.

Első pillantásra az ESZH megközelítése eltérőnek tűnik az angol és az amerikai szabadalmi joggyakorlat által használt próbáktól. Ha azonban közelebbről vizsgáljuk, kitűnik, hogy az ESZH-próbának vannak olyan elemei, amelyek megtalálhatók mind az Egyesült Királyság Szellemitulajdon-hivatala által használt próbában, mind a CAFC motivációs próbájában.

Különbség marad a szakember motiválásának forrásában. A CAFC-próba szövegezésében a motiválást maga a technika állása szolgáltatja. Az ESZH megközelítése szerint a motiválás jöhet a technika állásából, a megoldandó műszaki probléma jellegéből vagy – ami a legvalószínűbb – a kettő kombinálásából.

Ez visszavezet bennünket az amerikai LB előtti *KSR v. Teleflex*-ügyhöz, amelyben azt a kérdést kellett eldönteni, hogy egy találmány feltalálói tevékenységen alapszik-e, ha az állapítható meg, hogy egy elképzelt szakember nem lenne motiválva a technika állása által az igényelt módon való kombinálásra.

A nem kézenfekvőség, vagyis a feltalálói tevékenység követelményét az utóbbi évszázadban vezették be, hogy meggátolják az ismert technológiák új kombinációinak szabadalmazását. Az amerikai LB és az ESZH döntései és az angol eseti jog a nem kézenfekvőség követelményének állandó erősödését mutatja.

Az ESZH próbája, vagyis a jelenleg alkalmazott próbák közül a legújabb szerint a szakember ösztönzése a technológia kombinálására fennállhat ugyan, de a kézenfekvőség kérdése azon múlik, hogy ez a szakember olyan ösztönzést kapott-e, amelynek alapján a bejelentő igénypontjai által javasolthoz hasonló megoldáshoz juthatott.

A közvélekedés – amely persze nem befolyásolja az LB-t – jelenleg az, hogy az Egyesült Államokban túl sok triviális szabadalmat engedélyeznek régi megoldások egyszerű kombinálására. A köz ezt a szabadalmi rendszerrel való visszaélésnek tekinti, ami gátolja a haladást.

Az amerikai szakmai közvélemény a *KSR v. Teleflex*-ügyben nagy érdeklődéssel várta az LB döntését, amely szerint – miként az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2007. októberi számában közölt, „Az amerikai Legfelsőbb Bíróság egy új döntése a szabadalmi bejelentések kézenfekvőségének megítéléséről” című cikkben részletesen ismertettük – a CAFC túl mereven alkalmazta a motivációs próbát.

Annak a ténynek, hogy az LB nem ért egyet a szakember motivációinak figyelembevételét alkalmazó CAFC gyakorlatával, az a következménye, hogy nőnek az angol és az európai, illetve az amerikai szabadalmi gyakorlat közötti különbségek, ami tovább növeli a két rendszer közötti eltéréseket egy olyan időpontban, amikor mindegyik oldalon a szabadalmi rendszerek közötti nagyobb együttműködés lenne kívánatos.

Dr. Vida Sándor*

VÉDJEGY MEGKÜLÖNBÖZTETŐKÉPESSÉGE – A BABY DRY-ÍTÉLET KORREKCIÓJA

A leírónak ítélt védjegy megkülönböztetőképessége kérdésében az Európai Bíróság által hozott BABY DRY-ítélet annak idején figyelemre méltó nemzetközi visszhangot keltett.¹ Ez ugyanis, szakítva a korábbi szigorú gyakorlattal, megsemmisítette az Európai Unió Belső Piaci Harmonizációs Hivatalának (BPHH) a tárgybeli közösségi védjegy bejegyzése ügyében hozott elutasító határozatát, valamint az EK Törvényszékének e határozat megváltoztatása iránt benyújtott, a keresetet elutasító ítéletét.

A BABY DRY-ítélet²

Bár az ítéletről annak idején *dr. Szigeti Éva*³ röviden beszámolt, az ítélet teljes magyar fordítása – sajnos – még mindig várat magára. Szükségesnek látom ezért, hogy az említett írás felhasználásával azt kivonatossan ehelyütt is ismertessem.

A Procter and Gamble cég 1999. október 8-án benyújtott kérelmében a BABY DRY megjelölés (magyarul: száraz bébi) közösségi védjegyként történő bejegyzését kérte babapelenkára.

Az EK Törvényszéke – azonosítva magát a BPHH állásfoglalásával – többek között azzal az indokolással utasította el a keresetet, hogy a bejelentett megjelölés „a fogyasztó részére csupán az áru rendeltetését (ti. a bébi szárazon tartását) közli, de semmi olyan további sajátosságot nem hordoz, amely a megjelölés megkülönböztetőképességét biztosítaná [EK védjegyrendelet⁴ 7. § (1)(c)].

Az Európai Bíróság ellentétes ítéletének indokolásában ezzel szemben az alábbiakat fejti ki.

A közösségi védjegyrendelet 7. cikk (1) bekezdés c) pontja olyan megjelölésekről rendelkezik, amelyek kizárólag olyan jelekből vagy adatokból állnak, amelyek azon áruk vagy szolgáltatások, illetve ezek jellemzőinek leírására szolgálnak, amelyek vonatkozásában a lajstromozást kérik. Az olyan megjelölés lajstromozása továbbá, amely az ezen meghatározásban szereplő megjelölések összetételéből áll, nem utasítható el, kivéve, ha az nem áll egyéb jelekből vagy adatokból, illetve ezek olyan módon vannak összetéve, hogy az összetétel ered-

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

¹ *Bender* szerint nagy vihart keltett (németül: „hohe Wellen”), MarkenR, 2003. p. 210

² C-383/99 ügyszám, 2001. szeptember 20.

³ *Dr. Szigeti Éva*: Szemelvények az Európai Bíróság és a Közösségi Védjegy hivatal lajstromozási gyakorlatából. Védjegyvilág, 2002. 2. sz. p. 13.

⁴ 40/94 EK sz. rendelet (1993. december 20.) a közösségi védjegyekről

ményeként az utóbbit megkülönböztetné attól a szokásos módtól, ahogy az árukat vagy szolgáltatásokat, illetve lényeges jellemzőket meghatározni szokásos (ítélet, 39. pont).⁵

Ami a szóösszetételből álló védjegyek lajstromozhatóságát illeti, mint amilyen az eljárás tárgyát képező védjegy, a leíró jelleg megállapításakor nemcsak a különálló szavakat kell figyelembe venni, hanem az általuk alkotott egészet is. Bármilyen észrevehető különbség van a lajstromozni kívánt szóösszetétel és a fogyasztók érintett részének általános nyelvhasználatában szereplő olyan kifejezések között, amelyekkel az árukat, szolgáltatásokat vagy azok lényeges jellemzőjét leírják, ez képes megkülönböztető jelleget kölcsönözni a szóösszetételnek, amely így védjegyként bejegyezhető (ítélet, 40. pont).

... amint azt az EK Törvényszéke a támadott ítélet 24. pontjában helytállóan mondja, ez azt is jelenti, hogy ha a szóösszetétel az EK kereskedelmi tevékenysége során használt valamelyik nyelven leíró, akkor ez elegendő a lajstromozási akadály (ineligible) megállapításához (ítélet, 41. pont).

Ezért annak megállapításához, hogy a BABY DRY szó megkülönböztetőképességgel rendelkezik-e, gondolatilag egy angolul beszélő fogyasztó helyébe (in the shoes) kell helyezkedni. Figyelemmel arra, hogy a szóban forgó áruk babapelenkák, az a döntő, hogy ez a kifejezés ezeknek az áruknak a köznyelvben szokásos megnevezése-e, vagy pedig hogy az a köznyelvben ezek lényeges jellemzőinek megjelölésére szolgál-e (ítélet, 42. pont).

Ez a szóösszetétel utal az áru (babapelenka) által betöltött funkcióra. Ezenkívül a szóösszetételben szereplő mindkét szóval alkotható a mindennapi nyelvben ezt a funkciót leíró kifejezés. Ugyanakkor, ez a kifejezés szintaktikailag szokatlan összetétel, amely az angol nyelvben nem megszokott sem a babapelenka, sem a pelenka lényeges jellemzőjének leírására (ítélet, 43. pont).

Így a BABY DRY-hoz hasonló szóösszetételek esetében nem beszélhetünk ezek egészét tekintve leíró jellegről, ezek olyan nyelvi lelemények, amelyek az ehhez hasonló megjelöléseknek megkülönböztetőképességet kölcsönöznek, és így ezek lajstromozását a közösségi védjegyrendelet alapján nem lehet elutasítani (ítélet, 44. pont).

Erre az ítéletre, amelyet az Európai Bíróság kivételesen 11 tagú, ún. Nagy Tanácsban hozott, mind az Európai Bíróság, mind az EK Törvényszéke, valamint a BPHH azóta is rendszeresen hivatkozik. Sőt, az az EK-tagországok joggyakorlatában is iskolát teremtett, s néhány esetben a Fővárosi Bíróság is – anélkül, hogy a BABY DRY-ítéletet kifejezetten említette volna – magáévá tette az abban kifejtett gondolatokat, valamint véleményem szerint néhány kifejezését is átvette.⁶

⁵ ... a mark composed of signs or indications satisfying that definition should not be refused registration unless it comprises no other signs or indications and, in addition, the purely descriptive signs or indications of which it is composed are not presented or configured in a manner that distinguishes the resultant whole from the usual way of designating the goods or services concerned or their essential characteristics.

⁶ Das Gesunde Plus (3., 5., 30. áruosztályba tartozó termékek) 1. Pk. 633.535/2004. Ism.: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évf. 5. sz., 2007. október, p. 53; Harmatfriss (29. áruosztályba tartozó termékek) 3. Pk. 631.113/2004, u.ott p. 54

Ellentmondás a CHIEMSEE-ítélettel⁷

A BABY DRY-ítélet kritikusi, valamint néhány élesszemű megfigyelő rövidesen rámutatott, hogy az Európai Bíróság „bejelentőbarát” tendenciát tükröző ítélete elvi ellentétben áll a szigorúságáról ismertté vált CHIEMSEE-ítélettel. Minthogy ez utóbbit e lap hasábjain,⁸ valamint másutt is⁹ ismerttettem, e vonatkozásban elegendőnek tartom, ha a CHIEMSEE-ítéletnek csupán a „közérdekűség elvét” tükröző mondatait idézem. Eszerint:

Az irányelv¹⁰ 3. cikk (1) bekezdésének c) pontja¹¹ ... egy közérdekű cél elérésére törekszik, nevezetesen arra, hogy együttes védjegyként, illetve összetett vagy grafikailag ábrázolt védjegyként is, mindenki szabadon használhassa az áruk vagy szolgáltatások kategóriájával kapcsolatos leíró jeleket vagy adatokat, amely áruk vagy szolgáltatások tekintetében a lajstromozást kéri. A 3. cikk (1) bekezdésének c) pontja ennél fogva megakadályozza azt, hogy az ilyen jeleket és adatokat egyetlen vállalkozás számára tartsák fenn pusztán amiatt, mert azokat védjegyként lajstromozták (ítélet, 25. pont).

Még közelebről, az esetlegesen az azon áruk földrajzi eredetének megjelölésére szolgáló jelek és adatok – különösen a földrajzi nevek – tekintetében, amely áruk vonatkozásában védjegyoltalmat kértek, közérdeket szolgál az, hogy ezek továbbra is hozzáférhetőek legyenek, nem utolsósorban azért, mert ezek jelölhetik az érintett kategóriák minőségét és más jellemzőit, és különféle módokon befolyásolhatják a fogyasztók ízlését például az áruknak meghatározott helyhez történő társításával, ami kedvező (fogyasztói) reakcióhoz vezethet (ítélet, 26. pont).

A 3. cikk (3) bekezdésének rendelkezése ezért a 3. cikk (1) bekezdésének b), c) és d) pontjában megállapított lajstromozási akadály alóli szélesebb körű kivételt jelent ... azon leíró védjegyek vonatkozásában, amelyek kizárólag olyan megjelölésekből állnak, amelyek az adott nyelvben a tisztességes és elterjedt kereskedelmi gyakorlatban megszerezték a megkülönböztetőképességet (ítélet, 45. pont).

Minthogy a „közérdekűség” gondolata az Európai Bíróság, valamint a tagállamok bíróságainak más olyan ítéleteiben is felbukkan, amelyekben a lajstromozási akadály nem földrajzi név, ezért értelmezték számosan, magamat is beleértve, hogy a „közérdekűség” gondolata kellő visszafogottsággal általánosítható.

Egész határozottan ilyen álláspontra helyezkedett R. J. Colomer főügyész a POSTKANTOOR-ügyben.

⁷ Egyesített C-108/97 és 109/97 ügy, 1999. május 4. Magyarul: IM Közösségi jog adatbázisa – Bírósági határozatok

⁸ Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf. 5. sz., 2002. október, p. 48.

⁹ Dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata. Miskolc, 2006, p. 121.

¹⁰ 89/104 EK Irányelv a védjegyjogra vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről

¹¹ Nem jegyezhetők be ... „a kizárólag olyan jelekből vagy megjelölésekből álló védjegyek, amelyek a kereskedelemben az áruk vagy szolgáltatások fajtájának, minőségének, mennyiségének, rendeltetésének, értékének, földrajzi származásának vagy gyártási idejének, ill. egyéb jellemzőinek feltüntetésére szolgálnak.”

A főügyész perösszefoglalója¹² a POSTKANTOOR-ügyben

Az ügy tényállása szerint a holland KPN cég a Benelux Védjegyhivatalnál a POSTKANTOOR szó védjegykénti bejegyzését kérte papírárukra. A bejelentést a Benelux Védjegyhivatal elutasította arra való hivatkozással, hogy a bejelentett szó jelentése „postahivatal”.

Az elutasító határozatot a bejelentő keresettel támadta meg, amelyet a Törvényszéknél (Gerichtshof) nyújtott be. A holland Törvényszék az Európai Bíróságtól kért előzetes döntést. Megkeresésében kilenc kérdést tett fel, ezek közül néhány további alkérdéseket tartalmazott.

Nem lehet azon csodálkozni, hogy a főügyész perösszefoglalójának bevezetőjében azt mondja, hogy aggasztó (it is worrying), hogy egy tiszteletreméltó jogalkalmazónak ennyi kétsége lehet a közösségi védjegy jog alkalmazása során (perösszefoglaló, 28. pont). Mint-hogy a Törvényszék által megfogalmazott kérdések jó részét magam is banálisnak tartom, a perösszefoglalónak megítélésem szerint lényeges gondolatait tárgyalom csupán, nevezetesen azokat, amelyek a CHIEMSEE- és a BABY DRY-ügyben az Európai Bíróság által kifejtetteket vetik egybe.

Fontosnak tartom még azt is előrebocsátani, hogy a főügyész nem kezdeményezte a BABY DRY-ítéleten alapuló joggyakorlat megváltoztatását,¹³ feltehetőleg azért, mert egyrészt ez utóbbi ítélet kihirdetése óta akkor még nem telt el hosszú idő, másrészt azt az Európai Bíróság teljes ülésben hozta, s így a főügyész annak csak kisebb korrekcióját kezdeményezte (perösszefoglaló, 70. pont).

Ez utóbbi tekintetben elsődlegesen a CHIEMSEE-ügyben hozott ítélet 25. pontjára hivatkozott, amelyben az Európai Bíróság az irányelv 3. cikk 1. bekezdésének c) pontját úgy értelmezte, hogy annak célja a közérdek olyan érvényesítése, hogy a leíró megjelöléseket védjegyként bárki szabadon használhassa (perösszefoglaló, 54. pont).

Ez az értelmezés valamennyi leíró jellegű védjegy vonatkozásában irányadó, amint az a CHIEMSEE-ügyben hozott ítélet 26. pontjában szereplő „különösen” szóból, valamint ugyanennek az ítéletnek a 35. pontjából levezethető – mondja a perösszefoglaló lábjegyzetében.

Ugyanakkor a BABY DRY-ügyben hozott ítélet – anélkül, hogy kifejezetten ellentmondana ennek a megállapításnak – e gondolattal nem azonosítja magát. Holott, függetlenül attól, hogy a BABY DRY-ügyben az Európai Bíróság nem az irányelvet, hanem a közösségi védjegyrendeletet értelmezte, kézenfekvő, hogy e két, lényegileg azonos jogi normát egységesen kell értelmezni (perösszefoglaló, 58. pont).

A BABY DRY-ítélet nem utal a megkülönböztetőképességgel nem rendelkező megjelölés szabadontartásának (requirement of availability, Freihaltebedürfnis) követelményére. Tény, hogy ezt a kérdést – ellentétben a CHIEMSEE-üggyel – az Európai Bíróság nem is

¹² Opinion of the Advocate General. EUR-Lex, C-363/99

¹³ „... it will probably be no avail to seek a reversal of precedent”

tárgyalja. Ezért a közösségi védjegyjogban e vonatkozásban némi jogbizonytalanság (some uncertainty) keletkezett. Ezt az Európai Bíróságnak a korábbi ítélet (CHIEMSEE) ilyen tárgyú megállapításainak megismétlésével vagy elvetésével kellett volna kiküszöbölnie (perösszefoglaló, 59. pont).

Mindezekre tekintettel kívánatos volna – mondja a főügyész –, hogy a védjegy leíró jellegének elbírálása alkalmával a közérdek szempontjait figyelembe vegyék, nevezetesen a jogszerzés lehetősége bizonyos mértékének (a certain degree of availability) szem előtt tartásával (perösszefoglaló, 60. pont).

Ezért – mondja a főügyész – álláspontom szerint az Európai Bíróság kifejezett állásfoglalásának hiányában is, a CHIEMSEE-ügyben hozott ítéletben kifejtett és a megkülönböztetőképességet nélkülöző megjelölés szabadontartásáról mondottakat a közösségi jog bizonyos mértékig (to a certain degree) elismeri (perösszefoglaló, 61. pont).

Mindezekre tekintettel a BABY DRY-ítéletet problematikusnak tartom – mondja (perösszefoglaló, 62. pont).

– Először is az alig két és fél évvel korábban hozott CHIEMSEE-ítéletnek a megkülönböztetőképességgel nem rendelkező megjelölés szabadontartása vonatkozásában a BABY DRY-ítélet kétségeket ébreszt;

– másodszor, a BABY DRY-ítéletnél a kiindulást az angol nyelvű közönség képezi, holott az EU fogyasztói soknyelvűek, igaz ezek közül sokan értik a legelterjedtebb nyelv (*lingua franca*) alapfogalmait;

– harmadszor, a BABY DRY-ügyben az Európai Bíróság olyan tényálláskérdésben foglalt állást, amire felülvizsgálati jogkörben eljáró bíróságnak nincs módja, minthogy nincs olyan helyzetben, hogy szakvéleményt szerezzen be (perösszefoglaló, 68. pont).

Ezért azt javaslom – mondja –, hogy az irányelv 3. cikk 1. bekezdésének c) pontja úgy legyen értelmezendő, hogy a leíró védjegy kérdésében a védjegy formája vagy jelentése tekintetében jelentkező eltérések is tárgyat képeznek az elbírálásnak. A forma vonatkozásában az eltérés akkor áll fenn, ha az összetétel – a szavak egyszerű összetételén túl – szokatlan vagy fantáziát tükröző. A jelentéstartalomban történő eltérés pedig azt jelenti, hogy a szóelemek összetétele következtében jelentésbeli eltérés mutatkozik (perösszefoglaló, 70. pont).

A fentiekkel kapcsolatosan találóan jegyzi meg Knaak,¹⁴ hogy a főügyész szokatlan nyíltsággal (in ungewöhnlich deutlichen Worten) hívta fel az Európai Bíróságot, hogy oldja fel a CHIEMSEE-ügyben, valamint a BABY DRY-ügyben hozott ítélet közötti ellentmondást.

¹⁴ R. Knaak in: E. M. Bastian–R. Knaak–G. Schricker: Gemeinschaftsmarke und Recht der EU Mitgliedstaaten. München, 2006. GMV, 274. széljegyzet

Előzetes döntés a POSTKANTOOR-ügyben

Eltérően a főügyész perösszefoglalójának vázlatos ismertetésénél követett módszertől, az Európai Bíróság ítéletének¹⁵ néhány, általam különösen fontosnak tartott megállapításáról is beszámolok, nem korlátozódva a CHIEMSEE- és BABY DRY-ügyben hozott ítéletekkel kapcsolatos kérdésekre.

A megkereső bíróság negyedik kérdésére adott válaszában az Európai Bíróság többek között hivatkozik a CHIEMSEE-ügyben hozott ítélet (25. pont), a Linde-ügyben hozott ítélet¹⁶ (73. pont), a Libertel-ügyben hozott ítélet¹⁷ (52. pont) megállapításaira, amelyekben következetesen arra az álláspontra helyezkedett, hogy az irányelv 3. cikk 1. bekezdés c) pontja azt a közérdekű célt követi (pursues an aim), hogy a leíró jellegű megjelölések vagy jelek bárki által szabadon legyenek használhatóak. Az irányelv nem teszi tehát lehetővé, hogy az ilyen jellegű megjelöléseket csak egy vállalat használhassa (ítélet, 54. pont).

A fentiekre tekintettel az irányelv 3. cikk 1. bekezdésének c) pontja alapján az illetékes hatóságnak vizsgálnia kell, hogy egy megjelölés, amelynek lajstromozását kérték, az érdekelt fogyasztók szemében (in the mind) a vonatkozó áruk vagy szolgáltatások jellemzőit írja-e le, vagy hogy a jövőre nézve ésszerűen (reasonable) várható-e ez (utalás a CHIEMSEE-ítélet 31. pontjára). Ez esetben ugyanis a védjegybejelentést el kell utasítani (ítélet, 56. pont).

A továbbiakban az Európai Bíróság azt mondja, hogy az irányelv 3. cikk 1. bekezdésének c) pontja szerint nem jegyezhető be a kizárólag olyan jelekből vagy megjelölésekből álló védjegy, amely kizárólag a szóban forgó áruk vagy szolgáltatások jellemzőinek leírására szolgál. Ez a lajstromozási akadály még akkor is fennáll, ha vannak más olyan leíró megjelölések, amelyek jobban elterjedtek. Ez a helyzet áll fenn az olyan versenytársak számára való tekintet nélkül is, akik a szóban forgó leíró megjelölés használatában ugyancsak érdekeltek (ítélet, 61. pont).

A hetedik kérdés első felére válaszolva az Európai Bíróság azt mondja, hogy az irányelv 3. cikk 1. bekezdésében felsorolt, lajstromozást gátló okokat egymástól függetlenül és külön-külön kell vizsgálni. Különösen ez a helyzet a b), c) és d) pontokban felsorolt lajstromozást gátló okok vonatkozásában, még akkor is, ha ezek között nyilvánvaló átfedés áll fenn (ítélet, 67. pont – precedensekre hivatkozással).

Az Európai Bíróság joggyakorlata szerint ezeket a lajstromozási akadályokat a közérdek figyelembevételével (in the light of public interest) kell értelmezni (ítélet, 68. pont – precedensekkel).

A fentiekből következik, hogy az a körülmény, hogy egy védjegy nem esik ezen lajstromozási akadályok hatálya alá, még nem enged arra következtetni, hogy ne esne egy másik lajstromozási akadály hatálya alá (ítélet, 69. pont).

¹⁵ C-363/99, 2002. január 31.

¹⁶ *Vida* id. mű (9) p. 117.

¹⁷ *Vida* id. mű (9) p. 98.

Ha pedig egy megjelölés bejegyzését különféle árukra vagy szolgáltatásokra kérik, az illetékes hatóságnak azt kell vizsgálnia, hogy a bejelentett megjelölés nem esik-e az irányelv 3. cikkében meghatározott lajstromozási akadályok körébe, ennek következtében pedig a különböző áruk, illetve szolgáltatások vonatkozásában eltérő eredményekre juthat (ítélet, 73. pont).

Ugyanakkor sem az irányelv 3. cikkéből, sem annak egyéb rendelkezéséből nem következik, hogy ha a megjelölés egyes áruk vagy szolgáltatások tekintetében leíró, ez más áruk, illetve szolgáltatások tekintetében is lajstromozási akadályt képezne (ítélet, 78. pont).

Az ötödik kérdésre adott válasz visszautal a jelen ítélet 54., 55. pontjaiban kifejtettre, miszerint az irányelv 3. cikk 1. bekezdése c) pontjának célja, hogy az olyan megjelölések, amelyek az árut vagy szolgáltatást magát vagy annak jellemzőit leírják, bárki által szabadon legyenek használhatóak (ítélet, 95. pont).

Ugyanakkor szóösszetételek esetén nem elegendő, ha a szóösszetétel egyes elemei leíróak, a leíró jellegnek az összetett szó egésze (the word itself) vonatkozásában kell fennforognia ahhoz, hogy a lajstromozási akadály fennálljon (ítélet, 96. pont).

Nem szükséges továbbá, hogy a leíró jelleg mint lajstromozási akadály már a bejelentés időpontjában fennálljon. Amint az az irányelv 3. cikk 1. bekezdése c) pontjából kiolvasható, elegendő, ha a megjelölés ilyen célra felhasználható. Ezek szerint egy megjelölés védjegykénti lajstromozása megtagadható, ha legalább egyik lehetséges jelentése a szóban forgó áru vagy szolgáltatás vonatkozásában leíró [ebben az értelemben rendelkezik a közösségi védjegyrendelet 7. cikk 1. bekezdésének c) pontja, valamint a WRIGLEY-ügyben hozott ítélet 32. pontja – mondja a jelen ítélet 97. pontja].

Az olyan részekből alkotott szóösszetétel, amelynek mindegyik eleme leíró, az egyszerű összerakás (bringing together) után is leíró marad, hacsak nem szokatlan, így különösen ilyen a szintaktikailag vagy szemantikailag szokatlan változat (unusual variations – ítélet, 98. pont).

Előfordulhat, hogy a bejelentett megjelölés az irányelv 3. cikk 1. bekezdés c) pontja értelmében *nem leíró*, ha az általa keltett benyomás (creates an impression) kellőképpen eltér attól, amit a szóelemek egyszerű összetétele eredményezne. Ha szóvédjegyről van szó, amelynek kommunikálása mind hallás, mind olvasás útján történik, akkor ennek a feltételnek (= kellő eltérés – a fordító megjegyzése) azaz a védjegy által keltett benyomásnak mind akusztikai, mind vizuális vonatkozásban meg kell lennie (must be satisfied – ítélet, 99. pont).¹⁸

Ezért a szavak összetételéből álló megjelölés csak akkor jegyezhető be védjegyként, *ha a szóösszetétel és annak elemei egyszerű összeadása között észlelhető különbség van.* (Kiemelés tőlem.) Ez akkor teljesül, ha a szóösszetétel a szóelemek szokatlan kombinációjának kép-

¹⁸ Bender ez utóbbi mondatot (akusztikai és vizuális benyomás) bírálja, szerinte ez a követelmény túl messzire megy. Das Baby wird trocken! – MarkenR, 2004. p. 175., 82. lábj.

zetét kelti, ami kellőképpen eltér attól, amit a szóelemek pusztá összeadása eredményezne, és ezáltal az lényegesen túlmutat (far removed) a szóelemek összeadásán. Ez (például) azt feltételezi, hogy a szó az adott áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában a köznyelvben meghonosodott és ezáltal önálló jelentést nyert, tehát elemeitől függetlenné vált. Ez utóbbi esetben vizsgálendő még, hogy a szóösszetétel, amely önálló jelentésre tett szert, az irányelv idézett rendelkezései értelmében önmagában nem leíró-e (ítélet, 100. pont).

Egyébként a megkülönböztetőképesség elbírálása szempontjából közömbös, hogy vannak-e olyan szinonimák, amelyekkel a bejegyzési kérelemben felsorolt áruk vagy szolgáltatások ugyancsak megnevezhetők (ítélet, 101. pont).

Annak sincs jelentősége, hogy az áruk vagy szolgáltatások jellemzői, amelyeket a megjelölés leír, gazdaságilag lényegesek-e vagy mellékesek (ancillary). Az irányelv 3. cikk 1. bekezdésének c) pontja nem tesz különbséget abban a vonatkozásban, hogy a megjelölés mely jellemzői azok, amelyek nem lehetnek leíróak. E rendelkezés alapját az képezi, hogy a közérdekre tekintettel a vállalatok számára lehetőséget kell biztosítani, hogy áruikat, azok gazdasági jelentőségére tekintet nélkül, leíró megjelölésekkel megnevezhessék (ítélet, 102. pont).

Az ötödik kérdésre ezért az a válasz, hogy az olyan megjelölés, amely több szó összetételéből áll, amelyik mindegyike leíró azon áruk, illetve szolgáltatások vonatkozásában, amelyekre az oltalmat igénylik, önmagában is leíró, kivéve, ha észrevehető (perceptible) különbség van a szóösszetétel, valamint az egyes elemek összetétele között. Ez egyrészt azt feltételezi, hogy a szóösszetétel az áruk vagy szolgáltatások vonatkozásában a szokatlanság benyomását kelti, amely utóbbi kellőképpen eltér attól, amely pusztán az egyes elemek összeadásából adódik, miáltal túllépi ezen elemek egyszerű összeadását. (A másik eset:) Vagy pedig az összetett szó átment a köznyelvbe, és ott saját jelentést nyert, úgy, hogy ezáltal az alkotóelemeivel szemben autonóm (independent) jelentésű. Ez utóbbi esetben vizsgálendő, hogy ez a szóösszetétel, amely önálló jelentéssel rendelkezik, az irányelv hivatkozott rendelkezése értelmében nem leíró-e (ítélet, 104. pont – egyben a rendelkező részben az 5. pont).

Az irányelv 3. pontja nem tesz különbséget az olyan megjelölések között, amelyek nem lajstromozhatóak és az olyanok között, amelyek nyilvánvalóan lajstromképtelenek (manifestly inadmissible), miért is az utóbbi indoklás nem kielégítő a bejelentés elutasításához (ítélet, 125. pont).

A hetedik kérdésre adott válaszában az Európai Bíróság azt mondja, hogy az iparjogvédelmi hatóság nem utasíthatja el a védjegybejelentést olyan indokkal, hogy az nyilvánvalóan oltalomképtelen (ítélet, 126. pont).¹⁹

¹⁹ Az irányelv preambuluma 7. bekezdése értelmében a védjegy jog megszerzése és fenntartása vonatkozásában valamennyi tagállam vonatkozásában alapvetően azonos előírásoknak kell érvényesülniük (POSTKANTOOR-ítélet, 122. pont).

Rövid kommentárjában *Bender*²⁰ azt mondja, hogy ebből az ítéletből az következik, hogy a pusztá szóösszetétel leírónak tekintendő, és csak a szóösszetétel *szokatlansága* küszöböli ki annak leíró jellegét.

Az ítéletet ismertetve *Knaak*²¹ ugyancsak a szóösszetétel *szokatlanságát* tartja döntőnek. Ez tehát azt jelenti, hogy *a BABY DRY-ítélet abban a vonatkozásban ma már nem tekinthető irányadónak, hogy a szokásos nyelvhasználathoz viszonyított bármilyen észrevehető különbség oltalmi igényt alapoz meg.*

Magam ehhez annyit jegyzek meg, hogy tulajdonképpen ugyanez a gondolat érvényszerül a szabadalmi jogban a kombinációs találmányok vonatkozásában is, az ismert elemek kombinációja általában csak akkor biztosít (szabadalmi) oltalmi igényt, ha ez a kombináció egyrészt több az egyszerű addíciónál, másrészt pedig nem várt új hatást eredményez. Mindenesetre a szabadalmi jog sem követeli meg, hogy ez az új hatás „meglepő” legyen, s ezt szerintem a védjegyjog sem teheti.

Összefoglaló

A fentiekre tekintettel tehát megállapítható, hogy a POSTKANTOOR-ügyben hozott ítélet a BABY DRY-ügyben hozott ítélet 40. pontjának hallgatólagos hatályon kívül helyezését jelenti.

Ugyanakkor ez korántsem jelenti azt, hogy a BABY DRY-ítéletben kifejezésre jutó jogértelmezés egyébként túlhaladott volna.

E következtetésem alátámasztására utalok az EK Törvényszékének a WEISSE SEITEN (fehér oldalak) szavakból álló közösségi védjegybejelentés tárgyában hozott ítéletére,²² amelynek ehelyütt csupán néhány idevágó mondatát idézem.

A 40/94 rendelet 7. cikke (1) bekezdése c) pontjának értelmében *nem részesülhet* védjegyoltalomban „az olyan megjelölés, amely kizárólag olyan jelekből vagy adatokból áll, amelyeket a forgalomban az áru vagy a szolgáltatás fajtája, minősége, mennyisége, rendeltetése, értéke, földrajzi származása, előállítási vagy teljesítési ideje, illetve egyéb jellemzője feltüntetésére használhatnak”. Ezenkívül a 40/94 rendelet 7. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „az (1) bekezdést akkor is alkalmazni kell, ha a kizáró ok csak a Közösség egy részében áll fenn” (ítélet, 88. pont).

A 40/94 rendelet 7. cikke (1) bekezdésének c) pontja azon közérdekű célt szolgálja, hogy a védjegybejelentésben szereplő áruk vagy szolgáltatások jellemzőit leíró jelek vagy adatok bárki által szabadon használhatóak legyenek. Ezen rendelkezés alapján az ilyen jeleket vagy adatokat nem lehet egyetlen vállalkozás számára fenntartani csak azért, mert védjegyként lajstromozták [az Európai Bíróság C-191/01. P. sz., OHIM kontra WRIGLEY-ügyben 2003.

²⁰ A. Flury–A. Wittwer: 8. St. Galler Internationales Immaterialgüterrechtsforum 2004. GRUR Int., p. 312.

²¹ Knaak, id. mű (14), GMV, 275. széljegyzet

²² T-322/03, 2005. szeptember 14. (magyarul is)

október 23-án hozott ítéletének 31. pontja, valamint az Elsőfokú Bíróság T-219/00. sz., Ellos kontra OHIM (ELLOS)-ügyben 2002. február 27-én hozott ítéletének 27. pontja – WEISSE SEITEN-ítélet, 89. pont.]

Ebben a vonatkozásban azok a jelek és adatok tartoznak a fenti rendelkezésben említett megjelölések körébe, amelyek a célközönség szempontjából hétköznapi használat esetén alkalmasak arra, hogy akár közvetlenül, *akár valamely lényeges jellemzőre történő utalással megjelöljék a lajstromoztatni kívánt árut vagy szolgáltatást* (az Európai Bíróság C-383/99. P. sz., *Procter & Gamble kontra OHIM-ügyben 2001. szeptember 20-án hozott ítéletének*²³ 39. pontja. (Kiemelés tőlem.) Valamely megjelölés leíró jellegét tehát egyrészt az érintett áruk és szolgáltatások, másrészt a célközönség észlelése szempontjából lehet csak megítélni (a fent hivatkozott CARCARD-ítélet²⁴ 25. pontja – WEISSE SEITEN-ítélet 90. pont.)

A WEISSE SEITEN-ügyben hozott ítélet idézett mondatai szemléltetik, hogy

- annak elbírálásánál, hogy a megjelölés leíró-e vagy sem, a közérdeket is figyelembe kell venni;
- ez utóbbi ítélet a BABY DRY-ítéletnek már csupán 39. pontjára hivatkozik;
- ez a korlátozott hivatkozás elhatárolódást jelent a BABY DRY-ítélet 40. pontjától, különösen annak – liberális koncepciójú – utolsó mondatától;
- ez azonban nem jelenti azt, hogy a BABY DRY-ítélet 41–44. pontjai sem volnának irányadóak.

Az EK Törvényszékének az adott kérdésben követett következetes jogértelmezése persze még további példákkal is illusztrálható volna, de ez nézetem szerint mellőzhető.

²³ BABY DRY

²⁴ T-356/00, 2002. március 20.

Tidrenczel Béla

AZ MSZH NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉGÉNEK FŐBB JELLEMZŐI 2007 MÁSODIK FELÉBEN

1. MAGYARORSZÁG KÉPVISELETE A SZELLEMI TULAJDON VILÁGSZERVEZETE (WIPO) KERETÉBEN FOLYÓ NEMZETKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSBEN

Az év első feléhez és a korábbi évekhez hasonlóan a második félévben is a szükséges mértékben képviseltük hazánkat a WIPO különböző értekezletein és munkaszervezeteiben, ami a rendezvényeken szakembereink kellő mértékű személyes részvételét és a genfi magyar misszióval való kapcsolattartást jelentette.

Az őszi WIPO-események sorában mindig kiemelkedő jelentőségű a WIPO közgyűléseinek sorozata, amelyre idén szeptember utolsó hetében és október elején, 43. alkalommal került sor. Az év második felében kevesebb szakértői bizottsági ülés volt, közülük említésre méltó a Védjegyekkel, az Ipari Mintákkal és a Földrajzi Árujelzőkkel foglalkozó Állandó Bizottság, a Locarnói Unió szakértői bizottságának ülése és a Nizzai Unióval foglalkozó előkészítő munkacsoportülés. Megtartotta szokásos őszi értekezletét az UPOV Adminisztratív és Jogi Bizottsága, Konzultatív Bizottsága és Tanácsa. Két alkalommal rendezett a WIPO olyan konferenciát, amelyen hivatalunkat szakembereink képviselték: júliusban Moszkvában az iparjogvédelmi stratégiai tervezés volt a téma, novemberben pedig elnökhelyettesi szinten képviseltettük magunkat az ugyanilyen témájú nemzetközi szemináriumon. Az intenzívnek mondható tavalyi év után 2007 második felében csupán egyetlen alkalommal, Koppenhágában találkoztak az érdemi szabadalmi jogi harmonizációval foglalkozó B+ csoport tagjai informális munkaülésen. Hivatalunk közreműködésével a Biopolisz Szegedi Innovációs Szolgáltató Kft.-vel együtt elkezdődtek egy Szegeden tartandó regionális WIPO-műhelytalálkozó előkészületei, amelynek témája az egyetemi és kutatóintézeti iparjogvédelmi menedzsment és az egyetemek bevonásával végrehajtandó sikeres technológialicencia lesz. A rendezvényt az eredetileg tervezett decemberi időpont helyett 2008 második negyedévében tartják meg.

A WIPO főigazgatójának 2007 októberében, immáron harmadik alkalommal tervezett magyarországi látogatására – bár a magyar fél részéről a megfelelő előkészületek ez alkalommal is megtörténtek – a WIPO-ban a 2007 nyaratól felgyorsult, a főigazgató személyét érintő események folytán ez alkalommal sem került sor. Megindultak a diplomáciai háttéresemények az új főigazgató 2008-ban történő megválasztásának előkészítése érdekében.

A WIPO-tagállamok közgyűléseinek negyvenharmadik üléssorozata, Genf, szeptember 24–október 3.

Hivatalunk képviselőjében az üléssorozaton az elnök, a jogi elnökhelyettes és az elnöki személyi titkár vett részt. Az üléssorozatot megelőzően a regionális csoportok koordinátorai szeptember 14-én értekezletet tartottak, amelyen az USA indítványozta, hogy a tervezett napirendet egészítsék ki a „A WIPO belső ellenőrének jelentése és a megfelelő lépések” című napirenddel. Ezzel kapcsolatban az afrikai csoport fenntartását jelezte. Az ülés kezdete előtt a napirend elfogadásával kapcsolatos vitában az afrikai csoport ennek az új napirendi pontnak a törlését indítványozta. A már kezdetben is heves vita feloldása érdekében az ülés elnöke informális konzultációt hívott össze. A másfél napos konzultáció eredményeként az új napirendi pontot átszövegezték („Az előző közgyűlés óta készült belső ellenőri jelentések”), és az a döntés született, hogy a kérdést ne a plenáris ülés, hanem egy zártkörű csoport („Az elnök barátai” elnevezéssel) vizsgálja meg. Az egyes napirendi pontokkal kapcsolatos viták lényeges elemei, a jelentősebb adatok és fontosabb határozatok a következők.

- *Jelentés a 2006. évi program teljesítéséről*

A jelentés a Program és Költségvetési Bizottság (a továbbiakban: PBC) ajánlásával került a közgyűlés elé. Áttekinti a különböző programok keretében 2006-ban elért eredményeket, a szervezet hatékonyabb működése érdekében tett erőfeszítéseket. A vita kapcsán került sor a regionális csoportok, az EK, az egyes tagállamok, illetve a különböző kormányközi és nem-kormányközi szervezetek általános felszólalásaira, így a közép-európai és a balti államok csoportja, közöttük Magyarország felszólalására is. A főigazgató összefoglalta a WIPO különböző programjai keretében végzett tevékenységeket, főbb fejleményeket, és hangsúlyozta, hogy a tevékenységek lebonyolításához megfelelő pénzügyi forrásokra van szükség. A tagállamok a jelentést jóváhagyták.

- *A szervezeti reformmal kapcsolatos kérdések*

Az elmúlt években több olyan döntés született, amely a WIPO-ról szóló egyezmény és más szerződések módosítását igényelte. Ezek tartalmi ismertetését korábbi beszámolóink tartalmazták. Az ezekkel kapcsolatos módosítások egy hónappal azt követően lépnek hatályba, hogy 135 WIPO-tagállam írásban jóváhagyja azokat. Mindaddig a WIPO-hoz 10 jóváhagyó értesítés érkezett. A főigazgató mandátumának két hatéves ciklusra való korlátozásáról szóló koordinációs bizottsági ajánlást a WIPO 1998. évi közgyűlése hagyta jóvá. A WIPO-egyezmény ilyen vonatkozású módosítása egy hónappal azt követően lép hatályba, hogy azt 129 WIPO-tagállam jóváhagyja. Mind ez ideig 47 jóváhagyó értesítés érkezett a WIPO-hoz. A közgyűlés tudomásul vette a dokumentum tartalmát.

- *A 2004–2005. évre vonatkozó elszámolás, közbenső pénzügyi mérleg a 2006. évre, hozzájárulás-hátralékok*
A beterjesztett dokumentum összefoglalja a PBC megfelelő ülései által megfogalmazott ajánlásokat. Brazília jelezte, hogy a dokumentum elkészülte óta teljesítette hátralékainak befizetését. A közgyűlés jóváhagyta az elszámolást, tudomásul vette a közbenső pénzügyi mérlegre és a befizetések aktuális állapotára vonatkozó tájékoztatást.
- *Jelentés az irodánkenti értékelés eredményéről*
Az ENSZ *Joint Inspection Unit (JIU)* 2005. évi jelentése alapján a WIPO 2006. évi közgyűlése jóváhagyta a szervezet pénzügyi és emberi erőforrásainak egy független, külső szakértő által végzendő átfogó átvizsgálását („desk to desk review”). A vizsgálatot végző *PricewaterhouseCoopers (PwC)* a végső jelentést a WIPO Titkárságának 2007. június 28-án átadta. Az ülésen a Titkárság képviselője ismertette a két dokumentum tartalmát azzal, hogy két ország kérelmére a PwC-nek 2007 októberében lehetőséget biztosítanának a jelentés bemutatására. Az Auditbizottság elnöke szerint a jelentés bizonyos pontatlanságokat tartalmaz, bár ezek nem befolyásolják a benne foglalt megállapításokat és következtetéseket. A WIPO Személyzeti Tanácsának vezetője felhívta a figyelmet a jelentésnek a személyzetet érintő ajánlásaira, a személyzet rossz munkamoráljára, és változtatásokat sürgetett. Az EU és a B csoport támogatta az Auditbizottságnak a jelentéssel kapcsolatos ajánlásait, a közép-európai és balti államok csoportja pedig arra hívta fel a figyelmet, hogy a személyzet régiónkénti eloszlása nem kellőképpen kiegyensúlyozott. A felszólaló fejlett tagállamok valamennyien hangsúlyozták, hogy a jelentés alapján haladéktalanul meg kell hozni a megfelelő intézkedéseket. A közgyűlés tudomásul vette a dokumentum tartalmát.
- *A PCT Uniót érintő kérdések*
A PCT reformja: A témával foglalkozó munkacsoport 2007 áprilisában ülésezett Genfben. A PCT Unió közgyűlése tudomásul vette, hogy a Reformbizottság és a munkacsoport munkáját elvégezte és mandátumuk megszűnt. *A PCT Végrehajtási Szabályzatának (VSZ) javasolt módosításai:* A közgyűlés jóváhagyta a VSZ módosításaira, azok hatálybalépésére és a kapcsolódó magyarázatokra vonatkozó javaslatokat. *Minőségirányítási rendszerek a PCT nemzetközi hatóságoknál:* Az összes nemzetközi kutatási és elővizsgálati szervnek jelentést kellett készítenie arról, hogyan alakította ki és működteti saját minőségirányítási rendszerét. Ezek a jelentések mostantól a PCT honlapján a nyilvánosság számára is hozzáférhetők, évente frissítésre kerülnek. A további fejlesztési munkálatokkal megvárják az Európai Minőségirányítási Rendszer kifejlesztését az Európai Szabadalmi Hálózat (EPN) keretében. *A PCT nemzetközi kutatási és elővizsgálati szervek kijelölésének meghosszabbítása:* A PCT Unió közgyűlése 10 évvel meghosszabbította a nemzetközi hatóságok kijelölését, és elfogadta az egyes hivatalok és a Nemzetközi Iroda közötti megállapodástervezeteket. *A Brazil Iparjogvédelmi Intézet (BNIIP) kijelölése PCT nemzetközi kutatási és elővizsgálati szervvé:*

Brazília kormánya kifejezte óhaját a BNIIP ilyen szervvé való kijelölése iránt. Brazília képviselőjének meghallgatása után a PCT Unió közgyűlése jóváhagyta a BNIIP és a Nemzetközi Iroda közötti megállapodás tervezetét, és 2017. december 30-ig szóló megbízással a BNIIP-t PCT nemzetközi kutatási és elővizsgálati szervvé jelölte ki. *Kiegészítő nemzetközi kutatás – a PCT Végrehajtási Szabályzatának javasolt módosításai:* Franciaország javaslatának, Japán és Spanyolország megjegyzéseinek elfogadásával a közgyűlés elfogadta a PCT/A/36/1 sz. dokumentumban lefektetett módosításokat, jóváhagyta a hatálybalépési időpontra és az átmeneti intézkedésekre vonatkozó javaslatot, az egyes hivatalok és a Nemzetközi Iroda közötti megállapodások módosítására vonatkozó javaslatot, valamint tudomásul vette, hogy a kiegészítő szolgáltatás csak akkortól lesz elérhető, ha arra legalább egy nemzetközi hatóság vállalkozik. *A koreai és a portugál nyelv felvétele a közzétételi nyelvek közé:* A közgyűlés jóváhagyta a két nyelv felvételét a PCT nemzetközi közzétételi nyelvei közé. *Az Indiai Szabadalmi Hivatal (IPO) kijelölése PCT nemzetközi kutatási és elővizsgálati szervvé:* India kormánya kifejezte óhaját az IPO ilyen szervvé történő kijelölése iránt, és benyújtotta a hivatal tevékenységét bemutató, az előírt alkalmassági követelmények teljesítését igazoló iratokat. India képviselőjének meghallgatása után, a PCT CTC-javaslatának figyelembevételével, a PCT Unió közgyűlése az IPO-t 2017. december 30-ig terjedő megbízással PCT nemzetközi kutatási és elővizsgálati szervvé jelölte ki. *A PCT Illetékszabályzatának javasolt módosításai:* Az USA és Japán a PCT-díjak tekintetében 15%-os illetékcsoökkentést javasolt: a bejelentések nemzetközi bejelentési illetékét a jelenlegi 1400 helyett 1190 CHF-ban, a kezelési illetéket pedig 200 helyett 170 CHF-ban javasolták rögzíteni. Brazília a fejlődő tagállamok számára szélesebb körű kedvezményt szorgalmazott egy új, 37,5%-os díjcsökkentési kategória bevezetésével, fenntartva a jelenlegi 75%-os kedvezményt. A továbbiakban Brazília még 90%-os mértékű csökkentést szorgalmazott, de a kedvezmények szélesebb körű alkalmazására tettek javaslatot. A két javaslatot együtt, informális konzultációk keretében vitatták meg az érdekelt tagállamok. Az ülésorozat utolsó napján a közgyűlés elnöke bejelentette, hogy nem sikerült egységes álláspontra jutni, nincs mód a döntéshozatalra. Az afrikai és az ázsiai csoport szavazatai szemben álltak a B csoport és a CEBS (közép-európai és balti államok) szavazataival, a GRULAC, a kelet-európai és a kaukázusi államok tartózkodtak. Végeredményben a PCT-díjakról lefolytatott vita nem került lezárásra, mert a döntéshozatalhoz 56 támogató szavazatra lett volna szükség. *Felülvizsgált költségvetés 2006–2007-re, a 2008–2009. évekre szóló program és költségvetés:* Az egyik, nagy vitát kiváltó kérdésben a B csoportban és az EU-tagállamok között egységes álláspont alakult ki arra vonatkozóan, hogy a program és a költségvetés kérdését kizárólag a PCT-díjak csökkentésére vonatkozó vita lezárása után lehet megvitatni, tehát csak az előbbi pont lezárása után. Az elnök ennek ellenére lezárta a PCT-díjkérdés vitáját. Az USA és az EU ez ellen tiltakozott, az elnök viszont az érvelésüket nem fogadta el.

Ezután az USA megakadályozta a költségvetés konszenzussal való elfogadását, az EU-tagállamok és más fejlett országok pedig egységesen a költségvetés ellen szavaztak. A szavazás eredményének tükrében a WIPO költségvetését nemfogadták el. Az ezt követő felszólalásokban az EU, az USA és Japán képviselői is sajnálatukat fejezték ki emiatt a WIPO-ban egyáltalán nem szokványos helyzet miatt. A vélemények szerint a helyzetet minél előbb normalizálni kell.

- *Az előző közgyűlés óta készült belső ellenőri jelentések:* A *Joint Inspection Unit* elnöke 2006 júniusában felkérte a WIPO belső ellenőrt, hogy végezzen el egy vizsgálatot bizonyos állítások tisztázása érdekében, amely többek között a WIPO főigazgatójának születési dátumára vonatkozott (a főigazgató 2006-ban elírásra hivatkozva születési dátumának 1945-ről 1954-re való változtatását kezdeményezte). A jelentés 2006 novemberében súlyos szabálytalanságokat állapított meg. Az USA által eredetileg tett javaslat átszövegezett formában maradt napirenden azzal, hogy azt nem a plenáris ülés, hanem egy zártkörű csoport („Az elnök barátai”) fogja megvitatni, amelyben mindegyik regionális csoport két taggal képviselteti magát. A nagyköveti szinten folytatott tárgyalások után és a közgyűlés során is a fejlődő országok, élükön az afrikai csoporttal (Algéria) igyekeztek megakadályozni a téma érdemi megvitatását. A közgyűlésen az egyes országoknak is módjukban állt felszólalásokat tenni. Az USA képviselője a belső ellenőri jelentésre hivatkozva élesen bírálta a WIPO főigazgatóját, a kialakult helyzetet, és azonnali lépéseket sürgetett. A B csoport többi tagja és Svájc is különösen keményen támadta a főigazgatót, akit távozásra szólítottak fel. Az EU nevében Portugália sajnálattal vette tudomásul, hogy a főigazgató személyesen nem vesz részt a vitákban, és aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy a kialakult helyzet rossz fényt vet a szervezetre. Az EU-tagállamok egyöntetű véleménye szerint a szervezet érdekét az szolgálná leginkább, ha a főigazgató távozna a posztjáról. Az afrikai csoport és az Iszlám Konferencia Szervezetének tagjai azt hangoztatták, hogy a belső ellenőri jelentés bizalmas dokumentum, amelynek megvitatására az eljárási szabályok értelmében a mostani közgyűlésen nem kerülhet sor. A fentiek folytán „Az elnök barátai” csoport munkája nem járt eredménnyel.
- *A Program és Költségvetési Bizottság (PBC) összetétele:* A regionális csoportok koordinátorai között folytatott informális konzultációk eredményeként valamennyi csoport (Kína kivételével) további 2 helyet kapott a PBC-ben, tagjainak száma 41-ről 53-ra emelkedett. Magyarország, amely a bizottságnak 2005–2007 között is tagja volt, továbbra is megtartotta helyét a Bizottságban.
- *Külső ellenőr kinevezése a 2008–2011 közötti időszakra:* A 2003. évi közgyűlésen született határozat arról, hogy a szervezet külső ellenőri funkcióit a svájci kormány látja el. Az Egyesült Királyság javasolta, hogy a jövőben a kinevezés négy év helyett csak két évre szóljon. Számos küldöttség ellenvetéssel élt, majd az Egyesült Királyság visszavonta javaslatát. Végül a WIPO közgyűlése és az általa igazgatott uniók közgyűlései döntöttek a külső ellenőr kinevezéséről a 2008–2011 közötti időszakra.

- *Az audiovizuális előadóművészi teljesítmények védelme:* A WIPO 2006. évi közgyűlése határozatának értelmében a kérdés a 2007. év napirendjén maradt. A kérdéssel kapcsolatos fejlődési folyamat vizsgálatát és a témát 2008-ban is napirenden kívánják tartani. Az EU javaslatára a Titkárság tanulmányt készít majd a jelenlegi helyzetről és a lehetséges irányokról.
- *Jelentés a Szerzői és Szomszédos Jogi Állandó Bizottság (SCCR) rendkívüli üléseiről és a műsorsugárzó szervezetek védelmével foglalkozó, tervezett diplomáciai értekezletről:* Az SCCR idén júniusban tartott második, rendkívüli ülése után nyilvánvalóvá vált, hogy nincs lehetőség megállapodásra a célok, a védelem tárgya és terjedelme tekintetében, ezért a közgyűlési mandátum által előírt felülvizsgált alapjavaslatot nem lehet diplomáciai értekezlet tárgyává tenni. A felszólaló tagállamok többsége a tárgyalások folytatását szorgalmazta. A közgyűlés tudomásul vette a munka jelenlegi állását, megerősítette, hogy haladás történt a különböző érdekcsoportok jobb megértése terén, és elismerte valamennyi résztvevő és érdekcsoport jóhiszemű erőfeszítéseit. Döntöttek arról, hogy a műsorsugárzó szervezetek és a vezeték útján sugárzó szervezetek védelmét érintő kérdést az SCCR napirendjén tartják, és a diplomáciai értekezlet összehívását csak akkor teszik megfontolás tárgyává, ha a célok, a védelem tárgya és terjedelme tekintetében a megállapodás létrejött.
- *A PCDA (a WIPO Fejlesztési Programjával Foglalkozó Ideiglenes Bizottság) jelentése:* A bizottság 2007 júniusában tartott negyedik ülésén javasolták egyebek mellett a PCIPD megszüntetését és egy, a fejlesztéssel és a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó új bizottság (*Committee on Development and IP*) létrehozását. A közgyűlés jóváhagyta a PCDA ülésén született ajánlásokat, és a WIPO-konferencia jóváhagyta a PCIPD megszüntetésére vonatkozó javaslatot.
- *A Szabadalmi Jogi Állandó Bizottság (SCP) új munkaprogramjának létrehozása:* 2006 áprilisában az SCP informális ülésén nem sikerült továbbra sem egyetértésre jutni az SCP munkaprogramját illetően. A küldöttségek tavaly decemberig nyújthatták be programjavaslataikat, a közgyűlés elnöke pedig informális konzultációsorozat lefolytatására kapott felhatalmazást. Az informális konzultációk 2007 májusában lezajlottak, és a közgyűlés elnöke a szabadalmi terület szinte minden elképzelhető részterületét felölelő ajánlásokat fogalmazott meg. A vitában felszólaló küldöttségek felhívták a figyelmet a téma fontosságára, és a tárgyalások folytatását sürgették. Az SCP közgyűlése elfogadta az előző elnök ajánlásait.
- *Elsőbbségi dokumentumok digitális hozzáférésű szolgáltatása:* 2006-ban ebben a témában *ad hoc* munkacsoportot állítottak fel a Párizsi Unió közgyűlésén való részvétellel jogosult tagállamok és megfigyelők bevonásával. A tervezett szolgáltatás a PCT-bejelentések területén már megvalósult minta alapján épül fel, a bejelentők és a szabadalmi hivatalok önkéntes alapon vehetik majd igénybe. A munkacsoport a közelmúltban ajánlásokat fogalmazott meg a szolgáltatás megvalósítására. A Nemzetközi Iroda több

hivatallal együttműködve dolgozik a projekten, az első gyakorlati megvalósulás 2008 első félévében várható. A Párizsi Unió, a PLT és a PCT közgyűlése tudomásul vette a vonatkozó dokumentum szerinti tájékoztatást és a szolgáltatás megvalósítási állapotról készített jelentést.

- *A Szellemi Tulajdon, a Genetikai Készletek, a Hagyományos Ismeretek és a Folklor kérdéseivel foglalkozó Kormányközi Bizottságot (IGC) érintő kérdések:* A fejlődő országok a munka felgyorsítását sürgették, és hangsúlyozták, hogy számukra egy kötelező jogi erejű nemzetközi egyezmény megkötése jelentené a megoldást. A közgyűlés tudomásul vette, hogy az IGC által végzett érdemi munka tekintetében történt előrelépés, üdvözölte a WIPO Önkéntes Alap sikeres beindítását, és jóváhagyta az IGC mandátumának meghosszabbítását.
- *A Madridi Uniót érintő kérdések*
A végrehajtási szabályzat új 1bis cikke: A Madridi Unió közgyűlése jóváhagyta a végrehajtási szabályzat új 1bis cikkét és a szükséges kapcsolódó módosításokat. *A 9^{sexies} cikk módosítása:* A madridi rendszer fejlesztésével foglalkozó munkacsoport 2007 januárjában és júniusában tartott harmadik és negyedik ülésén is foglalkozott a szóban forgó cikk szerinti „safeguard clause” felülvizsgálatával. A negyedik ülésen fogadták el a dokumentum szerinti továbbfejlesztett, kompromisszumos javaslatot. A Madridi Unió közgyűlése tudomásul vette a munkacsoport észrevételeit és javaslatait. *A madridi rendszer jogi fejlesztése:* A madridi rendszerrel foglalkozó munkacsoport megbízatásának meghosszabbítására vonatkozó javaslatot a közgyűlés tudomásul vette. A 2008-ban is folytatódó tevékenység a nemzetközi védjegybejelentések státuszával kapcsolatos információszolgáltatás fejlesztésére és a minimumkövetelmények megfogalmazására terjed majd ki. *A madridi rendszer információtechnológiai hátterének fejlesztése:* Az előterjesztett dokumentum részletesen bemutatja a rendszer hátterét képező informatikai rendszer fejlődését, és kitér arra, hogy az elektronikus ügyintézésben rejlő lehetőségek jobb kihasználása érdekében átfogó informatikai fejlesztést kell indítani. A WIPO 2007-ben a Sogeti S.A. céget bízta meg az informatikai rendszer felmérésével és auditálásával. A közgyűlés jóváhagyta a dokumentum tartalmát, a modernizációs projekt első fázisának finanszírozását, és döntött a Madridi Unió tartalékainak a második, illetve a harmadik fázis fejlesztésére való fordításáról.
- *A Hágai Uniót érintő kérdések:* A Hágai Unió közgyűlésének elnöke üdvözölte az Európai Közösségnek a Hágai Megállapodás Genfben felülvizsgált szövegéhez való csatlakozását 2008. január 1-jei hatállyal. A közgyűlés jóváhagyta továbbá a díjrendszerre vonatkozó javaslatokat, az információtechnológiai háttér modernizációjával kapcsolatos információt, tudomásul vette az új formula számítási módszerét, és jóváhagyta az új rugalmassági formulát.
- *Az internetes doménneveket érintő kérdések:* A WIPO 2002. évi közgyűlése javaslatot tett az egységes vitarendezési eljárás (UDRP) módosítására, a javaslatokat a WIPO

továbbította az ICANN (*Internet Corporation for Assigned Names and Numbers*) igazgatóságának. A 2006 márciusában kapott válasz szerint az ICANN tagjainak nem sikerült megállapodásra jutniuk az országnevek kérdésében, és az ICANN irányelveket kidolgozó testülete, a GNSO (*Generic Names Supporting Organisation*) 2007 júniusában úgy döntött, hogy a kormányközi szervezetek neveit és rövidítéseit illetően egyelőre nem kezd bele irányelvek kidolgozásába, de a kérdést három hónap múlva újból megvizsgálja. A vitában az USA jelezte, hogy elhatárolja magát a WIPO ajánlásaitól.

- *A Szabadalmi Jogi Szerződést (PLT) érintő kérdések:* A PLT közgyűlése vita nélkül döntött a módosított nemzetközi bejelentési űrlapminta elfogadásáról és azonnali hatálybalépéséről, továbbá döntött a módosított PCT-ügyintézési Utasításoknak a PLT és annak végrehajtási szabályzata szempontjából való azonnali alkalmazása kérdésében. A négy új nemzetközi űrlapminta 2008. április 1-jén lép hatályba.
- *A Koordinációs Bizottság, a Párizsi és a Berni Unió VB-tagjai, valamint a Koordinációs Bizottság ad hoc tagjainak megválasztása:* A közgyűlésen történt újráválasztás eredményeként az új összetétel a következő: a Párizsi Unió VB-tagjai (41 rendes tag + *ex officio* tagként Svájc), a Berni Unió VB-tagjai (39 rendes tag + *ex officio* tagként Svájc), továbbá három *ad hoc* tag, összesen 83 tagállam. Magyarország megtartotta tagságát a Párizsi Unió Végrehajtó Bizottságában, ezáltal tagja a Koordinációs Bizottságnak is.

A Locarnói Megállapodás árulistájának felülvizsgálatára létrehozott szakértői bizottság tizedik ülése, Genf, október 15–19.

A bizottság feladata, hogy rendszeres időközönként felülvizsgálja a megállapodás mellékletét képező locarnói osztályozás árulistáját. A bizottság a tagállamoktól az ülések közötti időszakban beérkezett javaslatok alapján dönt az új tételek árulistába történő felvételéről, az árulista elemeinek módosításáról, osztályok, alosztályok törléséről, létrehozásáról, címének módosításáról. Az ülésen hivatalunkat osztályvezető képviselte. A bizottság ülésén lefolytatott vita eredményeként a 99. osztály megszűnt, új tételek árulistába történő felvételére pedig 68 új javaslat érkezett, amelyeket a bizottság egyenként megvitatott. A bizottság a Benelux államok indítványára megtárgyalta az osztályozási rendszer továbbfejlesztésének lehetséges útjait. Magyarország is jelezte, hogy 1968 óta sokat változott a világban a formatervezési minták oltalma. A fő probléma az, hogy a tisztán funkcionális alapon történő osztályozás nem áll összhangban a megszerezhető oltalmak által biztosított kizárólagos jogok jellegével. A megbeszélés eredményeként a Nemzetközi Iroda begyűjti a tagállamoktól és az érintett szervezetektől a továbbfejlesztésre irányuló javaslatokat, majd erről 2008-ban vitát folytat. Az iroda ígérete szerint a 2009. január 1-jén hatályba lépő angol és francia nyelvű 9. osztályozási kiadás 2008 őszére készül el.

Az UPOV Adminisztratív és Jogi Bizottságának (CAJ) 56., Konzultatív Bizottságának (CC) 74. és Tanácsának 41. ülése, Genf, október 22–25.

Az üléseken az MSZH-t a műszaki elnökhelyettes és jogi ügyintéző képviselte. Magyarország képviseletében az ülésen jelen volt a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Szakigazgatási Főosztályának vezető főtanácsosa is. A CAJ néhány fontosabb döntése és az ülésen elhangzott információk:

- *Krieno Fikkert*, a CAJ elnöke ismertette az UPOV-tagsággal kapcsolatos új fejleményeket. A Dominikai Köztársaság 2007. június 16-án csatlakozott az UPOV-hoz, Törökország pedig október 18-án letétbe helyezte csatlakozási okmányát, és 2007. november 18-ától az UPOV 65. tagállama. Spanyolország 2007. július 18-án ratifikálta az UPOV-egyezmény 1991. évi szövegét.
- Az elektronikus bejelentési űrlapok használatával kapcsolatban Brazília, Németország, az Egyesült Királyság és az IST (*International Seed Federation*) képviselői tartottak előadást. Az Európai Közösség képviselője bejelentette, hogy a BPHH rendszerének alapulvételével az elektronikus fizetési szolgáltatást a CPVO-nál 2008-tól kívánják beindítani. Az IST egy *ad hoc* munkacsoport beindítására tett javaslatot, amely megvizsgálhatná az elektronikus bejelentési űrlap alkalmazásának lehetőségét, és 2008 áprilisában tartaná első ülését. Az egyeztetés ezzel kapcsolatban már 2007 novemberében megkezdődik.
- A DUS-vizsgálatok terén való együttműködéssel foglalkozó dokumentummal kapcsolatban többek között élénk vita alakult ki a harmonizáció és a központosítás fogalmainak eltérő értelmezése miatt. Heves vita volt – amennyiben a DUS-vizsgálati eredmény negatív – a fajtaleírás követelményeiről is. A tagállamok véleménye szerint amennyiben a növényfajta megkülönböztethető, egynemű és állandó, a vizsgálati eredményekhez csatolni kell a fajta leírását is. Ha a DUS-vizsgálat eredményeként megállapítható, hogy a fajta nem megkülönböztethető, akkor nincs új növényfajta, és nincs fajtaleírás sem. Ha ennek ellenére a bejelentő írásos véleményt kér, ezt csak további díjfizetés mellett kaphatná meg.
- A CAJ elfogadta azt a dokumentumot, amely a Konzultatív Bizottságban a nemesítői jogok érvényesítése tárgyában folyt.
- *Fikkert* úr bejelentette, hogy CAJ-elnöki mandátuma lejárt, megköszönte a tagállamok együttműködését. *Rolf Jördens* főtitkárhelyettes közölte, hogy a CAJ elnökének munkáját a WIPO főigazgatója WIPO ezüst emlékéremmel ismerte el.

A CC 74. ülésén egyebek mellett

- ismertették az UPOV Iroda összefoglalóját Montenegró növényfajta-oltalmi törvényének tervezetével kapcsolatban;
- megtárgyalták az UPOV-ülések átszervezéséről szóló dokumentumot. Az EU-tagállamok egységes álláspontja szerint elegendő lenne évente egy UPOV-üléssorozat, a

Konzultatív Bizottság és a Tanács munkáját pedig a párhuzamosság elkerülése végett össze kellene vonni. A vitában főleg az USA és a dél-amerikai országok ragaszkodtak az ülések jelenlegi struktúrájának fenntartásához, szerintük a CC konzultatív jellege és az élő viták lefolytatásának szükségessége indokolja az évi kétszeri ülésezést. A CC végül megállapodott abban, hogy az ülések számát rugalmasan fogják kialakítani a munkateher figyelembevételével, és így tervezik meg az egyes testületek üléseinek hosszát is;

- Rolf Jördens főtitkárhelyettes ismertette a 2008–2009-re vonatkozó előzetes programot és a költségvetést, amelyet a CC elfogadott;
- a főtitkárhelyettes tájékoztatást adott a csatlakozási folyamatot megkezdett országokkal folytatott tárgyalások állásáról. Az USA javasolta, hogy a CC ismételten tűzze napirendjére az Indiával és Zimbabwével megkezdett tárgyalásokat;
- az ISF és az ISTA (*International Seed Trade Federation*) felkérte az UPOV-ot, hogy vegyen részt egy 2009-ben megrendezésre kerülő nemzetközi konferencia szervezőbizottsági munkálataiban.

Az UPOV Tanácsa 41. ülésén

- az ülés elnöke, Doug Waterhouse köszöntötte az UPOV új tagállamait;
- a tanács a CC ülésén elhangzottakra való tekintettel tájékoztatta Montenegró képviselőit, hogy növényfajta-oltalmi törvényük tervezetének kiegészítésére, illetőleg a jogszabály módosítására van szükség, különös tekintettel a farmerprivilegiumra vonatkozó szabályok és a vámigazgatási intézkedések tekintetében;
- a tanács jóváhagyta a főtitkárhelyettes jelentését az unió 2006. évi tevékenységéről, és tudomásul vette a 2007. év első kilenc hónapjában elvégzett feladatokról szóló jelentést;
- a tanács jóváhagyta a 2008–2009. időszakra vonatkozó költségvetés tervezetét azzal, hogy a tartalékalap csak váratlan kiadások esetén használható. Németország jelezte: nem fogadható el az, hogy az újonnan csatlakozó államok csak a hozzájárulás minimumának megfizetésére vállalnak kötelezettséget. Az USA tájékoztatta a résztvevőket, hogy 2008 februárjában oktatók számára szemináriumot szervez a nemesítési jogok témakörében, amelyre várják a jelentkezőket.

A Védjegyek, Ipari Minták és Földrajzi Árujelzők Állandó Bizottsága tizennyolcadik ülése, Genf, november 12–16.

A bizottság ülésén hivatalunkat főosztályvezető-helyettes képviselte. A WIPO főigazgató-helyettese, Ernesto Rubio megnyitó beszédében kiemelte a Szingapúri Szerződést, amelyet 54 ország írt alá, és eddig két ország ratifikált. A szerződés hatálybalépéséhez további nyolc ország ratifikációja szükséges. Külön kitért a WHO-val folytatott együttműködésre és arra,

hogy sikert értek el a nemzetközi gyógyszer szabadneveket érintő védjegygyakorlatok közéletére. A főbb megtárgyalt kérdések vonatkozásában néhány fontosabb információ:

- Kiterjedt vita folyt a *nem hagyományos védjegyek grafikai ábrázolásáról*. A vita alapját a bizottság által összeállított előkészítő anyag képezte. A *térbeli védjegyek ábrázolása* kapcsán konszenzus ugyan nem alakult ki, de annyiban egyetértés mutatkozott, hogy a szükséges ábrázolások számát alapvetően a konkrét ügy körülményei határozzák meg, így adott esetben akár egyetlen ábrázolás is elegendő lehet. A *színvédjegyek ábrázolása* kapcsán nem történt hozzászólás. A *hangvédjegyek ábrázolásánál* élénk vita bontakozott ki ezek elektronikus fájlként való „ábrázolása” és a publikáció során ennek elektronikus formában történő közzététele kérdésében. Itt több küldöttség bemutatta saját nemzeti szabályozását és gyakorlatát. A *hologram-megjelölések ábrázolásával* összefüggésben, minthogy a hologram magyar találmány, a magyar küldöttség adott rövid tájékoztatást, ismertetve a releváns magyar alaki szabályt és néhány konkrét ügyet. Önálló kategóriaként kerültek megbeszélésre a *könyv- és filmcímek*. Ebben a témában az USA ismertette saját gyakorlatát. Még e témában, de külön napirendi pontként szerepeltek az ún. *mozgás- és pozícióvédjegyek*. A mozgásvédjegyekről több ország ismertetése is elhangzott, ezek közös eleme, hogy e védjegyek kapcsán is fenntartják a grafikai ábrázolás követelményét; a védjegy többnyire több ábrázolásban jeleníthető meg pontosan. Az *illatvédjegyek és az ún. szövetvédjegy (texture marks)* kapcsán ismertetésre került az USA gyakorlata (ez utóbbiban eddig egy védjegyet lajstromoztak), míg az ún. *ízvédjegy (taste mark)*-bejelentés oltalomképességéről USA-bíróság fog dönteni.
- A bizottság kommentár nélkül elfogadta a *védjegyek és az irodalmi és művészeti alkotások kapcsolatával* foglalkozó dokumentumot.
- A *nemzetközi gyógyszer szabadnevek (INN) védjegyjogi relevanciája* terén, amely több korábbi ülés tárgya is volt már, hosszas szakmai vitát követően a bizottság indokoltan látta a következő ülésre ismételten meghívni a WHO képviselőjét abból a célból, hogy az INN és a védjegyek tárgyában hozott WHO-határozat értelmezéséről szakmai párbeszédre kerülhessen sor.

A Nizzai Unió előkészítő munkacsoportjának 26. ülése, Genf, november 26–30.

Az előkészítő munkacsoport ülésén hivatalunkat osztályvezető képviselte. A Nizzai Megállapodás szerinti osztályozás 10. kiadását előkészítő WIPO-munkacsoport ülésének résztvevői számos, adott esetben módosított szövegezési javaslatot fogadtak el. Több javaslatot elutasítottak, néhány javaslatot a javaslattevők maguk is visszavontak. Norvégia átfogó javaslatot tett az 5., 29., 30., 32. és 33. áruosztályt érintően, amelynek kiindulási alapja a jelenlegi osztályozás kritikája volt. A javaslat lényege az volt, hogy a jelenlegi 29. és 30. áruosztály összevonásával az élelmiszerekre új, 32. számú osztály jöjjön létre, a jelenlegi 32. és 33. osztály összevonásával pedig új, 33. osztály az italokra. Bizonyos árukat a jelenlegi

5. áruosztályból az újonnan létrehozandó osztályok valamelyikébe sorolnának. A javaslat hátránya volt, hogy a jelenlegi 29. és 30. áruosztály üresen maradna. Vita után a norvég javaslatot nem fogadták el, mivel az ehhez szükséges minősített többség hiányzott.

Magyar részről a javaslat részletes vitájában tett néhány szövegjavaslatunk elfogadásra került. Említésre méltó, hogy az USA küldöttsége internet-összeköttetést is magába foglaló bemutató keretében ismertette a trilaterális együttműködés nizzai osztályozásra vonatkozó alkalmazását. Ez a számítógépes felület lehetővé teszi új javaslatok tételét, megvitatását, észrevételezését, továbbá az adott szöveggel való egyetértés rögzítését. A prezentáció célja volt egyúttal az is, hogy a trilaterális együttműködés résztvevői felkínálják bármely más állam számára az együttműködésben való informális részvétel lehetőségét.

WIPO-szeminárium a szellemi tulajdon stratégiai felhasználásáról a Szlovén Szellemitulajdon-védelmi Hivatallal közös szervezésben, Ljubljana, november 12–16.

A rendezvényen az MSZH részéről a műszaki elnökhelyettes vett részt. A szlovén hivatal elnöke megnyitójában hangsúlyozta, hogy a rendezvény kitűnő lehetőség a résztvevők számára arra, hogy a globalizáció időszakában a világ minden részéről érkező hallgatóság véleményét alkothasson a szellemitulajdon-védelmi rendszerek előtt álló kihívásokról, továbbá, hogy ezekre megoldásokat javasolhassanak. A szemináriumon a WIPO képviselője részéről tartott fő előadás elemezte a WIPO feladatait az iparjogvédelemnek a fejlődés érdekében történő hatékony felhasználása, az IP-politika kiépítése, a rugalmas IP-rendszerek kialakítása, az új technológiai kihívásoknak történő megfelelés tekintetében. Előadást tartottak még a szlovén ipar képviselői a versenyképességről, több szlovén előadó pedig a szlovén szerzői jog aktuális kérdéseiről, a jogérvényesítési stratégiákról beszélt. Egy svájci professzor az „iparjogvédelem a és technikai fejlődés” kapcsolatát boncolgatta. Előadás hangzott még el a maribori egyetem technológiatranszfer-irodájáról, a Szlovén Versenyjogi Hivatal igazgatója pedig az IP és a versenypolitika összefüggéseiről beszélt. A rendezvény végén kétnapos vita folyt arról, hogy a WIPO milyen technikai részvételt biztosít a felhasználói eszközök fejlesztésére az átmeneti országokban, mit jelent egy modern IP-hivatal sokrétűsége, és milyen prioritásokkal és eszközökkel kell számolni a nemzeti IP-stratégia kialakításában.

A SZABADALMI ANYAGI JOGI HARMONIZÁCIÓ (SPLT) JÖVŐJÉVEL KAPCSOLATOS NEMZETKÖZI FEJLEMÉNYEK

A B+ csoport informális találkozója, Skjoldenaesholm (Dánia), július 4–5. és a B+ csoport plenáris ülése, Genf, szeptember 26.

Az ún. B+ csoport első munkacsoportja (WG1) munkájában – mely munkacsoport elnökének kezdeményezésére ez az informális találkozó a csoport egyes tagjainak részvételével lét-

rejött (Dánia, az Egyesült Királyság, Franciaország, Németország, Japán, Kanada, az USA, az Európai Bizottság és az ESZH képviselői) – az ESZH Szabadalmi Jogi Bizottságának elnöke minőségében jelen volt az MSZH jogi elnökhelyettese is. Az elnök bevezetőjében utalt az EU–USA és az EU–Japán csúcstalálkozóra, amelyeken magas politikai szinten is hangsúlyozták a szabadalmi jogi harmonizáció megvalósításának fontosságát. Néhány fontosabb információ a találkozóról:

- Az MSZH jogi elnökhelyettese az ESZH Szabadalmi Jogi Bizottságának elnökeként beszámolt a Szabadalmi Jogi Bizottság 32. ülésének és az Igazgatótanács 110. ülésének az SPLT-t illető fejleményeiről. Az egyes résztvevők a beszámolóhoz különböző kommentárokat fűztek.
- Az USA képviselője részletesen beszámolt a „*Patent Reform Act of 2007*” címet viselő törvényjavaslatról. E törvényjavaslat kapcsán ismertette azt a kormányzati álláspontot tükröző levelet, amelyben a 18 hónapos közzétételi szabály bevezetését nem támogatják, utalt arra a veszélyre is, hogy a kongresszusban a javaslat az SPLT-n kívül eső témák miatt bukhat el, jelezte, hogy a „*first-to-file*”-nak most nagyobb a támogatottsága, mint 1991-ben, bár az egyéni feltalálók befolyásos lobbija eddig még nem hallatta hangját. Beszámolt arról, hogy a törvényjavaslat véleményezésére nyitva álló határidő csak néhány napja járt le.
- A japán általános hozzászólásból kivehető volt a szabadalmi harmonizációs folyamat magas szintű támogatásának szándéka. Japán szerint a harmonizációt az üzleti világ is nyomatékosan igényli. Minthogy a tárgyalások kritikus szakaszba léptek, a végső megegyezést akár magasabb szintű (pl. miniszteri) tárgyalásokkal is elő lehetne mozdítani. A kanadai álláspont a WG1 szeptemberi „csomagjához” állt közel, és a csomag további szűkítését is elképzelhetőnek ítélte.
- A további viták témái: a nyilatkozási követelmény kérdése, a harmonizációs csomag további szűkítésének lehetősége, a japán küldöttség előterjesztése a türelmi idő tárgyában készített elemzés formájában, a harmadik személyek jogainak védelme, a *secret commercial use* és az *experimental use*, a kivonat része legyen-e a technika teljes kiterjesztésével értelmezett állásának. Az ülés eredménye nem hozott olyan áttörést, amely lehetővé tette volna a WG1 elnöke számára, hogy a genfi plenáris ülésen konszenzust élvező javaslatot terjesszen elő.

A WIPO soros közgyűlési ülésorozatához kapcsolódó szeptemberi genfi plenáris ülés főbb eredményei:

- Az USA képviselője tájékoztatást adott arról, hogy a javaslat a Képviselőház támogatását már megkapta, most azt a Szenátus tárgyalja. A USPTO elnöke hangsúlyozta, hogy a javaslat nem vezetné be tisztán a *first-to-file* rendszert, ez részben *first-to-publish*-t eredményezne, főleg a türelmi idő következtében. Az USA Kongresszusában most a fő vitatéma a megadás utáni felszólalás bevezetése és a bitorlás esetén járó kártérítés.

- A plenáris ülés foglalkozott a további tárgyalások lehetséges, még inkább szűkített körével: Németország, az Egyesült Királyság, Belgium és Magyarország is hozzászólt.
- Az elnök a munka folytatására négy opciót vázolt fel: 1. Maradjon abba a B+ folyamat, ismerjék be a kudarcot; 2. Maradjon továbbra is az összes nyitott kérdés napirenden és tárgyaljanak tovább; 3. Állapodjanak meg a WG1 elnökének listájáról; 4. Történjen egy ilyen megállapodás, de egyes kérdéseken továbbra is vitatkozzanak.

Az ülés után a nézetkülönbségek még inkább feloldhatatlannak bizonyultak. Az a benyomás támadt, hogy a folyamat a B+ csoportban is holtpontra juthat. Az ülés elnöke arra vállalkozott, hogy a helyzetről tényszerű jelentést készít, és azt a „kulcsszereplőkkel” egyezteti.

2. AZ EURÓPAI SZABADALMI EGYEZMÉNYBŐL (ESZE) FAKADÓ TAGÁLLAMI JOGOK GYAKORLÁSA ÉS KÖTELEZETTSÉGEK TELJESÍTÉSE

2007 második felében is elláttuk a hivatalos kormányzati képviseletet az Európai Szabadalmi Szervezetben. Felsővezetőink és a megfelelő területeket képviselő szakembereink két alkalommal részt vettek az Igazgatótanács ülésein, jogi elnökhelyettesünk négy alkalommal az IT Elnökségének (*Board*) ülésein. Bizottsági elnöki minőségben és a hivatal képviseletében is jelen voltunk a Szabadalmi Jogi Bizottság, a Pénzügyi és Költségvetési Bizottság és a Szabadalmi Bíraskodási Munkacsoport ülésein.

Folytatódtak az Európai Szabadalmi Hálózat (EPN) létrehozásával kapcsolatos megbeszélések, számos rendezvény volt az Európai Szabadalmi Akadémia (ESZA) szervezésében. Nagy számban vettek részt szakembereink a második félévben az ESZH által szervezett szakmai továbbképzéseken. Ezen túlmenően több, jelentősebb ESZH-szervezésű egyéb szakmai rendezvényre is sor került különböző helyszíneken és témákban. Hivatalunk szakértőjét az ESZH külön felkérte SPC-szakértői közreműködésre a nyugat-balkáni ESZH-támogatási programban.

A Szabadalmi Jogi Bizottság 33. ülése, München, szeptember 10–11.

Az ülésen hivatalunkat a jogi elnökhelyettes mint az ESZE Szabadalmi Jogi Bizottságának elnöke, valamint főosztályvezető és szakmai tanácsadó képviselte. Néhány fontosabb információ a Bizottság ülésén történekről:

- Az ESZE 2000 és a nemzeti jog közötti illeszkedések tekintetében a Bizottság megtárgyalta az ESZE 2000-ben elfogadott új szövegének hatálybelépése folytán a nemzeti jogalkotásra háruló feladatokat. Az ESZH képviselője jelezte, hogy kérdőívet szándékoznak összeállítani az ilyen vonatkozású nemzeti jogalkotási feladatok teljesítéséről.
- Az európai szabadalom központosított korlátozása és megvonása kérdésében az ESZH képviselőjének kérdésére több küldöttség (köztük a magyar is) úgy nyilatkozott, hogy

a korlátozás alapján létrejövő új szöveg fordításának elmaradása esetén a szabadalmat keletkezésére visszamenő hatállyal hatálytalannak fogják tekinteni.

- A felülvizsgálati kérelem esetén történő díjfizetés kérdését illetően az ESZH megerősítette, hogy nyilvántartásában szerepeltetni fogja, ha felülvizsgálati kérelem került benyújtásra, annak érdekében, hogy a köz értesüljön a függő helyzet fennállásáról.
- Az európai szabadalmak megsemmisítése kérdésében az ESZH álláspontja, hogy az ESZE 2000 128. cikkének nem csupán az (1), hanem a (2) bekezdése is közvetlenül alkalmazandó, így e szabályokat a nemzeti hatóságoknak tételes átültetés hiányában is alkalmazniuk kell.
- A 69. cikk értelmezéséről szóló jegyzőkönyvet illetően az EPI (European Patent Institute) kérte, hogy a kiküldendő kérdőívbe kerüljön bele az ennek átültetésére vonatkozó kérdés is, amelyre az ESZH képviselője ígéretet tett.
- A díjakra vonatkozó szabályok javasolt módosításait illetően az ESZH általánosságban tájékoztatta a küldöttsegeket, hogy a BFC (Budget and Finance Committee Költségvetési és Pénzügyi Bizottság) ülésére készül majd egy olyan dokumentum, amely a partnerségi szerződés tekintetében is be fogja mutatni a kiegészítő kutatások esetében megállapított visszatérítések pénzügyi háttérét. Számos küldöttség a készítendő dokumentummal szemben fenntartással élt, ugyanakkor azt többen érdemben helyeselték. Az EPI részletesen bírálta a javasolt változásokat, kifejtve, hogy az inflációs korrekció nem felel meg a valós inflációs rátának. Kérdésesnek nevezte a díjemelés mögöttes indokát, úgy vélt, hogy a nyugdíjalap kiegyensúlyozása nem szolgáltatathat kellő alapot a díjak emelésére. A *Business Europe* is teljességgel indokolatlannak nevezte a díjak átalakítását. Az elnök javasolta, hogy a BFC következő ülésére készüljön a tervezett módosítások átfogó és részletes elemzését elvégző dokumentum.
- Az SPLT témáit illetően a Bizottság meghallgatta *Anne Rejnhold Jørgensen*, a B+ csoport WG1 munkacsoportja elnökének beszámolóját arról, hogy miként fogadta az USA és Japán a német és francia részről kidolgozott és az európai államok többsége által támogatott dokumentumot. Megjegyezte, hogy sok függ az USA törvényhozásában megvitatás alatt álló törvénytervezet elfogadásától is. A B+ csoport plenáris ülése új elnöke megválasztásának kérdését illetően, miután *Ron Marchant* nyugdíjba vonult, lehetséges jelöltként az ausztrál *Ian Heath* neve merült fel. A WIPO képviselőjének tájékoztatása szerint egyelőre nem közeledtek az álláspontok a szabadalmi anyagi jogi harmonizáció lényeges kérdései kapcsán, tovább folyik az egyeztetés az eljárás további lépéseiről. Az elnök kérte a küldöttsegeket, nyilatkozzanak arról, hogy a jelenlegi keretekben mennyire látják folytathatónak a munkát, és támogathatónak ítélnének-e egy továbbshűkített csomagot (*mini package*). A német álláspont szerint ez az USA válasza lenne az európai államok többségi álláspontjára. Ehhez a véleményhez csatlakozott a francia, az osztrák és a svájci küldött is. A briteket érdekelné ugyan egy ilyen csomag, de nem biztos, hogy csatlakoznának hozzá. A téma további jövőjét illetően nem született döntés.

A Költségvetési és Pénzügyi Bizottság 91. ülése és 2. műhelytalálkozó az IFRS (International Financial Reporting Standards) kérdésében, München, október 8–11.

Az ülésen és a találkozón az MSZH-t főosztályvezető és szakmai tanácsadó képviselte. A főbb megtárgyalt kérdések és határozatok:

- *A nyugdíjakra vonatkozó intézkedések bevezetése* tárgyában néhány delegáció felvilágosítást kért a beterjesztett dokumentummal kapcsolatban. Az ESZH kiegészítése szerint a munkavállalók 30%-a 60–61, 30%-a 62–63, további 30%-a 64–65 éves korban vonul nyugdíjba, mintegy 8%-a pedig 65 év felett. A rokkanttá válás esetei öröndetes módon csökkentek, és remélhető, hogy ez a tendencia folytatódni fog.
- *Az ESZH állandó munkavállalói díjazásának kiigazítására vonatkozó eljárás* témakörében a spanyolok kifejezetten negatívnak ítélték a dokumentum hatásait, a franciák pedig jelezték, hogy nem támogatják az előterjesztett dokumentumot, mert az IT következő ülésén mindenképpen vitát szeretnének nyitni róla. Az ESZH munkavállalói érdekképviselője szerint a dokumentum elutasítása, amely a szociális szolgáltatásokra vonatkozó csomag része, igen érzékenyen érintené az ESZH munkavállalóit. Három nem és hét tartózkodás mellett a dokumentumot a Bizottság végül elfogadta.
- *Az elnökhelyettesekre vonatkozó új mintaszerződés* ügyében az ESZH megerősítette, hogy az elfogadott mintaszerződés rendelkezéseit oly módon kívánják alkalmazni, hogy az ne jelentsen további terheket a pénzügyi alapok szempontjából. A dokumentumot hozzászólás nélkül tudomásul vették.
- *Az ESZSZ és a többi európai nemzetközi kutatási szerv közötti különlegességek a PCT-re vonatkozó ügyekről szóló együttműködésről és a díjak csökkentésére vonatkozó határozatról* címet viselő napirendi pontban az ESZH részéről rövid összefoglalás hangzott el a már korábban is folytatott vitáról. Véleményük szerint a jelenlegi partnerségi megállapodások megszüntetése éves szinten mintegy 2,9 millió eurós megtakarítást jelent az ESZH számára, elégedettek a tárgyalások során elért kompromisszumos eredménnyel, és a megállapodástervezetet kiegyensúlyozott megoldásnak nevezték. Hat küldöttség, közöttük a magyar is, kifejezte pozitív véleményét, és méltatta a felek kompromisszumkészségét. A dokumentumot a bizottság nyolc tartózkodás mellett elfogadta.
- *A 2006. évi elszámolási időszakra vonatkozó számlák és a Könyvvizsgálók Testületének beszámolója a 2006. évről* címet viselő napirendi pontban az ESZH elnöke prioritásként jelölte meg az IFRS (Pénzügyi Beszámolókra vonatkozó Nemzetközi Szabványok) alkalmazását és az azoknak való megfelelést. A dokumentum általános bemutatásánál is nyilvánvaló volt, hogy az utóbbi évek negatív tendenciái folytatódnak. A kutatási egységár lényegében stagnált, a „vizsgálati egységár” pedig tovább nőtt (119%), amelynek okaként a több elutasítás miatt keletkező többletmunkát, a közbenső reakciók megnövekedését, illetve a fokozott euro-PCT penetrációt (amely a

PCT II. fejezete szerinti eljárás helyébe lépett) jelölte meg az európai hivatal. Az ESZH szerint 2006-ban a nemzeti nyugdíj jogok „bevitele” folytán a szervezet 50 millió eurós bevételre tett szert. A németek javasolták, hogy az ESZH legalább három új munkatárs felvételével segítse a belső ellenőr tevékenységét, Dánia a legfontosabb célnak a saját tőke pozitív egyenlegét jelölte meg, fokozatosan, különböző eszközökkel megvalósítva. A bizottság a dokumentumokról egyöntetűen kedvező véleményt alakított ki, illetőleg elfogadta a nyugdíj- és tartalékalap-vonatkozású beszámolókat is.

- *A 2008–2012 közötti időszakra vonatkozó üzleti terv* vonatkozásában elhangzott, hogy folytatódik a bejelentések számának növekedése, illetőleg nő a munkateher. Jelenleg az elbírálói helyek 98%-át töltik be. A publikált szabadalmak számában csökkenés következett be. Az általános egységre jutó költségek terén („unit cost”) enyhe emelkedést észleltek a korábbi stagnáláshoz képest. Megfelelő személyek felvétele egyre nehezebb az üres elbírálói helyekre. Spanyol, francia és német részről is kifejezték reményüket, hogy a helyzet hamarosan javulni fog. A bizottság 26 igen, 1 nem és 3 tartózkodás (köztük a magyar) mellett a dokumentumot támogatta.
- *A díjakra vonatkozó szabályok módosítása, az új díjstruktúra* témakörében a bizottság hosszas vitát folytatott. Lengyel részről elhangzott, hogy az ESZH által használt inflációs adatok meghaladják a hivatalos statisztikák szerinti mértéket, Dánia szerint már a bejelentési eljárás elején magas költségek jelentkeznek a díjstruktúrában, osztrák részről az automatikus díjemelést tartották problematikusnak. Svájc jelezte, hogy a tervezett emelés miatt nem támogatja az új díjstruktúrát, holland részről pedig javasolták, hogy az igénypontok díjai legfeljebb a 15. igénypont felett emelkedjenek csak. A vita eredményeként a díjszabályok módosítására vonatkozó dokumentumot a bizottság 12 igen és 1 nem szavazattal, valamint 13 tartózkodással fogadta el, az új díjstruktúrát 17-en támogatták, 9 delegáció tartózkodott.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának 111. ülése, München, október 23–25.

Hivatalunkat az ülésen az elnök, a jogi elnökhelyettes és szakmai tanácsadó képviselte. Az ülés legfontosabb témái és döntései a következők voltak.

- *A napirenddel kapcsolatban* elhangzott, hogy az nem tartalmazza a 2008. évi költségvetést, holott ezt az újonnan elfogadott eljárási szabályok alapján a mostani ülésre kellett volna előterjeszteni. Az ESZH azt a „megnyugtató” választ adta, hogy nincs lényeges újítás a tavalyi évben elkészített és azonos tárgyú dokumentumhoz képest, így a dokumentum az IT decemberi ülésére készül csak el.
- *A B28 tagság tekintetében* az IT elnöke jelezte, hogy a svéd *Gun Hellsvik* tagsága az IT elnökségében decemberben lejár, így majd az utódja személyéről a decemberi ülésen dönteni kell.

- Az ESZA Felügyelő Bizottsága napirendi pont keretében tájékoztatás történt arról, hogy az ebben helyet foglaló személyek mandátuma (egy személy – *Athanassios Kaissis* – kivételével) 2008. március 16-án lejár, a helyettesek közül is csupán az izlandi tag megbízatása tart ennél tovább. Meglehetősen homályos érvelést követően olyan indítvány született, hogy az eddigi helyettesek cseréljenek helyet a tagokkal. Néhány küldöttség megjegyezte, hogy helyesebb lenne valamilyen rotációs elvet kialakítani.
- A Szabadalmi Jogi Bizottság elnöke, dr. Ficsor Mihály beszámolóját a küldöttségek hozzászólás nélkül tudomásul vették. E beszámolóhoz kapcsolódva egyebek mellett az ESZH jogi elnökhelyettese beszámolt az IT-nek az ESZE 2000. évi szövege ratifikációjának helyzetéről: német és francia részről ratifikálták a szöveget, csak a letétbehelyezés maradt hátra, ciprusi, olasz, portugál és török részről zajlik a ratifikációs folyamat. Hollandia jelezte, hogy október 5-én megtörtént a letétbehelyezés.
- A stratégiai csomagról szóló hivatali beszámoló helyzetével kapcsolatban a *Utilization Pilot Project (UPP)*-ről beszámoló hangzott el, az írásbeli összefoglaló az IT decemberi ülésére lesz kész. A *User Support Activities* témakörében a végrehajtást irányító elnökhelyettes jelezte, hogy a nemzeti hivatalok csupán elhanyagolható mértékű munkateher-növekedésről számoltak be, az ESZH észlelése szerint az átállás a felhasználók körében nem jelentett gondot. Kiírták a pályázatot az angol nyelvű kivonatok fordítására, de erre csak egy ajánlat érkezett. Az *Európai Minőségirányítási Rendszer* vonatkozásában a munkacsoport újonnan választott cseh elnöke, *Karel Cada* beszámolt arról, hogy tovább folyik a munka a követelmények kidolgozása terén. Három fő kérdést (kutatás, megadás, elutasítás) azonosítottak, amelyekre vonatkozóan konkrét minőségi előírásokat kívánnak rögzíteni. A „szabadalmi termék” minőségét jellemző legfontosabb tényezőként a jogbiztonság követelményét említette.
- A háromoldalú (trilaterális) stratégiai témák tekintetében az ESZH kifejtette, hogy a kutatási eredmények kölcsönös felhasználásának legfőbb akadály a trilaterális hivatalok munkavégzési sebessége közötti eltérés. A JPO és az USPTO legfeljebb 22–26 hónap elteltével tudja küldeni a kutatási jelentést, amelyre a bejelentéstől számított 6–9 hónapon belül szükség lenne. A trilaterális együttműködésben az ESZH elsősorban az osztályozás és a dokumentumok harmonizációja tekintetében vár előrelépést. A „New Route”-projektet továbbra sem tartják elfogadhatónak.
- Az európai szabadalmak kiterjesztése a Montenegrói Köztársaságra napirend keretében Szerbia kifogásolta, hogy megfigyelőként sem lehet jelen a Montenegróval folytatandó tárgyalásokon, szerintük ilyen körülmények között elhamarkodott a Montenegróval kötendő kiterjesztési megállapodás.
- A Máltára vonatkozó kivételes kiegészítő együttműködési programra az ESZH szerint azért van szükség, mert az új együttműködési politika csak Málta csatlakozásakor lépett hatályba, így erre nem tudott felkészülni és forrásokat biztosítani. Az IT a dokumentumot ellenszavazat nélkül elfogadta.

- Az *ESZSZ Kutatási Alapja* tekintetében az ESZH jelezte, hogy jelenleg csak a következő évre javasolják a továbbműködést változatlan formában, mert az alap működését teljes egészében szeretnék újragondolni.
- A *stratégiai megújulás és az ESZH-nak az épületeire vonatkozó tervei* tekintetében Hollandia élénken tiltakozott, hogy az ESZH hágai székhelyén a hosszadalmas pályáztatás ellenére sem kíván építkezni. Az ESZH tájékoztatását az IT tudomásul vette.
- A *BFC elnökének a bizottság 91. ülésére vonatkozóan készített tájékoztatóját* illetően a BFC elnöke jelezte, hogy több küldöttség is kifogásolta a dokumentum kapcsán a túl magas költségeket, másfelől azt, hogy túl sok tanácsadó vesz részt a döntések előkészítésében. Sajnálatosnak nevezte, hogy az IT napirendjén nem szerepel a költségvetésről szóló dokumentum. Svájc hozzászólásában még azt is megemlítette, hogy a költségvetéshez elkészített prognózisok sokkal rosszabbak, mint az előző évi dokumentumban szereplők, és a pozitív „működési eredmény” (*operating result*) elérése mindig egy évvel távolabbra tolódik. Aggasztónak ítélte, hogy az IFRS rendszerében végzett nyereség- és veszteségszámítás nyilvánvalóan nem vezet helyes eredményre. Olasz megjegyzésre az ESZH elnöke ígéretet tett, hogy az IT a strukturális deficit kezeléséről átfogó elemzést készít, és külön dokumentum tárgyalja majd a nyugdíj- és tartalékalapba tervezett 300 millió eurós tőkeinjekciót.

Az IT Elnökségének (Board) ülései, München, 20. ülés, július 11., 21. ülés, szeptember 12., 22. ülés, október 30., 23. ülés, november 15.

Általánosságban elmondható, hogy az elnökség (*Board*) 2007 második félévében tartott ülésein, amelyeken az MSZH részéről a jogi elnökhelyettes az Európai Szabadalmi Szervezet Szabadalmi Jogi Bizottságának elnökeként vett részt, a fő kérdés az ESZH, illetőleg az európai szabadalmi rendszer vonatkozásában felmerülő munkateher (az ún. *workload study*) volt. A 20. ülésen a tanulmány vázlatáról folyt a vita, a 21. ülésen a tanulmány egyes fejezeteivel kapcsolatban történt eszmecsere, a 22. ülés túlnyomó részét is a tanulmány általános és részletes vitája tette ki. A 23. ülés fő napirendi pontja a tanulmány véglegesítése volt. Itt érdemi vitának már kevésbé volt helye, az IT elnöke a résztvevőktől szövegszerű és szövegezési javaslatokat kért. A döntés szerint az ESZH az ülés észrevételei alapján elkészíti a tanulmány szövegét, annak megvitatására az IT decemberi ülésén kerül sor. Ezen az ülésen a *Board* megvitatta a tanulmány „kommunikációjának” és az Igazgatótanácsban való megtárgyalásának egyes kérdéseit is.

Az ESZSZ Igazgatótanácsának 112. ülése, München, december 11–14.

Az ülésen hivatalunkat az elnök, a jogi elnökhelyettes és szakmai tanácsadó képviselte. Az ülésen megtárgyalt jelentősebb kérdések és az ülés fontosabb határozatai:

- Az ESZH újonnan megválasztott elnöke, *Alison Brimelow* megtartotta első beszámolóját az elmúlt fél év tevékenységéről, jelezve, hogy a szokásos féléves gyakoriságú jelentési formát gyökeresen át kívánja alakítani. Beszámolója szerint az alapfeladatok (*core business*) terén vannak még nehézségek, de ezek leküzdésén fog fáradozni.
- A *stratégiai csomagról szóló hivatali beszámoló keretében* kiderült, hogy a nemzeti hivatalok kutatási eredményeinek felhasználása terén (az ún. *Utilisation Pilot Project*) nehézségek adódtak, mivel a bejelentők csak ritkán éltek a projekt kínálta új lehetőségekkel, nem gyűlt össze a projekt értékeléséhez szükséges kellő számú bejelentés. Az IT ezért elfogadta a projekt meghosszabbítására vonatkozó javaslatot, a nemzeti hivatalok kutatási jelentéseiket közvetlenül küldik majd az ESZH számára. Követelmény az is, hogy a bejelentőket erről megfelelően tájékoztassák. Nem született döntés a projektben részt vevő bejelentők díjcsökkentésben való részesítéséről és arról a magyar javaslatról sem, hogy amennyiben a projektben megfelelő számú bejelentés nem áll rendelkezésre, a munkába vonjanak be további nemzeti hivatalokat.
- Az IT egészében véve egyetértett a munkaherről szóló tanulmány következtetéseivel, és a tanulmányt elfogadta a jövőbeli stratégiai munka alapjaként. Több küldöttség kifogásolta, hogy a munkák kiszervezésének (*outsourcing*) kérdésében a tanulmány nem foglalt állást.
- Az *Európai Szabadalmi Akadémia felügyelőbizottságának tagsága* kérdését illetően az a döntés született, hogy a szaktudás folyamatosságának biztosítása érdekében a jelenlegi tagok cseréljenek helyet a póttagokkal.
- A küldöttségek egyetértettek a *technikai együttműködési projektekkel* (*SHARE, FOCUS, Patent Prosecution Highway, Common application format*), továbbá az ESZH-nak a kínai szabadalmi és használatiminta-iratokhoz való hozzáférés érdekében tett kezdeményezésével.
- Az IT elfogadta a *nemzeti szabadalmi bejelentések kutatására vonatkozó munkaszerződések*, amelyeket az erre igényt tartó szerződő államokkal kötnének. Több küldöttség, köztük a magyar is kétségét fejezte ki arra vonatkozóan, hogy az ESZH az alaptevékenységéhez nem tartozó munkát vállal el, amelynek nagysága nem elhanyagolható.
- Az IT meghívta *San Marinót* az *ESZE 2000-ben* felülvizsgált szövegéhez való csatlakozásra.
- A *ratifikációs eljárások helyzete* kérdését illetően elhangzott, hogy 2007. december 13-ig az összes szerződő állam letétbe helyezte az ESZE 2000-ben felülvizsgált szövegéhez ratifikálási vagy csatlakozási okmányát.
- Az IT elfogadta a *2008. évre vonatkozó díjmódosításokat és a 2009-től hatályba lépő díjpolitikai változtatásokat*. A döntés nagy fontosságú volt az ESZH számára, mivel a 2008. évi költségvetés összeállításánál már ezekkel az új díjakkal kalkuláltak.
- Az IT egyhangú döntést hozott – 27 igen szavazattal és 3 tartózkodás mellett – a *2008. évi költségvetés elfogadásáról*. Ily módon az IT jóváhagyta a legnagyobb vitát

kiváltó kérdést, a nyugdíj- és szociálistartalék-alapokba (*Reserve Funds for Pensions and Social Security*) való 300 millió euró nagyságrendű tőkeinjekciót, amelyre 2008. január 1-jével kerül sor.

AZ ESZH SZERVEZÉSÉBEN SORRA KERÜLT EGYÉB FONTOSABB ÜLÉSEK

Az EPN (Európai Szabadalmi Hálózat) Felhasználókat Támogató Szolgáltatási Tevékenységekért Felelős Konzorciumának (User Support Consortium) 3. ülése, Bécs, július 23.

Az ESZSZ Igazgatótanácsa 2007. júniusi ülésén úgy határozott, hogy az ESZH felhagy a „standard” és a „speciális” kutatások végzésével, és szeptember 1-jétől kezdődően ilyen típusú megbízásokat nem fogad el. A konzorciumi ülésen hivatalunkat a szakmai főosztály vezetője képviselte. Az ülés célja annak biztosítása volt, hogy ennek a feladattípusnak az ESZH-tól a tagállamok nemzeti hivatalai felé történő átadása minél gördülékenyebben és problémáktól mentesen valósuljon meg. A napirend szerinti vita elsősorban annak a weboldalnak a tartalmi kialakítása körül folyt, amely a potenciális felhasználókat az ESZH honlapjáról a feladatra vállalkozó nemzeti hivatalokhoz irányítja. A szakmai vita eredményeként megszületett az a változat, ahol a szolgáltatást nyújtó tagállamok felsorolását tartalmazó táblázatban lévő linkeken keresztül lehet eljutni az egyes hivatalok rövid összefoglaló adatain (*template*) át a tagállamoknak a szolgáltatásaikat részletesen ismertető weboldalaira.

EPN-műhelytalálkozó az „IP Pre-diagnosis” témájában, Lille, október 18–19.

Az MSZH részéről az ügyfélszolgálati osztályvezető és közgazdasági elemző vett részt a műhelytalálkozón. Ennek tárgya az „IP Pre-diagnosis”-gyakorlat megismerése a francia modell alapján és a kapcsolódó kérdések (pl. alkalmas kkv-k, a legjobb bonyolítási és egyéb körülmények) kiválasztása volt. Maga az „IP Pre-diagnosis” a kkv-k szellemi tulajdoni háttérének feltárását tűzi ki célul, és azt vizsgálja, hogy az adott szervezet rendelkezik-e a szellemi tulajdon-védelem hatálya alá tartozó eszmei javakkal, és képes-e helyzetét erősíteni a szellemi tulajdon-védelem valamely eszközével. Az elhangzott előadások a francia, az angol, a török, a dán és a portugál modellt mutatták be, és foglalkoztak a módszer előnyeivel a részt vevő cégek, hivatalok és partnerek tekintetében. Az előadások nagy része a francia modellre koncentrált. A részt vevő nemzeti hivatalok nagy része egyetértett abban, hogy a modell megvalósításához nem rendelkezik megfelelő személyi kapacitással, a kivitelezés csak partnerek bevonásával valósítható meg, a megtartandó továbbképzések legfeljebb két naposak legyenek, és ajánlatos legalább egy minimális összeget kérni a szolgáltatásért. A továbbképzések legkorábban 2008 közepén indulhatnak, az ezt követő első évben tíz felmérés készül, majd az azt követő három évben további felmérésekre lesz szükség.

Az ESZH-tagállamok értekezlete a nemzetközi együttműködés kérdéseiről, Bled, július 2–3.

Az évente egy alkalommal tartandó, összefoglaló típusú értekezleten hivatalunkat a nemzetközi kapcsolatokért felelős osztályvezető képviselte. Az ülésen kiosztott összegző dokumentum mintegy felerészben a 22 ESZH-tagállam 2006-ban folytatott és 2007-re tervezett két- és sokoldalú nemzetközi kapcsolati tevékenységeit sorolja fel, majd kimutatást tartalmaz az országok hivatalai által kötött kétoldalú együttműködési megállapodásokról, illetőleg a 2006. évi technikai együttműködések országokénti és tematikai általános összegezését adja. Az anyag zárórésze az ESZH véleménye szerinti „erősorrendben” az ESZH-nak a nagyobb országokkal és országcsoportokkal gondozott tevékenységi beszámolóit idézi. Az ülésen a részt vevő összes tagállam képviselője (így a magyar képviselő is) vázlatosan bemutatva a hivatala által folytatott együttműködési kapcsolatok új fejleményeit. Az értekező emellett foglalkozott az ESZH-nak az EPN szemszögéből vizsgált nemzetközi kooperációs politikájával, az Európai Unióval szomszédos országokkal folytatott ESZH-együttműködéssel, vizsgálta az EU által finanszírozott EPN-vonatkozású projekteket (pl. *EU-China IPR II project*, *IPA projects–Western-Balkan and Turkey*), napirendjén szerepelt a jövőbeni együttműködési tevékenység koordinálása, az iparjogvédelmi együttműködési projektek monitorozására és értékelésére szolgáló eszközök és mechanizmusok, továbbá tervezik az „EPN forrás- és kapacitaskatalógusának” elkészítését, nemzetközi együttműködési weboldal és EPA-naptár elkészítését.

Az Európai Szabadalmi Akadémia (ESZA) keretében megvalósult külföldi szakmai továbbképzések

Az év második felében hivatalunk 12 szakembere és a kapcsolatrendszerünkben fontos szerepet játszó külső munkatárs rekordszámú (9) ilyen típusú esemény résztvevője volt. A szemináriumok és továbbképzések, amelyeknek finanszírozását az Európai Szabadalmi Hivatal 75%-ban fedezte, többnyire az ESZH fiókrészlegeinél, egy-két alkalommal ESZH-tagállamban kerültek sorra. A továbbképzések témái, helyszínei és a résztvevők száma kronológiai sorrendben:

- Kutatás nem szabadalmi irodalomban, Hága, július 2–4., 1 fő;
- Felszólalás és fellebbezési eljárások, München, július 2–5., 1 fő;
- *IP Business*, München, július 9–13., 1 fő;
- *IST (Innovation Support Training)* 5. modul, Lille, szeptember 17–21., 2 fő;
- Az *EPOQUNET* funkciói és használata, Hága, szeptember 24–28., 2 fő;
- Műhelytalálkozó a szabadalmak értékesítéséről, Bécs, október 2–3., 1 fő;
- Speciális kutatások: ESZH-gyakorlat, Berlin, október 8–12., 1 fő;
- *IST* 6. modul, Bern, november 26–30., 2 fő;
- *PATLIB*-központok, Bécs, december 3–5., 1 fő.

Hivatali szakértői közreműködés az ESZH felkérésére az EU CARDS programjában, Zágráb, szeptember 10–13. és a Horvát Szellemi Tulajdoni Hivatal (SIPO) szakértőinek látogatása az MSZH-ban, október 1–3.

2007 áprilisában a CARDS program támogatásával, az ESZH koordinálásával és szakértőinek vezetésével a horvát hivatalban munkacsoport alakult azzal a céllal, hogy angol nyelvű szabadalmi módszertani útmutatót dolgozzon ki az európai színvonalú szabadalmi gyakorlat kialakítására. A horvát hivatal szakértői és az ESZH két szakértője mellett az MSZH Gyógyszeripari Osztályáról egy munkatársunkat ez év szeptemberében külső szakértőnek kérték fel a munkacsoport tagjaként, a kiegészítő oltalmi tanúsítványokkal (SPC) foglalkozó fejezet kidolgozása céljából. Mintegy a fenti program folytatásaként, szintén az ESZH felkérésére hivatalunk októberben fogadta a fenti téma alaposabb megismerése és tanulmányozása céljából a SIPO hét szakértőjét, akik számára háromnapos szakmai programot biztosítottunk.

Egyéb jelentősebb ESZH-rendezvények

A fentiekén túlmenően szakembereink az ESZH által szervezett egyéb, jelentősebb rendezvényeken is részt vettek, amelyeknek részletesebb tartalmi ismertetésétől helyszűke miatt eltekintünk:

- *EPTOS ad hoc* műhelytalálkozó Hága, szeptember 5–6. és december 4–5.; hivatalunk képviselőjében az Információtechnológiai Főosztály vezetője vett részt;
- ESZH műszaki információs műhelytalálkozó, Hága, szeptember 18–20.; az MSZH részéről jelen volt az Információtechnológiai Főosztály vezetője és az elnöki főtanácsadó.

3. AZ EURÓPAI UNIÓ TAGÁLLAMAKÉNT VALÓ MŰKÖDÉSBŐL ADÓDÓ FELADATOK

**AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA SZELLEMI TULAJDONÉRT FELELŐS MUNKACSO-
PORTJAINAK, VALAMINT AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG SZAKÉRTŐI BIZOTTSÁGAI-
NAK MUNKÁJÁBAN VALÓ RÉSZVÉTEL**

Az év második felében nyolc alkalommal vettünk részt Brüsszelben munkacsoportüléseken és szakértő-bizottsági ülésen. Az üléseken hivatalunkat alkalmanként a jogi elnökhelyettes, a jogi főosztályvezető, osztályvezető-helyettes és az elnöki személyi titkár képviselte, a rendezvények csaknem mindegyike 1-1 napos intenzív tárgyalási részvételt jelentett. Időrendi sorrendben a főbb témák és a részvételi adatok a következők voltak:

- tanácsi munkacsoportülések szabadalmi témában, július 20., szeptember 14., október 17., november 7.;
- tanácsi munkacsoportülés szerzői jogi témában, szeptember 10., december 12.;
- tanácsi munkacsoportülés mezőgazdasági témában, október 12.;
- szakértő-bizottsági (*Contact Committee*) ülés szerzői jogi témában, október 19.

KÖZREMŰKÖDÉS AZ EU TAIEX (AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG MŰSZAKI SEGÍTSÉG-NYÚJTÁSSAL ÉS TÁJÉKOZTATÁSSAL FOGLALKOZÓ EGYSÉGE) PROGRAMJÁBAN

Hivatalunk jogi szakértői októberben Podgoricában (Montenegró), az iparjogvédelmi jog-értvényesítéssel foglalkozó és decemberben Krakóban, az ESZE felülvizsgált szövegének hatálybalépését napirendre tűző nemzetközi szemináriumon adtak elő.

AZ EURÓPAI UNIÓ BELSŐ PIACI HARMONIZÁCIÓS HIVATALÁVAL (BPHH) FOLYTATOTT EGYÜTTMŰKÖDÉS FŐBB ESEMÉNYEI

Az alicantei székhelyű közösségi védjegy- és formatervezésiminta-hivatallal kapcsolatban három jelentősebb rendezvényre került sor az év második felében. Októberben szakértői szintű találkozó volt a BPHH és a nemzeti hivatalok között, és hatodszor találkoztak a formatervezésiminta-oltalommal foglalkozó ún. *liaison meeting* (kapcsolattartó ülés) résztvevői. November elején ülésezett a BPHH Igazgatótanácsa (IT), az IT és a Költségvetési Bizottság (KB) először együttes ülést, majd a KB külön ülést tartott.

A BPHH és a nemzeti hivatalok szakértőinek találkozója, Madrid, október 4–5.

Hivatalunkat a találkozón szakmai főosztályvezető-helyettes és osztályvezető-helyettes képviselte. Hosszú szünet után került sor a tagállamok nemzeti hatóságai és a BPHH közötti együttműködést napirendre tűző ilyen szakmai fórumra. A madridi helyszín tudatos választás eredménye volt, azt a nemrégiben megfogalmazott elvet demonstrálva, hogy a jövőben az egyes szakmai rendezvényeket inkább a tagállami hivatalok székhelyéül szolgáló városokban rendezzék meg. A megnyitót tartó *Vincent O'Reilly* hangsúlyozta, hogy az elsődleges cél nem feltétlenül a BPHH gyakorlatának bemutatása, hanem az analízis és a nemzeti hivatalok joggyakorlatának ismertetése. Ily módon a találkozó keretében főként a tagállami hivatalok képviselői tartottak előadásokat, és ismertették a napirendi pontokkal kapcsolatos gyakorlataikat.

- A *megkülönböztetőképesség* témakörén belül a megjelölések másodlagos jelentésére és a megkülönböztetőképesség megszerzésére összpontosítottak. Az olasz és a szlovén előadást követően a résztvevők az egyes bemutatott példákat vitatták meg. Kiderült, hogy a megkülönböztetőképesség megszerzésének lehetséges időpontja különböző

jogrendszerekben eltérő lehet. Magyar részről előadtuk, hogy védjegy törvényünk szerint arra is van lehetőség, hogy a megjelölés a bejelentés napját követően szerezze meg a megkülönböztetőképességet.

- *A megtévesztő megjelölések* témakörében a spanyol és az észt hivatal tartott több jogesettel színesített előadást. Produktív vita keretében például magyar szempontból az eszmecsere érdekesen alakult azoknál az eseteknél, ahol a megjelölés a földrajzi származás tekintetében megtévesztő. Itt jelentős különbségek mutatkoztak az egyes hivatalok gyakorlata között, aminek egyik fő magyarázata az eltérő piaci viszonyokban és a fogyasztók eltérő ismereteiben keresendő. A magyar küldöttség ismételten felvetette azt a kérdést, hogy a BPHH az olyan földrajzi árujelzőket, amelyek nem közösségi szinten, hanem a tagállamok szintjén állnak oltalom alatt, vajon figyelembe veszi-e a hivatalból végzett érdemi vizsgálata során, illetőleg az ilyen vizsgálat során milyen adatbázist használ. Válaszában a BPHH ismertette, hogy a hivatalból végzett érdemi vizsgálatában a BPHH kizárólag a közösségi szinten oltalmat élvező földrajzi árujelzőket veszi figyelembe.
- *A leíró jellegű megjelölések* kérdéskörét érintő harmadik szakmai vitakérdésben a Benelux és a német hivatal szakértői tartottak előadást. A bemutatott eseteket az előadó egyenként szimbolikus szavazásra bocsátotta, ez pedig igen tartalmas szakmai párbeszédet eredményezett. Célszerű javaslatként elhangzott, hogy az interneten a jövőben kívánatos lenne egy fórumot létrehozni, ahol a szakértők megvitathatnák ezeket a példákat.
- *A „Postkantoor”-ügyben hozott európai bírósági ítélet* bemutatása során a BPHH és a brit nemzeti hivatal is tartott előadást. A brit küldött beszámolója nagyban érintette az ún. fejezetcím értelmezésének kérdését, amely az angolszász jogrendszerek szerinti értelmezés miatt régóta fennálló szakmai nézetkülönbség tárgya, ahol például a BPHH és a magyar hivatal is úgy interpretálja mindezt, hogy a bejelentő az osztályba tartozó összes árura vagy szolgáltatásra nézve kéri a megjelölés oltalmát. A brit küldött a jogesetet úgy értelmezte, hogy az a brit értelmezés helyességét támasztja alá, a BPHH szerint viszont a brit képviselő előadása eltért az előzetes tartalmi kijelöléstől, így az előadás megvitatására nem került sor.

A BPHH 6. kapcsolattartó ülése (liaison meeting) a formatervezésiminta-oltalom tárgyában, Alicante, október 25–26.

Hivatalunk küldöttségét osztályvezető és jogi ügyintéző alkotta. A megjelent képviselőket *Peter Rodinger* főosztályvezető üdvözölte, aki ismertette a védjegyoltalom tárgyában tartott kapcsolattartó ülésen történeteket, *Ignacio de Medrano* pedig a műszaki kapcsolattartási ülésen történt főbb eseményeket. A főbb érintett kérdések a következők voltak.

- *A statisztikai adatok területén* ismertették a mintaoltalmi bejelentésekre vonatkozó 2006. évi adatokat, amelyek egyébként a BPHH honlapján is elérhetők. Néhány alapvető adat: a közösségi formatervezési minta (RCD) népszerűsége töretlen, a bejelentési szám nő, 2006-ban több mint 14 000 bejelentés érkezett. 2006 októberéig a bejelentésekbe foglalt minták száma 10%-os növekedést mutatott. Az elutasítások tekintetében nincs változás. A legtöbb mintát benyújtó országok (USA, Németország, Olaszország, Franciaország, Egyesült Királyság) sorrendje alig változott 2006-hoz képest, de emelkedik az USA-beli bejelentők száma. A bejelentők többségét az európai vállalkozások adják (27 tagállam adja a bejelentők 78%-át), a bejelentések 31%-a érkezik a nemzeti hivatalok közvetítésével. A bejelentések első nyelvét illetően a német áll az első helyen (30%), ezt követi az angol (28%). A legnépszerűbb locarnói osztályok változatlanok, nőtt a 99. osztály gyakorisága. A megsemmisítési kérelmek száma enyhén csökkenést mutat, az elintézési határidő átlagban 7,82 hónap. Az ilyen kérelmeket benyújtók aránya az EU-n kívüli országok tekintetében (Korea, Japán, Kína) növekvő tendenciát mutat.
- *A mintaoltalmi bejelentés vizsgálata, lajstromozása, közzététele* tekintetében Svájc előadást tartott az alkalmazottakkal szemben támasztott teljesítménykövetelményekről (*performance standards*), előadva, hogy náluk nem alkalmaznak ilyen követelményeket (nincs érdemi vizsgálat és nincs a lajstromozási eljárásban felszólalás sem). A közzétételre 2008 júniusától Svájcban csak elektronikus formátumban kerül majd sor. Hollandia hivatala 2008 nyarán szeretné megszerezni az ISO minősítést, a brit hivatal pedig ismertette a minőségi követelmények betartásának rendszerét. A BPHH előadása szerint ők általánosságban használják a teljesítménykövetelmény-rendszert, a „Service Charta” elérhető honlapjukon is. A minták közzétételére 2007 szeptemberétől naponta kerül sor, a lajstromkivonatok kiállítása mintegy kb. tíz napot vesz igénybe.
- *A bejelentések vizsgálatának és lajstromozásának minőségi követelményei* vonatkozásában a dán és a portugál előadás után a BPHH elmondta, hogy 2006 novembere óta működik az egész hivatal tevékenységének minőségéért felelős ún. Minőségcsoport (*Quality Group*), amely hetente tart ülést, és amelyben minden főosztály egy taggal képviselteti magát. Munkájuk különösen az eljárások feltérképezése (*process mapping*) területén volt eredményes tavaly. A csoport tagjai 2007-ben összesen 25 nap továbbképzésen vettek részt. A BPHH még nem döntött az ISO minősítés szükségességéről, a „Safety Certificate” eddig elegendőnek bizonyult számukra.
- *A minta ábrázolásának elfogadható minőségű színe és tartalma* tekintetében Benelux, ciprusi és francia hozzászólások hangzottak el. A BPHH képviselője elemezte a tagállamok által adott válaszokat a vonatkozó kérdőívre, és hozzáfűzte, hogy sok országgal ellentétben a BPHH a minta ábrázolását a minta egyes részéről készült nézetek sorozataként is elfogadja. Csak halasztott közzététel esetében fogadnak el síkbeli minta-

példányt, de csak a bejelentéssel egyidejűleg, utána erre nincs lehetőség. A mintapéldány ezután a BPHH archívumában marad.

- A kiállítási elsőbbség kérelmezésével kapcsolatban német, görög és szlovén előadás hangzott el, a nyilvánvaló eljárási hiba miatt visszavont határozatokkal foglalkozó témakör, majd az igazolási kérelem és az eljárás folytatása is napirendi témaként szerepelt.
- A kutatásra felhasznált eszközök felhasználói értékelése körében a cseh hivatal tartott igen alapos, kritikus hangvételű előadást az RCD-online használata során tapasztalt problémákról, rávilágítva a gyenge minőségű ábrákra, az osztályozási hibákra stb. A magyar felszólalás is a csehek által megfogalmazottakkal volt szinkronban. A BPHH válasza szerint a rendszert valóban tovább kell fejleszteni, bár a felhasználók körében végzett felmérés szerint általában elégedettek az adatbázissal (55%). A BPHH számára a gyorsaság fontos, ez azonban nem mehet a minőség rovására. Ígéretet tettek rá, hogy a következő ülésen beszámolnak a fejlesztések állapotáról. Kiemelték, hogy teljes, új adatbázist szeretnének kialakítani, és ha ehhez megkapják a szükséges anyagi támogatást, a fejlesztés már a jövő évtől megindulhat.
- A WIPO képviselője beszámolt a Locarnói Unió szakértői bizottságának október 15–19. között tartott 10. üléséről, majd előadások következtek a számítógépes ikonoktól eltérő ikonokkal kapcsolatosan követett osztályozási gyakorlatról a WIPO, továbbá több tagállam részéről. A továbbiakban magyar előadás hangzott el a kutatás céljából alkalmazott másodlagos osztályozásról, amely csupán javaslatainkat ismertette a témában a kutatás megkönnyítése érdekében, mivel az MSZH nem alkalmaz ilyen osztályozást. A megújítás kérdéséről, továbbá az alkatrészek vonatkozásában történő piaci liberalizációt érintő bizottsági javaslat jelenlegi állásáról az Európai Bizottság képviselőjétől elhangzott, hogy az elmúlt egy évben alig történt valami, a javaslat az Európai Parlament előtt van. Az EK a Hágai Megállapodás genfi szövegéhez való csatlakozásának jelenlegi helyzete témakörében a WIPO és az EK képviselője beszámolt arról, hogy az EK tekintetében a csatlakozás 2008. január 1-jével lép hatályba.

A BPHH Igazgatótanácsának (IT) 34. ülése, az IT és a Költségvetési Bizottság (KB) közös ülése és a KB 32. ülése, Alicante, november 5–7.

Az üléseken az MSZH jogi elnökhelyettese, a védjegy- és mintaoltalmi főosztály főosztályvezetője és jogi ügyintéző vett részt. Az IT 34. ülésén megtárgyalt főbb kérdések és fontosabb események a következők.

- Az IT elnöke, M. Enäjärvi bejelentette, hogy megbízatását nem kívánja tovább betölteni, ezért az IT-nek a 2008. január 1-jétől kezdődő időszakra új elnököt kell választania. Az ülés előtt A. Campinos írásban értesítette az IT tagjait, hogy jelölteti magát az elnöki tisztségre. Az ülésen a jelölt személyét minden küldöttség támogatta. Az IT egyhangúlag (27 igen szavazattal) a portugál küldöttség vezetőjét megválasztotta a tisztségre.

- A „fellebbezési tanácsok tagjai” napirendi pont keretében a fellebbezési tanácsok elnöke, *Paul Maier* tájékozta az IT tagjait, hogy két tag megbízatása 2009-ben lejár, és a kiválasztási eljárást 2008 elején meg kell indítani. A kiválasztási eljárás eredményeként felállításra kerülő listának négy nevet kell tartalmaznia. A lista 2008 végétől lesz hozzáférhető. Az Előválogató Bizottság összetételét illetően az elnök rámutatott arra, hogy az IT által kijelölt három tag megbízatása két eljárásra vagy két évre szól. Felhívta a figyelmet arra, hogy *dr. Ficsor Mihály* esetében a kétéves megbízatási idő lejárt, továbbá a változások a többi tag tisztségét is érinthetik. A magyar küldöttség rámutatott arra, hogy *dr. Ficsor* már nem szeretné e megbízatását betölteni, és a rotáció szerint a bizottságban másnak is biztosítani kell a részvételt. Az IT elfogadta a javaslatot a kiválasztási eljárás 2008 januárjában történő megindítására, jóváhagyta a pályázati felhívást, és két évre megválasztotta *Maria Ludovica Agrót* és *Anne Rejnhold Jørgensent* az Előválogató Bizottság tagjaivá.

Az IT és a KB együttes ülésén megvizsgált főbb kérdések:

- A stratégiai vitával kapcsolatos napirendi ponthoz kapcsolódó dokumentumokat és a benne szereplő javaslatot (*Joint Decision*) minden küldöttség elfogadta, de az ún. albizottság létrehozását illetően eltértek a vélemények. Ellenzői is akadtak, több küldöttség kétségét fejezte ki létrehozásának célszerűségét illetően, mondván, hogy feladatait az IT és a KB is el tudja látni. A magyar küldöttség támogatta a javaslatot, rámutatva, hogy nem ellenzi az albizottság létrehozását, ha azt a többi tagállam szükségesnek tartja. Vita után a közös javaslatot elfogadták, az albizottság létrehozása tekintetében a szavazást elhalasztották.
- A tagállami hivatalok és a BPHH közötti technikai együttműködés jelenlegi helyzetéről szóló tájékoztatás keretében *J. Miranda de Sousa* szóban is ismertette az írásban benyújtott dokumentumot. A BPHH javasolta a költségvetés azon részének átcsoportosítását, amelyet a tagállami hivatalok nem használnak fel. Gyakorlatilag el akarják törölni a 100 000 eurós tagállami küszöböt, és a BPHH tagállamonként az igényelt költségek 80%-át téríti meg. Nyolc tagállam, köztük a magyar, adott hangot véleményének. Lényegében elégedettségünket fejeztük ki a BPHH javaslatával kapcsolatban, és jeleztük, hogy az együttműködést 2008-ban is folytatni tudjuk. Szlovéniához hasonlóan mi is azon a véleményen vagyunk, hogy a képzések iránti érdeklődést fokozná a BPHH pénzügyi támogatása. A BPHH képviselője vitatható véleményt terjesztett elő azzal kapcsolatban, hogy a KB nem határoz a technikai együttműködés keretében a nemzeti hivataloknak nyújtandó összegről, „csupán” jóváhagyja a BPHH elnökének döntését. Ezt felszólalásunkban szóvá is tettük.
- Az *EuroRegister* napirendi pont keretében a BPHH röviden ismertette a projektet, és bemutatta az elkészült prototípust. Több kérdés megválaszolása után az IT és a KB a projekt folytatásáról döntött a korábbi résztvevőkkel, bevonva még Olaszországot és az Egyesült Királyságot.

- A kutatási rendszer napirendi pont keretében *P. Lawrence* ismertette a javasolt kutatásijelentés-formátumokat, amelyek közül az első a BPHH által használt, a második az MSZH által alkalmazott kutatásijelentés-formátum volt. Véleménycsere után az IT és a KB megszavazta a BPHH által alkalmazott kutatásijelentés-formátum átvételét.

A KB 32. ülésének néhány fontosabb eseménye:

- Az új, opcionális kutatási rendszerrel kapcsolatos napirendi pont keretében *R. Ullrich* ismertette a hivataloknak fizetendő díjösszegeket, amelyeknek előzetes írásbeli véleményeztetése nem volt sikeres, a javaslat nem kapta meg a megfelelő támogatást. Az elnök jelezte, hogy a korábbi, 16 eurós összegre tett javaslatot fenntartják (egyres küldöttségek 18–20, mások 12, ismét mások 15 eurós összeg mellett kardoskodtak; Négy küldöttség, közöttük a magyar is, az elnöki javaslattal értett egyet). Éles hangú viták után a kompromisszumos, 16 eurós összegre tett javaslatot a KB 22 igen szavazattal elfogadta.
- A 2007. évi költségvetés végrehajtása tekintetében ismertetésre került az aktuális helyzet. 2007. október végéig az előirányzatok időarányosan teljesültek, a fordítások költségei csökkentek, az IT-kiadások szintje magasabb volt, az alkalmazottak alapfizetésének volumene 2,8%-kal nőtt. A BPHH bevétele a közösségi védjegybejelentések számának emelkedése miatt jelentős mértékben nőtt.
- A 2008. évi költségvetés 90 ezer közösségi védjegybejelentéssel, 74 ezer formatervezésiminta-oltalmi bejelentéssel, 60%-os megújítási rátával, illetőleg ezekből következően kb. 199 millió euró bevétellel számol. Az előrejelzések szerint a tartalékalap szintje 2009-ben már 201 millió, 2010-ben pedig várhatóan 250 millió euró lesz.

EURÓPAI UNIÓS PROJEKTEK

Konferencia a kis- és középvállalkozásoknak (kkv-k) nyújtandó szellemi tulajdon-védelmi támogató szolgáltatásokról, Bécs, szeptember 27.

Ezen a konferencián, amelyen hivatalunkat főosztályvezető képviselte, az Európai Unió országaira kiterjedő azon vizsgálat eredményeit hozták nyilvánosságra, amelyet az Európai Bizottság *DG Enterprise Unit D. 4* megrendelésére a *KMU Forschung Austria* végzett az elmúlt két évben. A felmérés célja az volt, hogy az uniós országokban a szellemi tulajdon támogatása területén a kkv-knak nyújtott, közpénzekből finanszírozott programok közül a legjobbakat kiválogassák, a programokat pedig közreadják. A vizsgálat eredményei választ adtak arra, hogy a kkv-k milyen súlyúak az európai gazdaságban. Az osztrák kutatási intézet három szinten – szolgáltatási, intézményi és szakmapolitikai szinten – foglalta össze következtetéseit és ajánlásait e terület szereplői és szolgáltatásaik továbbfejlesztése tekin-

tetésben. Magyar szempontból kiemelt jelentőségű, hogy a 279 megvizsgált program közül a magyar VIVACE-program (Vállalkozói Iparjogvédelmi Versenyképességet Alapozó Cselekvési Program) bekerült az európai legjobb gyakorlatnak (*best practices*) tekinthető 15 program közé.

Az Európai Unió „IP Base” projektjében (Európai Iparjogvédelmi Tudatosságnövelő Projekt) való hivatali részvétel

E projekt keretében, amelynek keretében az egyik munkacsomag vezetője az MSZH, Londonban, november 21-én és Brüsszelben, november 26–28-án volt megbeszélés. A megbeszéléseken hivatalunkat a 15 résztvevő között főosztályvezető képviselte. A londoni második munkamegbeszélés tárgya a konzorciummal kapcsolatos megállapodás volt, amelynek tervezetét a koordinátor a továbbiakban a partnereknek eljuttatja. December 7-ig kértek a résztvevőktől véleményt az irányítással és a kommunikáció menetével foglalkozó kézikönyvről. Téma volt a 14 munkacsomag részletes megbeszélése, az Európai Bizottság észrevételeinek beépítése és a többi munkacsomag vezetőivel való egyeztetés tükrében történő módosítása, továbbá felkészülés a brüsszeli ún. induló (*kick-off*) ülésre. A brüsszeli ülésre készítendő prezentációk egységes szerkezetben tárgyalják az egyes munkacsomagokat: leírás, résztvevők, célok, főbb feladatok, menetrend, kapcsolattartók adatai.

Az Európai Unió és az ESZH IP4INNO projektjében való hivatali részvétel

Szeptember 3–5. között Budapesten hivatalunk biztosított helyszínt a projekt irányítóbizottsági ülésének. Az Irányítóbizottság ülésének témái: a munkaprogramok előrehaladásának felülvizsgálata (1–6. számú munkaprogram), továbbá a munkaprogramok részletes bemutatása és megvitatása. Az Irányítóbizottság ülésén kilenc fő vett részt, közöttük az MSZH osztályvezetője. A Konzorciumi Bizottság ezt követő ülése 32 fő részvételével zajlott, témája szintén a hét munkacsomag bemutatása és alapos áttekintése volt.

Az Európai Unió eMARKS projektjében való hivatali részvétel

Általánosságban elmondható, hogy az eMARKS projekt, amely az eMAGE projekt folytatása, az eMAGE projekt a szolgáltatás piaci értékelését és piacra való bevezetésének előkészítését célozza. A másfél évre tervezett projekt öt munkacsomaggal áll. A projekt hét konzorciumi tagja különböző feladatokat kapott, illetékességük szerint felosztva. Az MSZH valamennyi csomagba bedolgozik, a második csomag tekintetében („Piacmegerősítés és vizsgálatok”) pedig témavezető. Szeptember 16–18. között, Athénban került sor a projekt ún. indító ülésére, ahol az MSZH-t főosztályvezető-helyettes és közgazdasági elemző munkatárs képviselte. Az ülés célja az volt, hogy lehetőséget adjon a munkacsomagokhoz tar-

tozó kérdések felvetésére, megbeszélésre, tanácsok kérésére. Valamennyi, munkacsomagot irányító témavezető bemutatta a saját csomagja céljait, folyamatait, a használható eszközöket, továbbá munkamegosztást javasolt a partnerek között. Október 2–3-án, Brüsszelben a téma EU-finanszírozását biztosító *eTEN*-projekt munkaülésére került sor, december 9–11. között pedig Párizsban ülésezett a projekt konzorciuma.

AZ EURÓPAI SZABADALMI RENDSZER JÖVŐJÉVEL KAPCSOLATOS RENDEZVÉNYEK

Konzultáció az európai szabadalmi bíraskodás és a közösségi szabadalom tárgyában, Lisszabon, szeptember 19.

Az első félévben a német elnökség idején tartott nagyszámú ilyen találkozó után az EU soros elnökségét adó Portugália volt a színhelye ennek a konzultációnak, amelyen hivatalunk részéről a jogi elnökhelyettes vett részt az IRM képviselőjével együtt. A találkozón részt vevő magyar szakemberek üdvözölték a portugál elnökség erőfeszítéseit, és jó munkamódszernek ítélték a tanácsi munkacsoportülések és a későbbi politikai szintű egyeztetések információs konzultációk keretében történő előkészítését. A bíraskodás kérdésében elfoglalt álláspontunk szerint nem valamely konkrét bíraskodási modellhez kívánunk ragaszkodni, hanem alapvető elveket és kritériumokat kívánunk rögzíteni, amelyeknek a jövőbeli szabadalmi bíraskodásnak mindenképpen meg kell felelnie. Ezek: a felekhez és az ügy körülményeihez való közelség, az EU összes hivatalos nyelvének használata, költséghatékonyság és áttekinthetőség, a közösségi jog és hatáskörök tisztetben tartása, jogbiztonság, kiszámíthatóság, a harmonizált vagy egységes szabályok egységes értelmezése és alkalmazása, a párhuzamos (európai) bírósági fórumrendszerek létrejöttének elkerülése.

Az általános eszmecsere alkalmat kínált a szabadalmi rendszer használója fogalmának tisztázására és arra, hogy az egyes európai érdek-képviselői szervezetek mennyire tekinthetők reprezentatívoknak. A portugál és a bizottsági javaslat egyes pontjairól folytatott konzultáció során egyetértés volt abban, hogy a bíraskodás ügyében csak a közösségi szabadalom bevezetésére és a nemzeti iparjogvédelmi hatóságok megerősített szerepkörére kiterjedő „csomag” részeként jöhet létre végső megegyezés, és a közösségi bíraskodás kiépítésének csak közösségi oltalom (közösségi szabadalom) létrejötte mellett van értelme. A konzultáció során megtárgyalt kérdésként felmerült az első fokon eljáró nemzeti és regionális bírósági egység kérdése, a közösségi (európai) bírói fórumok hatásköre, a műszaki szakértelem szükségessége nem csupán a megsemmisítési, hanem a bitorlási és a nemleges megállapítási ügyekben is. Szó volt a joghatósági szabályokról, a nyelvi rezsimről, az európai (közösségi) szabadalmi bírák kinevezéséhez szükséges szakképesítésről. Élénk vita volt még a finanszírozás, továbbá a bírák képzésének kérdéseiről. A konzultáció során vázolták a várható menetrendet: ennek lényeges eleme az októberre kitűzött tanácsi munkacsoportülés,

ez után a javaslat szélküldése a tagállamoknak véleményezésre, majd megállapodás elérése a Versenyképességi Tanács novemberi ülésén. Ezt követően újraindulhatna a vita a bizottság javaslatmódosítását követően a közösségi szabadalom létrehozásáról. A bizottság a francia elnökség végére szeretne megállapodásra jutni a Tanácsban a teljes közösségi szabadalmi csomagról. A konzultáló felek érintették az SPLT „dosszióját”, továbbá a BPHH díjaival kapcsolatos kérdést is.

4. REGIONÁLIS IPARJOGVÉDELMI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

A CETMOS (Central European Trade Mark Observation Service) létrehozása és beindulása

Az MSZH elnökének az Osztrák Szabadalmi Hivatalban (ÖPA – Österreichisches Patentamt) tett áprilisi látogatása során az ÖPA elnöke javaslatot tett egy regionális védjegykutatói együttműködés megindítására, amelynek keretében az ügyfél egyetlen kérelemmel több közép-európai ország területére vonatkozóan az ott érvényes korábbi védjegyekre és bejelentésekre elvégzett kutatási jelentést kapna, amelynek díja versenyképes lenne. A közreműködő hivatalok a kutatásokat saját adatbázisukban egyenként elvégeznék, ezt a koordinációt ellátó hivatal összesíti és küldi ki az ügyfél számára. A korábbi közösségi védjegyek tekintetében a kutatást a koordináló hivatal végzi el, a kutatási jelentés pedig a korábbi azonos és hasonló védjegyeket tartalmazza. A szolgáltatási díjat a koordináló hivatal osztja szét a közreműködő hivatalok között. A 2007 nyarán létrejött konzorcium tagjai az osztrák, a magyar, a cseh, a szlovák, a román, a bolgár, a horvát és a szlovén hivatal, a továbbiakban egyéb közép-európai és balti államokbeli partnerek csatlakozása is lehetséges.

A konzorciumban az ÖPA a pénzügyi, illetőleg az ügyféllel való kapcsolattartási feladatokat látja el, az MSZH a beérkezett megrendelésekkel járó adminisztratív és szakmai feladatokat teljesíti, a kutatás elvégzésére irányuló utasítást elküldi az egyes hivataloknak, majd az elkészült kutatási jelentéseket egyesíti. A szolgáltatás díja a megrendelők számára előnyös, több hivatal csatlakozása esetén ez az előny fokozható. A visegrádi országok szabadalmi hivatalai vezetőinek júniusi találkozásán a magyar és az osztrák fél bemutatta a résztvevőknek a projektet, majd augusztus 16-án, Bécsben szakértői szintű találkozó volt a projekt állásának áttekintése és a további lépések meghatározása céljából. A konzorciumban részt vevő két meghatározó hivatal képviselői egyeztették az ügyviteli kérdéseket, a kutatási jelentés tartalmát, arculatát, kialakították a CETMOS honlapját. Ezt követően szeptember 15-én szakértői találkozóra került sor Budapesten, az MSZH épületében, ahol a konzorciumban részt vevő hivatalok 2-2 szakembere részvételével egyeztették a szolgáltatás ügymenetével, a megrendelések iktatásával, befogadásával, szétosztásával, a nemzeti kutatási jelentések összegyűjtésével, az egységes kutatási jelentés létrehozásával, a teszteléssel, a pénzügyi ügy-

menettel kapcsolatos lépéseket, továbbá egyeztették a marketing, a promóció, az ügyfélszolgálat vonatkozásában felmerülő teendőket.

A projekt beindulásának nyilvános bejelentésére a szeptember 19-én, Bécsben tartott *EUROBRANDFORUM* rendezvény kapcsán tartott sajtótájékoztató keretében került sor, ahol a két hivatal elnöke és a Bécsi Gazdasági Kamara elnöke a sajtó képviselői számára ismertették nyilatkozataikat, ecsetelték a projekt jelentőségét és várható hatásait, és 2007. október 1-jében jelölték meg az indítás időpontját. Az osztrák kamara elnöke maximális támogatásáról biztosította az induló projektet. Bemutatták a CETMOS-ban részt vevő országokat és a megrendelésekhez szükséges formanyomtatványt.

5. KÉTOLDALÚ HIVATALKÖZI EGYÜTTMŰKÖDÉSI TEVÉKENYSÉG

A második félév eseményei közül kiemelhető a Macedón Állami Iparjogvédelmi Hivatal elnökével történt megbeszélés, amelynek eredményeként a két hivatal együttműködési megállapodást kötött. Először járt hivatalunkban az Egyesült Királyság Szellemivajdonvédelmi Hivatalának új elnöke. Az intenzív magyar–román hivatalközi kapcsolatok újabb fordulójaként az MSZH vendége volt a Román Állami Találmányi és Védjegyhivatal főigazgatója és küldöttsége. A tárgyalások során a két hivatal szakemberei előkészítették a kis- és középállalkozások támogatása vonatkozásában az iparjogvédelmi regionális információs központok közötti együttműködési megállapodást, amelyet 2007. október 30-án a Magyar–Román Gazdasági Együttműködési Kormányközi Vegyes Bizottság második ülésén, Budapesten írtak alá.

Az MSZH elnökének és küldöttségének látogatása a Macedón Állami Iparjogvédelmi Hivatalban (SOIP), Skopje-Ohrid, augusztus 28–30.

Dr. Bajram Ameti igazgató meghívására első alkalommal tett látogatást Macedóniában az MSZH elnöke és küldöttsége. A megbeszélések az előzetesen egyeztetett napirend szerint zajlottak. A találkozó középpontjában a két hivatal közötti általános együttműködési megállapodás és a találmányvizsgálati és újdonságkutatási megállapodás megvitatása és aláírása volt. A két megállapodást a hivatalok szakértői készítették elő. Az első megállapodás értelmében a felek kölcsönösen tájékoztatják egymást az innovációs tevékenységek oltalma és elősegítése terén végbemenő fejleményekről, a hivatalokban bekövetkezett szervezeti változásokról, folytatják és bővítik a hivatalos iparjogvédelmi kiadványok cseréje terén kialakult együttműködést, tapasztalatcserét folytatnak több területen, többek között az ESZE végrehajtásából származó kérdésekről, összehangolják tevékenységüket az ESZE szerinti együttműködés, a közösségi oltalmi rendszerek és intézmények vonatkozásában.

A másik megállapodás szerint az MSZH segítséget nyújt a macedón hivatalnak a bejelentett találmányokra vonatkozó vizsgálat és újdonságkutatás tekintetében. Ez konkrét szolgáltatást jelent az újdonságkutatás, a feltárt technika állását tartalmazó kutatási jelentés, a szabadalomcsaládban végzett kutatás, írásos szakértői vélemény formájában. Ezen túlmenően a tárgyalások során részletes ismertetés hangzott el a SOIP státuszáról, kompetenciáiról, pénzügyi helyzetéről, szervezeti felépítéséről, jogszabályi háttéréről, nemzetközi kapcsolatairól, hatósági statisztikáiról, illetőleg a hivatal és az iparjogvédelmi ügyekben illetékes bírósági és bünyügyi szervek közötti kommunikációt lehetővé tevő információs rendszer infrastruktúrájáról.

Az Egyesült Királyság Szellemi tulajdon-védelmi Hivatala elnökének látogatása az MSZH-ban, szeptember 5.

A brit hivatal újonnan hivatalba lépett elnöke, *Ian Fletcher* első alkalommal tett látogatást a magyar hivatalban. Az MSZH vezetőivel folytatott megbeszélésen eszmecsere folyt az Európai Szabadalmi Szervezet aktuális kérdéseiről (Európai Szabadalmi Hálózat, irányítás, európai minőségirányítási rendszer, kiszervezés, munkateher, Londoni Megállapodás). Az Európai Uniót érintő aktuális közösségi kérdések között véleményt cseréltek a közösségi szabadalomról, a bíraskodásról. Számba vették a WIPO-közgyűlések szeptemberben kezdődő ülésorozata kapcsán felmerülő aktuális kérdéseket, különös tekintettel a WIPO főigazgatójának személyével kapcsolatos eseményekre. Napirenden volt még a B+ folyamat és a szabadalmi anyagi jogi harmonizáció, a nemzeti hivatalok szerepe az innováció és a K+F előmozdításában és a kétoldalú kapcsolatok fejlesztése a két hivatal között. Brit részről tájékoztatás hangzott el a *Gowers-jelentés* végrehajtásáról.

A Román Találmányi és Védjegy hivatal főigazgatójának és küldöttségének látogatása az MSZH-ban, október 11–13.

A két ország hivatala közötti intenzív kapcsolattartás legújabb fejezeteként ezúttal kétoldalú megbeszélésre került sor hivatalunk székházában. Az Európai Szabadalmi Szervezeten belüli aktuális témák megvitatása mellett a hivatalok küldöttségei véleményt cserélt a BPHH vonatkozásában mindkét felet érdeklő kérdésekről is. A magyar fél részéről megosztottuk tapasztalatainkat a magyar iparjogvédelmi politikával kapcsolatban (gyógyszeripar, SPC, a közösségi védjegyek és minták oltalma Magyarországon), meghallgattuk a román fél mint új EU-tagállam IP-vonatkozású tapasztalatait, illetőleg megosztottuk tapasztalatainkat a román partnerhivatallal az elektronikus úton tett bejelentések, a fizetős szolgáltatások, az önkéntes műnyilvántartás, a szabadalmi téren bevezetett minőségirányítási rendszer kérdéskörében.

6. A SZELLEMI TULAJDON VÉDELMEVEL KAPCSOLATOS EGYÉB NEMZETKÖZI RENDEZVÉNYEKEN (KONFERENCIÁK, VEZETŐSÉGI ÜLÉSEK, KÖZGYŰLÉSEK, SZEMINÁRIUMOK, KIÁLLÍTÁSOK STB.) VALÓ HIVATALI RÉSZVÉTEL

2007 második felében szakembereink a szükséges és lehetséges mértékben ellátták a különböző nemzetközi szakmai testületekben a választott tisztségekkel ellátott képviselőket, vettek részt szakmai továbbképzéseken, jelentősebb konferenciákon és fórumokon. A formatervezésiminta-oltalmi terület vonatkozásában a Magyar Formatervezési Tanács Irodája ellátta az ICSID-beni képviselőket, és biztosította a részvételt a Torinóban, Tallinnban, San Franciscóban és Santiago de Chilében tartott ülésen.

Júliusban Washingtonban a USPTO által finanszírozott továbbképzésben a jogérvényesítés témakörében vett részt jogász szakemberünk. Különböző nemzetközi iparjogvédelmi szimpóziumokon és konferenciákon (Krakkó – gazdasági innováció, Vilnius – balti iparjogvédelmi konferencia, Velence – szabadalmi statisztikai szimpózium, Riga – EPIDOS-konferencia) képviseltük a hivatalt szeptemberben, októberben és novemberben. Jelen voltunk a brüsszeli védjegyhasználók fórumán, valamint a SWORD ACCEPTO felhasználói fórumán, Párizsban.

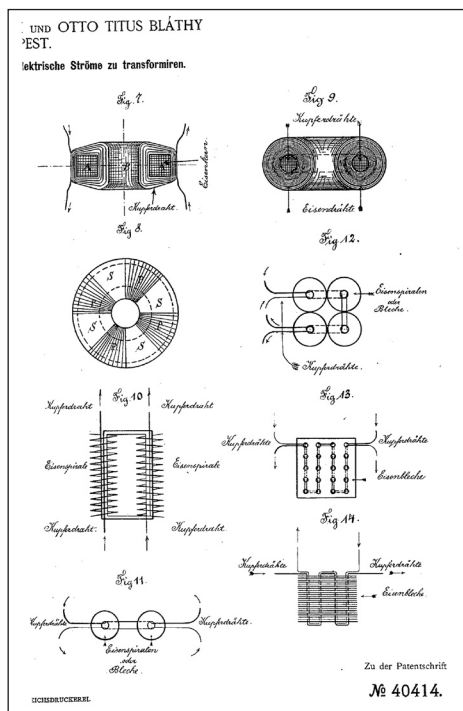
A VASÚT-VILLAMOSÍTÁS KEZDETEI MAGYARORSZÁGON – II. RÉSZ

A NAGYVASÚTI-TÁVOLSÁGI VASÚT-VILLAMOSÍTÁS TÖRTÉNETI FEJLŐDÉSE

A nagyvasúti vasút-villamosítás hazai és nemzetközi fejlődése között nem lehet éles határt vonni, mivel számos magyar szakember itthon és az ország határain túl végzett tevékenysége elengedhetetlen volt a fejlődéshez. Korszakalkotó volt Déri Miksa, Bláthy Ottó és Zipernowsky Károly (mind a hárman a Ganz-gyár mérnökei voltak) találmánya, a transzformátor, amelyet 1885. január 2-án nyújtottak be Ausztriában, a Magyar Királyi Szabadalmi Hivatal megalakulása előtt. Találmányukkal vált lehetővé a villamos energia nagy távolságra történő eljuttatása, így a vasút villamosítása is. Az eredeti bejelentés helyett az 1885. március 6-án bejelentett, német, 40414 lajstromszámú szabadalmi bejelentésük első lapját, és a rajzok egy oldalát mutatjuk be a 20. és a 21. ábrán.

20. ábra

21. ábra

A fejlődés egyes szakaszait a vasút-villamosítás során kialakított áramrendszerekkel lehet a legjobban jellemezni. Ezek az alábbiak voltak:

- egyenáramú;
- háromfázisú, váltakozó áramú;
- egyfázisú, váltakozó áramú, 16 2/3 Hz-es;
- egyfázisú, váltakozó áramú, 50 Hz-es.

Egyenáramú rendszer

Elsőként, az 1800-as évek végén, az egyenáramú villamos vontatást vezették be. A vontatáshoz szükséges 1,5 vagy 3 kV feszültséget az országos villamos hálózatról táplált alállomásokon alakították át nagyfeszültségű, háromfázisú áramból. A rendszer előnye, hogy a járművek villamos motorjai megbízhatóak, tulajdonságaik megfelelnek a vasútüzem követelményeinek. A közúti villamos vasutak mellett megkezdődött a nagyvasúti jelleggel rendelkező helyi-érdekű vasutak villamosítása is. 1906-ban került sor a Budapesti Helyi Érdekű Vasút 1000 V egyenfeszültséggel és az 1000 mm nyomtávolságú Arad-Hegyaljai Helyiérdekű Motoros Vasút Rt. akkor figyelemreméltó, 1650 V feszültséggel történő villamosítására. Az egyenáramú villamosítás hátránya az, hogy a járműveken belüli szigetelési gondok és a motorok kommutálási problémái miatt nem lehet 3 kV-nál nagyobb feszültséget alkalmazni. A vontatási teljesítményszükséglet miatti nagy áramerősségek továbbítási nehézségei következtében az alállomásoknak sűrűn, 20-25 kilométerenként kell lenniük, ami a beruházás költségeit emeli. Az egyenáramú vontatás azonban a városi, helyiérdekű vasutakon napjainkban is megmaradt, mivel ezek a vasutak rövidebb távolságúak, kisebb teljesítményt igényelnek, így az egyenáramú motorok előnyös tulajdonságai jól kihasználhatóak.^{3,4}

Háromfázisú, váltakozó áramú rendszer

A háromfázisú, váltakozó áramú rendszerek elvét az orosz Dolivo Dobrovolszkij (az AEG-gyár mérnöke) és Charles Brown svájci mérnök (a későbbi Brown-Broveri cég megalapítója) dolgozta ki 1889-ben. Egy évre rá elkészült az első háromfázisú indukciós motor. Ennek hasznosítása transzformátor nélkül nem lett volna lehetséges. Ezekben az években Mechwart András gépészmérnök volt a Ganz-gyár igazgatója, aki 1878-ban megalakította a gyár elektromos osztályát. Az osztály első feladatai közé tartozott az indukciós motorok fejlesztése és gyártása, amely területen a Franciaországban dolgozó Kandó Kálmán jelentős eredményeket ért el. Mechwart ezért hazahívta Kandót.

A gyár 800 méteres próbapályáján végzett kísérletek igazolták a várakozásokat, többek közt azt, hogy a lejtőn való haladáskor a szinkron fordulatszám túllépése esetén az aszink-

³ Mezei István: Mozdonyság. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1986

⁴ <http://mek.oszk.hu/02100/02185/html/795.html>

ronmotor generátorként működik, fékezőnyomatékokat fejt ki, és energiát táplál vissza a hálózatba. Az első üzemelő hálózat Franciaországban, Évians-lesBains gyógyfürdőhelyen valósult meg, ahol egy hegytetőn lévő szállodát kötött össze a vasút, 300 méteres pályahosszal, a tengerparttal. Ezt követően néhány bányavasutat villamosítottak, majd a gyár és Kandó figyelme a nagyvasutakra irányult.

Felismerve azt, hogy a dinamókkal ellentétben a transzformátorok a mozdonyok indításakor túlterhelhetők, az egyenáram helyett a váltakozó áram felé fordultak. Ekkor a magyar mérnökök a vasútépítésben világelsőt alkottak, igaz, nem Magyarországon, hanem Olaszországban. A Valtellina vasutat Kandó Kálmán 15 Hz frekvenciára és 3kV feszültségre tervezte, bebizonyítva azt, hogy a hosszú és nagy teljesítményű vonalak villamosítására a magasfeszültségű váltakozó áram a megfelelő. A Ganz-gyár 1906-tól a villamosítással kapcsolatban fellépő pénzügyi nehézségek miatt azonban hosszú időre leállította részvételét a nagyvasúti villamosításban. Kandó ezt követően családjával Olaszországba költözött. A vasúton több száz, Olaszországban, Kandó vezetésével gyártott mozdony teljesített szolgálatot. Ezzel a módszerrel 1930-ig villamosítottak Olaszországban, és az utolsó háromfázisú mozdony 1976-ig szolgált.

A Valtellina vasúttal kapcsolatban érdemes megemlíteni Kandó munkatársát, Tóth Lászlót, aki a felsővezeték építésében és a jármű szerkezeti kialakításában alkotott maradandót. A mai napig is használt megoldása, hogy a motor üreges forgórészén halad át a kerékpártengely, a nyomaték átvitelére pedig rugalmas hajtás szolgál. Ő oldotta meg a vonali felsővezeték biztonságos felfüggesztését, felismerve azt, hogy csak a rugalmas, hosszirányú felfüggesztés alkalmas erre a célra. Megalkotta a mai napig szinte változatlan formában használt, hosszláncrendszerű, rugalmas felsővezeték-rendszert. Áldozatkészségét és az akkori járműdiagnosztikát szemlélteti, hogy miután az alagútban alkalmazott merev felsővezeték-felfüggesztés következtében törtek az áramszedők, Tóth László hozzákötöztette magát a motorkocsi tetejére vezető hágcsóhoz, és a 60 km/h sebességgel közlekedő jármű tetején figyelte meg a vezeték és az áramszedő kapcsolatát. Olaszországból a felsővezeték-problémák megoldása után, 1904-ben hazajött, és a Városi Villamos Vasút főműhelyének, majd a Ganz Villamossági Gyár műhelyének vezetője lett.

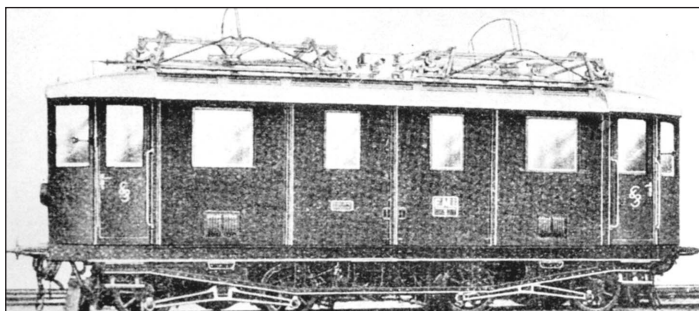
A háromfázisú rendszerhez külön erőművet létesítettek, vagy állomásokon transzformálták a feszültséget 3–3,3 kV-ra, és a periódusszámot 15–16 2/3 Hz-re csökkentették. A rendszernek előnye volt a motor jó hatásfoka, egyszerű szerkezete. Nehézséget jelentett az állandó frekvenciával táplált aszinkronmotorokkal hajtott mozdonyoknál az, hogy sebességük nem lehetett tetszőleges, általában kettő vagy négy állandó fokozat volt. Jelentős hátránya volt a háromfázisú táplálásnak a három áramvezető szükséglete, ami közül egyik lehetett a sín, a másik kettőnek azonban felsővezetéknek kellett lennie. A felsővezeték sok nehézséget okozott, főleg a kereszteződésekben, váltóknál. Emiatt ma már nem is használják ezt a rendszert. Magyarországon 1913-ban döntöttek arról, hogy az Örváralja–Petrozsény közötti 50 km

hosszú szakaszt a Kandó-féle háromfázisú rendszerrel villamosítják, de ez az első világháború miatt nem valósult meg. Így hazánkban ezzel a rendszerrel nem villamosítottak.^{5,6}

Egyfázisú, váltakozó áramú, 16 2/3 Hz-es rendszer

Az egyenáramú motorok üzemeltethetők váltakozó árammal is, de a jó kommutáció elérése érdekében a periódusszámot csökkenteni kell. Az egyfázisú rendszerek ezért az országos hálózat 50 Hz-ének harmadában, 16 2/3 Hz, vagy felében, 25 Hz, meghatározott periódusszámmal üzemelnek. Ezek a rendszerek külön vasúti erőművet vagy állomásokat igényelnek, ahol a 100–120 kV feszültségű, 50 Hz áramot 15–25 kV-ra és 16 2/3 Hz-re, vagy 25 Hz-re alakítják át. Az állomások távolsága az egyenáramú rendszerekhez képest a kétszeresére, 50 km-re növelhető.

Magyarországon a normál nyomtávú nagyvasúti pályák közül először a Rákospalota–Veresegyháza–Vác–Gödöllő helyiérdekű vonal (ma mellékvonalként említjük) került villamosításra. A vonalat 1908–1911 között építették, és eredetileg is villamos üzemre tervezték. A felsővezeték 10 kV feszültségű és 15 Hz frekvenciájú volt, amit az 1920-as évek közepétől 12 kV feszültségre és 16 2/3 Hz-es frekvenciára módosítottak. Az áramellátáshoz szükséges berendezéseket és a járművek villamos berendezéseit hazai, valamint a német Siemens-Schucker cégtől szereztek be. Az 1911-ben meginduló vonalat a MÁV üzemeltette, tizenegy villamos motorkocsival és négy V51 sorozatú mozdonnyal (22. ábra). A mozdonyt a Ringhoffer–Smichov és a Magyar Siemens–Schuckert–Művek gyártotta. A két vezetőfülkés tehervonati mozdonyokat forgóvázanként egy-egy 177 kW-os (240 LE) motor hajtotta. A motorok egyfázisú, soros jellegűek voltak, amelyek 220 V feszültségnél 900 A-t vettek fel. A motor kulisszás rendszerű rudazattal hajtotta a kerekeket.^{7,8}

22. ábra⁹

⁵ I. m. (3)

⁶ I. m. (4)

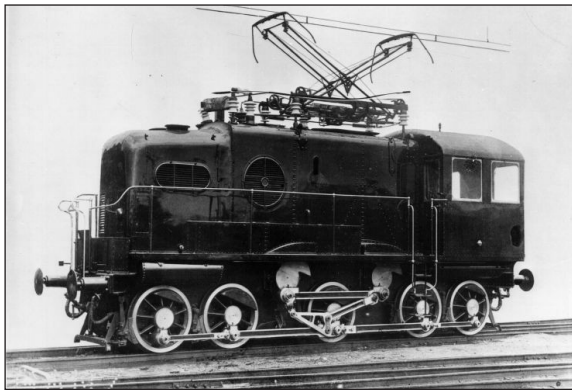
⁷ I. m. (3)

⁸ I. m. (4)

⁹ Lányi Ernő, Lovász István, Mohay László, Szontágh Gáspár, Villányi György: Nagyvasúti vontatójárművek Magyarországon. Közlekedési Múzeum, 1984

Egyfázisú, váltakozó áramú, 50 Hz-es rendszer

Kandó Kálmán az I. világháború kitörését követően ismét hazajött Magyarországra. Felismerte, hogy a vasutak saját erőműveinek nehézséget okoz az ingadozó forgalomból eredő egyenlőtlen terhelés. A megoldást abban látta, hogy az országos villamos hálózat energiáját közvetlenül kell hasznosítani a vasút számára, így lehet az a legolcsóbb, leggazdaságosabb. Mivel az országos elektromos erőművek 50 Hz-es váltakozó áramot állítottak elő, Kandó elkötelezte magát az 50 Hz-es vasút-villamosítás mellett. Ez a felismerés vezetett oda, és természetesen az ezt követő kemény munka, hogy Kandó Kálmán a nagyvasúti villamos vontatás világszerte meghatározó és elismert szakembere lett. Ehhez először meg kellett alkotnia a fázisváltós rendszert, és 1923-ban elkészült az első fázisváltós mozdony, amelyet a 23. ábra az eredeti kivitelében mutat.

23. ábra¹⁰

A mozdony próbaüzemelésére a Budapest-Nyugati pu.–Dunakeszi-Alag vonalszakaszt villamosították 15 kV feszültségű és 50 periódusú egyfázisú váltakozó árammal. A vonal 1923 szeptemberére készült el, és 30-án végighaladt a próbamozdony. Ennek a mozdynak az újdonsága volt a szinkron fázisváltó, amely egy gépben egyesítette a transzformátort, a szinkrongenerátort és a szinkronmotort. A fázisváltó feladata az volt, hogy a mozdony két hajtómotorja számára az egyfázisú áramot többfázisú váltakozó árammá alakítsa.

A fázisváltó forgórésze közvetett vízhűtéssel volt ellátva. A motorok rudazat által hajtották a mozdony középső kerékpárját, amelyről a hajtást a többi kerékpárra rudazat továbbította.

A próbaüzem sikeres volt, ezért a MÁV a Budapest–Hegyeshalom fővonal villamosítása mellett döntött, ahol a forgalom 1932 nyarán Komáromig, majd 1934 október 23-án Hegyeshalomig indult meg, 15 kV helyett 16 kV feszültségű és 50 Hz-es váltakozó árammal. Sajnos a vonal üzembe helyezését Kandó Kálmán nem élte meg, 1931-ben meghalt.

Az új vonalra a MÁV 1931 februárjában a Ganz-gyárnak és a MÁVAG-nak harminckét mozdony gyártására adott megrendelést, amelyek a V40 jelzést kapták (24. ábra). Ebből hu-

¹⁰ I. m. (4)

szonnyolc személyvonati, négy tehervonati kivitel volt. A mozdony aszinkron hajtómotorja számára szükséges 850–1300 V közötti szabályozott feszültségű, három-, négy-, és hatfázisú villamos áramot a fázisváltó alakította át a 16 kV-os, egyfázisú, 50 periódusú váltakozó áramból. A végleges fázisváltó, amely egy transzformátorból, egy egyfázisú szinkronmotorból és egy átkapcsolható fázisszámú szinkrongenerátorból állt, már Bláthy Ottó irányításával jött létre. Az alacsony fordulatszámú (maximum 333,3 1/min), sokpólusú hajtómotor szerkezeti kialakítása miatt nagy átmérőjű volt. A hajtómotor a négy hajtott kerékpárral rudazat által volt összekötve. A hajtómotor fordulatszámát és ezáltal a mozdony sebességét a motor forgórésze primer tekercselésének pólusátkapcsolásával lehetett szabályozni. A 72, 36, 24 és 18 pólusú átkapcsolás négy szinkronsebességet tett lehetővé, 25, 50, 75 és 100 km/h-t. A fázisváltós mozdonyok előnye volt, hogy szerkezetüknél fogva villamos fékezés esetén energia-visszatáplálásra voltak alkalmasak minden átkapcsolás nélkül. A mozdony futóműve a gőzmozdonyokra jellemző merev keretből, csatlórudakkal összekötött négy kerékpárból állt, elöl és hátul egy-egy kisebb átmérőjű futókerékkel kiegészítve. A pályavágányban való könnyebb beállítás érdekében a kerékpárok tengelyirányban elmozdulhattak. A mozdonyokból összesen 32 készült. A tehervonati kivitel a V60 jelzést kapta, és hat hajtott tengellyel rendelkezett. Az utolsó gép 1967-ig állt szolgálatban. Ezek a mozdonyok voltak a világon az első, a gyakorlatban gazdaságosan használható, 50 periódusú, nagyvasúti, nagy teljesítményű mozdonyok.

24. ábra

Kandó munkatársai mellett említést érdemel Verebely László, akkoriban a MÁV Villamosítási Osztályának vezetője, későbbi műegyetemi professzor, aki felismerve az 50 periódusú villamosítás gazdasági előnyeit, mindvégig támogatta Kandót. A nagyvasutak 50 periódusú villamosításában a Ganz-gyár és a magyar szakemberek 20 évvel előzték meg az egész világot. A nagyvasúti villamosítás terén, a háromfázisú rendszer bevezetése után, másodszor is világelső lett a magyar mérnöki munka.^{11, 12}

¹¹ I. m. (3)

¹² I. m. (4)

Hajtóművek

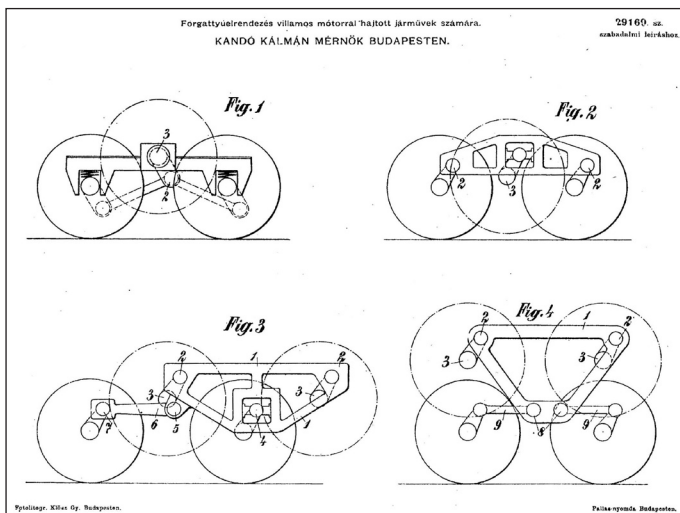

25. ábra

hogy „a motorikus erőnek a kerekek forgattyúira való átvitelére, a hol is ez az erőátvitelre szolgáló pont a kocsi-alváz ingadozásainak kiegyenlítésére függélyes irányban lehet ágyazva azon célból, hogy a mótortengelynek a keréktengelyek által meghatározott síkon kívül eső elrendezése mellett a motorikus erőnek a keréktengelyre való átvitelénél függélyesen ható erőkomponensek ne keletkezzenek.”

Kandó Kálmán 1903. április 21-én be-jelentett, 29169 lajstromszámú (25., 26. ábra), „Forgattyúelrendezés villamos motorral hajtott járművek számára” című szabadalma azt a problémát küszöböli ki, hogy az alvázon mereven rögzített motor és a rugózottan felfüggesztett tengelyek közötti hajtórudas kapcsolat esetében a jármű berugózása esetén a hajtórudaza-tot káros erők terhelik.

Az addigi megoldásokat a szabadalom 1. ábrája, míg az új, szabadalmaztatott megoldásokat a 3. és a 4. ábra (Fig. 3., Fig. 4.) mutatja. Érdekes összevetni az 1. ábrát a 22. ábrán látható V51 jelű moz-dony hajtásával. A megoldás lényege,

26. ábra

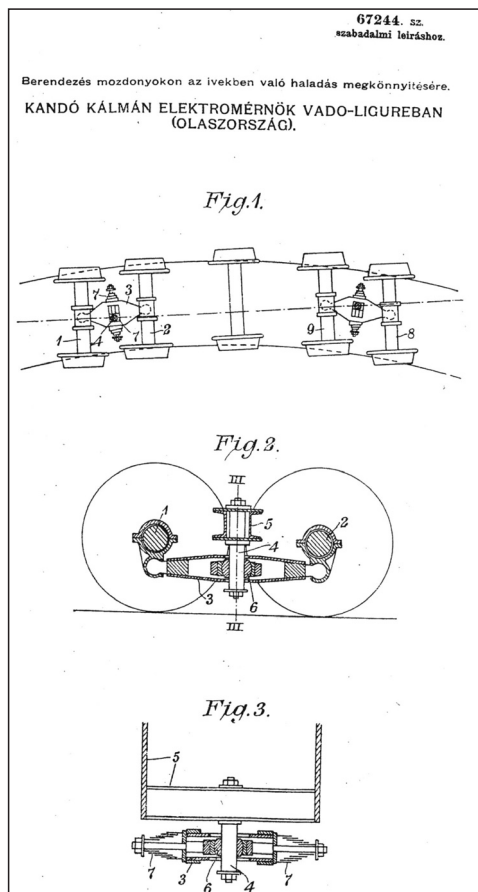
Az 1913. december 9-én ugyancsak Kandó Kálmán által benyújtott, 67244 lajstromszámú (27., 28. ábra) szabadalom „célja az, hogy háromnál több kapcsolt tengellyel bíró mozdonyoknak az ívekben való haladása megkönnyítessék.”

27. ábra

A találmány lényege, hogy a mozdlynak nemcsak az első, hanem a második tengelye is úgy van kialakítva, hogy oldalirányba el tudjon mozdulni. A két tengely elmozdulását az őket összefogó himba befolyásolja. Okkal feltételezhetjük, mivel a szabadalom ábráján látható tengelyelrendezés megfelel a Budapest-Nyugati pu.–Dunakeszi-Alag vonalszakaszon közlekedő próbamozdlynak (23. ábra), hogy futóműve ezen az elven működött. A későbbi szériában készített V40-es (24., 31a, 31b ábra), a tengely elrendezésénél szintén megfigyelhető a két-két tengely páros elrendezése, csakúgy, mint a szabadalomnál, azzal a különbséggel, hogy a középső szóló tengely hiányzik. Erről a típusról is tudjuk, hogy tengelyei oldalirányban el tudtak mozdulni.

A fent említett mozdonyok rudazatos hajtására vonatkozik Kandó 1906. augusztus 30-án bejelentett, 83842 lajstromszámú szabadalma (29., 30. ábra).

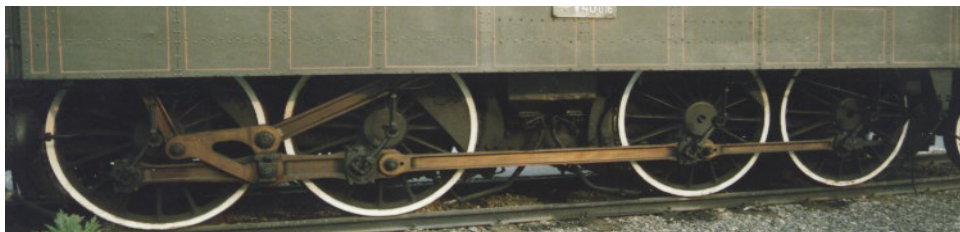
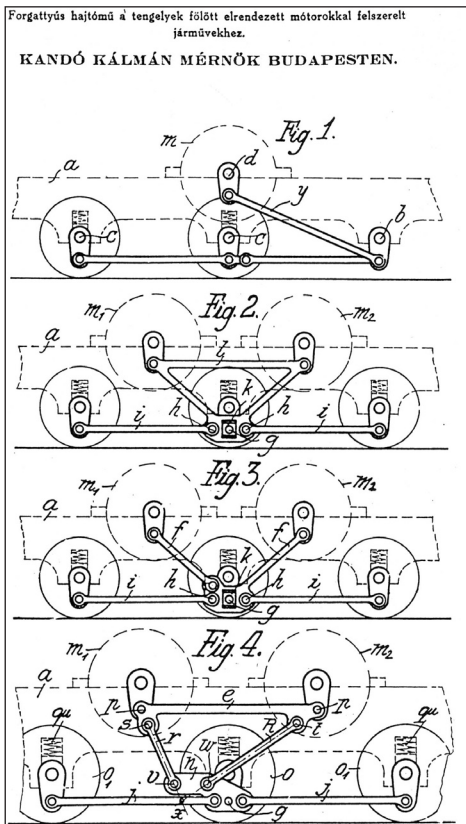
28. ábra

29. ábra

A technika addigi állását a szabadalom 1–3. ábrája mutatja. Ezeknek a megoldásoknak a hátrányai „abban állottak, hogy a csúszótömb csúszófelületeit a centrifugális erő hatása folytán nem lehetett kellőleg kenni és szerkezeti okokból nem lehetett külső szenny ellen megfelelően védeni. A találmány tárgya ezen hátrányok elkerülését célozza amennyiben a hajtókapcsolás úgy a segédforgattyútengely, mint a csúszótömbök elkerülésével kizárólag csuklós rudak és zárt csuklók alkalmazásával válik lehetővé.” A találmány szerinti rudazatot

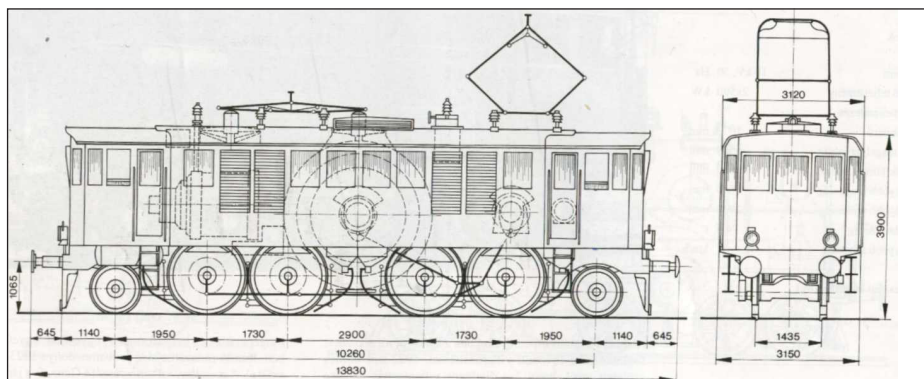
a 4. ábra mutatja be. A megoldás lényege, hogy a ferdén lefelé irányuló csuklós rudak elvi metszéspontja azonos magasságban legyen a hajtókerék forgattyútengelyével. A 4. ábrán lévő rudazatot hajtás jól felismerhető a 23., 24., 31a és a 31b ábrán is, azzal a különbséggel, hogy az úgynevezett „Kandó-háromszög” formailag nem azonos a szabadalom 4. ábráján lévővel.

31a ábra¹³

30. ábra

¹³ http://www2.chem.elte.hu/gigant_club/pic/hu/electric/v40/v40bogje.jpg

A 31b ábrán látható a V40 mozdony jellegrajza, amelyen jól kivehető a rudazatos hajtás. A „Kandó-háromszög” biztosította azt, hogy a csatlórúdra csak hosszirányú, vízszintes erő adódjon át. A ferde rúdban ébredő függőleges erőkomponenst a „Kandó-háromszög” adta át a másik, ferde összekötő rúdnak. Ez egy, a mozdonyban elhelyezett vakforgattyú segítségével adta át az erőt a mozdony másik oldalán elhelyezkedő, 90 fokban elfordított helyzetben lévő hajtásnak.¹⁴

31b ábra

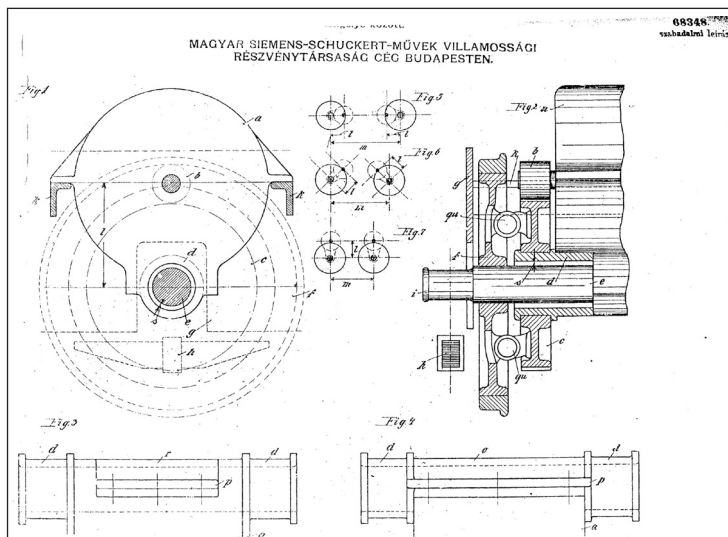

31. ábra

kal veszik körül és a hajtótengelynek a motor által hajtott fogaskerekét hordják. A fogaskerékről a hajtóerő rugalmas kapcsolaton keresztül jut át a kerékre vagy a tengelyre.

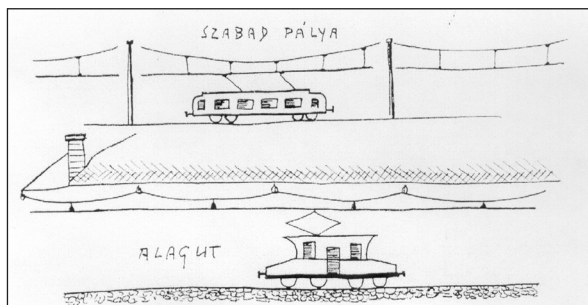
A rudazatos hajtás mellett természetesen voltak fogaskerék-hajtások is, amelyeknél a villamos motor és a jármű hajtott tengelye közötti tengelytávolságot minél kisebbre célszerű venni. A Magyar Siemens-Schuckert-Művek Villamossági Részvénytársaság 1915. február 9-én bejelentett, 1914. február 9-i elsőbbségű, HU68348 lajstromszámú szabadalma (31., 32. ábra) a „Fogaskerék-hajtás villamosan hajtott jármű motóra és hajtó tengelye között” címet viselte.

A találmány a korábban alkalmazott üre- ges tengely helyett egyszerűbb szerkezetet hozott létre „a motorházon elrendezett üre- ges csapokkal, amelyek a hajtótengelyt játé- k-

32. ábra

Felsővezeték

33. ábra¹⁴

A felsővezeték kialakítása terén Tóth László nevét kell megemlítenünk. A szakirodalom szerint voltak szabadalmi, nevét őrző hazai szabadalmat azonban nem találtunk. A Valtellina-vasút már említett felsővezeték-problémájának megoldásával kapcsolatban idézzük őt magát: „... A megoldás tehát így alakult: Bármily hosszú legyen

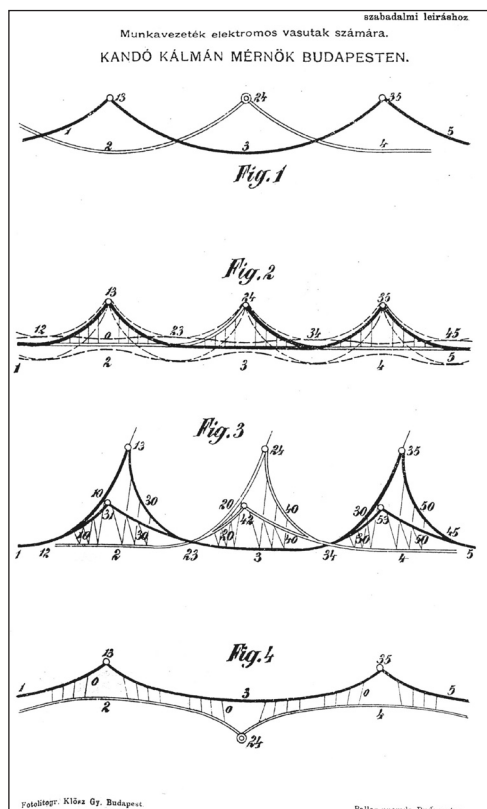
is az alagút, a két fázis számára egy-egy acélkábel feszítendő. Ez úgy készítenőd el, hogy az alagút boltozatába függélyes irányú lyukak furandók, amelyekben cementtel megerősített rövid vaspálcák tartják a porcelán szigetelőket, amelyek egymástól való távolsága 4-5 m. Ezen szigetelők tartják a kissé lazán feszített acélkábelt. A munkavezeteket az acélkábel a 4-5 m távolság felezési pontjában hordja ...” A sikeres üzembehelyezés 1902. július közepén megtörtént. Így alkotta meg Tóth László a napjainkban is használatos rugalmas hosszláncrendszer elődjét, amelyet a saját kezével készített, 33. ábrán látható vázlattal mutatunk be.¹⁵

¹⁴ <http://mek.oszk.hu/01900/01906/html/index1506.html>

¹⁵ Fojtán István: A Valtellina-vasút villamosításának 100. évfordulójára. II. rész, Elektrotechnika, 96. évf. 2. sz., 2003.

34. ábra

35. ábra

Kandó Kálmán 1902. december 16-án bejelentett, 27704 lajstromszámú szabadalma (34., 35. ábra) szintén a felsővezeték és az áramszedő között létrejövő káros lengések megoldására született.

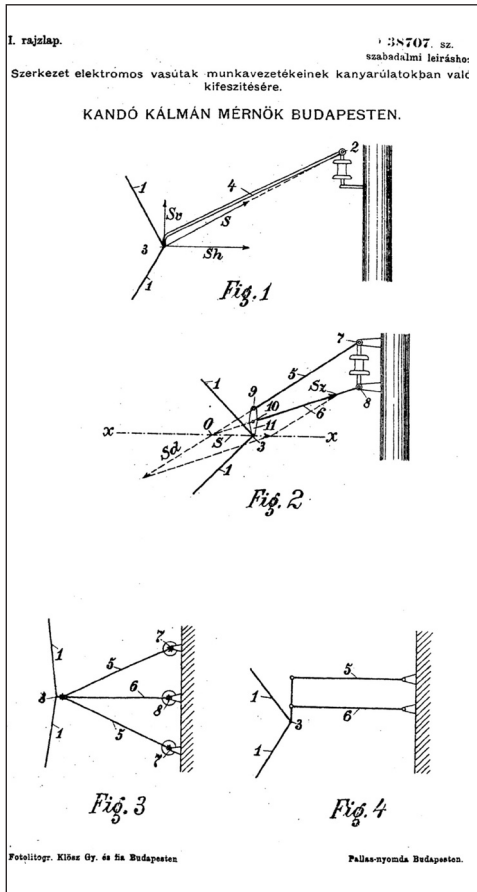
A szabadalom lényege, hogy egymással párhuzamosan két munkavezetéket feszítsenek ki oly módon, hogy a tartószerkezetre váltakozva kerülnek a vezetékek felfüggesztésre: az egyik vezeték a páros, a másik a páratlan számú tartókra. Ezzel a megoldással el lehet érni azt, hogy a két vezeték váltakozva, jó közelítéssel, egyenes szakaszokat hoz létre. A szabadalom szerint a vezetékeket keresztirányban egymással is összeköttették a lengések elkerülése érdekében.

Kandó 1906. április 17-i, HU88707 lajstromszámú, „Szerkezet elektromos vasútak munkavezetékeinek kanyarulatokban való kifeszítésére” című szabadalma (36., 37. ábra) a megjelölt célt úgy éri el, hogy a vezetéket merev helyett csuklós rudakkal feszíti ki.

A szabadalom szerinti szerkezet azt teszi lehetővé, hogy a munkavezeték közel függőlegesen tudjon elmozdulni.

36. ábra

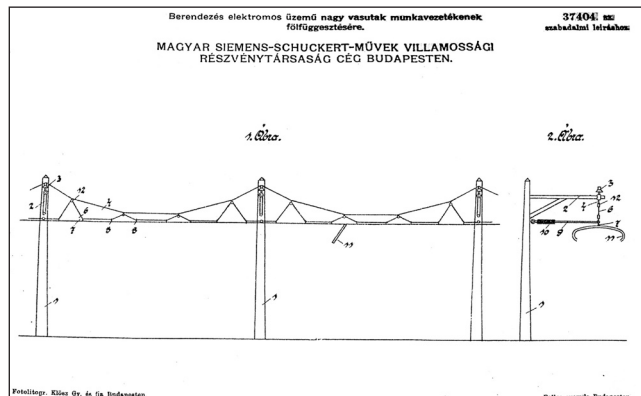
37. ábra

A Magyar Siemens-Schuckert-Művek Villamossági Részvénytársaságnak több felsővezetékkel kapcsolatos szabadalma volt. Az 1906. május 10-én bejelentett, 37404 lajstromszámú (38., 39. ábra) a felsővezetékben a hőmérsékletkülönbségek miatt bekövetkező hosszváltozások kiegyenlítésére törekszik.

A szabadalom már szokásos megoldásként írja le a munkavezeték 33. ábrán látható, külön tartókötéltre való kifeszítését. A találmány a munkavezeték bizonyos határok közötti elmozdulását oldja meg azáltal, hogy a munkavezeték tartó segéddrótot felfüggesztődrótok nélkül, közvetlenül a tartókötelhez kapcsolja.

38. ábra

39. ábra

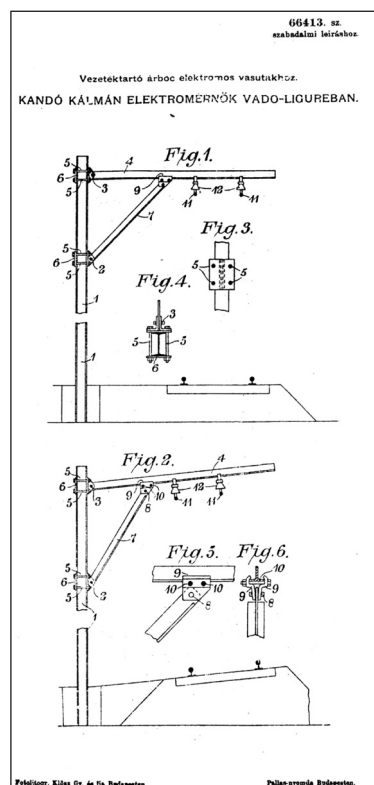
A Magyar Siemens–Schuckert–Művek Villamossági Részvénytársaságnak további szabadalmi születettek a felsővezeték-építés terén 1910 és 1915 között. A HU50742 lajstromszámú, „Kötélpolygon fölfüggesztésű vasúti munkavezeték, melyet súlyok vagy rugók állandóan feszesen tartanak” című (bejelentve 1910. január 15-én) szabadalom ellensúlyokkal feszíti az elforgathatóan ágyazott karokra erősített munkavezetékét és a tartókötelet. A HU66479 lajstromszámú, „Láncfölfüggesztésű munkavezeték merevítő tartója a pálya görbületeiben” című (bejelentve 1913. december 31-én) szabadalom a vasúti pálya íveiben való vezeték kifeszítési gondjait oldja meg. Egy további, a HU70696 lajstromszámú „Láncfelfüggesztésű munkavezeték kettős vágányú villamos vasutak számára” című (bejelentve 1915. november 22-én) szabadalom a felsővezeték kifeszítését úgy oldja meg, hogy az egymással szemben elhelyezett tartóoszlopokra rudazatok közbeiktatása nélkül, közvetlenül feszíti ki a tartókötelet, és ezeket egy keresztirányban elhelyezett segédkötéllel összeköti.

Említést érdemel még Kandó Kálmán 1914. január 13-án bejelentett, HU66413 lajstromszámú, „Vezetéktartó árbock elektromos vasutakhoz” című szabadalma (40., 41. ábra), amely kettős vezetékek esetén a vasúti pálya túlemeléséből eredő, a vízszintestől való eltérés problémáját oldja meg.

40. ábra

Az árbocon elhelyezett árbockar és árbock csatlakozási pontjai elmozdíthatóak, így az árbock és az árbockar szöge változtatható. Ezáltal a túlemelés szöge beállítható, azaz biztosítható a munkavezetéknek a vágány síkjával való párhuzamossága. A felsővezetékkel kapcsolatos akkori megoldások, ha továbbfejlesztve is, de lényegüket megőrizve ma is használatban vannak.

41. ábra

Hűtés

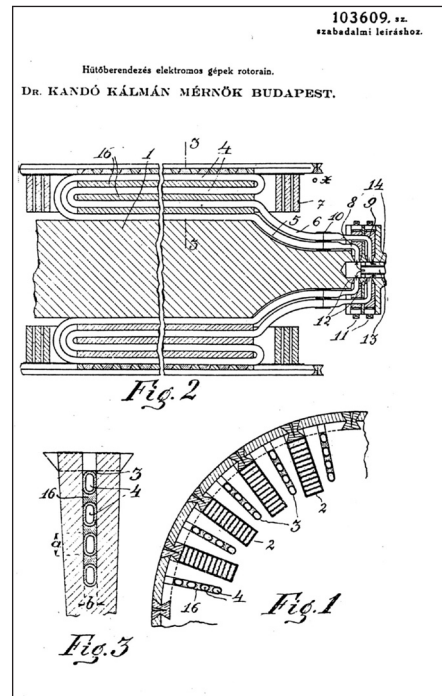
42. ábra

Kandó Kálmán HU103609 lajstromszámú, „Hűtőberendezés elektromos gépek rotorain” című (bejelentve 1929. március 15-én) szabadalmi bejelentése (42., 43. ábra) a rotorok víz-hűtését fejleszti tovább.

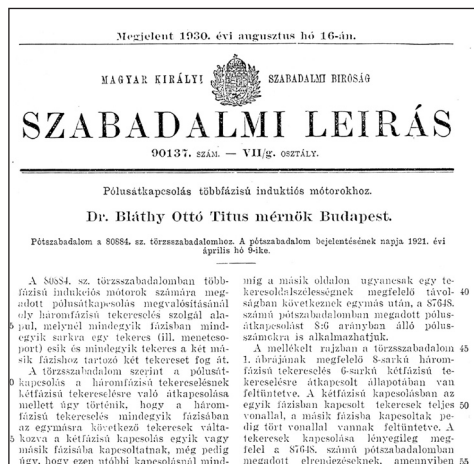
A korábbi, a rotor egyik végén bemenő és a másik végén kijövő csővezetés helyett „a hűtőközeget vezető hűtőcsövek a tekercselést felvevő hornyok között fekvő, a rotor kerülete felé nyitott bevágásokban elhelyezett csatornahurkokat alkotnak, amelyek belépő és kilépő végeik a rotor ugyanazon homlokoldalán fekszenek.”

Sebességszabályozás

A mozdonyok sebességszabályozását a többfázisú indukciós motorok pólusátkapcsolásával érték el. Jól követhető a szabadalmakon keresztül a sebességfokozatok növelése. Dr. Bláthy Ottó Titusz HU80884 lajstromszámú, 1920. április 19-én bejelentett szabadalma a két sebességfokozatú megoldást tökéletesíti. Erre mint törzsszabadalomra épül a három sebességfokozatú motorra vonatkozó, szintén általa, 1920. június 8-án benyújtott, HU87648 lajstromszámú szabadalom. A három sebességfokozatot követte a négy, így a törzsszabadalomra épülve 1921. április 9-én megszületett Bláthy HU90137 lajstromszámú szabadalma (44., 45. ábra).

43. ábra

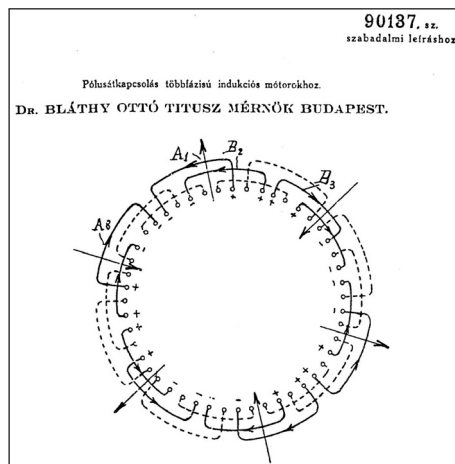
44. ábra

Az ebben elhelyezett táblázatból kivehető, hogy az egymásra épülő szabadalmak alapján hogyan végezhető el az összes pólusátkapcsolás, és ezzel a négy sebességfokozat beállítása.

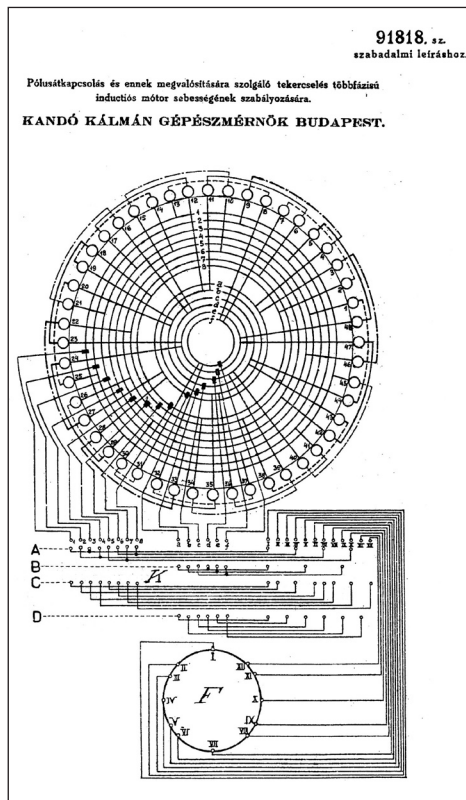
A pólusátkapcsolással Kandó Kálmán is foglalkozott, aki a HU87923 lajstromszámú szabadalomhoz jelentette be 1922. március 1-jén a 91818 lajstromszámú, „Pólusátkapcsolás és ennek megvalósítására szolgáló tekercselés többfázisú indukciós motor sebességének szabályozására” című pótszabadalmát (46., 47. ábra).

46. ábra

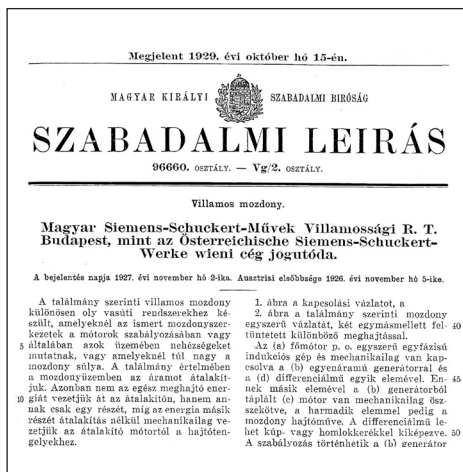
45. ábra

47. ábra

Ez a megoldás szintén négy sebességfokozat létrehozására volt alkalmas.

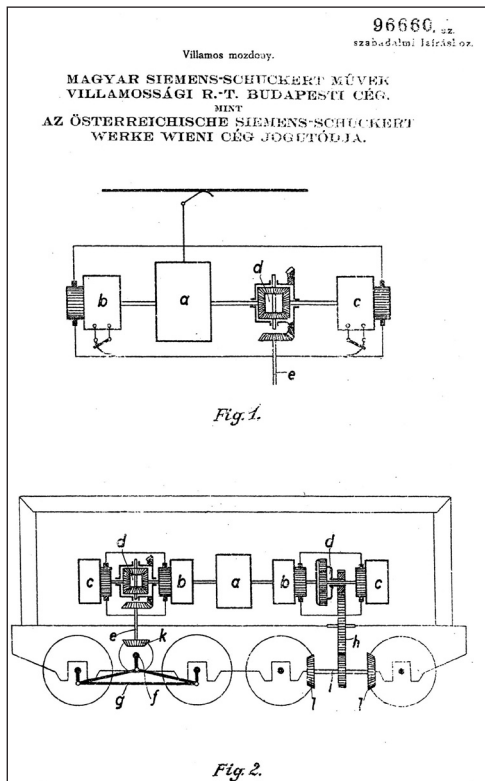
A Magyar Siemens-Schuckert-Művek Villamossági Részvénytársaság HU96660 lajstromszámú, 1926. november 5-i ausztriai elsőbbségű szabadalma a „Villamos mozdony” címet viseli (48., 49. ábra). A szabadalom mozdonyok sebességszabályozását oldja meg differenciálmű közbeiktatásával.

48. ábra

A találmány lényegét a legjobb a leírásból idézni: „A munkavezetékéből táplált főmotor egyidejűleg hajt egyrészt mechanikailag, másrészt pedig generátor- és a motorból álló villamos erőátviteli berendezés útján a hajtótengelyekkel összekötött differenciálművet. A közvetlen mechanikai meghajtást nem kell szabályoznunk. A szabályozást főleg a teljesítmény átalakított részére korlátozzuk. Azáltal, hogy p. o. az állandóan átlagos sebességgel járó főmotorral és az erőátviteltől táplált motorral egyező vagy ellentétes értelemben hajtjuk a differenciálművet, a zérustól a maximálisig mindenféle sebességet nehézség nélkül létesíthetünk és völgyemenetnél energiát visszanyerhetünk.”

Az 1930-as években a MÁV újabb mozdonyok beszerzését tervezte. A hajtórudas hajtással kapcsolatban felmerülő problémák miatt az egyedi hajtás mellett döntöttek. A MÁV 1939-ben rendelte meg az új mozdonyt, amelyben az egyedi hajtáshoz nagy mérete miatt nem volt alkalmazható a Kandó-féle pólusátkapcsolós hajtómotor. A Ganz-gyár kidolgozta a Ganz-Kandó-Ratkovszky-féle fázis- és periódusátalakító rendszerét. Az új rendszerrel

49. ábra

a pólusszám-átkapcsolás a periódusátalakítóban történt. A kerékpárokat hajtó aszinkron motorok táplálása az így átalakított, váltakozó periódusú, háromfázisú árammal történt. A motorok rugalmas hajtáson keresztül hajtották a tengelyeket.

1943-ban elkészült a V44 jelű, az 50. ábrán látható, 2940 KW teljesítményű mozdony, amely 125 km/h sebességre volt képes. Összesen két mozdony készült el, az egyik egy bombatámadás miatt üzembe helyezése előtt teljesen megsemmisült. A másik gépet a MÁV próbatúrákon futatta, majd ezt a gépet is háborús sérülés érte, és bár állapota nem indokolta volna, 1953-ban leselejtezték. Ezzel véget ért a II. világháború előtti villamosmozdony-fejlesztés.¹⁶

50. ábra

Szabadalmakkal kapcsolatos kutatásaink kizárólag csak a magyar oltalmakra terjedtek ki. Annak, hogy a fenti újdonságokkal teli műszaki fejlesztés kevésbé követhető nyomon szabadalmakkal, két fő oka lehet. Egyik, hogy a Magyar Királyi Szabadalmi Hivatal csak 1895-ben alakult meg, a másik talán arra vezethető vissza, hogy a fejlesztésben részt vevő mérnökök nem csak Magyarországon, magyar cégeknél tevékenykedtek. Elképzelhető, hogy találmányaik külföldön, külföldi gyárak által kerültek védelem alá. Ezt bizonyítja a cikk elején említésre került transzformátor, amely szabadalmaztatva lett, de nem található meg a magyar szabadalmak között.

Megjegyzés: A fenti idézetekben lévő szavaknak a mai helyesírás szabályaival ellenkező írásmódja a műszaki fejlődés mellett a nyelv változását is mutatja.

Összefoglalás

A vasútvillamosítás mintegy 75 esztendejét tekintettük át a fenti példákon keresztül, amely azonban napjainkban is folytatódik. A fejlődés útját jól mutatja, hogy a városi és a helyközi vasúti járművek fejlődése sajátosságaiknál fogva eltérő módon ment végbe, még ha sok ponton találkoztak is.

¹⁶ I. m. (3)

A városi villamos vasúti járművek és a távolsági közlekedés járművei közötti különbség megmaradt, bár olykor ezek közelednek egymáshoz, máskor eltérő módon fejlődnek. A távolsági, különösen az elővárosi forgalom személyszállító járműveinél a könnyűszerkezetes kocsiszekrény, ezáltal az utasforgalom szempontjából mind jobban kihasználta, ugyanakkor az utasok kényelmét is szolgáló kialakítások jellemzőek, míg a városi vasúti járművek esetében az alacsonyabb padló, illetve a nagyobb befogadóképesség elérésére törekcszenek, ami jelentősebb műszaki intézkedéseket igényel. A teherszállításban megmaradt a hagyományos vontatási rendszer, amelyben többnyire nagy teljesítményű mozdony végzi az önálló hajtással nem rendelkező kocsik vontatását. Igen figyelemreméltó, hogy egyes vasúttársaságok olyan nagy sebesség elérésére is képes hibrid járműveket használnak, amelyek mind helyi, mind elővárosi vagy éppen felszín alatti forgalomban jól használhatók, ezáltal is növelve az utasok kényelmét azzal, hogy nincs szükség átszállásra.

A vasutak villamos energiával való táplálása többé-kevésbé megőrizte a hőskor alapelveit, akárcsak a járművek villamos motorral történő hajtása, amely bár fejlődött például az azóta megjelent, félvezető-technológia révén, megőrizte az eredeti gondolatot. A hajtóművekben megfigyelhető a változás a lánchajtástól a rudazatos, majd marokcsapágyas hajtástól egészen a kardánhajtásig. A forradalmian új változások elterjedése még előttünk áll, bár számos kísérlet mutat például a mágneses lebegtetésű, lineáris motorral hajtott, kis, kabin-szerű járművek irányába, azonban még számos műszaki kérdés megoldatlansága nem teszi lehetővé ezek széles körű elterjedését.

Végül érdemes figyelmünket környezetvédelmi szempontokra irányítani: a villamosítás az emberiség egésze számára óriási nyereség volt, ráadásul a kötőtpályás járművek alkalmazása szinte önként kínálta azt a felismerést, hogy a pályával azonos nyomvonalon az energiabetáplálás is megoldható. Jelenlegi ismereteink alapján várható, hogy mind a városi, mind a távolsági közlekedésben, áruszállításban nagy jövő vár a vasútra.

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) 2007. decemberi számunkban hírt adtunk arról, hogy az Amerikai Egyesült Államokban 2007. november 1-jétől kezdve változtak a folytatólagos és a megosztott bejelentések, valamint az igénypontokra vonatkozó előírások. Most arról kaptunk hírt, hogy a Glaxo SmithKline kérte a virginiai körzeti bíróságot a törvénymódosítás hatálytalanítására, aminek alapján Cacheris bíró 2007. október 31-én ideiglenes intézkedést adott ki. Ebben megtiltotta, hogy a szabadalmi hivatal gyakorlatba vegye a vonatkozó végleges rendelkezéseket (Final Rules), amelyeknek november 1-jén kellett volna hatályba lépniük.

Az ügy érdemében a bíró nem hozott döntést, ezért a per folytatódni fog. A további fejleményekről később fogunk hírt adni.

B) A Szövetségi Fellebbezési Bíróság (Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC) az *Andersen Corp. (Andersen) v. Fiber Composites, LLC.* (Fiber)-ügyben 2007. január 26-i döntésében megállapította, hogy egy termék előállítására szolgáló eljárás egy termékigénypont oltalmi körének megítélésénél fontos szerepet játszhat, ha „a szabadalmas kinyilvánítja, hogy az eljárási lépések lényeges részét képezik az igényelt találmánynak”.

Az Andersen állítása szerint szabadalmainak két csoportja polimerből és fából álló kompozitokra vonatkozott, amelyeket a Fiber bitorolt. A szabadalmak első csoportja (I. csoport) „kompozíciókat” igényel, amelyek a szabadalmakban szerkezeti részekké extrudálható, közbenső kompozitanyagokként vannak leírva. A szabadalmak második csoportja (II. csoport) „kompozit szerkezeti tagokat” igényel, amelyeket a szabadalmak úgy írnak le, hogy azok maguk az extrudált részek.

A Fiber azt állította, hogy ezek az igényponti kifejezések úgy értendők, hogy magukban foglalnak egy közbenső pelletizáló eljárást is, amelyet a kompozittalálmány gyártására használnak fel. Minthogy ez a korlátozás nincs kimondottan benne az igénypontokban, a Fiber a leírásra hivatkozott igénypont-értelmezésének alátámasztására. Ilyen értelmezés mellett a Fiber nem bitorol, mert olyan közvetlen extrudáló eljárást alkalmaz, amelyben a polimert és a faforgácsot először egy extruderben összekeverik és megömlesztik, majd közbenső lépés nélkül, közvetlenül átsajtoltják egy olyan szerszámon, amely kialakítja a kész szerkezeti részt.

A körzeti bíróság a szabadalmak I. csoportjával kapcsolatban egyetértett a Fiber értelmezésével, megállapítva, hogy a „kompozitkompozíciókat” úgy kell értelmezni, hogy azok

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

magukban foglalják a készítésükre használt pelletizálási eljárást is. A szabadalmak II. csoportjának értelmezése kapcsán azonban a körzeti bíróság úgy döntött, hogy a „kompozit szerkezeti tagok” kifejezés oltalmi köre az extrudált termékre van korlátozva, és nem foglalja magában a pelletizáló eljárást. E döntés ellen a Fiber a CAFC-hez fellebbezett.

A CAFC nem értett egyet az alsófokú bíróságnak azzal a döntésével, hogy a Fiber bitorolta a szabadalmak II. csoportját, mert a leírás és az elővizsgálati eljárás együttes szemügre vétele alapján a Fiber javasolt korlátozását kielégítőnek találta, és megállapította, hogy a szabadalmak mindkét csoportja közbenső pelletizálási eljárásra van korlátozva. Ebből arra következtetett, hogy – miként az I. csoport leírásai – a II. csoport leírásai is azt állítják, hogy a szerkezeti tagok igényelt kedvezőbb tulajdonságait csak a közbenső pelletizáló eljárás lépésével érik el. Ebből a bíróság arra következtetett, hogy a pelletizáló lépés nem csupán előnyös kiviteli alak, mert „a leírás követelményről, nem pedig előnyös kiviteli alakról” beszél.

A szabadalmak II. csoportja elővizsgálati történetének áttekintése után a CAFC szintén arra a következtetésre jutott, hogy a bejelentők egyértelműen lemondtak a „kompozit szerkezeti tagok közvetlen extrudálással történő előállítás eljárájáról”. Hasonlóan az I. csoportba tartozó szabadalmak elővizsgálati eljárásában követett eljáráshoz, a bejelentők itt is kiemelték a találmányban használt közbenső pelletizálási eljárás alapuló technika fontosságát.

A fentiek alapján a CAFC azt állapította meg, hogy a Fiber egyik szabadalmat sem bitorolta.

Az ügyből levonható tanulság, hogy szabadalmi bejelentések megszövegezésekor a leírásban a találmány ismertetésekor óvakodni kell az olyan szóhasználatról, amely kötelezőként ismertet egy lépést ahelyett, hogy azt előnyösnek mondaná, mert ez korlátozhatja az igénypont oltalmi körét.

Ausztria

Jól tájékozott körökből származó hír szerint Ausztria egyáltalán nem vagy legalábbis a közeljövőben nem fogja ratifikálni a Londoni Egyezményt.

Dánia

A dán bíróság a MIDTFYNS Bryghus sörfőző céget eltiltotta a BRAVEHEART nevű sör gyártásától és forgalmazásától, amit Mel Gibson, a híres amerikai színész és a 20th Century Fox filmvállalat kért hasonló című, Oscar-díjas saját filmjük alapján, arra hivatkozva, hogy a névre vonatkozó jogot a sajátjuknak tekintik.

Az alperes azt állította, hogy a Braveheart név már különböző egyéb szövegekben is előfordult; többek között volt egy ilyen nevű római király 1500 évvel ezelőtt. A vita végén azonban a bíróság a felpereseknek adott igazat, és a dán sörgyártót eltiltotta sörének BRAVEHEART néven való forgalmazásától.

Dél-Korea

A módosított mintatörvény 2007. július 1-jén lépett hatályba. A főbb változásokat az alábbiakban foglaljuk össze.

A régi törvény szerint a végleg elutasított vagy ejtett mintabejelentések a technika állásához tartoztak, és így akadályát képezték azonos vagy hasonló tárgyú, később benyújtott minták lajstromozásának. Minthogy azonban az ilyen „feketedoboz-bejelentéseket” nem publikálták, és így azok a köz számára nem voltak hozzáférhetők, a hivatalnak ezt a gyakorlatát sokan kifogásolták. Ezért a módosított törvény előírja, hogy az elutasított vagy ejtett bejelentéseket publikálni kell a hivatali közlönyben. Ennek következtében az olyan minta-bejelentést, amely azonos vagy hasonló egy „feketedoboz-bejelentéshez”, az utóbbi alapján csak akkor lehet elutasítani, ha az új bejelentés benyújtási napja későbbi, mint a korábbi bejelentést publikáló hivatali közlöny megjelenési időpontja.

A mintatörvény 1997. évi módosítása után számos mintabejelentést lajstromoztak érdemi vizsgálat nélkül, aminek következtében jelentős számú olyan minta szerzett oltalmat, amely első pillantásra (*prima facie*) érvénytelennek tekinthető, mert nélkülözi az ipari alkalmazhatóságot, vagy nagyon könnyen levezethető a technika állásából. Ezért az új mintatörvény elrendeli azoknak a mintáknak a vizsgálatát is, amelyeket korábban nem vetettek alá érdemi vizsgálatnak. E vizsgálat azt hivatott eldönteni, hogy a minta iparilag alkalmazható-e, és könnyen levezethető-e abból, ami az országban nyilvánosan ismert volt.

Az új törvény szerint vissza kell fizetni az olyan mintabejelentések hivatali illetékét, amelyeket a benyújtás napjától számított egy hónapon belül visszavonnak vagy ejtenek.

Az új törvény felhatalmazza a kizárólagos licenciatulajdonosokat harmadik felek által elkövetett bitorlás esetén per indítására.

Egyesült Királyság

A) Az angol Felsőbíróság (High Court) 2007. június 6-án megvonta az amerikai Merck cég 0 724 444 sz. angol szabadalmát (444-es szabadalom), amelyet a megfelelő európai szabadalom érvényesítése alapján engedélyeztek Nagy-Britanniában.

A 444-es szabadalom tárgya a finaszterid gyógyszer kis dózisban való alkalmazása androgén kopaszság kezelésére; ez a betegség magában foglalja a férfikopaszság (male pattern baldness, MPD) állapotát is.

Magát a finaszterid vegyületet a Merck egy korábbi, 004949 sz. európai szabadalma ismertette, és a 444-es szabadalom elsőbbségének időpontjában a Merck a finaszteridet jóindulatú prosztataturéngés (benign prostatic hyperplasia, BPH) kezelésére forgalmazta. A BPH kezelésére használt napi dózis 5 mg volt.

A Merck volt a tulajdonosa a 0 285 382 sz. európai szabadalom alapján engedélyezett angol szabadalomnak is, amelyet 1988 októberében publikáltak, és amely ismertette mind

az MPD, mind a BPH kezelését bizonyos vegyületekkel, ideértve a finaszteridet is, amely az 5-reduktáz inhibitora. Az adagolt kompozíciókban levő vegyületek dózisa 5–2000 mg volt.

A 444-es szabadalom úgynevezett svájci típusú igénypontokat tartalmazott: az 1. igénypont finaszterid alkalmazására vonatkozott, orálisan adagolható gyógyszer előállítására androgén kopaszság kezeléséhez kb. 0,05-1,0 mg dózismennyiséggel. Így a 444-es szabadalom igénypontjában meghatározott egyetlen olyan jellemző, amely a technika állásából nem volt ismert, a vegyület alacsonyabb dózisának az alkalmazása volt, és az egyetlen különbség a finaszteridnek a 444-es szabadalomban igényelt alkalmazása és a 0 285 382 sz. európai szabadalomban kinyilvánított alkalmazás között a dózis volt. Ezért a bíróság megállapította, hogy nem volt új a finaszterid alacsonyabb dózisban való alkalmazása MPB kezelésére, és a szabadalmat újdonsághiány miatt megvonta.

A felek kérésére a bíróság megvizsgálta az igénypontok kézenfekvőségét is, és úgy találta, hogy ha a szabadalom igénypontjai újak lettek volna, a találmány kidolgozásával kapcsolatos feltalálói tevékenységet nem kellett volna kétségbe vonni.

B) Az alább ismertetésre kerülő *Ivax Pharmaceuticals (UK) Ltd (Ivax) v. Chugai Seiyaku Kabushiki Kaisha (Chugai)*-ügy hasznos tájékoztatást nyújt arról, hogy az angol bíróságok jelenleg hogyan közelítenek a feltalálói tevékenység megítéléséhez, és megvilágítja a feltalálói tevékenység által létesített „akadály” szintjét, amelyet le kell győzni érvényes szabadalom elnyeréséhez.

Az Ivax kérte a Chugai 0 230 932 sz. európai szabadalma alapján engedélyezett angol szabadalom (932-es szabadalom) megvonását, amivel szemben a Chugai bitorlással vádolta az Ivaxet, és egyúttal kérte a szabadalom módosítását.

A 932-es szabadalom tárgya eljárás nicorandil hatóanyagot tartalmazó stabil készítmény előállítására angina kezelésében való felhasználáshoz. A nicorandil előállítására szolgáló eljárás és alkalmazása keringési betegségek kezelésére már ki volt nyilvánítva a 4 200 640 sz. amerikai szabadalmi leírásban (640-es szabadalom), amely magnézium-sztearátot is említ olyan segédanyagok felsorolásában, amelyekkel együtt a nicorandilt ki lehet szerelni.

A bíróságnak benyújtott iratok megállapítják, hogy a nicorandil alkalmazása két nehézséggel jár, amelyeket le kell győzni ahhoz, hogy az ilyen hatóanyagot tartalmazó stabil tablettákat elő lehessen állítani. Először: a nicorandilkészítmények nedves körülmények között instabilak, és így azokat ennek megfelelően kell elkészíteni és tárolni. Másodszor: a tabletták előállításánál használt sajtolóerők a nicorandilkristályok deformálódásához és torzulásához vezetnek, aminek eredményeként a nicorandil instabil és bomlásra hajlamos lesz.

Az 57 145 659 sz. korábbi japán szabadalmi bejelentésben (659-es bejelentés), amelyet említ a 932-es szabadalom, és amelyre az Ivax hivatkozik, az instabilitás problémáját azzal oldották meg, hogy a tablettává sajtolás előtt a nicorandilkristályokat „egy vagy több zsírsavból vagy viasszerű olyan anyagból álló bevonattal látják el, amely normál hőmérsékleten szilárd”. A nicorandilkristályok bevonására használható anyagok példaként a sztearinsavat és a sztearil-alkoholt adják meg, amelyeket a bevonáshoz szerves oldószerrel oldatba

visznek. Ennek a módszernek az a hátránya, hogy a tablettázási eljárásba további lépések és további berendezés bevitelét igényli, ami növeli a tablettakészítés időtartamát és költségét.

A 932-es szabadalom szerint olyan módon állítanak elő stabil nicorandilkészítményeket, hogy a nicorandilt legalább 0,5% mennyiségű telített alifás savval vagy telített magasabb alcohollal – mindkét anyag szilárd normál hőmérsékleteken – és adott esetben legalább 0,1% fumsavval, oxálsavval, szalicilsavval, borkósavval és/vagy glutársavval elegyítik. Más szavakkal: megkerülik a kristályokon bevonat alkalmazását, egyidejűleg megtakarítást érve el mind a berendezésben, mind időben és költségekben. A telített alifás savak és telített magasabb alkoholok előnyös példáiként megemlíti a sztearinsavat, illetve a sztearil-alkoholt.

A döntés részletesen ismerteti a vonatkozó területen a technika állását. A bíró különösen kiemelte, hogy a kiszerelési technológiában a magnézium-sztearát az előnyös választás a csúsztatóanyag-adalékok közül (a tablettáknak a sajtolószerszámból való eltávolításához és a sajtolószerszám kopásának csökkentéséhez). Azt is megállapította, hogy már a sztearinsav is ismert volt azonos célú felhasználáshoz (a 640-es szabadalomban már említik magnézium-sztearáttal együtt).

Az Ivax azt állította, hogy ez a különbség két ok miatt kézenfekvő volt. Először: a formulázási próbák alapján a sztearinsav a második a magnézium-sztearát mellett csúsztatóanyagként, ezért szakember számára kézenfekvő lenne mindkét anyagot kipróbálni egy rutinkísérlet-sorozatban. Ilyen módon egy szakember olyan készítményt állítana elő, amely a 932-es szabadalom oltalmi körébe esne anélkül, hogy feltalálói tevékenységre lenne szüksége. Másodszor: ha a magnézium-sztearát alkalmatlannak bizonyulna, a sztearinsav lenne a kézenfekvő másik kipróbálandó csúsztatóanyag.

A fenti első okra válaszként a Chugai előadta, hogy egy szakember, ha figyelembe veszi a 640-es szabadalom tanítását, magnézium-sztearátot használna, hacsak nem lenne valamilyen pozitív ok arra, hogy másképp járjon el. Sem a 640-es szabadalom, sem irodalmi adatok nem ösztönöznék a szakembert arra, hogy a magnézium-sztearátot alkalmatlannak tekintse, és ezért nem lenne kézenfekvő a sztearinsavra való áttérés. A második okra vonatkozó válaszként a Chugai azt állította, hogy ha a formulázási kísérletek stabilitási problémákat tárnának fel egy magnézium-sztearátot tartalmazó készítménnyel kapcsolatban, a szakembernek nem lenne oka az instabilitást a magnézium-sztearát használatának tulajdonítani, és ezért nem gondolna arra, hogy a problémát egy másik csúsztatóanyagra való áttéréssel oldja meg.

A bíró megállapította, hogy a szakember nagy valószínűséggel mind a magnézium-sztearátot, mind a sztearinsavat választaná (mint az első és a második helyen leggyakrabban használt csúsztatóanyagot) lehetséges csúsztatóanyagként formulázási kísérletei során, és ezért a 932-es szabadalom alapján a 932-es szabadalom oltalmi körébe eső stabil készítményt állítana elő. Annak meghatározásakor, hogy ez magát a 932-es szabadalmat kézenfekvővé tenné-e, a bíró kifejtette, hogy ez egy „nagyon nehezen megválaszolható kérdés”, de végül azt állapította meg, hogy a kézenfekvőséget megalapozó első ok elfogadható.

A bíró elutasította a kézenfekvőség bizonyítására felhozott és közvetve a 640-es szabadalomra alapozott második okot, elsősorban azon az alapon, hogy ha a magnézium-sztearát nem vezetne stabil készítményhez, a szakember a hibát nem tulajdonítaná a magnézium-sztearát használatának, és azt sem gondolná, hogy egy másik csúsztatóanyag segíthetne a probléma megoldásában.

A bíró a 932-es szabadalom és a 659-es bejelentés közötti különbséggel kapcsolatban azt állapította meg, hogy az utóbbi szerint a nicorandilkristályokat előzőleg kell bevonni a sztearinsavval, ami azt kívánja, hogy a sztearinsavat egy szerves oldószerben feloldva használják, míg a 932-es szabadalom szerint a nicorandilt egyszerűen össze kell keverni a szilárd sztearinsavval tablettázás előtt.

Az Ivax előadta, hogy egy szakember megpróbálná a szerves oldószer használatának kiküszöbölését, és ezért szokásos vizsgálatainak részeként megpróbálná egyszerűen összekeverni a két komponenst. Ezzel szemben a Chugai érvelése szerint a szakember megvizsgálná, hogy a kristályokra felvitt bevonat szükséges-e a stabilizáláshoz, és hogy a bevonási eljárás, ideértve az oldószer használatát is, lényeges-e.

A bíró elutasította az Ivax érvelését, megállapítva, hogy a 932-es szabadalom a 659-es bejelentéshez viszonyítva feltalálói tevékenységen alapult. Minthogy a 659-es bejelentés egyértelműen megállapítja, hogy a magnézium-sztearát és a nicorandil egyszerű elegyítése nem eredményez stabil készítményt, és hogy a szakember tudná, hogy a sztearinsav nem olyan jó bevonóanyag, mint a magnézium-sztearát, a bíró szerint a 659-es bejelentés valójában eltanácsol a 932-es szabadalomban igényelt találmánytól. A bíró tehát a 932-es szabadalmat az Ivax által megnevezett nyomtatványok egyike alapján tekintette kézenfekvőnek, a másik alapján nem.

A bíró azt is megállapította, hogy ha a 932-es szabadalom érvényes lenne, bitorolták volna. Emellett úgy döntött, hogy ha a 932-es szabadalom javasolt módosításait engedélyeznék, a kézenfekvőségre alapozott támadás sikertelen lett volna, és a módosított 932-es szabadalmat is bitorolták volna. A bíró azonban elutasította a javasolt módosítások engedélyezését azon az alapon, hogy azok új anyag beiktatását eredményeznék, amit az 1977. évi szabadalmi törvény 76(3)(a) szakasza nem tesz lehetővé.

A fenti ügyben a bíró a kézenfekvőségre vonatkozó három külön támadással szembesült, amelyek mindegyike a feltalálói tevékenység eltérő szintjeire vonatkozott. Az Egyesült Királyság Szellemilajdon-hivatala jelenleg vizsgálja a feltalálói tevékenység (inventive step) követelményét. Az egyik vizsgált kérdés így hangzik: „Az Ön véleménye szerint az Egyesült Királyság Szellemilajdon-hivatala által engedélyezett szabadalmak esetén megfelelő-e a feltalálói tevékenység szintjének követelménye, és kellő egyensúlyban van-e a szabadalmak és harmadik felek érdekeivel?” E kérdésre a válasz még nem született meg, de meg lehet állapítani, hogy a fentebb ismertetett döntés kellő szakértelemmel alkalmazza a feltalálói tevékenység meghatározására irányuló megoldást, mert különbséget tesz egyrészt egy anyagnak a szokásos célra történő (ami kézenfekvő), másrészt olyan alkalmazása között, amikor egy eljárásban költségmegtakarító javulást érnek el (ami nem szükségszerűen kézenfekvő).

Európai Szabadalmi Hivatal

Az elmúlt években jelentősen megváltozott a hivatalnál benyújtott európai szabadalmi bejelentéseknek mind a mennyisége, mind a bonyolultsága. Egyre több olyan bejelentés érkezik, amely több száz oldal terjedelmű, és amelynek több tucat igénypontja van. Ez jelentős mértékben befolyásolja az elővizsgálók és az alakításokat ellenőrző hivatalnokok munkáját. Ezért szükségessé vált olyan díjrendszer kialakítása, amely figyelembe veszi ezeket a változásokat.

Az új díjszerkezet fő célja, hogy hozzájáruljon az engedélyezési eljárás egyszerűsítéséhez. A hivatal véleménye szerint ezt különösen az alábbi módszerekkel lehet elérni:

- a bejelentői magatartás díjakkal történő befolyásolása,
- a jelenlegi díjrendszer egyszerűsítése,
- a közvetlen európai és az euro-PCT bejelentések díjainak összhangba hozása.

Az új díjszerkezet mellett a hivatal növelni kívánja az évdíjak késői fizetése esetén a pótdíjakat, és a visszafizetési rendszert egyszerűsíteni kívánja olyan esetekben, amikor két kutatást végzett ugyanazzal a bejelentéssel kapcsolatban.

A fentieknek megfelelő változásokat a hivatal 2009. január 1-jén kívánja hatályba léptetni.

Franciaország

A francia parlament 2007. október 17-én fogadta el a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésére vonatkozó, 2004/48/EC irányelvnek megfelelően módosított új törvényt, amely intézkedik az e jogokra specializálódott elsőfokú felsőbíróságok (Tribunaux de Grande Instance) felállításáról. A részleteket az igazságügyi minisztérium által kidolgozandó új rendelet fogja szabályozni.

Gambia

Gambiában 2007. április 2-án lépett hatályba az új védjegy törvény, amelynek főbb jellegzetességeit az alábbiakban foglaljuk össze.

A nemzetközi osztályozási rendszert alkalmazzák a korábban alkalmazott angol osztályozási rendszer helyett.

Szolgáltatási védjegyek is lajstromozhatók. Korábban csak árukat lehetett lajstromoztatni.

A Párizsi Unió Egyezmény alapján elsőbbség igényelhető, ami korábban nem volt lehetséges.

A védjegybejelentéseket feltétlen és viszonylagos kizáró okokra vizsgálják.

A védjegyoltalom időtartama a bejelentés napjától számított 10 év. A hatályos védjegy lajstromozások a korábbi 14 éves oltalmi idő lejártáig hatályban maradnak legkésőbb 2017. április 2-ig, amikor az összes megújítatlan védjegy az új törvény alapján lesz megújítható.

Az új törvény végrehajtási utasítását még nem adták ki.

Hollandia

A) A rotterdami bíróság 2006. november 9-én megállapította, hogy a Dutch Nut Group (DNG) POEMANOTEN (Pumadiók) védjegye nem bitorolja a Duyvis versenytárs TIJGERNOOTJES (tigrisdiók) védjegyét.

A bíróság szerint a „tijger” (tigris) szó nem különösen disztinktív a diókkal kapcsolatban. Ezért minimális volt annak a veszélye, hogy a fogyasztók összekapcsolják a „poema” (puma) és a „tijger” szavakat.

B) Mint ismeretes, Hollandiában 1995-ben változtatták meg úgy a szabadalmi törvényt, hogy áttértek a bejelentési rendszerre, vagyis a szabadalmi bejelentéseket csak alakiságokra vizsgálják, majd 18 hónap eltelte után szabadalmat adnak, és a bejelentéseket lajstromozzák. Ettől az időponttól kezdve a bejelentések bárki által megtekinthetők, vagyis az engedélyezés egyúttal közrebocsátással jár. Bár felszólalni nem lehet, a szabadalom érvényességét kétségbe lehet vonni, de ez a kérdés csak bírósági eljárásban dönthető el.

Most arról kaptunk hírt, hogy a szabadalmi hivatal jelentős változásokat kíván bevezetni a szabadalmazási eljárásba. A módosításokat a szenátusnak még jóvá kell hagynia. Az új törvény valószínűleg 2008 első negyedében lép hatályba.

A módosított szabadalmi törvény lehetőséget fog nyújtani arra, hogy a holland szabadalmi bejelentéseket angol nyelven nyújtsák be, csupán az igénypontokat kell majd holland nyelvre lefordítani.

Az új törvény szerint a bejelentők olcsón juthatnak majd kutatási jelentéshez. A tervek szerint ugyanis 100 EUR díj befizetése ellenében a szabadalmi hivatal kiváló minőségű „írott véleményt” (written opinion) fog kiadni, hasonlóan az Európai Szabadalmi Hivatal jelenlegi gyakorlatához. Ezzel szemben a hatályos törvény szerint a holland kutatási díj 340 EUR.

Az új törvény el fogja törölni a hat év oltalmi idejű kisszabadalom intézményét.

A törvénymódosítást erősen támogatja a holland kormány, amely ezzel a kis- és középvállalatok által végzett innovációs tevékenységet kívánja előmozdítani.

Horvátország

Az Európai Unióhoz való csatlakozás előkészítési eljárásának részeként Horvátország a szellemi tulajdon területén összhangba hozta iparjogvédelmi törvényeit az európai irányelvekkel és rendeletekkel. Ennek megfelelően 2007. augusztus 1-jei hatállyal módosították a szabadalmi, a védjegy- és az ipariminta-törvényt, továbbá a földrajzi jelzések és eredetmegjelölések, valamint a félévezető termékek topográfiájának oltalmára vonatkozó törvényeket.

További lényeges változás, hogy bevezették a fellebbezés lehetőségét a Horvát Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal határozatai ellen. A hivatal Fellebbezési Tanácsát a kormány fogja

kinevezni, és az a hivataltól független szervként fog működni. A fellebbezési eljárásra vonatkozó rendeletek 2008. június 1-jén lépnek hatályba.

Az európai szabadalmakat 2004. április 1-je óta lehet kiterjeszteni Horvátországra. A horvát kormány a közeljövőben kívánja letétbe helyezni a Németországi Szövetségi Köztársaság kormányánál az Európai Szabadalmi Egyezményhez (ESZE-hez) való csatlakozás okmányát, és így rövidesen annak rendes tagországa lesz.

India

A) A felperes *Diageo North America Inc.* (Diageo) alkoholos italok vonatkozásában tulajdonosa a SMIRNOFF védjegynek, amely vörös alapon arany szegéllyel tartalmazza a védjegy fehér betűit. Az alperes *Shiva Distilleries* (Shiva) a BRISNOFF védjegyet használta, mégpedig lényegileg hasonlóan stilizált módon mint a felperes a saját védjegyét. Ezért a Diageo kérte a Delhi Felsőbíróságtól (Delhi High Court) a Shiva eltiltását védjegyének használatától.

A Shiva arra hivatkozott, hogy hajlandó a védjegynek a felpereséhez hasonló színkombinációját megváltoztatni. Így eldöntendő kérdésnek az maradt, hogy a BRISNOFF védjegy hasonló-e a SMIRNOFF védjegyhez. Ezzel kapcsolatban a bíróság megállapította, hogy a „-noff” végződést harmadik felek általánosan használják vodkával kapcsolatban. A „smir-” és a „bris-” kezdő szótagokat azonban nem találta hasonlóknak annak ellenére, hogy azok betűi közösek, kivéve az m betűt a smir-ben és a b betűt a bris-ben, viszont a betűk sorrendje teljesen eltérő.

Ennek következtében a bíróság mind hangzási, mind vizuális eltérést állapított meg, és a Shivát arra utasította, hogy változtassa meg a védjegy kapcsán használt színekombinációt.

B) A *Rolex S. A. v. Rolex Wear Corporation and Others*-ügyben a Delhi Felsőbíróság a felperes részére kedvező ítéletet hozott, amelyben eltiltotta az alpereseket a ROLEX védjegy használatától készruhákkal kapcsolatban.

A bíróság ítéletének meghozatalakor abból indult ki, hogy a felperes, aki a jól ismert ROLEX és ROLEX OYSTER védjegy tulajdonosa, jogosult védjegyeinek megóvására a hígítástól, és ezért indokolt az alperes eltiltása azok használatától. Az ítélet annak ellenére született, hogy az alperes 1970 óta használja a ROLEX védjegyet.

Japán

A) A Japán Szabadalmi Hivatal és a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal megállapodott abban, hogy 2008 márciusától kezdve össze fogják hangolni a szabadalmi eljárást azon bejelentések esetében, amelyeket mind a két országban benyújtanak. A megállapodásnak megfelelően ha a hazai bejelentésre szabadalmat adnak, a másik ország szabadalmi hivatalát tájékoztatni fogják a kutatási eredményekről, aminek következtében az utóbbi országban meg lehet gyorsítani a szabadalmazási eljárást.

Jelenleg Japán hasonló rendszer bevezetéséről tárgyal az Ausztrál, a Kanadai és az Európai Szabadalmi Hivatallal. Ilyen közös programot már elkezdtek az Amerikai Egyesült Államokkal, Dél-Koreával és Nagy-Britanniával.

B) Arról kaptunk hírt, hogy a Japán Szabadalmi Hivatal 2008 januárjától kezdve 20-40%-kal tervezi csökkenteni a szabadalmak fenntartási díját. Egyúttal vizsgálja a védjegy-megújítási díjak csökkentésének lehetőségét is.

A díjcsökkentéssel a hivatalnak az a célja, hogy megkönnyítse a szabadalmak és védjegyek oltalmának fenntartását, és javítsa a műszaki újítások infrastruktúráját.

C) A *Canon. Inc. (Canon) v. Recycling Assist Co.* (Recycling)-ügyben a Japán Legfelsőbb Bíróságon Ryoji Nakagawa bíró 2007. november 8-án úgy döntött, hogy nem hajlandó foglalkozni a Canon szabadalma szerinti nyomtatópatronokat újratöltő alperes fellebbezésével. Így megerősítette az alsófokú bíróság azon döntését, hogy a Recycling bitorolta a Canon tintaszivárgás meggátlására vonatkozó, 3 278 410 számú japán szabadalmát, amely a folyadéktartályra, a tartály gyártási módszerére, a tartály csomagolására, valamint a tartályt és a fejet integráló tintasugárfejes patronra és folyadékextrudáló eszközre vonatkozik.

Egy nappal később azonban ugyanezen a bíróságon a *Seiko Epson Inc. (Seiko) v. Ecorica*-ügyben Kazuko Yokoo bíró azt állapította meg, hogy az alperes, amely újratöltötte a Seiko nyomtatópatronjait, nem bitorolta a Seiko szabadalmát, mert a Seikonak a patronokra vonatkozó találmánya nem elégíti ki a feltalálói tevékenység követelményét.

A Recycling egy meg nem nevezett kínai társaságtól Macaóról importált újratöltött Canon-patronokat, és azokat Japánban forgalmazta a Canon hozzájárulása vagy felhatalmazása nélkül. A Canon patronjait Japánban 800-1000 jenért (7-9 USD) adták el, míg a Recycling az újratöltött patronokat 600-700 jenért (5-6 USD) forgalmazta. A bíró azért állapított meg bitorlást, mert az alperes által a Canon szabadalma szerinti termékekből készített új termékek a Canon szabadalmának oltalmi köre alá esnek. Így a Legfelsőbb Bíróság megerősítette a Szellemtulajdon-védelmi Felsőbíróság korábbi döntését, amely elrendelte, hogy a Recycling szüntesse meg az újratöltött Canon-patronok gyártását és forgalmazását.

A Legfelsőbb Bíróság egyetértett az alsófokú bírósággal abban, hogy egy szabadalmazott termék részeinek módosítása vagy helyettesítése a szabadalmazott technológia feltalálójának joga. A bíróság elutasította az alperesnek azt az érvelését, hogy az elhasznált patronokra nem vonatkozik a szabadalmi oltalom, mert befejeződött a patronok gazdasági élete.

A bíróság azt is megállapította, hogy az újratöltött patronok Japánon kívüli forgalmazását szintén a japán törvénybe ütköző cselekedetnek kell tekinteni.

A Seiko-ügyben a Legfelsőbb Bíróság azért utasította el az alsófokú bíróság döntése elleni fellebbezés megtárgyalását, mert szűken értelmezte az Epson tintaszivárgás meggátlására vonatkozó szabadalmának oltalmi körét, és megállapította, hogy a szabadalom nem vonatkozott a nyomtató tintatároló tartályára.

Úgy tűnik, hogy a Legfelsőbb Bíróság mindkét ügyben abból indult ki, hogy a szabadalmi jogokat védeni kell ugyan, azonban a szabadalmi törvény hatálya nem biztosít feltétel nélküli oltalmat.

Kanada

A) Kanada főkormányzója, Michaëlle Jean 2007. október 16-án tartott beszédében többek között kifejtette, hogy a kormány támogatni fogja a kutatókat és innovátorokat új ötletek kidolgozásában és piacra vitelében, és javítani fogja a kulturális és a szellemi tulajdonra vonatkozó jogok oltalmát Kanadában, ideértve a szerzői jogok reformját is.

B) A Pharmawest Pharmacy Ltd. a CANADADRUGS és a CANADADRUGS.COM védjegy törlését kérte a bíróságtól. Ezeket a védjegyeket egy Thorkelson nevű személy lajstromoztatta egy gyógyszerár működtetésével kapcsolatban és annak doménneveként.

A bíró megállapította, hogy a kifogásolt védjegyek deskriptívek, és nem szereztek megkülönböztető jelleget a védjegybejelentések napjáig. Ezért a bíró helyt adott a felperes kérelmének, és elrendelte a védjegyek törlését a védjegylajstromból.

Koszovó

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle februári számában már hírt adtunk arról, hogy Koszovóban érvényesíteni lehet a Szerbiában szerzett szellemi tulajdon-védelmi jogokat, és azt is jeleztük, hogy a Szabadalmi és Védjegyhivatal azonnal megnyitják, mielőtt az Egyesült Nemzetek főtitkáranak különleges megbízottja jóváhagyja az erre vonatkozó törvényt.

Most arról kaptunk hírt, hogy megnyitották a Koszovói Szellemi tulajdon-védelmi Hivatalt. Ezt követően 12 hónapon belül lehet érvényesíteni a szerbiai lajstromozásokat. Az ilyen tárgyú kérelmekhez csatolni kell a szerbiai lajstromozást igazoló bizonylatot.

Malajzia

Malajzia Belkereskedelmi és Fogyasztási Minisztériuma javasolta, hogy az ország valamilyen tartományában állítsanak fel szellemi tulajdon-védelmi bíróságokat. Ennek megfelelően 15 körzeti bíróság és 6 felsőbbbíróság létesül; az utóbbiakat azokban a tartományokban fogják felállítani, amelyekben legnagyobb a szellemi tulajdon-bitorlások száma.

Norvégia

2007. októberi számunkban beszámoltunk arról, hogy a norvég parlament 2007 júniusában megszavazta az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) ratifikálását. Most arról kaptunk hírt, hogy Norvégia 2008. január 1-jétől kezdve az ESZE tagja lett, és így az ezen időpont után benyújtott európai szabadalmi bejelentésekben és PCT-bejelentésekben megjelölhető.

Omán

Omán kormánya 2007. július 16-án letétbe helyezte a Budapesti Szerződéshez, a Madridi Jegyzőkönyvhöz, a Szabadalomjogi Szerződéshez és a Védjegyjogi Szerződéshez való csatlakozás okmányait. Ennek megfelelően ez a négy nemzetközi szerződés Ománra nézve 2007. október 16-án lépett hatályba.

Szabadalmi Együttműködési Szerződés

A WIPO tagállamainak és ezen belül a PCT Uniónak a 36. közgyűlését 2007. szeptember 24-től október 3-ig tartották Genfben.

A részt vevő 183 tagország képviselői jóváhagyták a kiegészítő nemzetközi kutatás új rendszerét, amely lehetővé fogja tenni a bejelentők számára, hogy a „fő” nemzetközi kutatás mellett egy vagy több kiegészítő kutatást kérjenek olyan nemzetközi hatóságoktól, amelyek nem azonosak a fő kutatást végző nemzetközi kutatási hatósággal (ISA-val).

Ezzel a rendszerrel azt kívánják elérni, hogy a nemzetközi szakaszban a technika állásáról alaposabb áttekintést lehessen kapni, különösen olyan dokumentumok vonatkozásában, amelyeknek a nyelvén a fő kutatást végző hatóság nem kutat hatékonyan.

A nemzetközi kutatási hatóságok szabadon dönthetnek arról, hogy nyújtanak-e kiegészítő kutatási szolgáltatást, és ha igen, milyen feltételek mellett.

A PCT-szabályoknak az új kiegészítő nemzetközi kutatási rendszerre vonatkozó módosításai 2009. január 1-jén lépnek hatályba, és nem csupán az ezen időpontot követően benyújtott nemzetközi bejelentésekre fognak vonatkozni, hanem olyan függő bejelentésekre is, amelyekre a rendszer még alkalmazható lesz.

Kiegészítő nemzetközi kutatást a gyakorlatban csak azt követően fognak végezni, amikor már legalább két ISA bejelentette, hogy kész ilyen szolgáltatást nyújtani.

A PCT közgyűlése a Brazil Nemzeti Iparjogvédelmi Intézetet és az Indiai Szabadalmi Hivatalt is kijelölte nemzetközi kutatási és elővizsgálati hatósággá. E két kijelölés akkor lép majd hatályba, amikor a Nemzetközi Iroda és a két hivatal megkötötte a szükséges megállapodást. E két hivatal a 14. és a 15. nemzetközi kutatási és elővizsgálati hatóság lesz. A közgyűlés egyúttal további tíz évvel meghosszabbította a meglevő 13 hatóság ilyen működését.

A közgyűlés a PCT 48.3 szabálya alapján a koreai és a portugál nyelvet is „publikációs nyelv”-nek jelölte ki, amivel a PCT hivatalos nyelveinek száma tízre növekedett. A korábban elismert hivatalos nyelvek a következők: angol, arab, francia, japán, kínai, német, orosz és spanyol. Ez a módosítás is 2009. január 1-jén fog hatályba lépni.

A közgyűlés elfogadta a PCT-szabályok egyéb módosításait is, amelyek 2008. július 1-jén lépnek majd hatályba. A főbb módosítások a következők.

– Korábbi kutatások eredményeinek felhasználása, vagyis a bejelentő kérheti, hogy az ISA a nemzetközi kutatás elvégzésekor ne csupán a saját maga által végzett korábbi kutatás

eredményeit vegye figyelembe, hanem egy másik ISA vagy egy nemzeti hivatal korábbi kutatási eredményeit is.

– Az elsőbbségi jog helyreállítása az átvevő hivatal által, aminek révén az átvevő hivatal díjfizetés ellenében jogosult lesz meghosszabbítani az elsőbbségi jog helyreállításának határidejét.

A közgyűlés megállapította, hogy mind a PCT-reformbizottság, mind a PCT-reform munkacsoportja befejezte munkáját.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete

A Szellemi Tulajdon Világszervezetének főigazgatója, Kamil Idris egy 2007. november 13-án kelt körlevélben bejelentette, hogy 2008 szeptemberével vissza kíván vonulni, és egyúttal elő kívánja segíteni utódjának kijelölési folyamatát.

A WIPO tagországait felkérték, hogy 2008. február 13-ig közöljék az utódra vonatkozó javaslatukat.

Idris szolgálati ideje 2009 végén járna le. Korai visszavonulásának valószínű oka, hogy egy 2006 novemberében tartott belső ellenőrzés feltárta: hivatalos iratokban legalább tucat-szor helytelenül adta meg korát, és végzettségével, valamint korábbi alkalmazásaival kapcsolatban is számos ellentmondásba keveredett.

Szingapúr

A szingapúri Fellebbezési Bíróság a *McDonald's Corporation* (McDonald's) v. *Future Enterprises Pte Ltd* (Future)-ügyben megerősítette a felperes védjegyjogait.

Az ügy előzménye, hogy a McDonald's felszólalt a Future MACCOFFEE védjegyének lajstromozása ellen arra hivatkozva, hogy korábban már lajstromozták a MCCAFFÉ védjegyet.

A védjegy hivatal helyt adott a felszólalásnak, ami ellen az alperes a Felső Bírósághoz (High Court) nyújtott be fellebbezést. A hivatal döntését azonban ez a bíróság is megerősítette.

Ezután a Future a Szingapúri Fellebbezési Bírósághoz (Singapore Court of Appeal) nyújtott be fellebbezést, és azzal érvelt, hogy védjegyére helyi és külföldi használat révén, szokás-jog alapján szerzett oltalmat. Szerinte a MCCAFFÉ védjegy lajstromozásával biztosított jogok a felszólalási és az érvénytelenítési eljárásban a szingapúri védjegy törvény hatálya alatt korlátozódtak, és így hatástalanok az alperes által korábban nem lajstromoztatott MACCOFFEE védjeggyel szemben. Ezért fellebbezését megalapozta a MACCOFFEE védjegyre vonatkozó szokásjogi jogosultsága, amelyet a Szingapúrban való használat útján szerzett.

A fellebbezési bíróság szerint az alperes által előadott érvek a szingapúri védjegy törvény rendelkezéseit alapul véve nem érvényesíthetők. A védjegylajstromozási rendszer által nyújtott jogok meghatározásánál alapvetően figyelembe kell venni a törvény betűit. Így a lajstromozatlan védjegyekre alapozott jogokkal szemben a lajstromozás által nyújtott jogoknak

van elsőbbségük. A védjegytörvény eleve tiltja hasonló védjegyek lajstromozását azonos áruosztályokban. Ilyen alapon a bíróság elutasította az alperes keresetét.

Uruguay

A *Ferring BV* (Ferring) kérte az Uruguayi Szabadalmi Hivataltól az 5. áruosztályban a TRACTOCILE védjegy lajstromozását „férfi aktivitás módosítására szolgáló gyógyászati készítmények” számára. A bejelentés ellen felszólalt az 5. áruosztályban lajstromozott TRASTOCIR védjegy tulajdonosa.

A hivatal helyt adott a felszólalásnak, és elutasította a bejelentést arra hivatkozva, hogy a védjegyek nem voltak egyértelműen eltérők.

E határozat ellen a Ferring fellebbezést nyújtott be az Adminisztratív Bírósághoz, amely megállapította, hogy a védjegyeket egy átlagos fogyasztó szemszögéből kell vizsgálni. Ilyen alapon a bíróság a védjegyeket grafikai szempontból rendkívül hasonlóknak találta a tracto-/trasto- előtag alapján, amelyek majdnem azonosak, és a -cile/-cil ragot is hasonló hangzásúnak ítélte; így azt is megállapította, hogy a védjegyek hangzásilag is hasonlóak. Ezért a védjegybejelentést elutasította.

Zöld-foki Köztársaság

A Zöld-foki Köztársaságban 2007. augusztus 21-én új iparjogvédelmi törvény lépett hatályba, amely lényegileg azonos a hatályos portugál törvénnyel, de megalkotásakor arra is törekedtek, hogy figyelembe vegyék a nemzetközi egyezményeket, elsősorban a TRIPS-megállapodást is.

Az új törvény szabályozza a szabadalmi találmányokat, a használati mintákat, az ipari mintákat és modelleket, a félvezető termékek topográfiáját, a kereskedelmi és szolgáltatási védjegyeket, az ipari neveket vagy emblémákat, a földrajzi jelzéseket és eredetmegjelöléseket, valamint a tisztességtelen versenyt.

VÁLOGATÁS AZ IPARJOGVÉDELMI SZAKÉRTŐI TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

A TALÁLMÁNY SZERZŐSÉGÉVEL KAPCSOLATOS MEGBÍZÁS ALAPJÁN

ISZT-5/2006

I. A tényállás

A megbízó a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.) 115/D. § (2) bekezdése alapján kérte az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet, hogy foglaljon állást arról, hogy X személy magyar állampolgár tekinthető-e az Szt. 7. § (1) bekezdése alapján olyan személynek, aki a „Fém komplex réteg új alkalmazása” című magyar szabadalmi bejelentésben ismertetett találmányt megalkotta.

A megbízásból és a hozzátartozó iratokból megállapíthatóan a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz a fenti cím alatt X és Y személy szabadalmi bejelentést nyújtott be, amelynek tárgya „Fém komplex réteg új alkalmazása” című találmányuk. A szóban forgó személyek tehát fele-fele arányban igényjogosultjai, illetve társfeltalálói a szabadalmi bejelentésnek.

Y 2005. december 5-én kelt, eskü alatt tett nyilatkozata szerint a szabadalmi bejelentés tárgya egy kompozíció égésnél való alkalmazására szolgáló módszer. Mind a kompozíció, mind annak a szabadalmi bejelentés főigénypontjában és 2–10. aligénypontjában leírt alkalmazása számára ismert volt, ezeket az ismereteket ő közölte X.-szel. Közölte továbbá azt is, hogy a kompozíció kőolajleptetési termékekben oldható, valamint vízben szuszpenzálható. A nyilatkozat azt is tartalmazta, hogy tudatában volt Y annak is, hogy a kompozíció felhasználható nemcsak vassal, hanem más fémfelületekkel, így alumíniummal, nikkellel és krómmal történő komplex képzésére is, és ezt a tényt is ismertette X.-szel. A nyilatkozat szerint továbbá X a kapott ismeretek birtokában vizsgálatokat végzett abból a célból, hogy megállapítsa, milyen hatékony a kompozíció alkalmazáskor. Nem fejlesztette ki azonban sem a kompozíciót, sem annak alkalmazását. X vizsgálatai nem eredményezték tehát – Y állítása szerint – sem a kompozíció vagy annak alkalmazása bármely módosulását.

X 2004. április 12-én levelet intézett egy amerikai céghez, amely jogosultja a szabadalmi bejelentésnek a technika állását ismertető részében felhozott, 5,540,788 számú, amerikai egyesült államokbeli szabadalomnak. A levél szerint X egyetemi hallgatóként, a levél megírása előtt kb. öt évvel kezdett dolgozni égési adalékok kifejlesztésén. E munka kezdeti szakaszában kapcsolatba került Y.-nal, akinek birtokában volt egy „Blue Marble” megnevezésű termék. E termékkel kapcsolatban Y az európai szabványok szerinti bizonyos ábrák

készítésére kérte fel X.-et. Ezen ábrák készítése során megállapítást nyert, hogy a terméket nem védi szabadalom, ezért kezdeményezte X a magyar szabadalmi bejelentés benyújtását. A levélben továbbá X a szabadalom őt megillető 50 %-os hányadát eladásra ajánlotta fel az amerikai cégnek.

II. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testületnek feltett kérdések

A megbízó a fentiek alapján annak megállapítását kérte a testülettől, hogy

1. X.-nek a megbízáshoz csatolt okiratokban foglalt tevékenysége az Szt. 7. §-ának (1) bekezdése szerinti „megalkotásnak” tekinthető-e, vagyis a tevékenység a P0300105 számú szabadalmi bejelentésben foglalt találmány esetében feltalálói tevékenységnek tekinthető-e?
2. amennyiben az 1. alatti kérdésre a válasz negatív, akkor X az Szt. 7. §-a szerint a P0300105 számú szabadalmi bejelentésben foglalt találmány feltalálójának tekinthető-e?

III. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület eljárása

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a 270/2002. (XII.20.) Korm. rendelet által meghatározott feladatkörben, szervezeti és eljárási rendben alakította ki az alábbiakban kifejtésre kerülő álláspontját.

A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a szakértői megbízásban és az ahhoz mellékelt iratok által ismertetett tényeken alapulnak, s csak azokra nézve helytállóak.

Ez a szakértői vélemény a találmány feltalálásával kapcsolatos szerzőségi perben eljáró bíróságokat nem köti.

IV. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja

A megbízásban feltett kérdések eldöntésére az Szt. 7. §-a irányadó. E cikk (1) bekezdése szerint feltaláló az, aki a találmányt megalkotta. A törvényi meghatározás a „találmány” szót a „szabadalmazható” kitétel nélkül használja, ami arra utal, hogy a feltalálói tevékenység – ami a szabadalmazhatóság egyik feltétele, és annak meglétét az Szt. pontos kritériumhoz köti (4. §) – nem feltétele a feltalálói minőségnek. Ezért a megbízó 1. pont alatti kérdésének a feltalálói tevékenységre vonatkozó része nem képezi a szakértői vélemény tárgyát, azzal kapcsolatban a szabadalmi bejelentés tárgyában folyamatban lévő hatósági eljárás hivatott dönteni.

Az Szt. 7. §-a egyébként a feltaláló személyhez fűződő és a találmány nyilvánosságra hozatalával kapcsolatos jogai cím alatt szerepel a jogszabályban. A személyhez fűződő jogok sajátossága, hogy azok a személytől, jelen esetben a feltaláló személyétől elválaszthatatlan

nok, azokról lemondani vagy azokat elidegeníteni nem lehet. A feltaláló személyhez fűződő jogai a szabadalmi oltalom hiányában is fennállnak, illetve érvényesíthetők.

A kifejtettekre tekintettel azt kell megvizsgálni, hogy X a találmány létrehozásában alkotótevékenységgel részt vett-e. Az Szt. irányadó rendelkezésének megfogalmazásából ugyanis egyértelműen az következik, hogy nem tekinthető feltalálónak, aki a találmány létrehozása során nem fejtett ki alkotótevékenységet. A rendelkezéshez fűzött indokolás szerint nemcsak a találmányi megoldás lényegét kitevő alapgondolat felismerése és megfogalmazása tartozik a feltaláló alkotótevékenységéhez, hanem azon túl a megoldás kidolgozása és mindaz az alkotó jellegű tevékenység, amely az oltalmazhatósághoz szükséges tartalmi feltételek kialakítása körében szükséges. Önmagában valamely ötlet megfogalmazása, feladat kitűzése, illetve bizonyos technikai, képviselői vagy menedzseri feladatok ellátása alapján viszont nem lehet a feltalálói minőségre igényt tartani.

A kialakult bírósági gyakorlatot is figyelembe véve az alkotótevékenység megléte a szabadalmi bejelentés igénypontjaiban leírt találmány alapján vizsgálható. Ha tehát megállapítható, hogy valaki a szabadalmi igénypontok jellemző részének kialakításával kapcsolatban közreműködött a szabadalmi bejelentés szerinti megoldás létrehozásában, azt feltalálónak, illetve társfeltalálónak kell tekinteni. Ehhez nincs szükség arra, hogy a társfeltalálók egyidejűleg működjenek közre, közösen fejtsenek ki alkotótevékenységet. „Feltaláló az is, akinek munkáját, munkájának az eredményét a találmány kialakítása során bármely módon közvetlenül felhasználták” (BH 1987/79).

A vizsgált ügyben a találmány szerinti műszaki megoldás oltalmát a bejelentők 11 igénypontban megfogalmazva igényelték.

Az 1. igénypontban fémkomplex alkalmazását igényelték égésterek felületeinek kialakítására, amelynek során a komplexképzőket az üzemanyagba és/vagy az égéshez szükséges levegőbe keverve juttatják az égéstérbe.

A 2–8. igénypontban megjelölik azokat a speciális égéstereket, amelyekben a komplex alkalmazható:

- dízelmotorok égésterei (2. igénypont);
- benzinüzemű motorok égésterei (3. igénypont);
- ipari turbinák égésterei (4. igénypont);
- repülőgép-hajtóművek égésterei (5. igénypont);
- hőkezelő berendezések égésterei (6. igénypont);
- széntüzelésű kazánok égésterei (7. igénypont);
- hulladékégető berendezések égésterei (8. igénypont).

A 9–10. igénypontban a komplexképző adalék oldott állapotát jellemzik azzal, hogy az adalék kőolajleparlási termékekben (9. igénypont), illetve vízben (10. igénypont) oldott formában kerül alkalmazásra.

A 11. igénypontban az 1. igénypontra hivatkozva, de attól eltérő komplexképzőket jelölnek meg.

A fentiek alapján egyértelmű, hogy a kérdéses szabadalmi bejelentésben nem a kompozícióra, hanem egy ismert kompozíció új alkalmazására igényeltek oltalmat. A találmány megalkotása, illetve az abban való részvétel kérdése tehát a kompozíció alkalmazása kapcsán vizsgálendő.

Valamely, önmagában ismert anyag új alkalmazására vonatkozó találmány létrehozásához – hasonlóan az egyéb találmányokhoz – olyan alkotótevékenységre van szükség, amely az új alkalmazási terület felismeréséhez, illetve e felismerés igazolásához vezet.

A szabadalmi bejelentésben az oltalmi igényt a szabadalmi igénypontban kell megfogalmazni, az igénypontot pedig a szabadalmi leírásban kiviteli példákkal kell alátámasztani, amelyek a gyakorlatban elvégzett kísérleteken alapulnak, és annak bemutatását szolgálják, hogy az igényelt megoldás – a jelen esetben az alkalmazás – a gyakorlatban működőképes.

A szabadalmi bejelentésben feltárt találmány létrehozásához tehát a kísérletek hozzátartoznak, azok elvégzése része az alkotófolyamatnak akkor, ha a találmány alapját jelentő felismerés a kísérletet végző személytől származik, vagy a kísérlet a technika ismert állását meghaladó eredményekhez, további felismerésekhez vezet. Ha azonban a kísérletek elvégzése más által rendelkezésre bocsátott ismeretek birtokában, a kísérlet céljának, eszközeinek önálló meghatározása nélküli rutintevékenységgel, önálló szellemi erőfeszítés nélkül történik, akkor az nem minősül a találmány létrehozásához vezető alkotótevékenységnek.

Nem az a döntő tehát a feltalálói minőség szempontjából, hogy valaki „csak” kísérleteket végzett, hanem a kísérleteknek a találmány létrehozásában játszott szerepe.

A jelen ügyben Y.-nak a K/1 dokumentumban foglalt nyilatkozata szerint a szabadalmi bejelentés szerinti alkalmazásai ismertek voltak számára, (megjegyzendő azonban, hogy nem közölte azt, hogy ismeretei honnan származtak), és azokat ő közölte X.-szel. Ennek az állításnak a valóságát feltételezve X a kísérleteket kizárólag a kapott adatok, ismeretek felhasználásával, rutinmunkával végezte.

Az Szt. 7. § (2) bekezdése a feltaláló személyével kapcsolatban vélelmet tartalmaz, amely szerint amíg jogerős bírósági ítélet mást nem állapít meg, azt a személyt kell feltalálónak tekinteni, aki az elismert bejelentési napon benyújtott bejelentésben feltalálóként szerepel. Ez a vélelem kizárólag bírósági eljárásban, megfelelő bizonyítási eljárás eredményeként dőlhet meg. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület ilyen eljárást nem folytathat le. Az ügyben az X által elvégzett kísérletek jellegéről kizárólag Y nyilatkozata áll rendelkezésre. Y nyilatkozatával X hivatkozott levele annyiban látszik ellentmondásban lévőnek, hogy az utóbbi személy előadása szerint körülbelül 1999 óta foglalkozott égési adalékok kifejlesztésével, és ennek során nem zárható ki, hogy azok alkalmazásával kapcsolatos kísérleteket már ezzel egyidejűleg, Y.-tól kapott ismeretek nélkül is végzett. X.-nek a szabadalmi bejelentésben való részesedésével kapcsolatos eladási ajánlata, figyelembe véve a feltaláló személyhez fűződő jogainak fentebb kifejtett elidegeníthetlenségét, semmi esetre sem tekinthető úgy, hogy feltalálói részesedését el kívánná adni, vagy azokról le kívánná mondani.

Összefoglalva

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja szerint X a megismerhető tényállás – azaz az Y nyilatkozatában foglaltak – alapján a találmányra vonatkozóan kizárólag technikai segítséget nyújtó kísérleteket végzett. Ez a tevékenység nem elegendő ahhoz, hogy őt az Szt. 7. §-ának (1) bekezdése alapján feltalálónak lehessen tekinteni.

Az Szt. 7. §-ának (2) bekezdése értelmében azonban a P0300105 számú szabadalmi bejelentésben foglalt találmány feltalálónak ellenkező tartalmú jogerős bírósági ítélet hiányában X és Y tekintendők.

SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY HASZNÁLATIMINTA-OLTALOM ADOTT TERMÉKRE VALÓ KITERJEDÉSE KÉRDÉSÉBEN

ISZT 12/2006

I. A tényállás

1. Az 1206 U lajstromszámú, „Jegyalaptekercs menet- és bérletjegyek előállítására” című használatiminta-oltalom jogosultja, a Papírtekercs Kft. (a továbbiakban: megbízó) szakértői vélemény készítésével bízta meg a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő Iparjogvédelmi Szakértői Testületet a fenti lajstromszámú használatiminta-oltalomnak (a továbbiakban: mintaoltalom) adott termékre való kiterjedése kérdésében.

2. A megbízó – a mintaoltalom jogosultja – a szakértői vélemény készítésére irányuló megbízásban foglaltak szerint több éve szállít a MÁV Rt. részére olyan jegyalaptekercseket az utasforgalomban felhasznált jegyek előállítására, amely jegyalaptekercs a mintaoltalom szerinti termék.

3. A megbízó a megbízáshoz csatolta a MÁV Rt. ilyen jellegű termék biztosítására irányuló tárgyalásos közbeszerzési eljárás ajánlati felhívásához tartozó „Dokumentációt”, amely szerint olyan, a „Műszaki specifikáció” c. fejezetben közölt műszaki követelmények alapján kellene a terméket előállítani, hogy az így előállított termék – a megbízó álláspontja szerint – szükségszerűen a mintaoltalom oltalmi körébe essen. (A szakértői testület feltételezte, hogy a „Dokumentáció” mintairatát a MÁV Rt. bocsátotta a megbízó rendelkezésére, mert annak 1.3. pontja szerint legálisan csak így juthatott hozzá. A címlap szerint a közbeszerzési eljárás „hirdetmény közzététele nélkül” indult.)

II. A feltett kérdések

A szakértői véleményezés tárgya annak megállapítása, hogy az 1206 U lajstromszámú mintaoltalom kiterjed-e a „Dokumentáció” szerinti termékre. A megbízó három kérdésben foglalta össze, mire kér szakértői véleményt. A kérdések a következők.

1. A MÁV Rt. 2. számú mellékletként csatolt ajánlattételi felhívása dokumentációjában szereplő műszaki specifikáció alapján megvalósuló termék az 1. számú mellékletként csatolt 1206 U lajstromszámú mintaoltalom főigénypontjában foglalt oltalom alá esik-e?

2. Az ajánlattételi felhívás dokumentációjában megfogalmazott műszaki követelmények figyelembevételével megalkotott és a 3. számú mellékletként csatolt menetjegyekercs a mintaoltalom főigénypontjában foglalt oltalom alá esik-e?

3. Amennyiben az állapítható meg, hogy a 2. számú mellékletként csatolt, a MÁV Rt. kiírásában szereplő műszaki specifikáció alapján megvalósuló termék a megjelölt mintaoltalom alá esik, akkor az a gazdálkodó szervezet vagy egyéb gazdasági szereplő, amely az oltalom jogosultjának engedélye nélkül ilyen jegyekercset a Magyar Köztársaság területére azzal a céllal hoz be, hogy abból a mellékelt jegyet készíttesse el, megvalósítja-e az 1991. évi XXXVIII. törvény 19. § (1) bekezdésében foglaltakat?

III. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület eljárása

1. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet által meghatározott feladatkörben, szervezeti és eljárási rendben, valamint a tényállásra irányadó jogszabályok – főként a használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény (a továbbiakban: Hmtv.) és a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) – rendelkezései alapján alakította ki az alábbiakban kifejtésre kerülő álláspontját.

2. A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a vizsgált terméknek a megbízó által közölt ismertetésén, valamint az ügy szerinti használatiminta-oltalomra vonatkozó – a közhitelű nyilvántartásban és az iparjogvédelmi hatósági ügyiratban szereplő – hivatalos adatokon alapulnak, s csak azokra nézve helytállóak.

3. Ez a szakértői vélemény az 1206 U lajstromszámú mintaoltalommal kapcsolatos ügyben eljáró hatóságokat és bíróságokat nem köti.

IV. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja

A testület a szakértői megbízás kapcsán a megbízó által feltett iparjogvédelmi vonatkozású kérdésekre nézve kialakított álláspontját az alábbiakban fejt ki.

Az iparjogvédelmi jogok érvényességének helyzete

A megbízásban szereplő, a szakértői vizsgálat alapját képező, 1206 U lajstromszámú használatiminta-oltalom

- címe: Jegyalaptekercs menet- és bérletjegyek előállítására;
- jogosultja: PAPÍRTEKERCS Kft.;
- a bejelentés napja és az oltalmi idő kezdete: 1997. március 10.;
- az oltalom státusza: érvényben.

Az oltalom terjedelme

1. A Hmtv. 13. § (1) és (2) bekezdése értelmében a használatiminta-oltalom terjedelmét, vagyis azt, hogy az oltalom mely termékekre terjed ki, a hivatalos mintaoltalmi leírás végén megfogalmazott igénypontok határozzák meg. Az igénypontokat mindenben a minta leírása és a hozzá mellékelte rajzok alapján kell értelmezni.

A mintaoltalom az olyan termékekre terjed ki, amelyben az igénypont összes jellemzője (műszaki ismérve) maradéktalanul megvalósul, vagy amelyben egy vagy több igényponti jellemzőt egyenértékű jellemzővel helyettesítettek.

A mintaoltalom terjedelmét a legszélesebb körben a főigénypont (1. igénypont) szövege adja meg. Az aligénypontok (jelen esetben a 2–8. igénypont) a főigénypont oltalmi körébe tartozó, egy-egy részletesebben körülírt megoldást határoznak meg. Ha a termékben a főigénypont összes jellemzője megvalósul (illetve ha egy vagy több főigényponti jellemzőt egyenértékű jellemzővel helyettesítettek), akkor arra a termékre a használati minta oltalma kiterjed. Ehhez képest csupán a tényállást erősíti az, ha a főigénypont összes jellemzőjén túl egy vagy több aligénypont jellemzői is megvalósulnak. Ha azonban a főigénypontnak akárcsak egy jellemzője is nem valósul meg, és egyenértékű jellemzővel sem helyettesítették a termékben, akkor a vizsgált termékre nem terjed ki a mintaoltalom.

A mintaoltalom tehát az olyan termékekre is kiterjed, amelyben egy vagy több igényponti jellemzőt egyenértékű jellemzővel helyettesítettek (emellett az igénypont összes többi jellemzője maradéktalanul megvalósul). Az igényponti jellemzővel egyenértékűnek, ekvivalensnek a lényegében ugyanazt a feladatot lényegében ugyanolyan módon és lényegében ugyanazon eredménnyel betöltő jellemzőt kell tekinteni. A feladatot, a megoldást és a hatást a minta igényponti jellemzőjének, illetve az azt helyettesítő jellemzőnek a többi jellemzővel való kapcsolatában kell vizsgálni, vagyis a helyettesítő jellemző egyenértékűségének a min-tát jelentő megoldás egésze szempontjából kell fennállnia.

Az ekvivalensekre való kiterjesztés a minta oltalmának olyan, a törvény által biztosított megerősítése, ami egy határig védelmet nyújt a jogosultnak az igénypont nem kellően körültekintő megfogalmazása miatti hátrányokkal szemben. Ha az igénypont valamely ekvivalenst nem fed le, jöllehet a feltárás az erre vonatkozó oltalmi igényt megalapozta volna,

akkor ez a hiba az ekvivalenciaelv alkalmazásával orvosolható az oltalom terjedelmének megállapításakor. Az ekvivalenciaelvnek azonban áthághatatlan korlátja, hogy az oltalom nem terjedhet ki olyan tárgyra, amelyre vonatkozóan eredetileg sem lehetett volna – a feltárás alapján megalapozottan – oltalmi igényt támasztani. Ekvivalencia csak akkor állhat fenn, ha a helyettesítés lehetősége és a helyettesítő jellemzőnek a igénypont helyettesített jellemzőjével való egyenértékűsége nyilvánvaló a mesterségben járatos személy számára egyfelől a használatiminta-leírás és -rajzok, másfelől az elsőbbség (itt: a bejelentés) napján hozzáférhető – a technika állásához tartozó – ismeretek alapján.

A fentiek értelmében az Iparjogvédelmi Szakértői Testületnek először az egyes főigényponti jellemzők megvalósulását kellett megvizsgálnia, majd az olyan jellemző esetében, amely a megbízó által ismertetett termékben nem valósul meg, azt kellett szemügyre vennie, hogy a termék ennek megfelelő jellemzője – ha van ilyen – egyenértékű helyettesítésnek tekinthető-e.

A mintaoltalom kiterjedése a vizsgált termékre

A megbízó 1. kérdésére az Iparjogvédelmi Szakértői Testület válasza a következő.

A mintaoltalom 1. igénypontjában szereplő jellemzőket külön-külön megvizsgálva és a „Dokumentáció” műszaki specifikációjában szereplő feltételekkel összehasonlítva a testület úgy találta, hogy minden főigényponti jellemző megvalósul a „Dokumentáció”-ban szereplő műszaki specifikáció szerinti feltételekkel megvalósított termékben, így az ilyen termékre a mintaoltalom kiterjed.

A megbízó 2. kérdésével kapcsolatban a testület megállapította, hogy az abban említett „3. számú melléklet” nem menetjegyekercset, pusztán egyetlen menetjegyet tartalmaz, ezért a 2. kérdésre ebben a megfogalmazásban nem adható válasz. Mivel a mintaoltalom tárgya „Jegyalaptekercs menet- és bérletjegyek előállítására”, egy jegyre, amely szükségképpen nem hordozza a jegyalaptekercs összes jellemzőjét, önmagában nem terjed ki a mintaoltalom. Az ajánlattételi felhívás „Dokumentációjában” megfogalmazott műszaki követelmények figyelembevételével megalkotott jegyalaptekercs és a mintaoltalom viszonyára a testületnek a fenti 1. kérdésre adott válasza irányadó.

A megbízó 3. kérdésével kapcsolatban az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontja az, hogy mivel a „Dokumentáció”-ban szereplő műszaki specifikáció alapján megvalósuló termékre a mintaoltalom kiterjed, így az a gazdálkodó szervezet vagy egyéb gazdasági szereplő, amely az oltalom jogosultjának engedélye nélkül ilyen jegyalaptekercs a Magyar Köztársaság területére gazdasági tevékenysége körében behoz, megvalósítja az 1991. évi XXXVIII. törvény 19. § (1) bekezdésében foglaltakat.

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület álláspontját az alábbiakkal indokolja.

A mintaoltalom 1. igénypontja – főigénypontja – a következő:

1. Jegyalaptekercs menet- és bérletjegyek előállítására, amely első megjelenítőfelülettel és második megjelenítőfelülettel rendelkező, vízzel ellátott, papíryanagú hordozószalagot, a hordozószalag első megjelenítőfelületén állandó osztásközzel elrendezett primér információhordozó zónát, valamint az első megjelenítőfelület és a második megjelenítőfelület közül legalább az egyikben másodlagos jelölések befogadására szolgáló kiegészítő információhordozó zónát tartalmaz, a hordozószalagon megjelenített információk másolás elleni védelmére pedig a hordozószalag anyagába szintelen, 350–406 nm hullámhosszúságú fényben foszforeszkáló elemekből álló, primér pelyhedző elemek vannak beépítve, azzal jellemezve, hogy a hordozószalag (11) egymás után következő primér információhordozó zónáira (12a, 12a') még a jegyalaptekercs végfelhasználását megelőzően megkülönböztetésre alkalmas jelölésekként (14, 14') egymástól legalább egy-egy karakterben eltérő karaktersorozatok vannak rányomtatva, a hordozószalag (11) másolás elleni védelmére szolgáló primér pelyhedző elemek (18) a hordozószalag (11) anyagának 1 dm²-nyi területegységében elszórtan elhelyezkedő 10–100 db látható fényben is szemlélhető, színes, szekunder pelyhedző elemekkel (19) vannak kiegészítve, a hordozószalag (11) anyaga pedig szerves oldószer és/vagy sav vagy lúg használatát jelző, elszíneződő adalékot tartalmaz.

Tehát a mintaoltalom tárgya menet- és bérletjegyek előállítására szolgáló

- a) *jegyalaptekercs*, amely
- b) *hordozószalagot* tartalmaz, ennek *anyaga*
- c) *papír*, amely
 - c₁) vízzel van ellátva;
 - c₂) másolása elleni védelemre szolgáló, szintelen, primér pelyhedző elemek vannak beleépítve, amelyek 350–406 nm hullámhosszúságú fényben foszforeszkálnak; továbbá
 - c₃) színes, szekunder pelyhedző elemeket is tartalmaz, amelyek
 - ugyancsak másolás elleni védelemre szolgálnak,
 - a papíron 1 dm²-nyi területen elszórtan 10–100 db helyezkedik el,
 - látható fényben is szemlélhetők;
 - c₄) elszíneződő adalékot tartalmaz, amely oldószer és/vagy sav vagy lúg használatát jelzi.

A *hordozószalag*

- d) *első megjelenítőfelülettel* és második megjelenítőfelülettel rendelkezik, és az első megjelenítőfelület
 - d₁) állandó osztásközzel elrendezett primér információhordozó zónát tartalmaz; és
 - d₂) a hordozószalag (11) egymás után következő primér információhordozó zónáira (12a, 12a') még a jegyalaptekercs végfelhasználását megelőzően megkülönböztetésre alkalmas jelölésekként (14, 14') egymástól legalább egy-egy karakterben eltérő karaktersorozatok vannak rányomtatva; és a hordozószalag

- d₃) az első megjelenítőfelület és a második megjelenítőfelület közül legalább az egyikben másodlagos jelölések befogadására szolgáló kiegészítő információhordozó zónát tartalmaz.

A fenti jellemzőcsoport-felosztást a testület abból a megfontolásból készítette el, hogy egyértelműen megállapítható legyen

- az összehasonlított tárgyak azonossága vagy annak hiánya [a] pont]; továbbá, hogy
- valamennyi jellemző egy *hordozószalaggal* [b] pont] kapcsolatos, amelynek egyrészt az *anyaga* [c] pont], másrészt a *tartalma* [d] pont] képezi a főigényponti jellemzőket.

Ezen túlmenően ennek a tagozottságnak az alapján vélte az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a legáttekinthetőbbnek a MÁV Rt. „Dokumentációjának” az 5–7. oldalán a „Műszaki specifikációk” (a továbbiakban *M*) fejezetben műszaki követelményekként megfogalmazott ismérvek és a mintaoltalmi jellemzők összehasonlítását, egyezőségüket egymással vagy egymástól való eltérésüket.

Ad a) pont

Az *M* 5. oldal 11. és 12. sora „tekercselt menetjegy alapanyagot”, illetve „menetjegYTEKERCS alapjául szolgáló ... alapanyagot” említ, ami a minta szerinti „jegyalaptekercs”-nek fogalmilag tökéletesen megfelel, figyelembe véve az *M* teljes információanyagát is.

Ad b) pont

Bár az *M* a „hordozószalag” kifejezést nem használja, a 6. oldal 17–21. sorában közölt adatok, illetve követelmények, valamint magának a „tekercs” szónak az adott műszaki feladat vonatkozásában történő használata alapján megállapítható, hogy alapanyagként *szalagot* használnak, amely ugyancsak a 6. oldal 1–12. sora alapján számos információt *hordoz*, tehát az *M* szerinti „alapanyag” a minta szerint „hordozószalaggal” fogalmilag azonos.

Ad c) pont

Az *M* 5. old. 14, 16–17., 19. és 23. sora szerint a hordozószalag anyaga *papír*, amely

ad c₁) vízzel rendelkezik az *M* 5. old. 14. sora szerint; és

ad c₂) a hamisítással (az 1. igénypont szerint: másolással) szembeni védelem részeként az *M* 5. old. 16. sora és 7. old. 8. sora értelmében a papír „UV fényre kék színben világító színtelen pelyhedzőket” tartalmaz. A „350–406 nm hullámhosszúságú fényben foszforeszkáló” főigényponti jellemző megvalósul az *M* szerinti „UV fényre kék színben világító” jellemzőben, tekintetbe véve, hogy az UV-fény hullámhossztartományába a *c₂* szerinti 350–406 nm érték beletartozik. Az a körülmény, hogy a *c₂*) szerint az azonosan „színtelen pelyhedzők”-ként definiált anyaghoz még a „primer” jelzőt is hozzáteszik, nem változtat azon a tényen, hogy az 1206 U lajstromszámú használatiminta-oltalom oltalmi körébe eső megoldásról van szó, hiszen mindkét esetben kétféle védelemre szolgáló eszközt használnak.

Ad c₃)

Az *M* 5. old. 17. sora és 7. old. 9. sora szerint a papírnak „szabad szemmel kék színben látható pelyhedzőket” is tartalmaznia kell a *c₂*) pontban említett szintelen pelyhedzők mellett, ami azonos a mintaoltalmi főigénypontban „szekunder”-ként definiált, „látható fényben is szemlélhető” elemekkel.

A *c₃*) pont vonatkozásában rá kell mutatni arra a körülményre, hogy az *M* a színes szekunder pelyhedző elemek vonatkozásában *konkrét* sűrűségadatot nem tartalmaz. Mindazonáltal a mintaoltalmi leírás szerint szabad szemmel jól látható, 6 mm hosszúságú szálakból álló (7. old. 1. bek.) „pelyhedző elemeknek” a mintaoltalmi főigénypontban definiált 10–100 db/dm² relatív mennyiségénél kevesebb vagy több ilyen elem alkalmazása az *M* szerinti termékben – a védelmi funkció tekintetében – olyan ekvivalens megoldásnak lenne minősíthető, amire a mintaoltalom ugyancsak kiterjed.

Ad c₄)

Az *M* 5. old. 17–18. sora és a 7. old. 10–11. sora szerint: „A papír vegyvédellel rendelkezik (acetontra narancs, illetve alkoholra kék színreakciót adó papír), amit a vonatkozó tágabb főigényponti definíció maradéktalanul magában foglal.

Ad d) pont

Az *M* 6. old. 1. és 2. bek. szerint a hordozószalagnak

- hátoldala van, amely a tekercs külső oldala; és
- előoldala van,

és e bekezdések szövege, valamint az *M* 13. oldalán látható kép alapján megállapítható, hogy a hátoldal a minta szerinti hordozószalag első megjelenítőfelületének, míg az előoldal a második megjelenítőfelületnek felel meg.

Ugyanis:

ad d₁) a hátoldalon a tekercs – vagyis a hordozószalag – hossza mentén 101,6 mm-enként ismétlődő – tehát állandó osztásközzel elrendezett –, „c” jelzést tartalmazó, ovális kontúrvonallal határolt területek találhatók, amelyek – a tartalmukból is következően – a minta szerinti primer információhordozó zónának felelnek meg; ugyanis

ad d₂) ennek az igényponti jellemzőnek megfelel az, az *M* 6. old. 10–11. sorában definiált feltétel, miszerint a menetjegYTEKERCs hátoldalán „... 101,6 mm-ként folyamatos sorszámozás (betű- és számkarakter) ...” van.

A tekercsnek a hátoldalán levő, egymás után következő ovális ablakaiba (*M* 13. old.) még a tekercs végfelhasználását megelőzően vannak megkülönböztetésre alkalmas jelölések benyomtatva, mégpedig az 5. old. utolsó bek. szerint „... nyomdailag nyomott, folyamatos sorszám és betű”.

Ez az előírás tehát a *d₃*) szerinti igényponti jellemzőnek megfelel.

Ad d₃)

Bár szöveges utalás erre az igényponti jellemzőre az *M*-ben nem található, a 13. oldalon feltüntetett kép jobb oldalán látható, hogy a jegynek az ovális területet hordozó, ellentétes másik oldalán a tényleges jegy nyomtatási szövege helyezkedik el, így az megfelel a kiegészítő információhordozó zóna definíciójának, és ezért megállapítható, hogy a minta szerinti második megjelenítőfelületen másodlagos jelölések befogadására szolgáló kiegészítő információhordozó zónák vannak.

A megbízó 3. kérdésével kapcsolatban az Iparjogvédelmi Szakértői Testület a Hmtv. 12. és 19. §-a alapján alakította ki álláspontját: „12. § A mintaoltalom alapján a mintaoltalom jogosultjának – a jogszabályok keretei között – kizárólagos joga van arra, hogy a mintát hasznosítsa, illetve hasznosítására másnak engedélyt (licenciát) adjon. A kizárólagos hasznosítási jog kiterjed a minta szerinti termék gazdasági tevékenység körében való előállítására, használatára, behozatalára és forgalombahozatalára.” Valamint: „19. § (1) A mintaoltalom bitorlását követi el, aki az oltalom alatt álló mintát jogosulatlanul hasznosítja.”

Mivel a testület azt állapította meg, hogy a „Dokumentáció”-ban szereplő műszaki specifikáció alapján megvalósuló termékre a mintaoltalom kiterjed, így szükségképpen az a gazdálkodó szervezet vagy egyéb gazdasági szereplő, amely az oltalom jogosultjának engedélye nélkül ilyen jegyalaptekerccset a Magyar Köztársaság területére gazdasági tevékenysége körében behoz, megvalósítja az 1991. évi XXXVIII. törvény 19. § (1) bekezdésében foglaltakat.

Összefoglalás

Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület az alábbiakban összegzi a szakvélemény készítésére irányuló megbízásban foglalt kérdésekre vonatkozó megállapításait.

1. A megbízó által ismertetett és dokumentált termékre az 1206 U lajstromszámú használatiminta-oltalom kiterjed.
2. Aki a mintaoltalom jogosultjának engedélye nélkül ilyen terméket a Magyar Köztársaság területére gazdasági tevékenysége körében behoz, megvalósítja az 1991. évi XXXVIII. törvény 19. § (1) bekezdésében foglaltakat.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

FOTÓRÉSZLETEK JOGOSULATLAN FELHASZNÁLÁSA

SZJSZT-23/07/1

A Fővárosi Bíróság megkeresése

A megkereső által feltett kérdések

1. A szakértő állapítsa meg, hogy a felperes által készített falinaptárakon szereplő képek szerzői műnek fogadhatóak-e el!

2. Állapítsa meg a szakértő, hogy a felperes által készített falinaptárakon szereplő képek vagy azoknak egy-egy része került-e felhasználásra az alperes promóciós anyagaiban szereplő képekhez!

Az eljáró tanács szakvéleménye

Ad 1.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 1. §-ának rendelkezéseiből kiindulva vizsgáltuk meg a felperes által benyújtott eredeti falinaptárak egy-egy (összesen három) példányát, az azokon szereplő fotókat abból a szempontból, hogy megfelelnek-e az Szt. 1. §-ában foglalt feltételeknek.

Az Szt. 1. § (1) bekezdése szerint „Ez a törvény védi az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat.” A megtekintett alkotások/fényképek művészeti alkotásnak minősülnek. Az 1. § (2) bekezdése példálózó felsorolással jelöli meg a szerzői jogi védelem alá tartozó alkotásokat, s az *i*) pontba tartozik: „a fotóművészeti alkotás”.

Az 1. § (3) bekezdése első mondata szerint: „A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó, egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg.” A fotók egyéniek és eredetiek, s a peranyagból egyértelműen megállapítható, hogy azokat a felperes készítette.

A per adatai szerint a felek 1995-ben, tehát még az 1969. évi III. törvény hatálya alatt kötöttek megállapodást, s 1996-ban meg is jelentek az alperes által forgalmazott sörök reklámképeivel a falinaptárak. Tekintettel azonban arra, hogy a joggyakorlat és a jogtudomány korábban is egységes volt abban, hogy alkotásnak az önálló, eredeti (egyéni) gondolati tartalmat kifejező mű minősülhet – s esetünkben ilyenekről van szó – a kérdésre adott válasz mindkét szerzői jogi törvény hatálya alatt azonos: a képek szerzői műnek minősülnek, szer-

zői jogi védelem alá tartozó, magas színvonalú esztétikai követelményeknek is megfelelő, professzionális alkotásokról van szó.

Az alperesi beadványban szereplő „tárgyfotó” kifejezés nem dönti és nem is döntheti el azt a kérdést, hogy az adott kép szerzői jogi védelem alá tartozik-e, vagy sem. Egy adott tárgyról készülhet a szerzői jogi védelmet elérő szintű kép, s az is előfordulhat, hogy nem jön létre ilyen alkotás. Ez esetben a képek szerzője egyéni látásmódot is tükröző, nívós műveket hozott létre.

Ad 2.

Erre a kérdésre is egyértelmű a válasz: a július–augusztusi, illetve a november–decemberi falinaptárakon szereplő képekből került a két sörrel telt pohár kiemelésre, és jelentek meg a poharak az alattuk lévő alátétadarabbal együtt, más-más háttér elé helyezve az étlapokba elhelyezett reklámképeken.

A sörrel teli poharak azonossága teljes körű az eredeti falinaptárakon és a promóciós anyagokon. Ez a körülmény szabad szemmel történő vizsgálattal is jól megállapítható, miután az közismert tény, hogy a sörhab formája a teli pohár tetején és a vízcseppek elhelyezkedése az üvegpohár oldalán akaratlagos úton nem ismételhető meg, a véletlen azonosság pedig kizárható. Ily módon más nem történhetett, mint hogy a promóciós képek készítője a söröspoharak eredeti, a falinaptárakon szereplő képeit alkalmazva és más hátterek elé helyezve használta fel azokat.

A bírósági végzésben rögzítésre került, hogy az alperes kizárólag a naptárakban és egy alkalommal volt jogosult megjeleníteni a képeket, így leszögezhető, hogy a promóciós anyagban megjelent pohárképek az alkotó hozzájárulása nélkül kerültek 2002-ben felhasználásra.

Az eljáró tanács megvizsgálta az idézés és az átdolgozás jogi lehetőségeit is. Az új Sztj. értelmében fotóművészeti alkotás felhasználása esetében a mű részletét nem lehet idézni, tehát szabad felhasználásról nem beszélhetünk [67. § (5) bekezdés], továbbá az átdolgozás, – vagy átdolgozás engedélyezése más számára – is a szerző kizárólagos joga.

*Dr. Debreczeni Ferenc, a tanács elnöke
Dr. Győri Erzsébet, a tanács előadó tagja
Markovics Ferenc, a tanács szavazó tagja*

A FILMELŐÁLLÍTÓ FOGALMÁNAK ÉRTELMEZÉSE

SZJSZT-28/07

A Fővárosi Bíróság megkeresése

A megkereső által feltett kérdés

Az Sztj. 63. § (3) bekezdésében meghatározott filmelőállító fogalmát lehet-e úgy értelmezni, hogy az kiterjed az olyan szervezetekre is, amelyek pusztán anyagi/pénzügyi hozzájárulást, illetve finanszírozást biztosítanak, vagy pusztán mint megrendelő fizetnek ellenértéket a film tényleges gyártójának.

A nemzetközi és a hazai filmszakmai gyakorlat alapján milyen szempontok szerint lehet meghatározni egy koprodukcióban, illetve megrendelésre készült filmalkotás esetében a 64. § (3) bekezdés szerinti film-előállítói minőséget.

A szakértői bizonyítást kérő I. r. alperes a kérelmében hivatkozott a szakértői testület korábban készített – 42/06/1 számú – szakértői véleményére azzal, hogy azt vegye figyelembe a szakértői testület a jelen véleménye kialakításánál.

Az eljáró tanács válasza

1. A kérdésfeltevés első mondatában foglaltakra az eljáró tanács a megkeresésben hivatkozott korábbi, 42/06/1 sz. szakértői véleményében kifejtettekkel összhangban, a következők szerint válaszol.

Az Sztj. 64. § (3) bekezdése szerint „A film előállítója (a továbbiakban előállító) az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, aki vagy amely saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, gondoskodva ennek anyagi és egyéb feltételeiről.” A 64–66. §-hoz fűzött miniszteri indokolás e bekezdésre nézve kifejtette, hogy „A javaslat – főként francia jogi mintákra építve – a film előállítójának a fogalmát is meghatározza. E definíciónak jelentősége van a producerek szomszédos jogainak szabályozásában (l. a 82. §-t) is. A film előállítójának hitelt nyújtó, a gyártást szponzoráló személy, illetve a megrendelő nem számít előállítóknak (producernek). A filmelőállító szervezési teljesítménnyel járul hozzá a film létrejöttéhez, ennek kapcsán a szerzőkkel a mű megalkotására megfilmesítési és közvetlen filmalkotási szerződéseket köt. Természetesen a gyártáshoz más polgári jogi szerződésekre is szükség van, így különösen megbízási, vállalkozási, hitel- és bérleti szerződésekre (64. §).”

Az Sztj. 9. §-a csupán a szerzői vagyoni jogok forgalomképességét korlátozza, ezért az ún. szomszédos jogok, köztük a film előállítóinak jogai élők közt is szabadon átruházhatók; így

jogutódaikat is megilletik: adandó esetben ők is a film előállítójának státusát élvezik. Erről az Szjt. 106. § (8) bekezdése az előző bekezdésekre hivatkozással kifejezetten rendelkezik is.

Az Szjt. 2. §-ára utaló 82. § (3) bekezdése értelmében viszont az Európai Unión kívüli harmadik államokban nem magyar filmelőállító által nyilvánosságra hozott filmek csak nemzetközi egyezmény, illetve viszonyosság alapján védendők.

A hatályos jogunkban alapul vett, francia filmelőállító fogalom az ún. független producerek 1960-as években kezdődött térhódításával vált uralkodóvá. Az angol–amerikai filmgyártásban eredetileg a filmgyártó vállalatok (stúdiók) alkalmazásában álló vagy általuk megbízott forgatásszervezők (physical film producers) minősültek producernek, a film készítésének jogcímén azonban az őket foglalkoztató gyártó (maker of the film) minősült a film-copyright eredeti jogosultjának. A gyártó stúdiók sok produceri munkát más alkalmazottakkal végeztettek a megbízott forgatási producer (physical film producer) helyett, és általában maguk finanszírozták filmjeiket. A gyártó és a független producer közötti megkülönböztetés mára nemzetközileg túlhaladottá vált, amennyiben a film előállítójának fogalma egyrészt a film kezdeményezése és előállításának megszervezése tevékenységi körére összpontosult, kirekesztve a saját erőből történő beruházás és a megrendelés kritériumait; másrészt egyaránt lehetővé téve természetes személyek, jogi személyek és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok filmelőállítónak minősülését. A kezdeményező és szervező filmgyártó, valamint a független producer egyaránt a film előállítójának minősül, amennyiben a jogunkba is átvett kontinentális előállítói kritériumoknak megfelel: saját nevében kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, beleértve az ehhez szükséges anyagi és egyéb feltételek akár mások révén való biztosítását (fund raising) is. Hatályos jogunkból egyértelműen következik, hogy egyéb közreműködők, mint hitelnyújtók, bérbeadók, gyártásvezetők, forgalmazók, más részfeladatokat ellátók nem minősülnek a film előállítóinak.

Az Európai Unióban a „producer” fogalom egységesedése különös jelentőségre tett szert, amennyiben német (1965) és francia jogalkotási mintára a 92/100/EGK sz. (1992. november 19.) irányelv a film alkotóinak szerzői jogai mellé bevezette a filmek első rögzítési előállítóinak kizárólagos szomszédos jogait, és a 93/98/EGK sz. (1993. október 29.) irányelv előírta ezeknek a jogoknak egységesen a film eredeti rögzítésének évét követő ötven éven át, ha pedig ezalatt a filmet jogszerűen nyilvánosságra hozzák, ennek esztendejét követően kezdődő és így tovább tartó ötven éven át fennmaradó védelmét. Az irányelvek ugyanakkor nem definiálták céljaikra a producer fogalmát.

Megrendelésre készülő filmalkotás esetében hatályos jogunk értelmében a megrendelő csak akkor minősülhet előállítónak, amennyiben megfelel az Szjt. már fent idézett 5. § (1) bekezdésében írt követelményeknek, azaz kezdeményezi és megszervezi a film megvalósítását, és gondoskodik ennek anyagi és egyéb feltételeiről. Amennyiben ezek a kritériumok nem együttesen illenek a megrendelőre, úgy az minősül a film előállítójának, aki megszervezi a megvalósítást és gondoskodik annak anyagi és egyéb feltételeiről.

2. A kérdésfeltevés második részében foglaltakra vonatkozóan az eljáró tanács szerint koprodukció esetén a film-előállítói minőség két vagy több külön-külön előállítónak (producer) minősülő fél között oszlik meg, aminek külső és belső feltételeit, így különösen az anyagi fedezet biztosítását, technikai, művészeti hozzájárulásokat, harmadik személyekkel szembeni jogszerző és kötelezettségvállaló meghatalmazásokat, a felelősség és az eredményekben való részesedés megoszlását filmenként szerződésben kell rögzíteni.

Film koprodukcióját célzó szerződést nemzeti jogok nem nevesítenek; egyes államok bírósági joguk szerinti más különös társasági szerződés kategóriája alá sorolják, Belgiumban pl. „időleges társaság” (association momentanée) is létezik. Jogunkban a Ptk. 1977. évi módosítása óta az 568. § (1) bekezdésében előírányzott „koordinatív” polgári jogi társaság szabályai lehetnek irányadók: „A polgári jogi társaság létesítésére irányuló társasági szerződéssel a felek arra vállalnak kötelezettséget, hogy gazdasági tevékenységet is igénylő közös céljuk elérése érdekében együttműködnek, és az ehhez szükséges vagyoni hozzájárulást közös rendelkezésre bocsátják. Polgári jogi társaságot a felek közös gazdasági érdekeik előmozdítására és az erre irányuló tevékenységük összehangolására, vagyoni hozzájárulás nélkül is létrehozhatnak.” Ennek a polgári jogi társaságnak elengedhetetlen eleme, hogy tagjai a nyereségből valamennyien részesüljenek, és a veszteséget is együtt viseljék. Az ettől való eltérés atipikus szerződést eredményez. A Ptk. 569. § (1) bekezdése szerint „a tagok vagyoni hozzájárulása közös tulajdonukba megy át”, amire a Ptk. 139–145. §-a alkalmazandó megfelelően; ez vonatkozik a koprodukció eredményeképpen létrejött eredeti filmnegatívra is. A produceri jogok a szerződésben meghatározott arányban, szabályként az általuk biztosított anyagi hozzájárulásokhoz igazodóan illetik őket, azokat a koprodukciós szerződésben rögzített módon gyakorolják.

A nemzetközi koprodukciókra vonatkozó szerződésekre irányadó jogot a felek jogválasztásának hiányában ennek megfelelően nem a többes szerzőség vagy produceri minőség meghatározására, sem a szerzői és szomszédos jogok tartalmára, illetve hasznosítására, hanem a producerek között létrejövő szerződésekre vonatkozó kollíziós szabály szerint kell meghatározni. A nemzetközi magánjogunkról szóló, hatályos, 1979. évi 13. törvényerejű rendelet 27. § (2) bekezdése szerint a nem jogi személyt alapító társasági szerződést annak az államnak a joga szerint kell elbírálni, amelynek területén a társaság a tevékenységét kifejti. Ez akár több jog is lehet. Ugyanakkor az egyes producerek ilyennek minősülését a személyes joguk határozza meg.

Valamely koprodukciós megállapodás részese a szerződő producereken kívül elvileg más is lehet, pl. megrendelő, gyártó, forgalmazó. A koprodukció producerei jogainak és felelősségének megoszlására, illetve egymás közti vállalására a produceri tevékenységet érintő kikötések az irányadók. Harmadik személyek felé kétség esetén egyetemlegesen felelnek.

Az Európa Tanács égisze alatt 1994. április 1-jén hatályba lépett Európai Filmkoprodukciós Egyezményt Magyarországon a 7/1998. (I. 23.) Korm. rendelet hirdette ki. Mára 38 tagja van.

Az egyezmény legalább három különböző részes államban létesített koproducer társulására vonatkozik, továbbá olyan koprodukcióra is, amelyben az ilyen három koproducerhez a koprodukciós költségek maximum 30%-át biztosító, harmadik állambeli producer is társul. Az egyezmény 3. cikke szerint koproducernek minősülnek a szerződő államokban létesített filmelőállító társaságok vagy filmelőállítók, akik koprodukciós szerződésben állnak. Az ilyen filmeket a nemzeti filmekkel azonos elbánásban kell részesíteni. Az egyes koproduceri apportok a költségek minimum 10 és maximum 70%-a között mozoghatnak. Mindegyik koproducernek technikai és művészeti hozzájárulást is nyújtania kell, elvileg költségfedezete arányában. Az egyezmény minden koproducer javára előírja a végleges film negatívjának közös tulajdonát és jogot a reprodukálást lehetővé tevő filmhordozó igénylésére. Minden filmkoprodukció a producerei szerinti államok illetékes hatóságainak jóváhagyásától függ, amelyek az illetékességükbe tartozó producertől a film országuk valamelyik nyelvén készült, végleges változatát kérhetik.

*Dr. Boytha György, a tanács elnöke
Dr. Wéber Judit, a tanács előadó tagja
Dr. Mayer Erika, a tanács szavazó tagja*

FÉNYKÉPFELVÉTEL SZERZŐI JOGI VÉDELME – ESKÜVŐI FELVÉTELEK FELHASZNÁLÁSA

SZJSZT-32/07/1

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság megkeresése

A megkereső által feltett kérdés

A megkereső fél által feltett kérdés arra irányult, hogy az alperes által készített fényképfelvétel – amelyet ajándékba kapott a felperestől – bármilyen további felhasználásához az alperesnek a felperes engedélyét kellett volna-e kérnie. Az eljáró tanácsnak nyilatkozni kellett arról, hogy a perbeli jogvita alapját képező fényképfelvétel rendelkezik-e a szerzői jogi törvény 1–2. §-ában körülírt egyéni, eredeti jelleggel, azaz szerzői jogi védelem alá tartozik-e, amelynek felhasználásához a szerző engedélye szükséges. (A szerk. által megfogalmazott rövidítésben.)

Az eljáró tanács szakértői véleménye

1. A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. számú törvény (a továbbiakban: az Szjt.) a főtóművészeti alkotásokat az irodalmi, tudományos és művészeti művek többi kategóriáival

egyenrangú műkategóriaként ismerte el. Megszűnt a magyar szerzői jogban az ilyen alkotásokra vonatkozóan korábban létezett kétszintű – szerzői jogi és egy alacsonyabb szintű, „rokonjogi” – védelem. A Szerzői Jogi Szakértő Testület több szakvéleményében is foglalkozott az ilyen alkotásokkal, amelyeket a jelen szakvélemény is alapul vett. Megemlíten-dő továbbá, hogy a fotóművészeti alkotásoknak a többi műkategóriához való asszimilálása mind nemzetközi szinten, mind pedig a közösségi jog – az *acquis communautaire* – szintjén végbement [lásd erről részletesebben az SZJSZT 10/07. sz. szakvéleményt, Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évfolyam 3. szám, 2007. június, p. 84–87.].

Az Szjt. 1. §-ának (2) bekezdése így rendelkezik: „Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül attól, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása. Ilyen alkotásnak minősül különösen: ... (i) a fotóművészeti alkotás.”

A hivatkozott szakvéleménnyel összhangban alá kell azonban húzni azt, hogy a „fotóművészeti” jelzőben a „művészeti” kifejezés nem jelent valamilyen külön minőségi besorolást. A fotóművészeti alkotásokra is vonatkozik az Szjt. 1. §-ának (3) bekezdése, amely így szól: „A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.” (Kiemelés az eljáró tanácstól.) A közösségi jog szintjén az Európai Parlament és a Tanács a szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről szóló 2006/116/EK (2006. december 12.) irányelve 6. cikke tisztázza, hogy egy fénykép szerzői jogi védelmének az egyetlen feltétele az, hogy az a szerző saját szellemi alkotásának minősüljön; semmilyen más kritérium nem alkalmazható ebből a szempontból. A tagállami joggyakorlat is hivatkozik e rendelkezésre (illetve a védelmiidő-irányelv korábbi változatára), így a szakvéleményezett esethez számos ponton hasonló görög *Kalogiannis v. Mastorakis*-esetben [(2007) E.C.D.R. 11] a görög Legfelsőbb Bíróság is megállapította a fényképek eredetiségét, amennyiben tükrözik az alkotó személyiségét, és meghatározható az alkotóképesség bizonyos szintje.

2. A rendelkezésre bocsátott fényképfelvételek, a 2006 folyamán a különböző helyi és országos terjesztésű lapokban, reklámanyagokban megjelent hirdetési anyagok megtekintését követően – a csatolt CD-lemezen található kilencrészes képsorozat kontextusában – az eljáró tanács megállapította, hogy a per tárgyát képező felvétel és annak digitális utómunkával készített változata olyan egyéni, eredeti jellegű műalkotás, amely szerzői védelmet élvez. A fényképfelvétel egyéni, eredeti jellege a fotós által elkaptott pillanat sajátosságában ragadható meg; az ábrázolt ifjú pár boldog, bensőséges érzelmeinek megjelenítését a beállítás, a megvilágítás és a képalkotó instruálása is segíti. Megállapítható az is, hogy a kilenc képből kiválasztásra került a per tárgyát képező fényképfelvétel, mint a sorozat legjobban sikerült alkotása. A fényképfelvétel digitális utómunkálata során tudatos képalkotói munkával és technikai alkalmazásokkal a kép hangsúlyosabban egyéni, eredeti jellegű lett.

3. Az eljáró tanács megállapítja, hogy az ábrázolt ifjú pár a fényképfelvétel tárgyát képezi, és nem tekinthetők a kép alkotóinak, ebből következően a Ptk. 80. §-ának (2) bekezdése értelmében személyiségi jog illeti meg a fényképen szereplő személyeket, de nem illeti meg őket a szerzői jogi védelem. Annak a körülménynek az eldöntése, hogy az ifjú pár képmásával kapcsolatos esetleges visszaélés támaszthat-e ilyen polgári jogi igényt, nem tartozik a testület hatáskörébe.

4. A fentiekből következik annak megállapítása, hogy a fényképfelvétel felhasználására csak a szerző adhat további engedélyt. Így tehát a menyasszonynak a fényképfelvételt érintő ajándékozási szándéka, és maga a megajándékozás nem alapoz meg szerzői jogi felhasználásra irányuló mozzanatot sem az ajándékozó, sem a megajándékozott tekintetében.

Dr. Vida Sándor, a tanács elnöke
Dr. Munkácsi Péter, a tanács előadó tagja
Markovics Ferenc, a tanács szavazó tagja

IPTV SZOLGÁLTATÁS SZERZŐI JOGI MEGÍTÉLÉSE

SZJSZT-31/07/1

Az Artisjus Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület megbízása

I. A megkereső által feltett kérdések (a beadvány teljes szövege)

Több elektronikus hírközlési szolgáltató új digitális televíziószolgáltatást, ún. „IPTV”-t indít. Ehhez internetprotokoll-alapú adatátviteli technológiát használnak, így a műsorfolyam széles sávú internet-hozzáféréseken keresztül, digitális formátumban érkezik az előfizetők otthonába. A digitális televíziószolgáltatás hagyományos televíziókészüléken a digitális jelet analóggá visszaalakító berendezés útján nézhető, azonban a digitális technikai megoldásnak köszönhetően átalakíthatja az eddigi tévénézési szokásokat, mert számos kényelmi és kiegészítő szolgáltatás kapcsolódik hozzá.

Az IPTV-típusú új televíziószolgáltatások tekintetében három témakörben merültek fel az Artisjus és az egyes üzleti szereplők közötti tárgyalásokon szerzői jogi kérdések: az ún. PVR (personal video recorder) -funkció, valamint az ún. time-shifting (időbeni visszaléptetés) szolgáltatás tekintetében, továbbá a közszolgálati műsorok átvitelével kapcsolatban a Műsorszolgáltatási Alap jogdíjfizetési szerepét illetően.

Az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület ezért a következő kérdésekkel fordul a Szerzői Jogi Szakértő Testülethez:

1. PVR

Az IPTV-típusú szolgáltatások egyik szokásos kényelmi megoldása az ún. PVR, azaz *personal video recorder*,¹ ami azonban a különböző szolgáltatók esetén teljesen eltérő műszaki megoldásokat jelent. Ezek közül egyesek egyértelműen szabad, magáncélú másolatkészítésnek minősülnek, más esetekben azonban a szabad, magáncélú másolatkészítés kivételének alkalmazhatósága kérdéses.

1.1. A tényállás szerint a szolgáltató a saját szerverén elkülönít minden előfizetője számára egy tárterületet, amelyhez csak az adott fogyasztó férhet hozzá, a közönség tagja pedig erre a tárterületre rögzíti a műsorokat (állandó vagy ideiglenes jelleggel)? (Ez az ún. network PVR – ebben az esetben tehát ha pl. 300 fogyasztó kíván rögzíteni azonos műsort, a műsor 300 példányban kerül rögzítésre, minden fogyasztó saját tárterületén. A fogyasztók bármikor hozzáférhetnek saját tárterületükhöz, a rajta lévő másolatokhoz.)

- Tekinthető ez az Szjt. 35. § (1) bekezdése értelmében szabad, magáncélú másolatnak, ha annak egyéb feltételei fennállnak?
- Ha nem, akkor a leírt PVR-szolgáltatás alapján készült másolat a fogyasztó szemszögéből „más személlyel készítettett másolatnak” minősül az Szjt. 35. § (3) bekezdése szerint?
- Ha egyik kérdésre sem igenlő a válasz, tekinthető-e a leírt rögzítés a szolgáltató saját felhasználásának, amelynél a szabad felhasználás minősítése szóba sem kerül?

1.2. A következő tényállás szerint a szolgáltató a saját szerverén egyetlen példányban rögzíti a bármely fogyasztó által rögzíteni kívánt műsort, és a többi fogyasztó, aki azonos műsort kíván rögzíteni, mind ehhez az egyetlen rögzítéshez férhet később hozzá.

- Tekinthető ez a másolatkészítés az Szjt. 35. § (1) bekezdése értelmében szabad, magáncélú másolatnak, ha annak egyéb feltételei fennállnak?
- Ha a válasz nemleges, a szóban forgó másolatkészítés a fogyasztó szemszögéből „más személlyel készítettett másolatnak” minősül-e az Szjt. 35. § (3) bekezdése szerint?
- Ha mindkét válasz nemleges, a másolatkészítés teljes egészében a szolgáltató saját felhasználásának minősül-e, amelynél a szabad felhasználás kérdése szóba sem kerül?

2. Time-shifting

Az ún. time-shifting szolgáltatás lényege, hogy a szolgáltató az egész televíziós műsorfolymot rögzíti, lehetővé téve, hogy egy-egy műsorszám a közönség tagja által megtekintés közben megállítható és tetszőleges időpontban továbbnézhető legyen. A fogyasztó továbbá bizonyos időszakra (pl. egy hétre) visszamenőleg bármely műsorszámhoz hozzáfér bármely

¹ 2007. évi LXXIV. törvény a műsorterjesztés és a digitális átállás szabályairól. 5. § (1) E törvény alkalmazásában: 23. ... Kiegészítő digitális szolgáltatás különösen: ... más részére nyújtott digitális személyi műsorrögzítő szolgáltatás;

időpontban az elektronikus műsorújság segítségével, ezeket a műsorszámokat bármikor megtekintheti.²

Ebben az esetben a rögzítést tehát nem a fogyasztó kezdeményezi, hanem a szolgáltató saját maga, és az előfizetők számára való hozzáférhetővé tétel is a szolgáltató egyoldalú döntése.

Hogyan minősül az IPTV-szolgáltatás ezen részsolgáltatása, tehát a rögzítés és a rögzítést követő érzékelhetővé tétel a nyilvánosságához közvetítés szerzői engedélyezése szempontjából?

3. Műsorszolgáltatási Alap

Vonatkozik-e az Sztj. 28. § (6) bekezdése alapján a Műsorszolgáltatási Alap jogdíjfizetési kötelezettsége a magyar közszolgálati műsorszolgáltató rádió- vagy televíziós szervezet műsorában sugárzott művek internetprotokoll segítségével történő, így pl. az IPTV-szolgáltatások keretében történő továbbközvetítésére?

II. Az eljáró tanács szakvéleménye

A megkeresésben hivatkozott IPTV-szolgáltatások technikai megvalósulása

A megkeresésben hivatkozott szolgáltatások (előfizetői műsorrögzítés, központi szerverről történő hozzáférhetővé tétel) az eljáró tanács ismeretei szerint a gyakorlatban a következő technikai megoldásokkal valósulnak meg.

A megkeresés 1.1. pontjában hivatkozott szolgáltatás rendkívül nagy központitárhelykapacitás szükséglete miatt a gyakorlatban nem elterjedt (bár elméletileg, technikailag nem kizárt). A gyakorlatban az egyes előfizetők által birtokolt PVR-tárhelyegységek az előfizető televíziókészüléke mellett (vagy esetleg azon belül) elhelyezett set-top-box-ba kerülnek beépítésre. Az előfizetői set-top-boxokban elhelyezett PVR-ek esetén az előfizetők rögzítik az általuk kívánt műsorokat.

A megkeresés 1.1. pontjában hivatkozott ún. *network PVR*-megoldás is megvalósítható, ilyenkor tehát az előfizető által saját műsorrögzítésre használt tárhely fizikailag nem az előfizetői háztartásban, az előfizetői televíziókészülék mellett (vagy abba beleépítve), hanem a

² 2007. évi LXXIV. törvény a műsorterjesztés és a digitális átállás szabályairól. 5. § (1) E törvény alkalmazásában: 9. Elektronikus műsorkalauz (EPG): olyan tartalomszolgáltatást is magában foglaló alkalmazás, amely egyebek mellett segítséget nyújt a műsorszolgáltatások és a kiegészítő szolgáltatások közvetlen eléréséhez; 19. Interaktív digitális televíziós szolgáltatások: olyan digitális televíziós szolgáltatások, amelyek lehetővé teszik a felhasználó visszajelzését és választ kétirányú jelátvitelen vagy visszirányú átviteli rendszeren keresztül megvalósuló kommunikáció segítségével; 23. Kiegészítő digitális szolgáltatás ... különösen: ... az elektronikus műsorkalauz, a műsorszolgáltató által összeállított kínálatból igény szerint nyújtott igény szerint nyújtott videoszolgáltatás ...

szolgáltató tulajdonában lévő központi szerveren helyezkedik el, oly módon, hogy a megkeresésben leírt esetben tehát a központi IPTV-szolgáltató biztosít egy külön tárhelyet a szolgáltató tulajdonában lévő központi szerveren, és az előfizető által rögzíteni kívánt műsort erre a merevlemezre külön tárhelyre rögzítik, és innen csak az adott előfizető érheti el. A műsorrögzítés folyamatában az előfizető a távirányító használatával irányítja az „on-screen program guide”-ot, amelynek segítségével kiválasztja a felvenni kívánt jövőbeli műsort, vagy a műsor nézése közben egyszerűen megnyomja a felvétel gombot a távirányítón. A műsor rögzítése során többszöri, közbeni időleges rögzítés is történik a szolgáltató központi szerverén, az ún. buffermemóriában. Minden előfizetőnek külön példányban rögzíti a szerver a kívánt műsort, és az előfizetők a saját tárhelyükön lévő rögzítéshez férhetnek hozzá. Az ily módon felvehető műsorok körét a szolgáltató határozza meg, így az előfizető nem kérheti olyan műsor rögzítését, amely ebből a körből hiányzik. Az eljáró tanács álláspontja szerint a megkeresés 1.1. pontjában leírt network PVR-szolgáltatás esetén nem pusztán arról van szó, hogy a központi szolgáltató az előfizető rendelkezésére bocsát egy meghatározott tárhelyet, amelyre aztán az előfizető szabad belátása szerint közvetlenül végez rögzítéseket, hanem arról, hogy a különböző – adott esetben szerzői jogi védelem alatt álló – műsorszámokhoz való hozzáférés érdekében a központi szolgáltató az előfizetőknek komplex szolgáltatásokat nyújt, illetve műszaki rendszert üzemeltet, biztosít, ezáltal a központi szolgáltató közreműködése az érintett felhasználások tekintetében túlmutat az egyszerű tárhelyszolgáltatáson.

Az 1.2. pont szerinti szolgáltatás és a 2. pont szerinti szolgáltatások műszakilag oly módon valósulnak meg, hogy maga az IPTV-szolgáltató a központi szerverén meghatározott terjedelemben rögzíti a sugárzott televízióadásokat (rendszerint az érintett műsorok szerzői, illetve szomszédos jogi jogosultjai által engedélyezett módon), majd az ily módon rögzített műsortartalmakhoz férhet hozzá az egyes előfizetők. Az eljáró tanács ismeretei szerint a megkeresés 1.2. pontjában körülírt műsorrögzítés nem egyedi előfizetői kérésekre megvalósuló másolások formájában valósul meg (bár műszaki szempontból ez sem kizárt), hanem oly módon, hogy a folyamatosan felvett (rögzített) műsorhoz a szolgáltató egyedi hozzáférést biztosít az előfizetőknek, tehát a szolgáltató a jogosultak által engedélyezett összes tartalmat folyamatosan rögzíti, függetlenül attól, hogy az egyes előfizetők konkrétan mely műsorszámokhoz vagy műsorfolyamhoz igényelnek hozzáférést.

A megkeresés 3. pontjában hivatkozott műsor-továbbkövetítés lényegében a hagyományos analóg műsor-továbbkövetítésnek (műsorelosztásnak) megfelelő, internetprotokoll-alapú technikai szolgáltatás, amely megvalósulhat vezetékes rendszeren (pl. optikai kábelon vagy ADSL-hálózaton) és vezeték nélküli módon (pl. műholdas vagy földfelszíni mikrohullámú jelátvitel, GSM-hálózaton keresztüli jelátvitel). Az IPTV-alapú műsor-továbbkövetítés a hatályos szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Sztj.) alapján megfelel a hagyományos kábeles műsor-továbbkövetítésnek.

Az eljáró tanács válasza a megkeresésben foglalt kérdésekre

Ad. 1.1. Az előfizetői set-top-box egységen belül elhelyezett PVR alkalmazása esetén az előfizető által végzett műsorrögzítési tevékenység a hatályos Szjt. 35. § (1) bekezdése értelmében szabad felhasználásnak minősül, amennyiben az előfizető természetes személy, és a többszörözés egyébként megfelel a magáncélú másolás és a szabad felhasználás valamennyi követelményének [Szjt. 33. § (2), amellyel kapcsolatban lásd az SZJSZT 17/06 sz. szakvéleményét].

A megkeresésben hivatkozott *network PVR* alkalmazása esetén tehát, ha a szolgáltató saját központi szerverén különít el minden előfizető számára egy-egy, a szolgáltató által meghatározott kapacitású tárterületet, amelyhez csak az adott előfizető, azonosítást követően férhet hozzá, a tárhelyen való műsorrögzítés nem minősülhet magáncélú másolásnak és ily módon szabad felhasználásnak, ugyanis ebben az esetben a másolat elkészítésében a szolgáltató aktívan és folyamatosan közreműködik, és teljes mértékben irányítása alatt tartja a másolási folyamat elvégzéséhez szükséges komplex technikai-műszaki folyamatot. Ún. *network PVR* esetén a műsor rögzítése nem történhetne meg, ha a szolgáltató nem működtetne egy olyan komplex műszaki szolgáltatást, amelyet, még ha annak működése automatikus is, teljes mértékben a szolgáltató kontrollál. A *network PVR* ezen típusának alkalmazása esetén nem is pusztán arról van szó, hogy az előfizető más személy, a szolgáltató tulajdonában lévő eszközzel készít saját belátása szerint másolatot, hanem arról, hogy az előfizető mással, a szolgáltatóval készített digitális másolatot a műsorról egy elkülönült, teljes mértékben a szolgáltató által kontrollált, zárt műszaki, számítástechnikai rendszeren, emiatt tehát a *network PVR*-rel végzett többszörözés az Szjt. 35. § (3) bekezdése alapján nem minősül magáncélú másolásnak és szabad felhasználásnak.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a *network PVR* alkalmazásával történő másolatkészítésre vonatkozóan a közelmúltban, egyelőre teljes mértékben még le nem zárt külföldi bírósági ügyekben született bírósági ítéletek is a fenti állásponthoz hasonlóan ítélték meg a *network PVR*-szolgáltatást, ezekre a jogesetekre az eljáró tanács a részletes véleményét tartalmazó második részben tér ki.

Ad. 1.2. A megkeresésben hivatkozott eset szerinti műsorrögzítés, vagyis amikor a szolgáltató egyetlen példányban rögzíti a bármely előfizető által rögzíteni kívánt műsort, és az előfizetők mindegyike ehhez az egyetlen rögzítéshez férhet hozzá, szintén nem tartozik a magáncélú másolás és a szabad felhasználás körébe, mert a többszörözést nem a természetes személy előfizető végzi, hanem a szolgáltató. Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a *PVR*-szolgáltatás ezen típusa általában nem úgy valósul meg, hogy a szolgáltató egy-egy műsort rögzít, hanem a megkeresés 2. pontjában leírt esethez hasonlóan oly módon, hogy a szolgáltató saját elhatározásából az egész műsorfolyamot rögzíti.

A megkeresés 1.2. pontjában meghatározott esetben nem az előfizető kérésére kerül sor a rögzítésre, így az Szjt. 35. § (3) bekezdésének alkalmazása szóba sem jöhet.

Az eljáró tanács itt jelezni kívánja, hogy más szempontból a szolgáltató által végzett tevékenység ebben az esetben az Szjt. 26. § (8) bekezdés 2. fordulata szerinti lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítésnek minősülhet, ugyanis a szolgáltató az általa rögzített (többszörözött) műsorhoz (védett szerzői művekhez, szomszédos jogi teljesítményekhez) az előfizető számára hozzáférést biztosít, méghozzá az előfizetői vevőberendezésen keresztül a néző a saját televíziókészülékén tudja megnézni az adott műsort. A nyilvánossághoz közvetítéshez az érintett szerzői és szomszédos jogi jogosultak – ideértve magukat a rádió-, televíziószervezeteket – engedélyre van szükség; a műsorokban elhelyezett ún. „kisjogos” zeneművek tekintetében a szerzői jogosítást és a jogdíjak érvényesítését a zenei művek közös jogkezelését végző szervezet végzi.

Amennyiben pedig az 1.2. pontban megjelölt esetet nem pusztán többszörözésnek tekintjük, hanem a szolgáltató oldalán, lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítésnek, a többszörözés ezen nyilvánossághoz közvetítés szükségzerű, időleges, a műszaki folyamat elválaszthatatlan és lényeges részét képező, önálló gazdasági jelentőséggel nem rendelkező részfázisa, ezért az Szjt. 35. § (6) bekezdése értelmében szabad felhasználásnak minősülhet.

Ad. 2. A megkeresés 1.2. pontjában megjelölt esethez hasonlóan a 2. pontban leírt rögzítési cselekmény, vagyis a műsorfolyamnak a szolgáltató által megvalósuló rögzítése szintén nem minősül magáncélú másolásnak és így szabad felhasználásnak, ugyanis a szolgáltató nem az előfizetők konkrét kérésére, hanem saját elhatározásából, maga készít másolatot az egész műsorfolyamról azért, hogy ahhoz a nyilvánosság tagjai általában díjfizetés ellenében egyénileg hozzáférjenek. A megkeresés 2. pontjában meghatározott esetben tehát a szolgáltató engedélyköteles többszörözést végez, amely az előfizetési díjak alkalmazása esetén közvetlen, a díjak alkalmazása nélkül pedig a szolgáltató reklámbevételei folytán közvetett jövedelemszerzésre irányul.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a megkeresésben leírt 1.2. esethez hasonlóan itt is alkalmazható azonban az Szjt. 26. § (8) bekezdés 2. fordulata, és a szolgáltató tevékenysége ebben az esetben is lehívásra hozzáférhetővé tétellel történő nyilvánossághoz közvetítésnek minősíthető, amelynek a többszörözés ugyancsak szükségzerű, a műszaki folyamat elválaszthatatlan, járulékos rész-cselekménye, amely ugyancsak nem bír önálló gazdasági jelentőséggel, miután a műsorfolyam rögzítésének kizárólag az a célja, hogy a műsorban foglalt művek felhasználását, vagyis az előfizetők részére való lehívásra hozzáférhetővé tételét lehetővé tegye. Ezért a többszörözés ebben az esetben is az Szjt. 35. § (6) bekezdésében meghatározott szabad felhasználásnak minősülhet.

Ad. 3. A közszolgálati műsorszolgáltatók műsorában sugárzott művek tekintetében a hatályos Szjt. 28. § (6) bekezdése szerinti díjfizetés a Műsorszolgáltatási Alap által az IPTV-hálózatok útján megvalósuló műsor-továbbközvetítés esetében is alkalmazandó, amennyiben

a továbbkövetítés az Szjt. 28. § (2) bekezdésében leírtak szerint, azaz egyidejű, változatlan, csonkítatlan módon valósul meg.

Az eljáró tanács szakvéleményének részletes kifejtése

A hatályos magyar Szjt. szabályozása a nemzetközi és a közösségi jogszabályok tükrében

A megkeresésben hivatkozott tartalom-, illetve műsortöbbszörözési, illetve -közvetítési, -továbbkövetítési szolgáltatások szerzői jogi megítélésének nemzetközi jogi hátterét a BUE,³ a WCT,⁴ a WPPT,⁵ továbbá az Európai Unió Műhold- és Kábelirányelve,⁶ valamint az Infosoc-irányelv⁷ adja.

Többszörözési jog, szabad felhasználás, magáncélú másolás

A hatályos magyar Szjt. a WCT-vel⁸ azonos terjedelemben határozza meg a többszörözési jog fogalmát, a 18. §-ban ide sorolva mind a végleges, mind pedig az időleges, akár analóg, akár digitális rögzítési cselekményeket, kifejezetten kiemelve a valamely számítógép merevlemezére történő másolást, rögzítést. Ezek a rendelkezések azért fontosak a megkeresésben hivatkozott felhasználási módok szempontjából, mert a különböző IPTV-szolgáltatások céljára használt, műsorrögzítésre is alkalmas előfizetői vevőberendezések (set-top-boxok), illetve a megkeresésben említett *network PVR* központi szervertárhely ún. számítógépi digitális adattároló eszközök, amelyekre az előfizető által rögzíteni kívánt műsortartalom (a megkeresés 1.1. pontjában hivatkozott eset) felmásolásra kerül. Ugyancsak digitális, számítógépi másolat készül abban az esetben, amikor az IPTV-szolgáltató központilag rögzíti a különböző műsortartalmakat (a megkeresés 1.2., illetve 2. pontjában hivatkozott esetek). A megkeresésben hivatkozott felhasználási esetkörök mindegyikében megvalósul tehát szerzői jogi értelemben releváns többszörözési cselekmény.

A BUE 9. Cikke (2) bekezdésével és az Infosoc-irányelv 5. cikke (2) bekezdésének *b*) pontjával, illetve (5) bekezdésével összhangban az Szjt 33. § (1) bekezdése és 35. § (1)–(3) bekezdése szabad felhasználásnak minősíti a természetes személyek által, magáncélra végzett másolásokat, amennyiben azok a jogszabály által meghatározott egyes konkrét szabad

³ Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló 1996. szeptember 9-i Berni Egyezmény, melynek hatályos szövegét, az ún. 1971-es Párizsi Szerződést hazánkban belső jogként az 1975. évi 4. tvr. hirdette ki.

⁴ A WIPO 1996. december 20-án Genfben elfogadott Szerzői Jogi Egyezménye

⁵ A WIPO 1996. december 20-án Genfben elfogadott Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Egyezménye

⁶ Az Európai Tanács 93/83/EGK irányelve (1993. szeptember 27.) a műholdas műsorsugárzásra és a vezetékes továbbkövetítésre alkalmazandó egyes szerzői és szomszédos jogi szabályok összehangolásáról

⁷ Az Európai Parlament és a Tanács 2001/29/EK irányelve (2001. május 22.) az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról

⁸ Lásd: WCT 1. cikk

felhasználási esetkörökbe tartoznak, egyébként nem sérelmesek az adott mű rendes felhasználására, indokolatlanul nem károsítják a szerzők jogos érdekeit, továbbá megfelelnek a tisztesség követelményeinek, és nem irányulnak a szabad felhasználás rendeltetésével össze nem férő célra. A szabad felhasználásként megengedett, magáncélú másolás feltételei, illetve a „háromlépcsős teszt”, azaz a szabad felhasználás általános előfeltételei szempontjából az eljáró tanács hivatkozik az SZJSZT 17/06. számú szakvéleményében foglaltakra, amely szakvélemény a hatályos Szjt. alapján a kérdés részletes elemzését tartalmazza, ezért ehelyütt az eljáró tanács a magáncélú másolás általános előfeltételeire részletesen nem tér ki.

A megkeresés 1.1. pontjában leírt esetben az eljáró tanács álláspontja szerint nem arról van szó, hogy a szolgáltató az előfizető rendelkezésére bocsát egy tárhelyet, amelyen az előfizető szabad elhatározásából bármely műsort rögzíthet és tárolhat, mint például egy egyszerű internetes tárhelybiztosítási szolgáltatás esetén, hanem arról, hogy a szolgáltató olyan komplex számítástechnikai, informatikai rendszert hozott létre, illetve működtet, amely nélkül nem kerülhetne sor a műsorrögzítésére. Ebben az esetben tehát a szolgáltató a pusztán tárhelyszolgáltatáson felül további szolgáltatást nyújt az előfizető számára, és az előfizető, amennyiben valamely műsort rögzíteni kíván, csupán egy digitális parancsot, utasítást ad a szolgáltató tulajdonában lévő és irányítása alatt álló komplex számítástechnikai rendszernek. Ezt követően pedig a szolgáltató komplex műszaki, számítástechnikai szolgáltatása keretében az előfizető kérésére (parancsára, utasítására) központi szerverei és számítógépes rendszere útján elvégzi az adott – jelen esetben szerzői jogi védelem alatt álló – műsorszám rögzítését. Megjegyzendő, hogy e komplex műszaki folyamat során több, köztes rögzítés is történik, amíg az adott tárhelyre kerül a rögzített műsor, amely köztes folyamatra azonban az előfizetőnek további ráhatása nincs, azt a szolgáltató irányítja.

Az eljáró tanács mindezekre tekintettel azt az álláspontot foglalja el, hogy a jelen esetben nem csupán arról van szó, hogy az előfizető más tulajdonában lévő eszközzel készít valamely, szerzői jogi védelem alatt álló műsorszámról másolatot, hanem arról, hogy az előfizető által kívánt rögzítés eleve nem jöhetne létre, ha a szolgáltató nem hoz létre és nem működtet közvetlenül erre a célra olyan komplex műszaki szolgáltatást, amelyet – még ha az automatizált is – teljes mértékben a szolgáltató ellenőriz és irányít.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy ha a network PVR esetében a többszörözési folyamatban kiküszöbölhető lenne a szolgáltató aktív és folyamatos közreműködése, vagyis a szolgáltató által irányított és működtetett komplex műszaki szolgáltatás és a magáncélú másolás feltételei akkor sem valósulnának meg maradéktalanul, hiszen a szolgáltató a network PVR-szolgáltatást előfizetési díj ellenében nyújtja, amely pedig közvetlen jövedelemszerzési célt szolgál. Abban az esetben pedig, ha az előfizető külön előfizetési díj nélkül veheti igénybe a network PVR-szolgáltatást, a magáncélú másolást kizáró közvetett jövedelemfokozási cél is megvalósulni látszik, tekintettel arra, hogy a szolgáltató ilyen esetben magába a komplex szolgáltatás árába építi be a szolgáltatás finanszírozásához szükséges anyagi eszközöket a szolgáltatás egészéért meghatározott előfizetési díj érvényesítése útján, vagy akár egyéb mó-

don juthat közvetlen jövedelemhez, például a PVR-funkcióhoz társított előfizetői felületen elhelyezett hirdetések közzétételével. Az eljáró tanács álláspontja szerint a közvetlen vagy közvetett jövedelemszerzési, illetve jövedelemfokozási cél a hatályos Szjt. 35. § (1) bekezdésének megvalósulása szempontjából a jelen esetben a szolgáltató oldalán is felmerülhet.

Az eljáró tanács tájékoztatja a megkeresőt, hogy a közelmúltban született külföldi bírósági döntések (amelyek még a jogorvoslati eljárások miatt nem tekinthetők véglegesnek) az eljáró tanács fentiekben kifejtett véleményéhez hasonló irányba mutatnak a network PVR-rel megvalósuló többszörözések szerzői jogi megítélése szempontjából.

A Drezdai Fellebviteli Bíróság például a 14 U 1735/06. és 14 U 1071/06. számú ügyben a magáncélú másolás kérdésében elsősorban azt tekintette kulcskérdésnek, hogy ki a másolat készítője. A Drezdai Fellebviteli Bíróság álláspontja szerint nem az a lényeges momentum a többszörözési folyamatban, hogy ki nyomja meg a másolási folyamatot elindító gombot. Az eljáró tanács egyetért a Drezdai Fellebviteli Bíróság azon megállapításával is, hogy a magáncélú másolás szabályait szűken kell értelmezni, annál is inkább, mert a magyar Szjt. 33. § (3) bekezdése is ugyanezt fogalmazza meg amikor kimondja, hogy a szabad felhasználásra vonatkozó rendelkezéseket nem lehet kiterjesztően értelmezni. A Drezdai Fellebviteli Bíróság ítélete alapján a magáncélú másolás kérdésének megítélésében a meghatározó tényező az, hogy ténylegesen *ki irányítja a másolási folyamatot*, ugyanis a német Szjt. alapján a magáncélú másolás csak akkor alkalmazható, ha a felhasználó harmadik személyek bármilyen beavatkozása vagy részvétele nélkül, függetlenül készít másolatot. A network PVR-szolgáltatás esetén azonban a felhasználónak semmilyen befolyásolási lehetősége nincs a másolási folyamatra, ha egyszer már megrendelte a rögzítést, ugyanis ezt a folyamatot végig teljesen a szolgáltató irányítja és ellenőrzi, ebből kifolyólag az adott esetben magáncélú másolásról és szabad felhasználásról szó sem lehet.

A Drezdai Fellebviteli Bíróság nem látta alkalmazhatónak a német Szjt. által megengedett *ingyenes, harmadik személyek általi többszörözést*⁹ sem, ugyanis a network PVR-szolgáltatás *hirdetés alapú finanszírozása* is közvetett díjat jelent a szolgáltatás nyújtásához. A bíróság álláspontja szerint abban az esetben, ha a szolgáltatást díjmentesen nyújtják, a harmadik személy, vagyis a szolgáltató többszörözési folyamatban való részvételének csak a szükséges közreműködésre kell korlátozódnia bármilyen lényeges szolgáltatás nyújtása nélkül, és ez az adott ügyben nem valósult meg.

A többszörözési jog tekintetében a drezdai bírósághoz hasonló döntést hozott az OLG Köln is 2005-ben egy, a PVR-szolgáltatással kapcsolatos ügyben,¹⁰ a kölni bíróság ítéletében

⁹ A német szerzői jogi törvény 53. § (1) bekezdése szerint magáncélra a műről természetes személy másolatot készíthet bármely hordozóra, amennyiben az sem közvetve, sem közvetlenül nem szolgál jövedelemszerzési célt, és amennyiben a másolat nem nyilvánvalóan jogellenesen előállított példányról készült. A többszörözésre jogosult személy más személlyel is készíthet másolatot, amennyiben az ingyenesen történik, vagy amennyiben a többszörözés papírhordozóra vagy hasonló hordozóra bármilyen fotómechanikai eljárással vagy más hasonló eljárással történik.

¹⁰ Az OLG Köln 2005. 09. 09. napján kelt 6 U 90/05 számú ítélete a Personal Video Recorderrel kapcsolatban

szintén megállapította, hogy a másolat készítője az általános jogi álláspont szerint az, aki a másolatot ténylegesen elkészítette. A kölni bíróság kiemelte, hogy a PVR-szolgáltatással szemben egy pénzérmével működő CD-másoló automata esetében nem az automata üzemeltetője minősül a másolat elkészítőjének, hanem az automatát használó személy, mivel ebben az esetben az automata üzemeltetője a másolatkészítés folyamatában nem vesz részt. A PVR-szolgáltatás esetében azonban az egész többszörözési eljárás, beleértve a műsorjelek szolgáltató általi vételét, a szolgáltató szerverére való továbbítását és digitalizálását, kizárólag a szolgáltató irányítása alatt áll.

Az amerikai Southern District Court of New York a Twentieth Century Fox Film; The Cartoon Network felperesek v. Cablevision, CSC Holdings alperesek közötti perben¹¹ megállapította, hogy az alperesi szolgáltató jogellenesen többszörözte a felperesek műsorait, mert a felvételre kiválasztott műsorok teljes másolatát az alperesi szolgáltató tulajdonában álló központi szerveren lévő, az előfizetőnek biztosított tárhelyen rögzítették, tárolták, és maga a szolgáltató, és nem az előfizető készítette a másolatot a szolgáltató tulajdonában lévő központi szerveren található tárhelyen. A bíróság döntését azzal indokolta, hogy a network PVR-szolgáltatás a kábelszolgáltató folyamatos és aktív részvételét igényli, és az előfizető nem tud egy egyszerű gombnyomással műsort rögzíteni, hanem ahhoz a szolgáltató aktív közreműködése és számítógépek, eszközök és eljárások sokasága szükséges, amelyek a szolgáltató tulajdonában és irányítása alatt állnak.

A megkeresés 1.2. és 2. pontjában említett esetekben megállapítható, hogy a többszörözést nem maga a természetes személy előfizető végzi, hanem az IPTV-szolgáltató, ezért ezekben az esetekben a szabad felhasználásként megengedett magáncélú másolás nem jön szóba.

Az eljáró tanács itt jelezni kívánja, hogy más szempontból a szolgáltató által végzett tevékenység ebben az esetben az Szjt. 26. § (8) bekezdés 2. fordulata szerinti lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítésnek minősülhet, és – ahogy az a fentiekben kifejtésre került – a lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítés szempontjából a közvetítést megelőző tartalomrögzítés, illetve időleges tárolás a közvetítési folyamat elválaszthatatlan, önálló gazdasági jelentőség nélküli részcselekményének tekinthető. Az Infosoc-irányelv 5. cikk (1) bekezdése, illetve az Szjt. 35. § (6) bekezdése az időleges, a nyilvános közvetítés célját szolgáló, járulékos többszörözési cselekményeket kifejezetten szabad felhasználásnak minősíti, amennyiben azok a műszaki eljárás elválaszthatatlan és lényeges részét képezik, kizárólagos céljuk az, hogy lehetővé tegyék a harmadik személyek között hálózaton, köztes szolgáltató által végzett átvitelt, illetve valamely mű vagy más teljesítmény jogszerű felhasználását, feltéve, hogy a többszörözések ezen túlmenően önálló gazdasági jelentőséggel nem bírnak. Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a fent hivatko-

¹¹ Twentieth Century Fox Film Corp. v. Cablevision Systems Corp., S.D.N.Y., No. 06cv3990, 3/22/07.

zott döntéseiben a Drezdai Fellebbviteli Bíróság is ezzel megegyező következtetésre jutott, és az ilyen, egy műszaki folyamat elválaszthatatlan részét képező, időleges rögzítési rész-cselekményeket a német szerzői jogi törvény alapján ún. „ephemeric” rögzítésnek, vagyis szabad felhasználásnak tekintette.

Lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítés

A WCT, illetve a WPPT bevezette az internetes vagy más online felhasználásokra az ún. hívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítés, illetve a közönség számára való hozzáférhetővé tétel fogalmát,¹² és az ezekre a cselekményekre vonatkozó kizárólagos jogokat mind a szerzők, mind az előadóművészek, mind pedig a hangfelvétel-előállítók számára biztosította. Az Infosoc-irányelv iktatta be a közösségi jogba az ennek megfelelő szabályokat, kiterjesztve a nyilvánossághoz való hozzáférhetővé tétel jogát a műsorsugárzó rádió-, illetve televíziószervezetekre és a filmelőállítókra is.¹³

A hatályos magyar Sztj. lényegében a WCT, a WPPT, illetve az Infosoc-irányelv rendelkezéseivel megegyező módon és az Infosoc-irányelvvel megegyező alanyi kör számára biztosítja a hívás útján történő hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítés, illetve a szomszédos jogok tekintetében a nyilvánossághoz való hozzáférhetővé tétel jogát, amely utóbbi a rádió- és televíziószervezeteket is megilleti. Ennek azért van jelentősége, mert a megkeresés 2. pontjában leírt felhasználási mód esetében valamely sugárzott televízióadás teljes műsorfolyamat tesz a nyilvánosság egyes tagjai számára hozzáférhetővé, mégpedig úgy, hogy a közönség egyes tagjai a hozzáférés helyét, illetve idejét egyénileg választhatják meg. Ez pedig a műsorokban foglalt szerzői műveken kívül, ideértve az ún. kisjogos zeneműveket is, melyekre az ARTISJUS közös jogkezelési jogköre kiterjed, az egyes érintett műsorszolgáltató televíziószervezetek kizárólagos jogát is érinti.

Az eljáró tanács véleményétől eltérő jogértelmezés jelent meg a fentiekben már hivatkozott drezdai döntésekben. A Drezdai Fellebbviteli Bíróság a 14 U 1735/06. és 14 U 1071/06. számú ügyben, ellentétben az alacsonyabb fokú lipcsei bíróság ítéletével, arra a következtetésre jutott, hogy az ilyen IPTV-szolgáltatások esetében nem alkalmazható a nyilvánossághoz közvetítés mint kizárólagos szerzői jog, ugyanis a műsort nem tették a „nyilvánosság” számára elérhetővé, mert a szolgáltató csupán a másolatot megrendelő előfizető számára tette elérhetővé a másolatot, akinek a belépésnél egyébként is azonosítania kell magát.

Az amerikai Southern District Court of New York a Twentieth Century Fox Film; The Cartoon Network felperesek v. Cablevision, CSC Holdings alperesek közötti perben a drezdai döntéssel pont ellenkező következtetésre jutott, és megállapította a nyilvánossághoz való közvetítés megtörténtét a német üggyhöz hasonló esetben.

¹² WCT 8. cikk, WPPT 10. és 14. cikk

¹³ Infosoc-irányelv 3. cikk (1) és (2) bekezdése

Az eljáró tanács álláspontja – más külföldi bíróságokkal azonos módon – a drezdai döntéssel szemben az, hogy a megkeresés 1.2. és 2. pontjában megjelölt esetekben a szolgáltató tevékenysége az Szjt. 26. § (8) bekezdés 2. mondata szerinti, ún. lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítésnek minősülhet, amelynek a WCT és az Infosoc-irányelv fent hivatkozott rendelkezéseinek megfelelően pont az a lényegi sajátossága, hogy a felhasználók a műveket egyedileg, egy általuk meghatározott időpontban és helyen érthetik el. A drezdai döntés maradéktalan elfogadása ugyanis a WCT és az Infosoc-irányelv vonatkozó rendelkezéseit kiüresítené. Az eljáró tanács megjegyzi, hogy más német bíróság, így például a fent már hivatkozott OLG Köln a drezdai döntéssel szemben megállapította a PVR-rel kapcsolatos 2005-ös ügyben az Infosoc-irányelvnek megfelelő német szabályozás alapján a lehívásra hozzáférhetővé tétellel megvalósuló nyilvánossághoz közvetítési jog sérelmét, mivel álláspontja szerint a PVR-szolgáltatás esetében az előfizetők a kért műsort az általuk választott helyről, vagyis a saját vagy más számítógépen nézhetik meg a választásuk szerinti időben, mert a tárolt műsor a szolgáltató szerverén egy bizonyos időtartamra lehívásra hozzáférhető.

A Műsorszolgáltatási Alap díjfizetési kötelezettsége IPTV-szolgáltatással megvalósuló egyidejű, változatlan, csonkítatlan műsor-továbbközvetítés esetén

A BUE 11. és 11bis cikke alapján a szerző kizárólagos joga, hogy engedélyezze művének nyilvánossághoz közvetítését, valamint a sugárzott mű (tehát a sugárzott műsorban lévő szerzői jogi tartalom) vezeték útján vagy vezeték nélkül történő nyilvánossághoz közvetítését, ha ezt a közvetítést az eredetitől eltérő más szervezet végzi.

A rádió- és televízióműsorok egyidejű, változatlan és csonkítatlan továbbközvetítésére vonatkozó hatályos Szjt.-beli szabályozás részben a BUE 11bis cikkén, részben a Műhold- és Kábelirányelv 1. cikk (3) bekezdésén alapul. Az Szjt. 28. § (2) bekezdése alapján a szerzőnek kizárólagos joga, hogy a rádió- vagy televíziószervezet, illetve a saját műsort a nyilvánossághoz vezeték útján vagy másként közvetítő műsorában sugárzott, illetve közvetített művének sugárzással, vezeték útján vagy egyéb módon – az eredetihez képest más szervezet közbeiktatásával – a nyilvánossághoz történő egyidejű, változatlan és csonkítatlan továbbközvetítésére engedélyt adjon.

A magyar Szjt.-beli szabályozás szempontjából ugyanakkor – eltérően a Műhold- és Kábelirányelv hivatkozott szabályától – nincs jelentősége annak, hogy a továbbközvetítés vezetékkel vagy mikrohullámú rendszer útján, esetleg másként valósul meg. Az Szjt. 28. § (2) bekezdése alapján a szerzőknek a sugárzott, illetve közvetített műveik sugárzással, vezeték útján vagy egyéb módon történő továbbközvetítésére a jelátvitel műszaki jellemzőitől függetlenül van kizárólagos joguk. A szabály alapján tehát a szerzők ezen joga mind a vezetékes, mind a vezeték nélküli továbbközvetítési jogra kiterjed, amely többek között magában foglalja a sugárzással, a vezeték útján, vagyis a fent hivatkozott Műhold- és Kábelirányelv

1. cikk (3) bekezdése alapján a kábelén és mikrohullámon történő vezetékes továbbkövetítéssel, valamint a vezeték nélkül történő, bármely más módon megvalósuló továbbkövetítést, így az internetprotokoll segítségével történő továbbkövetítést is.

Az Szt. 28. § (2) bekezdése alapján azonban a szerzők engedélyezési joga csak műveik egyidejű, változatlan és csonkítatlan továbbkövetítésére terjed ki, amelyből következően ezen joguk nem foglalja magában műveik nem egyidejű vagy nem változatlan, illetve nem csonkítatlan továbbkövetítését (ez utóbbiakra az Szt. 27. §-a vonatkozik).

Mindezekből kifolyólag a nem egyidejű IPTV-jellegű továbbkövetítési szolgáltatások (pl. késleltetett nézést lehetővé tevő, mint pl. a megkeresés 1.2., illetve 2. pontjában hivatkozott szolgáltatások), nem tartoznak a szerzők Szt. 28. § (2) bekezdésében megjelölt továbbkövetítési jogába.

Amennyiben az IPTV-hálózat által végzett műsor-továbbkövetítés egyidejű, változatlan és csonkítatlan módon valósul meg, úgy a továbbkövetítés az Szt. 28. § (2) bekezdése szerinti felhasználásnak minősül. Az Szt. 28. §-ának (6) bekezdése értelmében pedig a közszolgálati műsorok továbbkövetítése után az IPTV-hálózat üzemeltetője helyett a Műsor-szolgáltatási Alapot terheli a díjfizetési kötelezettség.

Id. dr. Ficsor Mihály, a tanács elnöke

Dr. Sár Csaba, a tanács előadó tagja

Dr. Kiss Zoltán, a tanács szavazó tagja

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Hans Landström (szerk.): Handbook of Research on Venture Capital (A kockázati tőke kutatásának kézikönyve). Edward Elgar, 2007; ISBN 978-1-84542-312-4

Ceterum censeo, a kockázati tőke az innovációs fejlesztések nélkülözhetetlen külső finanszírozásának legfontosabb forrása, és minden bizonnyal az is marad. Ezért érdemes mindazok figyelmére, akik ilyen finanszírozást keresnek, továbbá akik a gazdaságfejlesztés területén dolgoznak, illetve annak működését, eszköztárát fejlesztik, kutatják. És ezért kell jól ismerni a természetét és a működési módját, amiben pedig az olyan szakkönyvek, mint ez is, sokat segíthetnek. Sokat segíthetnek azért is, mert a kockázati tőke befektetési és egyéb vállalati ügyleteinek érdemi részletei alig kerülnek a nyilvánosság elé, így azok tanulságaihoz is főként a kutatások és azok megállapításainak szakirodalmi feldolgozása segít hozzá. Ebből kapunk itt igen sokrétű, átfogó, testes merítést olyan tudnivalókkal, amelyek kritikus jelentőségűek mind az ilyen befektetést keresők számára, mind pedig azoknak, akik a gazdaságfejlesztés eszközeként kezelik a kockázati tőke tevékenységét. S nem utolsósorban, a kötet kincsestár e szakterület kutatóinak és oktatóinak.

Ceterum censeo, a kockázati tőke és vele a kockázati tőkés elnevezés valójában nagyon is rossz, mert téves képzeteket kelt a vállalkozásfinanszírozásnak e fajtájáról és az azt nyújtó piaci szereplőkről, s ezzel súlyosan félre is vezet. E tőkepiaci szereplők tényleges gazdasági szerepét és jelentőségét a legjobban „a fejlesztésbe befektető tőke” fejezi ki, ahol is a fejlesztés egyaránt jelenti jó növekedési képességű cégek fejlődésének, megerősödésének előmozdítását, valamint olyan innovációs fejlesztési programokat, amelyek sikeres megvalósítása szintén erre vezet. Maga az angol nyelvű címben szereplő venture jelző sem kockázatvállalásra, hanem vállalkozásra utal, és csak azért fordítottuk kockázati tőkeként, mert a hazai szóhasználatban még mindig ezt alkalmazzák, és a nem szakmabeliek számára ez az ismerős. Már kevésbé kedves emlékü kockázati tőke-törvényünk megalkotásánál le akartuk cserélni a kockázati tőke kifejezést a szabályozás tárgyának szerepét sokkal jobban kifejező fejlesztő tőkével, ez azonban sajnos nem sikerült. A dolog lényege mindenképpen az, hogy ez a könyv olyan tőkepiaci szereplőkről és azok befektetői tevékenységéről szól, amelyek cégek fejlesztésébe, innovációs programokba fektetnek be. Teszik ezt annak érdekében és reményében, hogy a fejlesztés jelentős értéknövekedést eredményez, ők pedig befektetésük üzleti konstrukciója révén részesednek ebből a többletértékből. Elsősorban ez a részesedés hozza meg nekik befektetett pénzük hozamát. Vitathatatlan, hogy ezzel kockázatot is vállalnak, jelesül valamely, a befektetés üzleti konstrukciója által meghatározott részben magukra vállalják annak kockázatát, hogy a fejlesztés nem hozza meg a tőle várt eredményt, és ezzel a várt hozamuk is részben-egészben elvész. Ez egyben az abba befektetett pénzük teljes vagy részleges elvesztését is jelenti, hiszen az csak a szóban forgó hozamból térül meg (már ha megtérül). Ez a kockázatvállalás a kockázati tőkésnek semmiképpen nem cél, csupán

eszköz ahhoz, hogy hozamhoz juthasson. Való igaz ugyanakkor az is, hogy a kockázati tőke megkülönböztető jellemzője – amely elválasztja a hagyományos finanszírozástól –, hogy üzleti tevékenysége lényegében magas kockázatokkal dolgozik. Nagyobb kockázatvállalási hajlandóságát természetesen a fejlettebb, hatékonyabb kockázatkezelési képessége alapozza meg. A kockázati tőkésekre is maradéktalanul érvényes ugyanis a befektetések általános szabálya, jelesül ahhoz, hogy esélyük legyen az átlagosnál nagyobb nyereség elérésére, a befektetéseiknél az átlagosnál nagyobb kockázatot kell vállalniuk. Szintúgy érvényes, hogy a kockázatvállalás nekik is csak szükséges rossz, amit szívesen leszorítanak az ésszerű minimumra. Ugyanakkor az a kockázat, amelyet ők befektetéseikkel vállalnak, minőségileg különbözik a hagyományos finanszírozási ügyletekben szokásosan vállalt kockázattól. Igen jelentős hányadban olyan kockázati elemeket, tényezőket tartalmaz, amelyek ez utóbbiakban inkább csak rendhagyó feltételek között, kivételes esetekben jelennek meg, itt viszont a „profil” szükségszerű velejárói. Ezeknek a kezelése – éppen a mértékükből és a természetükből adódóan – igen sajátos ismereteket és tapasztalatokat igényel, valamint teljesen más üzletpolitikát, üzleti filozófiát és szemléletmódot, mint a hagyományos finanszírozási tevékenységek. A banki gyakorlatban ez megmutatkozik abban is, hogy a kereskedelmi bankok rendszerint le is választják magukról ezt az üzletágat.

A globalizált tőkepiac mai világában és a kockázatitőke-iparág mai fejlettségénél az sehol sem fordul elő – nálunk sem –, hogy kockázatitőke-befektetésre érdemes vállalkozás azért ne jutna befektetéshez, mert a kockázati tőkésnek nincs elég pénze. A kockázati tőkés – pontosan fogalmazva az ilyen cégek – közvetítő szerepet töltenek be a tőkepiacon azok között, akik a pénzüket jól jövedelmezően be akarják fektetni, valamint a tőkebefektetést kereső cégek között. A kínálati oldalon pedig rengeteg pénz van, amely a globalizált világban már gyakorlatilag szabadon áramlik bárhová. Ezért a piacon a kereslet-kínálati viszonyokat egyértelműen az jellemzi, hogy sokkal több a megfelelő befektetési lehetőséget kereső pénz, mint a pénztulajdonosok számára elfogadható hozamot valószínűsítő és elfogadható kockázattal járó befektetési lehetőség.

Annak megítélésében, hogy érdemes-e egy cégbe, egy innovációs projektbe pénzt tenni, természetesen óhatatlanul is mindig vannak szubjektív elemek. Főszabályként azonban fenntartás nélkül elmondható, hogy ha egy cég nem tud kockázatitőke-befektetést kapni, magában keresse ennek okát. Ez az ok pedig akár az is lehet, hogy a cég vezetői nem tanultak meg a tőkepiac logikája szerint gondolkodni, nem tanulták meg, hogyan kell bemutatni cégüket, projektjüket a potenciális befektetőknek, hogyan kell meggyőzően előadni üzleti terveiket, és valószínűsíteni, hogy képesek is lesznek sikerre vinni azokat, hogyan kell a befektetőkkel ésszerű kompromisszumokat kötni. Különösen kényes kérdések ebben, hogy az utóbbiaknak bizony lényegében korlátlan betekintést kell nyújtani (természetesen szakszerűen kimunkált fokozatossággal és szakszerűen kezelt jogi biztosítékokkal), s – ami általában a legjobban fáj a cég tulajdonosainak, sokszor annyira, hogy akár eleve el is utasítják

befektető bevonását, vagy éppen ezen bukik az ügylet – a befektetés fejében bizony meg kell osztozni velük a cég irányításán, és képesnek kell lenni a velük való tartós és minél inkább súrlódásmentes együttélésre.

A pénzügyi közvetítő szerepet betöltő kockázatitőke-cégek számára fennmaradásuk kíméletlen következetességgel érvényesülő feltétele, hogy befektetéseikkel elegendően nagy hozamot termeljenek azoknak a pénztulajdonosoknak, amelyek a kezükre adták a pénzüket. Ha ebben nem elegendően sikeresek, akkor nem jutnak a piacon újabb pénzhez, s ezzel nekik végük. Ez viszont azt is elkerülhetetlenül magával hozza, hogy befektetési döntéseiknél mindenekfelett a várható megtérülést kell nézniük, befektetéseik kezelésénél csak erre kell törekedniük, s ebből gyakorlatilag nem tehetnek engedményt még oly nemes cél érdekében sem. Nem mondhatják a pénztulajdonosoknak, hogy pénzt ugyan nem kerestek eleget nekik, viszont nagy jót tettek másokkal. Egyedül az állami kockázati tőke teheti meg, hogy döntéseiben a megtérülés elé vagy mellé helyezi a nemzetgazdaság és/vagy a társadalom érdekeit.

Ezeket a kereteket szem előtt tartva lehet érteni és értékelni a kockázati tőkések szerepét és tevékenységét, és mindazt, amit erről e kötet elmond. Tudni kell, hogy az Edward Elgar a világ egyik legjobb gazdaságiszakkönyv-kiadója, ami igen erős garancia az itt olvashatók megbízhatóságára.

A 17 tanulmányt felsorakoztató kötet arra törekszik, hogy összegezze és szintetizálja a kockázati tőkére vonatkozóan meglévő tudásanyagot, és ezzel választ keressen négy kulcsfontosságú kérdésre: Mit tudunk a kockázati tőkéről? Mit nem tudunk róla? Mit tanulhatunk a rendelkezésre álló ismeretanyagból? Mit tanulhatunk az ebbéli ismereteink hiányosságaiból? Meg kell ugyanakkor jegyeznünk, hogy a mű jelentős hányadában a tárgyalási mód erősen akadémikus jellegű: a kifejtések mellett – olykor részben azok helyett – sok utalással a szakirodalomra.

Tény, hogy a kutatások főként a kockázati tőke kínálati oldalát vizsgálták, a kockázati tőkések nézőpontjából tekintve azt. A vizsgálatok alig foglalkoztak a keresleti oldallal, a befektetést keresők döntéshozatali folyamataival. A könyv tartalma elkerülhetetlenül is tükrözi ezt az aszimmetriát. Szintúgy azt is, hogy a vonatkozó tudásanyagban ma is igen nagy szerepet játszanak az Egyesült Államok kockázatitőke-iparágával és annak működési módjaival kapcsolatos ismeretek, tapasztalatok – annál is inkább, mert ez az iparág ott született, ott nőtt először naggyá, példaadóvá más országok számára, s ma is ott a legerősebb. Érdeemes fontos tanulságként kiemelünk, hogy ebben különösen nagy szerepe van az Egyesült Államok vállalkozási kultúrájának, a vállalkozók ottani közmegítélésének, az amerikai társadalom sikerorientált gondolkodásmódjának.

A kötet a kockázatitőke-piac három meghatározó szegmensére összpontosít. Ezek mi-benléte önmagában is sokat elmond erről az iparágról, annak szerkezetéről és működési módjáról. E három: az intézményes kockázati tőke, a vállalati eredetű kockázati tőke (eredeti kifejezése corporate venture capital), valamint az informális kockázati tőke. Az intéz-

ményes kockázati tőke lényegében a fentebb említett, a tőkepiacon pénzügyi közvetítő szerepet betöltő, s ezzel kockázatitőke-befektetéseket iparszerűen végző cégeket jelenti. Ezek lehetnek tőzsdén jegyzett cégek, bankok és más pénzügyi szervezetek leányvállalatai, illetve működhetnek e tevékenység sajátos és világszerte leginkább elterjedt cégformájában, „limited partnership”-ként. Vállalati eredetű kockázati tőke – erre a kötet a következő definíciót idézi: tőke- vagy ahhoz kapcsolódó befektetés fiatal, tőzsdén nem jegyzett cégekben, ahol a befektető egy nem pénzügyi szervezet erre szolgáló tőkepiaci közvetítője. Az utóbbit tehát az intézményes kockázatitőke-cégektől az különbözteti meg, hogy a befektetendő pénzt egyetlen cégtől vagy annak egy leányvállalatától kapja. Az ilyen befektetések részét alkotják a cégek stratégiai eszköztárának, s azok ezeket alkalmazhatják teljesen a saját, belső döntéseik szerint, illetve kockázatitőke-cégekkel közös befektetéseikben. Jegyezzük meg: ez lényegében az egyik alrendszere a vállalatközi fejlesztőtőke-befektetésnek.* Informális kockázati tőke – ez elsősorban az üzleti angyalokat jelenti, akikkel e szegmenst a leginkább azonosítják, továbbá magánszemélyek olyan befektetéseit, ahol a befektető a pénzével működő vállalatban nem fejt ki olyan aktivitást, mint azt az üzleti angyalok teszik, illetve kisebb összegeket fektet tőzsdén nem jegyzett cégekbe. A „családtól és a barátoktól” származó befektetéseket nem sorolják ide!

A különböző országok kockázatitőke-piacát illetően hangsúlyozza, hogy azok között jelentős különbségek lehetnek, amelyek az ottani tőkepiacok jellemzőiből következnek. Ilyen egyebek közt, hogy pl. Japánban és Németországban bankokra épülnek e piacok, míg az Egyesült Államokban az értékpapírtőzsdékre. Ezzel összhangban a forrásgyűjtésben a kockázati tőke Európában sokkal inkább a pénzügyi szervezetektől jövő pénzekre támaszkodik, míg az USA-ban ebben igen jelentős szerepe van az intézményi befektetőktől származó pénzeknek. Az iparág a '90-es évek végét követően, a high-tech boom révén kezdett világméretű növekedésbe. Az ázsiai piac nagyon heterogén, a spektrum egyik végén a fejlett piacgazdaságú Japánnal és Ausztráliával, valamint néhány újonnan iparosodottal, a másikon a felemelkedőben lévő gazdaságú országokkal, mint Kína, India, Malajzia és Vietnam. Azonban az iparág általános jellemzője Ázsiában, hogy az intézményi keretek – a szabályozási, a jogi, s szintűgy a kockázati tőke kultúrája – még nem elegendőek e tevékenységhez. 2006-ra az iparág világszerte magához tért a high-tech buborék összeomlásának következményeiből, s világszerte a tőkepiac fontos szereplőjévé vált.

A kötet szerzői között a szakirodalom nagy neveivel találkozunk, mint Colin Mason, Gordon C. Murray, Mike Wright. Tartalma négy nagy részre oszlik. Ezek a következők.

A kockázati tőke mint kutatási terület. Fejezetei: A kockázati tőke kutatásának úttörői / Fogalmi és elméleti megjegyzések a kockázati tőke kutatásához / Kockázati tőke: egy földrajzi megközelítés / Kockázati tőke és kormányzati politikák.

* Lásd: *Osman Péter*: Tegyük végre tisztába nézeteinket. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 1. (111.) k. 5. sz., 2006. október

Intézményes kockázati tőke. Fejezetei: A kockázati tőke-alapok (érdemben cégek) szerkezete / A befektetés előtti folyamat – A kockázati tőkék döntési politikái / A kockázati tőke befektetés utáni fázisa: A belebonyolódások fekete dobozának felnyitása / A kockázati tőke bekapcsolódásának hatása a vállalkozás innovációs tevékenységére és teljesítményére / A kockázati tőke-befektetések teljesítménye / A korai növekedési stádiumba történő kockázati tőke-befektetések áttekintése: Jelenlegi helyzet és jövőbeni irányok / Magántőke és a menedzsmentkivásárlások.

Informális kockázati tőke. Fejezetei: Az üzleti angyalokra irányuló kutatás: A megtett út és ami még előttünk áll / Az üzleti angyalok befektetési döntéshozatala / Az informális kockázati tőke-piac szerkezete.

Vállalati eredetű kockázati tőke. Fejezetei: Vállalati eredetű kockázati tőke mint vállalatok stratégiai eszköze / Vállalati eredetű kockázati tőke a vállalkozók nézőpontjából.

Következtetések. Következtetések a gyakorlat, az üzlet-, illetve gazdaságpolitikai irányítás és a kutatás számára.

Dr. Osman Péter

* * *

Gazdag László – Mészáros István: A világűr meghódításának első 50 éve. Laurus Kiadó, 2007; ISBN 978 963 87585 21

Vajon mennyit tud a mai átlagember a világűr meghódításáról? És mennyit tudnak azok a fiatalok, akik nagyjából márka szerint képesek felsorolni kedvenc sztárjaiknak még az alsóneműit is, és apró részletekbe menően követik azok magán(?)életének minden kanyarulatát? És ha már erről beszélünk, vajon a ma felkapott szerepmodellek rangsorában hányadiként helyezkedik el az űrkutatásban részt vevő, kiemelkedően magas színvonalú kreativitást igénylő munkát végző szakember?

Igen érdekes következtetésekre vezet, ha elemezzük, mit is jelent nekünk itt és most a világűr meghódítása vagy, sokkal józanabb szerénységgel fogalmazva, az erre szolgáló eszközök fejlesztése és alkalmazása. Ha azt nézzük, amit ez az okos kis könyv elénk tár, úgy az innováció magaskoláját, hatalmas műszaki eredmények izgalmas és sokat ígérő sorát tiszteletteljük benne. Volt idő, amikor valóban tiszteltük és felemelőnek éreztük, elsősorban természetesen a leglátványosabb, és a szó minden értelmében a legnagyobb erőket mozgósító eredményeket, az űreszközök felbocsátását. Aranybojtokkal ékes ezüstharsonák jelentették be a sikeres felbocsátásokat, és érdeklődéssel követtük az eredményeket. Vannak, akik még emlékezhetnek: „Figyelem, itt Moszkva beszél, és a Szovjetunió valamennyi rádióállomása közvetíti” – kezdte mindig az ünnepélyes bejelentést ugyanaz a súlyos, patetikus hang, amely korábban hasonlóképpen adta hírül a Szovjetunió győztes csatáit a világháborúban. Később a televízióban láthattuk az amerikaiakat is a maguk eredményeit ünnepelni. A Nagy

Szembenállás korszakában a szovjet propaganda különösen hatásos eszközként használta az űrkutatási eredményeket annak érdekében, hogy az ország és főként a nagyvilág lássa (katonai) technikájuk és eszközeik félelmetes erejét. Magától értetődik, hogy az amerikaiak nagyon is igyekeztek ezt a maguk látványos eredményeivel felülmúlni. Ma viszont inkább csak egy-egy űreszköz katasztrófája kerül a címdoldalra – szerencsére ritkán –, amúgy a nevéket sem tudjuk az űrhajósoknak.

Mit jelent ma nekünk a világűr meghódítása? Valódi pozitív hozadékát olyan fejlesztési eredményekben élvezzük, amelyekről a legtöbben nem is tudják, hogy azokat eredetileg az űrkutatásra (is szolgáló katonai eszközökhöz) hozták létre. Így jutott el, sok egyéb között, a teflonbevonat is a főzőedényeinkre. Ezekről eltekintve viszont nagyjából valószínűleg annyit, amennyit az első kísérleti repülések jelenthettek az akkori embereknek. Vagy inkább kevesebbet, hiszen azok alapján már nagyon is reális álmokat lehetett szőni a repülés gyakorlati hasznáról, ilyen reményekre viszont az eddigi űrkutatási eredmények meglehetősen kevés szilárd alapot adnak. Igazán lelkesítő hallani az űrszondák eredményeiről, csodálatos látni a felvételeiket, ám a józan lét útjára visszahullva azt is tudjuk, miközben mindez valóban nagyon fontos a világmindenség megismerésében, és valóban bámulatra méltó műszaki eredményeket testesít meg, voltaképpen az űrkutatás igen jelentős részben a hadiipar, a geopolitika és a belpolitika mellékterméke. A hadiipari vonatkozás nyilvánvaló. A geopolitikai? Nos, országok azzal igyekeznek erősíteni a tekintélyüket és főként a geopolitikai viszonyokban birtokolt pozíciójukat, hogy űreszközök felbocsátásával is megmutatják harcra is használható erejüket a világnak. Ismét csak nyilvánvaló, hogy ennek persze fontos belpolitikai hozadéka is van. Mindezek okán egészen biztosak lehetünk abban, hogy a legnagyobbak asztalánál újra a helyét követelő Oroszország ismét megmutatja majd új erejét az űrkutatásban is.

Miért is érdekel minket a világűr meghódításának első 50 éve? Mert az az emberiség alkotóképességének remeke, műszaki alkotásainak bámulatos és szó szerint is mind magasabbra ívelő sora. Ebben a tekintetben még az sem vesz el az értékéből, hogy – amint e kötet is nagyon józanul és az igazsághoz híven kiemeli – a világpolitikai enyhülés erőre kapásáig az űrkutatás legfőképpen a két szuperhatalom versengése volt. Talán több volt a szerencsénk, mint az eszünk, vagy mégiscsak bölcsek voltak az indítógombok urai, hogy ez a verseny megmaradt azon a szinten, mint amikor a természet józanabb teremtményei félelmetes agyaraikat és/vagy egyéb fegyvereiket egymásnak mutogatva döntenek el a hatalmi kérdéseket anélkül, hogy meg is ölnék a másikat.

Az űrkutatás története a XX. sz. második felének egyik igen fontos és fényes része, a kultúr-, sőt a politikatörténetnek is nem kevésbé, mint a technika történetének. Ezt ismerünk kell, akik pedig végigélték, érdemes emlékezniük rá. Megismeréséhez, s szintúgy a visszaemlékezéshez ad igen érdekes áttekintést e karcsú, elegáns kötet. Mindössze száz oldal, így csak válogatást nyújthat, kiemelve a legfontosabb feladatokat, eredményeket, ese-

ményeket. Ezt pedig igen ügyesen teszi, rengeteg dokumentumértékű fényképpel, tömör, jó ismertetőkkel és leírásokkal, táblázatokkal, adatokkal.

Hová lett az úrkutatás jogosan megérdemelt varázsa? Korunk hőse, úgy tűnik, nem a szinte felfoghatatlanul hatalmas teljesítményre képes üreszközök megalkotója, a rendkívül finom kimunkálást igénylő ürexpedíciók létrehozója, nem is a bátor és jól felkészült úrhasználó, hanem az úrturista, aki dollár tízmilliókat bír fizetni egy kirándulásért. Ez a kis kötet segít látni, megérteni az úrkutatás igazi nagyságát.

Dr. Osman Péter

* * *

Hat férfi, aki megteremtette a modern autóipart. Novella Könyvkiadó, 2007; ISBN 978-963-9442-91-7

Henry Ford II, Honda Szoicsiro, Lee Iacocca, Bob Lutz, Eberhard von Kuenheim, Ferdinand Piëch – ők a hatok. Mindig van abban némi önteltség, ha valaki ki meri jelenteni, hogy ő most megmondja, ki az a hat (vagy akárhány) személy, aki a legtöbbet tett valamely területen, amint az e kötet alapjául szolgáló mű (valamely okból így adja meg a kiadó Richard A. Johnson könyvét) szerzője megnevezi e hat jeles férfit. Lehetne is vele ilyesfajta vitába szállni, akárcsak Henry Ford I. érdekében. Hiszen jóllehet az automobilt Európában hozták létre, gazdaságilag életképes, nagy sorozatban gyártható ipari terméket, és ezzel jelentős és gyorsan bővülő számban használt közlekedési eszközt először Amerikában csináltak belőle. Ott indult el világhódító útjára, ott érte el először azt a piaci sikert, ott dolgozták ki az iparszerű előállításához szükséges termelési kultúrának azokat az alapjait és eredményeit, amelyekre alapozva Európa is belevágott az autógyártásba. S bár kiemelkedő szakemberek sora írta be magát az ebben való részvételével a gazdaság- és a technikatörténetbe, aligha kétséges, hogy „teremtőként”, vezetőként, stratégaként, menedzserként a legfőbb szerep Henry Fordé volt. Az ő gyára mutatta meg elsőként Amerikának és a világnak, hogy létezik, illetve megteremthető az autók iránti tömeges kereslet, hogy az autógyártás nagyüzemmé fejleszthető, ami azután Európa számára is bizonyította, hogy a nagyüzemi autógyártás sikeres ágazattá válhat. Ford teremtette meg és főként ültette át a gyakorlatba is elsőként a népautó koncepcióját, és keltette fel vele viszonylag széles rétegekben az igényt, hogy autójuk legyen. Nagyságát mi sem emeli ki jobban, minthogy – amint itt olvashatjuk – Honda Szoicsiro, aki e hat nagy kapitány közül valószínűleg a legnagyobb alkotói teljesítményt hozta létre, és a legnagyobb ívű karriert futotta be, abból kapott inspirációt, amit Japánban megérezett Ford eredményeinek nagyságából, és őt tekintette példaképének a maga cégvezetői tevékenységében.

„Hat férfi, aki megteremtette a modern autóipart” – amelynek viszont igen nagy része van a modern világ megteremtésében. A legmarkánsabb példa kétségkívül az Egyesült Államok.

Nagyon érdekes kérdés, voltaképpen az Egyesült Államok csinálta-e meg az autót, vagy inkább az autó a modern Amerikát. Még érdekesebb, hogy mindkettő igaz. A tömegesen gyártott autónak nélkülözhetetlen szerepe van a XX. századi Amerikai Egyesült Államok kialakulásában, gazdaságának és társadalmának e századi fejlődésében, és nem kevésbé a mai működésében. Széles körű elterjedésük óta az autók az egyik legfontosabb, máig is nélkülözhetetlen pillérét adják az erősen individualista amerikai életvitelnek, s ezzel összhangban épült, fejlődött az ország berendezkedése, még inkább közlekedési infrastruktúrája. Amint autóhoz jutnak – a fiatalok, valamint a szegények akár csak egy életre pofozott járgányhoz – az amerikaiak nagy hányada életének jókora részét magától értetődően autóval/autóban intézi, és igen számottevő részük az autónak köszönhetően menekül meg attól, hogy túlsúlyolt bolyokba szorulva éljen. Az autók adta mobilitásnak ma is létfontosságú szerepe van az amerikai életforma működésében, és ezzel a gazdaságában is. Igen valószínű, hogy az ottani elnökök egyik legrosszabb rémálma, milyen következményekkel járna, ha olyan intézkedéseket kellene hozniuk, amelyek a lakosság jelentős hányadának érezhetően megnehezítenék az autóhasználatot (pl. az üzemanyag árának emelkedése révén).

Az európai országok életviteli sajátosságai ugyan sokban eltérnek az amerikaitól, de nagyjában-egészében az autó Európában is hasonló szerepet tölt be, mint az Egyesült Államokban. Itt is, ott is érvényes, hogy a hozzá kötődő gazdasági tevékenységek szinte a gazdaság egészét átfonják, és rendkívül összetett és széles körű integrációt követelnek. A Ford-gyár kezdeti időszakáról még azt mondja e könyv, hogy hátul bement a vas és a nyersgumi, elől kijött a kész autó. Emlékeztet Ford híres kijelentése is, hogy a T-modell bármely színben kapható, feltéve, hogy az a fekete. Hol van ez már! A modern autógyártás – olvashatjuk itt is – beszállítókra épül, s ebben épp úgy benne van a részegységek szállítója, mint a formatervező.

Az autók értékesítéséhez erre szakosodott piaci hálózatok és csatornák kellenek, és manapság az értékesítésben egyre nagyobb jelentőséget kap az ehhez elengedhetetlen fizetőképesség kereslet bővítése, illetve megteremtése, amelyben viszont a pénzügyi szolgáltatók jutnak kulcsfontosságú szerephez. (Manapság a pénzügyi innovációk egyik fontos területe olyan új hitelezési, illetve fizetési konstrukciók létrehozása, amelyek vásárlóképessé teszik azt is, akinek ehhez hiányzik a pénze, és ezzel vásárlásra bátorítják azokat is, akik attól amúgy tartózkodnának.) A mind erősebb piaci versenyben pedig a gyártók és az értékesítők számára kulcsfontosságú a marketingeszközök célszerű felhasználása, amihez viszont ismét megfelelő szolgáltatók kellenek – és még nem szóltunk a szintúgy nélkülözhetetlen szerviz-, valamint az üzemanyag-elosztó hálózatokról. Aki kicsit is gondolkodik, az eleve nem vesz olyan márkájú, típusú autót, amelyről nem tudja biztosan, hogy bármerre is járjon vele, szükség esetén mindig talál szervizt, ahol szakszerűen és megbízhatóan elvégzik annak javítását – ezzel pedig az autógyártóknak és -kereskedőknek is számolniuk kell. És látjuk itt is, mennyire meghatározó szerepe van az autógyárak versenyképességének fenntartásában termékinálatuk diverzifikációjának.

Az autóiparban a növekedés útja már régóta az, hogy a legelesettebbektől eltekintve autót szinte minden társadalmi réteg számára kell gyártani. Ehhez olyan típusválasztékot kell kialakítani, amelyben mindegyikük megtalálja a maga optimális típusát, azaz azt a kocsit, amelyet – ha erőfeszítésekkel is – meg tud fizetni, és amellyel már többé-kevésbé elégedett. És az autóval piszokul – szándékosan választottuk ezt a szót – meg lehet fogni az embereket. Meg lehet fogni ott, ahol az státusszimbólum – és ma már hol nem az? Az autógyárak a folyamatos termékfejlesztéssel és célzatos marketingkommunikációjukkal arról is gondoskodnak, hogy ez a státusszimbólum csak akkor tölthesse be a kívánatos szerepet, ha a kocsit rendszeresen újabbra, jobbnak, elegánsabbnak kikiáltottra cserélik. Meg lehet fogni azzal, hogy bevésik: az autó szolgáltatásaival nélkülözhetetlen a kívánatos életminőséghez. És nagyon is mesteri lépés volt, midőn a demokratikusnak vagy akár emberbarátnak egyáltalán nem mondható XX. századi rezsimek a széles tömegek számára valóban elérhető népautóprogramokat valósítottak meg. Modernizált változata volt ez IV. Henrik francia király a köznép békességre térítését célzó törekvésének, amelyet híres jelmondata örökített meg: „Azt akarom, hogy minden parasztnak vasárnaponként tyúk főjön a fazekában”. A német népautó, a Volkswagen megalkotásában pedig éppen Ferdinand Piëch nagyapja, Ferdinand Porsche volt a kulcsembere.

Erről a könyvről fenntartás nélkül elmondható, hogy nagyon tanulságos és érdekes. Utóbbin még az sem igazán ront, hogy írója nem éppen mestere a szerkesztésnek: műve nem mentes az ismétlésektől – kissé tömörebben összerakva még jobb lett volna. A könyv a gazdasági élet egyik legizgalmasabb erőteréről szól: arról, hogyan törnek a csúcsra, hogyan működnek az eleve csúcsra járatott autóiparban a legkiemelkedőbb cégvezetők. A szerző bevezetéséből idézve: hat rendkívüli ember történetét mondja el, akik megújították az autógyártás változtathatatatlannak hitt világát. Sikerük azért is roppant jelentőségű, mert a XX. század első felében egyes vállalkozók, tervezők és mérnökök még képesek voltak valamely iparág sorsát megfordítani – ugyanez a század második felében már sokkal félelmetesebb feladatnak bizonyult.

Az autógyártás addigra kialakult, jól beágyazódott, sőt megkövült iparág volt, ahol az alapvető technológiák és a járművek leglényegesebb működési elvei ismertek és elfogadottak voltak. Nemcsak a változtatás volt nehezebb, hanem a kudarc valószínűsége is jóval nagyobb volt, mint korábban bármikor. Fűzzük ide: úgy a hatvanas-hetvenes évekre a világ számos országában, elsősorban Nyugat-Európában, jelentősen megnőtt és folyamatosan növekedett azok száma, akik már megengedhették maguknak, hogy autót tartsanak, ami a keresleti oldalról húzta felfelé a termelési volumeneket. A növekvő keresletből a nagy cégek természetesen igyekeztek minél többet kihasítani maguknak. A technológiai fejlődés is olyan új termelőeszközöket és termelési eljárásokat léptetett be, amelyek a nagyobb volumenek felé tolták el a cégeknél az üzemgazdaságilag optimális sorozatnagyságokat. Mindezzel erőteljesen élesedett a verseny a piacon, ez pedig nagyban megnövelte annak kockázatát

is, hogy fájdalmas pozícióvesztést szenved, aki hibázik, nem is beszélve a fejlesztés kárba vesztett költségeiről. Ehhez még hozzátette a maga hatását, hogy a gyorsuló technológiai fejlődés, valamint a nagy cégek növekedési törekvései felgyorsították a termékváltást, mivel az előbbi ténylegesen is részben-egészben elavulttá tette a korábbi modelleket, az eladni szándékozók pedig főként új típusok piacra dobásától remélhették, hogy többé-kevésbé telített piacon is el tudják adni termékeiket.

„Ebben a helyzetben csak új típusú zsenik hozhattak lényeges változást” mondja a könyv, s ebben csak az „új típusú” minősítéssel kell vitatkoznunk, hiszen zseniként mitől is „új típusú” ez a hat vezető? Elvitathatatlan tény viszont, hogy a szóban forgó cégek felemeléséhez zseniális vezetők kellettek, s ők ilyenek voltak.

Folytatva a könyv legfontosabb mondanivalójának összegzését a bevezetésben és a későbbi jellemzésekben olvashatók segítségével: hogyan lehetett e hatoknak ekkora hatása? A válasz: ésszel, bátorsággal, karizmával, szerencsével, fantáziával, prófétai ihlettel és munkatársaik ügyes megválasztásával. Ehhez adjuk hozzá a siker másik nélkülözhetetlen összetevőjét, az óriási egót. A jókora öntudat a mesterkurzus részvételi feltétele, és ezzel mindnyájan rendelkeztek. Mindegyikükben akkora adag dinamizmus volt, ami beosztottait is ösztökölte, viszont óriási összecsapásokhoz vezetett főnökeikkel. Piëch világéletében minden főnökkel, még a saját nagybátyjával is csatázott (aki a nagy Ferdinand Porsche fia, s maga is nagy autógyáros volt). Iacocca végtelenül bosszantotta Henry Ford II-t. Lutz szinte minden munkaadóját halálra idegesítette – két utolsó főnöke, a Chrysler, illetve a General Motors elnöke már megtanulta kezelni és elviselni őt. (Olvashatjuk – és egészen hihetetlen –, hogy a Fordnál voltak tökéletesen helytálló, piacilag is megalapozott termékfejlesztési javaslatai, amelyet főnöke azért söpört le, mert Lutztól származtak.) Mindnyájan remekül kommunikáltak, bár roppant különböző módon. Képesek voltak egész vállalatokat, hatalmas, bürokratikus szervezeteket, alkalmazottak tízezreit lendületbe hozni. A század végére a legtöbb autóiipari vezető őket utánozta.

Mindez bombasztikusan hangzik? Ízlés szerint, ám mire a könyvet elolvassuk, belátjuk, hogy attól még maradéktalanul igaz, amint az is, hogy e nagy kapitányok – vagy mondjunk inkább hódítót? – hatása az autóiiparra külön-külön is sorsdöntő volt, együttesen még sokkal inkább. Amit itt róluk, tetteikről, eredményeikről és a hibáikról olvashatunk, az különösen értékes része lehet bármely, erősen innovatív vezetőkről szóló menedzsmenttankönyvnek – külön-külön is, együttesen még sokkal inkább. S nem mellesleg, hallatlanul izgalmas szelvényt kapunk itt az autóiipar fejlesztés- és gazdaságtörténetéből a XX. sz. második felében.

Történelmileg vajon minden részletében helytálló, amit itt olvasunk? Nincs okunk kételkedni, ám ezt csak az igazán hozzáértők ítélik meg. E kötet nem szól az eredeti szerző, Richard A. Johnson kilétéről, az internetről viszont megtudhatjuk, hogy minden bizonnyal szakavatott értője a témának. Amint ott olvasható, ő az Automotive News, a világ vezető autóiipari lapjának főszerkesztője. És emeljünk ki egy példát. Honda Szoicsiróról elmondja, hogy cégalapítói és -vezetői érdemei között fontos volt az akkori, régimódi japán kapitaliz-

mustól teljesen eltérő, szabadon szárnyaló individualizmusa. Alkalmazottai rengeteg ösztönzést kaptak tőle – emlékezik a cég későbbi elnöke. Az egyéni kezdeményezés ösztönzésével elérte, hogy a Hondánál a japán autógyárak közül elsőként elmosódott a határ a mérnöki munka, a tervezés, a marketing és a járműfejlesztés többi területe között. Mindenki minden fázisban érdekelt volt. Vezetőként Honda kommunikációs stílusa nyílt és közérthető volt. Egyszerűen fogalmazott, amit a cégen belül mindenki, s szintűgy a beszállítók, a kereskedők, majd a vevők is megértettek. Mi, jámbor olvasók, azt nem tudjuk, vajon e kép Hondáról így teljes-e, és szóról-szóra így igaz-e. Azt viszont igen, hogy zseniális és kiemelkedően hatékony vezetőt ír le, ami tökéletes összhangban van Honda cégének hatalmas felívelésével és iparágformáló eredményeivel.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

ONCE MORE ON THE PRINCIPLE OF EX OFFICIO EXAMINATION AND ITS APPLICABILITY IN REVOCATION PROCEDURES

Mihály Ficsor

As a follow up to a previous article, this study revisits the issue of *ex officio* examination in revocation procedures. It reports on, and analyses, the latest legislative changes and the most recent developments in the courts' relevant practice. In view of a hotly debated judgment, it also addresses the question whether, and to what extent, the TRIPS Agreement can be invoked in this respect.

INFORMATION SEARCH IN THE PLASTICS INDUSTRY – PART I.

István Hatházi

The aim of the article is to help specialists collecting and analysing information for R and D and market decisions. The possibilities, the most effective ways of collecting information, the most important database producers and service-centers, the databases thereof relating to plastic materials and access ways of the database-providers and their databases are exposed. The research strategies will be shown in the second part.

TRIUMPH OF THE "LAW OF LOW NUMBERS" IN THE INTEREST OF THE IMPROVEMENT OF EFFICIENT COLLECTIVE RIGHTS MANAGEMENT IN THE AUSTRIAN ACT ON COLLECTIVE RIGHTS MANAGEMENT ORGANISATIONS

Nóra Hepp

The amendment of the Austrian Act on collective rights management organisations refers to three key principles, i.e. efficiency, transparency and accountability. Legal monopoly and new fusion regulation were introduced in the new Act to enhance the efficiency of the collective rights management by means of reducing the number of these organisations. Introduction of a kind of competition among them shall also serve as an indicator for efficient collective rights management. Furthermore, transparency and accountability turn up in the regulation on supervision in terms of its organisation and competence.

TESTS FOR DETERMINING OBVIOUSNESS IN THE UNITED STATES, IN THE UNITED KINGDOM AND THE EUROPEAN PATENT OFFICE

Dr. Tivadar Palágyi

The obviousness, that is the lack of inventive step, is obstacle to patentability in most countries. To its examination the so-called motivation test is used by the Federal Court of Appeals (CAFC) in the United States. The Supreme Court of the United States approaches the examination of obviousness in a different manner: it considers as non-patentable if known solutions are combined in such a manner that only the technical effects of the known elements are summarized. In the British patent practice a four-step test is used for examining obviousness. The European Patent Office uses the problem – solution approach for determining obviousness.

DISTINCTIVENESS OF THE MARK – ADJUSTMENT OF THE BABY DRY JUDGEMENT

Dr. Sándor Vida

In the *BABY DRY* judgement the ECJ hold inter alia, that word combinations can have distinctive character, if there is any perceptible difference between that combination and the terms used in the common parlance. In the *Chiemsee* judgement the ECJ stressed on the other side, that is in the public interest, that descriptive signs may be freely used by all. One and a half year after these judgements, when in the *POSTKANTOOR* case (C-393/99) preliminary ruling was requested, considering the firm critics of the Advocate General relating to the *BABY DRY* judgement, the ECJ maintained the wording of the latter, without the last sentence of para. 40 (any perceptible difference in respect of the common parlance). As it can be seen from the recent judgements of the Court of First Instance, the *BABY DRY* jurisprudence continues to be applied, with this adjustment of the *POSTKANTOOR* judgement. In other words: the combination of words ought to be unusual, for having a distinctive character.

THE BEGINNING OF THE ELECTRIFICATION OF RAILWAYS IN HUNGARY

Gábor Bress – Dr Zoltán Zábori

The article refers to the main stations of the electification of Hungarian railways having begun 120 years ago especially in the patents manifested by the development. The article differentiates two main directions: the local and long-distance railway transport. The first part of the article made reference to the main points of the electrification of local railways, the second part relates to the innovative domestic solutions of the electrification of the long-distance railways.

SOMMAIRE

<i>Dr Mihály Ficsor</i>	Encore une fois sur les principes de l'examen ex-officio et son utilisation dans les procédures de révocation	5
<i>István Hatházi</i>	Recherche d'information dans l'industrie plastique – 1ère partie	44
<i>Nóra Hepp</i>	Triomphe de la „loi de petits nombres” dans l'intérêt de l'accélération de la gestion collective des droits dans la loi autrichienne sur les sociétés de gestion collective des droits	54
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Expériences pour déterminer l'évidence aux États-unis, dans le Royaume-uni et dans l'office Européen des Brevets	63
<i>Dr Sándor Vida</i>	Caractère distinctif des marques– correction du jugement BABY DRY	69
<i>Béla Tidrenczel</i>	Caractéristiques principales de l'activité de l'office hongrois des brevets dans la 2ème moitié de l'an 2007	79
<i>Gábor Bress – Dr Zoltán Zábori</i>	Début de l'électrification du chemin de fer en Hongrie – 2ème partie	114
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	133
Sélection des avis d'expert du Conseil pour la Protection de la Propriété Industrielle		147
Avis d'expert choisis du Corps des Experts en Droits d'Auteur		159
Revue des livres et périodiques		179
Summaries		190

INHALT

<i>Dr. Mihály Ficsor</i>	Noch einmal über die Prüfung „ex officio“ und ihre Anwendbarkeit im Nichtigkeitsverfahren	5
<i>István Hatházi</i>	Informationsforschung in der Kunststoffindustrie – erster teil	44
<i>Nóra Hepp</i>	Triumph „des Gesetzes der kleinen Zahlen“ für die Erhöhung der effektiven Gemeinsamen Rechteverwaltung im österreichischen Gesetz über die Verwertungsgesellschaften	54
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Proben zur Bestimmung der Offenbarkeit in den USA, im Vereinigten Königreich und im Europäischen Patentamt	63
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Unterscheidungsmerkmal der Marke – Korrektion des Urteils „BABY DRY“	69
<i>Béla Tidrenczel</i>	Wichtigste Charakteristiken der Kooperationstätigkeit des ungarischen Patentamtes im zweiten Halbjahr 2007	79
<i>Gábor Bress – Dr. Zoltán Zábori</i>	Anfang der Elektrifizierung der Eisenbahn – zweiter Teil	114
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	133
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Gewerblichen Rechtsschutz		147
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		159
Übersicht von Büchern und Zeitschriften		179
Summaries		190

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, az Európai jogi figyelő, a Technikatörténet vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetlegesen két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat mágneslemezen vagy e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10-15 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Magyar Szabadalmi Hivatal, 1370 Budapest 5, Pf. 552, Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hpo.hu, anna.manyoki@hpo.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).